ΣΑΜΠΑΤΕ

ΕΝΟΠΛΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ 1845-60

ANTONIO TELLEZ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ANTONIO TELLEZ

ΣΑΜΠΑΤΕ

ΕΝΟΠΛΟΣ ΑΓΩΝΑΣ 1945 - 1960

Μεταφραση:
Γιαννης Μακρης

ΔΙΕΘΝΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τὸ βιβλίο τοῦ ANTONIO TELLEZ «ΣΑΜΠΑΤΕ, ἔνοπλος ἀγώνας στὴν Ἰσπανία 1945 - 1960», ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴν «Διεθνῆ Βιβλιοθήκη» τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1978, σὲ μετάφραση Γιάννη Μακρῆ. Ὑπεύθυνος τυπογραφείου: Λ. Γιοβάνης, Θεμιστοκλέους 80, τηλ. 36.15.079, Ἀθήνα.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Βιβλιοπωλεῖο «ΜΑΥΡΟ ΡΟΔΟ», Δελφῶν 2 (καὶ Διδότου γωνία) τηλ. 36.08.635, Ἀθήνα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὑπάρχει ἄφθονη βιβλιογραφία γιὰ τὸν Ἱσπανικὸ ἐμφύλιο Πόλεμο, ἀρκετὴ ἴσως γιὰ νὰ γεμίσει μιὰν ὁλόκληρη βιβλιοθήκη, ἀλλὰ κανένα βιβλίο δὲν ἱστορεῖ τὶς λεπτομέρειες τοῦ ἀγώνα τῶν θαρραλέων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ποὺ μετὰ τὴν κατάρρευση τῆς Δημοκρατίας πολεμοῦσαν τὸν τόσο ἄνισο ἀντίπαλο. Αὐτὸ ἦταν ἡ Ἀντίσταση. Ἡ σύγκρουση τῆς Ἐλευθερίας μὲ τὴν Τυρανία δὲν ἔληξε μὲ τὴ νίκη τοῦ Στρατηγοῦ Φράνκο τὸ '39 ὅπως θέλουν νὰ πιστεύουν οἱ ἀστοὶ ἱστορικοί. Μὲ ἐγκληματικὴ ἐπιμονὴ ὁ Φράνκο, οἱ καταδότες, οἱ συκοφάντες, ἡ Ἱσπανικὴ ἄρχουσα τάξη μὲ ὅλους τοὺς συμμάχους της στὸ ἐξωτερικὸ προσπαθοῦν ὡς τὰ σήμερα (κι αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ διαπιστώσει ὁποιοσδήποτε μὲ μιὰ ματιὰ στὶς ἐφημερίδες) νὰ σπάσουν τὸ πνεῦμα τῆς ἀντίστασης τοῦ Ἱσπανικοῦ λαοῦ μὲ τὴν τρομοκρατία καὶ μὲ τὰ ἐγκλήματα τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καταστολῆς: δίκες πολιτικῆς σκοπιμότητας, φυλακές, βασανιστήρια καὶ δολοφονίες. Ἂν καὶ τὸ Ἱσπανικὸ ὑπουργεῖο Πληροφοριῶν καὶ Τουρισμοῦ θὰ προτιμοῦσε νὰ πιστεύουμε ἄλλα πράγματα, ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Μολὼχ ἀκόμη παρελαύνει μὲ περηφάνεια στοὺς δρόμους τῆς ἡλιόλουστης Ἱσπανίας. Οἱ δραστηριότητες τῶν ἀντρῶν καὶ γυναικῶν τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ἀντίστασης - ὁμάδων δράσης στὸν ἀγώνα ἐνάντια στὸν στρατηγὸ Φρανσίσκο Φράνκο εἶναι γενικὰ ἄγνωστες στὸν ἔξω κόσμο. Τὸ μόνο ποὺ ζήτησαν στὴ ζωή τους ἦταν ἡ κατάλυση αὐτοῦ τοῦ μισητοῦ συστήματος καταπίεσης καὶ μ' αὐτὸ τὸν σκοπὸ δίνουν καθημερινὰ τὶς ζωές τους στοὺς δρόμους τῶν πόλεων, στὶς γιάφκες, στὰ χωριὰ καὶ στὰ βουνά, σὲ ἀπεγνωσμένες μάχες μὲ τὶς «δυνάμεις τοῦ Νόμου καὶ τῆς τάξεως». Ἴσως τὸ πιὸ τραγικὸ στοιχεῖο αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα ὑπῆρξε ἀκριβῶς τὸ πόσο μόνοι ἦταν.

Αὐτὸ τὸ βιβλίο εἶναι μιὰ μικρὴ συνεισφορὰ στὴν ἱστορία αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα. Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία αὐτὴ ποτὲ δὲν θὰ γραφεῖ ἴσως. Οἱ ἀνώνυμοι ἄντρες καὶ γυναῖκες ποὺ ἐξεγέρθηκαν ἐνάντια στὴ ἄδικη

ταξική κοινωνία μὲ μόνο σκοπὸ νὰ τὴν καταστρέψουν καὶ νὰ χτίσουν ἕναν καλύτερο κόσμο γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα δὲν «παράγουν ἱστορία» ὅπως θέλουν οἱ ἀστοί. Ὁ Φρανσίσκο Σαμπατὲ Λιοπὰρτ ὑπῆρξε καὶ τὰ δυό, φίλος καὶ σύντροφος. Συχνὰ κάναμε συζητήσεις γιὰ τὴν Ἰσπανία καὶ γιὰ τὸ πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ χτίσουμε ἕναν ἀποτελεσματικὸ μηχανισμὸ ἀντίστασης - μὲ αὐτὲς τὶς περιορισμένες δυνατότητες τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κινήματος - ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιταχύνει τὴν πτώση τοῦ καθεστῶτος. Ὁ Σαμπατὲ ὅμως συνήθως θὰ ἔκοβε αὐτὲς τὶς συζητήσεις μὲ ἕνα χαμόγελο καὶ θὰ ἔλεγε:

«Τὰ λόγια δὲ μποροῦν νὰ ὑποκαταστήσουν τὴ δράση. Ἂν πάνω ἀπ' ὅλα ἀγαπᾶτε τὴν ἐλευθερία θὰ πρέπει νὰ εἶστε ἕτοιμοι νὰ παλέψετε γιὰ αὐτὴν ἀδιάκοπα καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ κουραστῆτε, κι ἂν χρειαστῆ, νὰ πεθάνετε γιὰ αὐτήν».

Τοῦ ἄρεσε ἐπίσης νὰ ἀναφέρη τὰ λόγια τοῦ Κατσώφ, τοῦ Ρώσσου Φιλόσοφου: «Ὁ ἐπαναστάτης δὲν ἀφιερώνει τὴ ζωή του στὴν προετοιμασία τῆς ἐπανάστασης: Ἐπαναστατεῖ».

Ὁ Σαμπατὲ ἔμεινε πιστὸς σ' αὐτὴ τὴν ἀντίληψη γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ ἀγώνα σ' ὅλη του τὴ ζωή. Σ' ὅλες του τὶς ἐνέργειες καὶ τὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἀνθρώπους διατήρησε τὸν ὑψηλότερο βαθμὸ ἀκεραιότητας καὶ εἰλικρίνειας. χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι ὁ μόνος ποὺ τὸ κατάφερε αὐτό. Οἱ χαρακτῆρες τῶν περισσότερων ἀντρῶν καὶ γυναικῶν ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο ἦταν τὸ ἴδιο καταπληκτικοί. Τὸ ἐξαιρετικὸ μὲ τὸν Σαμπατὲ ἦταν ὅτι μέχρι νὰ δολοφονηθεῖ, γιὰ περισσότερο ἀπὸ τριάντα χρόνια, ἔπαιζε καθημερινὰ μὲ τὴ φωτιὰ χωρὶς οὔτε μιὰ στιγμὴ νὰ ξεκουραστεῖ, νὰ ἡσυχάσει. Οἱ ὑπόλοιποι ποὺ σὰν κι' αὐτὸν ρίχτηκαν ἀπὸ μικροὶ στὸν ἐπαναστατικὸ ἀγώνα ἔχασαν σύντομα τὴ ζωή τους. Ἄλλοι πολέμησαν μερικὰ χρόνια κι' ἔπειτα σταμάτησαν. Ὁ Σαμπατὲ ἐπέζησε ἀπὸ τριάντα χρόνια μόνιμου κίνδυνου καί, μέσα σὲ τέτοιες περιστάσεις, ἐλάχιστοι θὰ μποροῦσαν νὰ ἀμφισβητήσουν τὶς ἐξαιρετικές του ἱκανότητες σὰν ἐπαναστάτη μαχητή.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐκδόθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1972 στὴ Γαλλία ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «BELIBASTE». Μιὰ ἰταλικὴ ἔκδοση δημοσιεύθηκε ἐπίσης τὸ 1972 (ἔκδοση, «LA FIACCOLA», Σικελία). Τὸ 1974 δημοσιεύθηκε στὰ ἀγγλικὰ σὲ μιὰ θαυμάσια μετάφραση τοῦ συντρόφου STUART CHRISTIE (ἔκδοση, «CIENFUEGOS PRESS») καὶ ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν ἑλληνικὴ μετάφραση ἀπὸ τὴ «Διεθνῆ Βιβλιοθήκη». Ὑπάρχει ἀκόμα μιὰ ἔκδοση στὰ γερμανικὰ (ἔκδοση, «TRIKONT - VERLAG», Μόναχο 1974).

Αὐτὸ τὸ βιβλίο δὲν εἶναι μιὰ βιογραφία του, οὔτε μιὰ ψυχολογικὴ μελέτη πάνω στὸν Σαμπατέ. Εἶναι μιὰ σκιαγραφία, ἕνα ἀνά-

γλυφο ἂν θέλετε, ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἡ βιογραφία του δὲν ἔχει γραφεῖ ἀκόμη. Δὲν ζητάει νὰ εἶναι περιεκτικό. Οἱ ἡμερομηνίες, οἱ τοποθεσίες καὶ τὰ ὀνόματα ἔχει γίνει προσπάθεια νὰ ἐπαληθευτοῦν, ἀλλὰ σὲ μερικὲς περιπτώσεις μάλιστα ἔχουν ἀλλάξει, καθὼς ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν 'Ελευθερία συνεχίζεται. Γιὰ αὐτὸ τὸν λόγο ἴσως ὑπάρχουν μερικὰ κενὰ σ' αὐτὴ τὴν ἱστορία ἀλλὰ ἐλπίζουμε ὅτι ὁ ἀναγνώστης θὰ μᾶς συγχωρήσει· δὲν θέλουμε αὐτὸ τὸ βιβλίο νὰ δώση πληροφορίες ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐνάντια στὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα...

Στὸν Σαμπατὲ ποτὲ δὲν ἄρεσε νὰ μιλᾶ γιὰ τὸν ἑαυτό του ἢ γιὰ τὰ κατορθώματά του, ἀλλὰ αὐτὰ ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι ἕνας ἀκριβὴς ἀπολογισμὸς τῶν περιόδων τῆς ζωῆς του ποὺ κατορθώσαμε νὰ ἀνασυναρμολογήσουμε. Οἱ διάλογοι εἶναι γενικὰ ὅπως μιλοῦσαν στὴν πραγματικότητα ὁ Σαμπατὲ καὶ οἱ ὑπόλοιποι σύντροφοι ποὺ ἔζησαν, δούλεψαν καὶ πολέμησαν στὸ πλευρό του. Ἴσως ὁρισμένες μικρὲς λεπτομέρειες εἶναι λάθος ἀλλά, ὅπως εἶπα καὶ παραπάνω, αὐτὴ δὲν εἶναι μιὰ ὁριστικὴ βιογραφία.

Ὁ Φρανσίσκο Σαμπατὲ ἦταν ἕνας παράνομος - πάντοτε. Ἀπὸ πολὺ μικρὸς διαχώρισε τὴ θέση του ἀπὸ τὴν ταξικὴ κοινωνία καὶ προσπάθησε νὰ συμμετάσχει, ὅσο καλύτερα μποροῦσε, στὸ χτίσιμο μιᾶς νέας, πιὸ δίκαιης καὶ ἀνθρώπινης, ὅπου οἱ ἐλπίδες, οἱ ἀξίες κι οἱ ὁραματισμοὶ τοῦ ἀτόμου δὲν θὰ ποδοπατιοῦνται προμελετημένα καὶ μόνιμα. Γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὴ τὴν ἀπελευθερωμένη κοινωνία πρέπει νὰ μὴ διστάζουμε νὰ προκαλοῦμε τὴν ὑπάρχουσα τάξη. Ὁ Σαμπατὲ ἀγνόησε τὰ κτυπήματα τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ τὸν πλήξουν. Δὲν εἶχε νὰ διαλέξει τὰ μέσα γιὰ τὸν ἀγώνα του. Τὰ μόνο ποὺ διέθετε ἦταν τὸ κουράγιο, ἡ ἐξυπνάδα, κι ἡ δύναμη τῆς θέλησής του.

Πάνω ἀπ' ὅλα, ἡ ἱστορία του δείχνει ὅτι τὸ ἄτομο ποτὲ δὲν εἶναι ἀπόλυτα ἀδύναμο. Ἡ δυνατότητα τῆς ἐξέγερσης καὶ τῆς ὑπεράσπισης μιᾶς ἰδέας ποὺ θεωρεῖ σωστὴ πάντα ὑπάρχει, ἀκόμη καὶ στὶς πιὸ δύσκολες καὶ ἀντίξοες περιστάσεις - ποὺ ἦταν αὐτὲς ποὺ βρῆκε καὶ αὐτὲς ποὺ πολέμησε.

ΑΝΤΟΝΙΟ ΤΕΛΛΕΖ
Παρίσι, Φεβρουάριος '78

I. ΣΑΜΠΑΤΕ

Ὁ Μανουὲλ Σαμπατὲ ὑπηρετοῦσε στὴν Γκουάρντια Οὐρμπάνα* τῆς μικρῆς πόλης Χοσπιταλὲτ ντὲ Λιομπρεγκὰτ* ἑβδομήντα χιλιάδων κατοίκων, στὰ περίχωρα τῆς Βαρκελώνης. Ἡ γυναίκα του, Μαδρόνα Λιοπάρτ, τυπικὴ Ἱσπανίδα νοικοκυρά, γεμάτη αὐτοθυσία κι ἐργατικότητα, εἶχε ἀφιερωθεῖ στὴ φροντίδα τοῦ σπιτιοῦ της

Εἶχαν πέντε παιδιά, ποὺ τὰ τρία τους θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν σ' αὐτὴ τὴν ἱστορία: Ὁ Χοσέ, ὁ μεγαλύτερος ποὺ γεννήθηκε τὸ 1910, ὁ Φρανσίσκο, ποὺ γεννήθηκε στὶς 30 Μαρτίου 1915 κι ὁ Μανουέλ, τὸ 1927. Ὁ τέταρτος, ὁ Χουάν, κι ἡ ἀδελφή του, Μαρία ποτὲ δὲν ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ τὶς δραστηριότητες τῶν ἀδελφῶν τους. Ὁ Φρανσίσκο, πιὸ γνωστὸς μὲ τὰ καταλανικὰ ὑποκοριστικά του, Τσίκο, Σισκέτ ἢ Σίσκο, εἶχε αὐτοπεποίθηση κι ἔδειχνε τὸν ἰσχυρό του χαρακτήρα ἀπὸ μικρὸ παιδί.

Οἱ γονεῖς τους ποὺ δὲν εἶχαν ἰδέα γιὰ τὶς συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὰ οἰκοτροφεῖα τῆς ἐποχῆς, ὑπακούοντας σὲ συμβουλὲς καλοθελητῶν, ἀποφάσισαν νὰ στείλουν τὸν Ἔλ Τσίκο ἀπὸ ἑφτὰ χρονῶν στὸ Ντυρὰν Χὸμ τῆς Βαρκελώνης. Αὐτὸ τὸ ἵδρυμα ποὺ τὸ διοικοῦσαν μοναχοὶ ἦταν ἕνα πραγματικὸ ἀναμορφωτήριο γιὰ παιδιὰ κι ἔτσι κατέληξε φυτώριο ἐπαναστατῶν. Μαθητής του ἐπίσης ἦταν κι ὁ Μαριάνο Ροντρίγκεζ Βασκέζ*, γνωστὸς σὰν Μαριανὲν

---

* Ἡ Δημοτικὴ Φρουρά, ἡ Γκουάρντια Οὐρμπάνα, ἦταν ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν τοπικῶν συμβουλίων καὶ διευθύνονταν ἀπὸ τὸν Δήμαρχο. Εἶχε καθήκοντα τροχαίας καὶ ἄλλες δευτερεύουσες ἀσχολίες.

* Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Χοσπιταλὲτ ἔχει αὐξηθεῖ πολὺ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας. Τὸ 1962 εἶχε 150.000 κατοίκους.

* Ὁ Μαριάνο Ροντρίγκεζ Βασκὲζ γεννήθηκε στὴ Βαρκελώνη

πού κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο ἔγινε Γενικός Γραμματέας τῆς C.N.T.* τοῦ πιό σημαντικοῦ ἰσπανικοῦ συνδικάτου.

Στόν ἐμφύλιο πόλεμο τό Ντυράν Χόμ καταστράφηκε μέχρι τά θεμέλια κι ἡ μοναστική κοινότητα διαλύθηκε, γιά νά ἐπανασυγκροτηθεῖ μετά τόν πόλεμο καί νά ἀγοράσει σ' ἕνα ἀπ' τά ἀριστοκρατικότερα προάστεια τῆς Βαρκελώνης, τή βίλλα Τόρρε Βιλάνα, καί νά τήν ἐξοπλίσει μέ τά πιό σύγχρονα ἔπιπλα. Αὐτό βέβαια δέν σήμαινε ὅτι ἐκσυγχρονίστηκε ἡ ἴδια ἡ δομή του στό ἐλάχιστο*.

Ὅσο ἦταν ἐκεῖ ὁ Ἐλ Τσίκο* ἡ στρατιωτική πειθαρχία πού ἐπικρατοῦσε, μέ τίς πολλές ταπεινώσεις καί σωματικές τιμωρίες, ἄγγιξε μιά χορδή μέσα του. Αὐτή εἶναι πού τόν ἔκανε νά μή σταματήσει ποτέ τόν ἀγώνα γιά ἐλευθερία καί δικαιοσύνη. Ἡ ὑπομονή του δέν ἄργησε νά ἐξαντληθεῖ κι ἔτσι μιά μέρα σκαρφάλωσε σ' ἕνα δέντρο τῆς αὐλῆς μέ ἕνα αὐτοσχέδιο σκοινί, πήδηξε τόν αὐλόγυρο καί γύρισε σπίτι του. Παρακάλεσε τούς γονεῖς του νά μή τόν ξαναστείλουν στό ἵδρυμα, προσθέτοντας ὅτι ἄν τό κάνανε αὐτό θά ξαναδραπέτευε ἀμέσως, κι αὐτή τή φορά γιά πάντα. Ὑποσχέθηκε νά γίνει... «καλό παιδί», ἀρκεῖ μόνον νά μή τό ξανάστελναν πίσω, κι ἔτσι, μέ παρακάλια καί ἀπειλές, κατάφερε νά γίνει τό δικό του.

Ἐκείνη τήν ἐποχή ἡ ἰσπανική κυβέρνηση δέν ἔδινε καί μεγάλη σημασία στήν ἐκπαίδευση. Τά δημόσια σχολεῖα ἦταν ἐλάχιστα

τό 1909. Πνίγηκε στίς 18 Ἰουνίου 1939 ἐνῶ ἔκανε μπάνιο στόν Μάρνη, κοντά στό Παρίσι. Γιά περισσότερες πληροφορίες δές στό MARIANET. SEMBLANZA DE UN HOMBRE, τοῦ MANUEL MUNOZ DIEZ. ἐκδόσεις CNT. Μεξικό 1960.

* Ἡ Ἐθνική Συνομοσπονδία CNT — CONFEDERATION NATIONAL DE TRABAJO ἱδρύθηκε στό Ἐθνικό Συνέδριο τῶν Ἐργαζομένων, πού συνῆλθε στό Παλάτιο ντέ Μπέλλας Ἄρτες τῆς Βαρκελώνης, στίς 30 Ὀκτωβρίου — 1 Νοεμβρίου 1910. Τήν ἀποτελοῦσαν κυρίως Μπακουνιστές.

* Αὐτό τό «ἐκπαιδευτικό ἵδρυμα» περιγράφεται πολύ καλά στό βιβλίο τοῦ Μιγκουέλ ντέ Καστίγιο «Τανγκύ», Παρίσι 1957.

* Μετά τό θάνατο τοῦ Σαμπατέ διάφοροι δημοσιογράφοι ἀπέδωσαν αὐτό τό ὄνομα σάν παράγωγο τοῦ Τσίκο, χαϊδευτικοῦ τοῦ Πεκουένο, πού σημαίνει μικρούλης, μικρόσωμος. Ἀντίθετα ὅμως ὁ Σαμπατέ ἦταν ἀρκετά εὔσωμος (1 μέτρο καί 80 ἑκατοστά).

καὶ τὰ ἰδιωτικὰ στὰ χέρια τῶν μοναχῶν καὶ τῶν Μαριστῶν*, ἀπλησίαστα γιὰ τοὺς συνηθισμένους ἐργάτες, πολὺ περισσότερο γι αὐτοὺς ποὺ εἶχαν μεγάλες οἰκογένειες, σὰν τὸν Μανουὲλ Σαμπατέ. Οἱ δάσκαλοι στὴν Ἱσπανία δὲν εἶχαν καμμιὰ ἐκτίμηση στὴν κοινωνία. Δὲν εἶναι ἀνέκδοτο ἡ λαϊκὴ ἱσπανικὴ φράση «πεινάω σὰν δάσκαλος». Αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα ἦταν ἐλάχιστα προσοδοφόρο. Γιὰ χιλιάδες παιδιὰ μόνο σχολεῖο ἦταν τὸ σοκάκι τῆς γειτονιᾶς κι ἀργότερα τὸ μαγαζὶ ἢ τὸ ἐργαστῆρι ποὺ πηγαίνανε παραγιοὶ ἀπὸ δέκα χρονῶν ἢ καὶ μικρότερα. Ὁ Ἔλ Τσίκο δὲν ὑπῆρξε ἐξαίρεση καὶ ἡ ἐκπαίδευσή του σὰν ὑδραυλικοῦ ἦταν ἀπολύτως κανονική: στὸ μεγαλύτερο μέρος της βρισιὲς καὶ χαστούκια. Δύσκολα ὅμως τὰ ἀνεχόταν ὅλα αὐτὰ ὁ μικρὸς Φρανσίσκο.

Ἔτσι, μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία, τὸν βρίσκουμε στὴν Γενικὴ Ἕνωση τοῦ Χοσπιταλέτ, συνδεδεμένη μὲ τὴν C.N.T. τὴν ὀργάνωση ὅπου παρέμεινε μέχρι τὸν θάνατό του, ἐπειδὴ πίστευε σ' αὐτὴν κι ὄχι ἀπὸ λόγους πειθαρχίας. Στὴ C.N.T. μπῆκε ἀκριβῶς πρὶν τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Δημοκρατίας, τὸ 1931. Ἡ «Δημοκρατία τῶν Ἐργατῶν» ἦταν ὅτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ποὺ τὸ ὄνομά της ἔλεγε. Διατήρησε ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ ὅλη τὴ διαφθορὰ τῆς Μοναρχίας. Στηρίχτηκε στὸ στρατό, ποὺ πάντα ἤθελε νὰ ἐπεμβαίνει στὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις καὶ ποὺ μισοῦσε κάθε δημοκρατικὸ θεσμό. Συμπεριέλαβε καὶ τὴν ἀπολυταρχικὴ ἐκκλησία μὲ τὶς ἀμέτρητες θρησκευτικὲς ἐπιταγὲς καὶ τὸ σκοταδιστικό της πνεῦμα, δεδηλωμένο ἐχθρὸ τῆς πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης καὶ τῆς προόδου. Ἀνέχτηκε τὸ φεουδαρχισμό, τοὺς γαιοκτήμονες καὶ τοὺς ἀριστοκράτες ποὺ καταδίκαζαν στὴν πιὸ φριχτὴ μιζέρια τὴ μισὴ Ἱσπανία. Κράτησε τὴ στεῖρα καὶ διεφθαρμένη γραφειοκρατία...

Ἡ προκήρυξη τῆς Δημοκρατίας ξεσήκωσε θορυβώδεις λαϊκὲς διαδηλώσεις συμπαράστασης ἀπ' ὅπου δὲν ἔλειψαν τὰ ἐπεισόδια. Μιὰ νέα ἐποχὴ φαινόταν νὰ ἀρχίζει. Ὅμως δυὸ μέρες ἀργότερα, στὶς 16 Ἀπριλίου, ὁ ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν Μιγκουὲλ Μάουρα ἀνακοίνωσε στοὺς δημοσιογράφους: «Θέλω νὰ κάνετε ξεκάθαρο μὲ τὶς ἐφημερίδες σας ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἀνεχτῶ οὔτε γιὰ μιὰν ὥρα περισσότερο αὐτὲς τὶς διαδηλώσεις στοὺς δρόμους. Ὁ λαὸς ξεφεύγει

* Θρησκευτικὸ Τάγμα. Τὸ ὄνομά τους σημαίνει «Ὀπαδοὶ τῆς Μαρίας». Τὸ ἵδρυσε στὴ Λυὼν τὸν 18ο αἰῶνα ὁ Ἀββᾶς Κολλέν. «γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴ διαπαιδαγώγηση τῆς νεολαίας».

ἀπὸ τὰ χέρια μας. Τὰ πάντα ἐκφυλίζονται μὲ ταχύτητα σὲ ἕνα ἀπαράδεκτο δημόσιο σκάνδαλο...».

Ἡ ἀλαζονικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Μάουρα* σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ σὲ μιὰν ἁπλὴ κρίση νευρικότητας: ὅλη του ἡ καρριέρα μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ μιὰ διαρκὴς κρίση μὲ χρόνια παθολογικὰ συμπτώματα. Αὐτὸς ὁ καθολικὸς καὶ δημοκρατικὸς ἀριστοκράτης ἔδειξε σ' ὅλους τὸν πραγματικό του ἑαυτὸ ὅταν, λίγες ἑβδομάδες ἀργότερα, στὶς 23 Ἰουλίου διέταξε τὸ στρατὸ νὰ καταστρέψει ἕνα στέκι τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν, τὸ Κάζα ντὲ Κορνέλιο, στὴ Λὰ Μακαρένα. Τρεῖς μονάδες πυροβολικοῦ μὲ εἰκοσιδύο βολὲς βαρέων τηλεβόλων μετέτρεψαν σὲ ἐρείπια τὸ παλιὸ κτίριο.

Ἡ νέα Δημοκρατία τάχθηκε ἄμεσα ἐναντίον αὐτῶν ποὺ τόσα χρόνια ἀπαιτοῦσαν μεγαλύτερες ἀλλαγὲς στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς Ἱσπανίας. Στράφηκε ἀδίστακτα ἐνάντια σ' ἐκείνους ἀκριβῶς ποὺ βοήθησαν στὴν ἐπικράτησή της. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφερθοῦν ἐδῶ λεπτομέρειες γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ ἀγκιτάτσια στὴν Ἱσπανία κατὰ τὴν περίοδο τῆς Δημοκρατίας, μιὰν ἰδέα ὅμως γιὰ τὸ ἐπαναστατικὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ μᾶς δίνει τὸ ἀντάρτικο κίνημα τῆς 18 Ἰανουαρίου 32 στὴν περιοχὴ τῶν ὀρυχείων τοῦ Ἄλτο Λιομπρεγκὰτ ὑ Καρντονέρ, στὰ Καταλανικὰ Πυρηναῖα. Οἱ Ἀναρχοσυνδικαλιστὲς στὸ Φιγκόλς καὶ στὸ Σαλέντ διακήρυξαν τὶς ἀρχὲς τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ καταργώντας κάθε ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ τὴν κυκλοφορία τοῦ χρήματος στὰ χωριά τους. Ὅμως μέσα σὲ πέντε μέρες τὸ κίνημα τῶν ἐπαναστατῶν ἐργατῶν εἶχε κατασταλεῖ παρὰ τὴν ἀπεγνωσμένη τους ἀντίσταση. Τὸ τελευταῖο ὀχυρὸ τῆς ἐπανάστασης, τὸ Καρντονὲρ ἔπεσε στὶς 22 Ἰανουαρίου. Ἄγρια καταπίεση ἐπακολούθησε σ' ὁλόκληρη τὴν Καταλωνία. Πρὶν ξημερώσει στὶς 11 Φεβρουαρίου τὸ πλοῖο «Μπουένος Ἄϊρες» ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη γιὰ τὴν Μπάτα τῆς Ἱσπανικῆς Γουινέας* μὲ 104

* Ὁ Μιγκουὲλ Μάουρα γεννήθηκε στὴ Μαδρίτη τὸ 1887. Στὶς 14 Ὀκτωβρίου 1931 τὸν ὅρκισε ὑπουργὸ Ἐσωτερικῶν ὁ Σαντιάγο Σεσάρες Κιρόγα, ἕνας πολιτικὸς τόσο λαομίσητος ὅσο καὶ ὁ δικτάτορας προκάτοχός του. Ὁ Μάουρα πέθανε τὸ 1971 στὴ Σαραγόσσα.

* Τὰ Φερνάντο Πόου καὶ Ρίο Μιούνι τῆς Ἱσπανικῆς Ἰσημερινῆς Γουϊνέας ἔγιναν ἀνεξάρτητα τὸ 1968. Ἡ περιοχὴ τοῦ Ἰφνὶ

ἀγωνιστές, ἀνάμεσά τους τὸν Μπουναβεντούρα Ντουρούττι* καὶ τὸν Φρανσίσκο Ἀσκάσο*. Στὸ μεταξὺ στὶς Βόρειες ἐπαρχίες ὁ στρατὸς καὶ ἡ ἀστυνομία ἐφάρμοζαν τὸ «λέϋ ντὲ φούγκα»* γεμίζοντας τὰ νεκροταφεῖα καὶ τὶς φυλακὲς μὲ τὰ θύματά τους.

Οἱ λαϊκὲς διαμαρτυρίες ἐνάντια στὶς ἐκτοπίσεις καὶ τὴν ἀστυνομικὴ βία ἐκφράστηκαν μὲ πάμπολλες ἀπεργίες σ' ὅλη τὴν Ἱσπανία, μερικὲς φορὲς μάλιστα καὶ μὲ νέες ἐξεγέρσεις, ὅπως στὴν Ταράσσα στὶς 14 Φεβρουαρίου, ὅπου ὁ λαὸς κατέβηκε στοὺς δρόμους καὶ γιὰ μερικὲς ὧρες ἔλεγχε τὴν κατάσταση καθὼς εἶχε καταλάβει τό δημαρχεῖο, καὶ συλλάβει τὸν δήμαρχο καὶ ὅλους τοὺς ἀντιδραστικοὺς ποὺ θέλησαν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Οἱ κόκκινες καὶ μαῦρες σημαῖες τῆς C.N.T. - F.A.I. κυμάτιζαν περήφανα στὸ δημαρχεῖο. Στρατιῶτες στάλθηκαν ἐσπευσμένα ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη καὶ

ἐπιστράφηκε τελικὰ στὸ Μαρόκο μὲ τὴ Συνθήκη τοῦ Φέζ, στὶς 4 Ἰανουαρίου 1969.

* Ὁ Ντουρούττι, μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ξεχωριστὲς μορφὲς τοῦ ἱσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ, γεννήθηκε στὶς 14 Ἰουλίου 1896 στὴ Λεόν. Πέθανε πολεμώντας στὴν πανεπιστημιούπολη τῆς Μαδρίτης, ἐνῶ πολιορκοῦσαν τοὺς Φρανκικούς, στὶς 20 Νοεμβρίου 1936. (Σ.τ.Μ.: Στὰ Ἑλληνικὰ ἐκδόθηκε τὸ «Ντουρούττι» τοῦ Ἄμπελ Πάζ, ἐκδόσεις Ἐλεύθερος Τύπος).

* Ὁ Ἀσκάσο γεννήθηκε στὶς 1 Ἀπριλίου τοῦ 1909, στὸ Ἀλμουδεβάρ. Ἀχώριστος σύντροφος τοῦ Ντουρούττι, σκοτώθηκε στὶς 20 Ἰουλίου 1936 στὴ Βαρκελώνη, στὴν πολιορκία τοῦ Στρατοπέδου Ἀταραθάνας, τὸ ὁποῖο εἶχε πάρει μέρος στὸ Φρανκικὸ πραξικόπημα. Ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός του, Ντομίγκο, σκοτώθηκε ἐπίσης στὴ Βαρκελώνη, στὰ γεγονότα τοῦ Μάη 1937.

* Λέυ ντὲ Φούγκα σήμαινε: οἱ ἀστυνομικοὶ νὰ ἐκτελοῦν τοὺς ἀγωνιστές, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι προσπάθησαν νὰ δραπετεύσουν. Ἦταν ἔμπνευση τοῦ Στρατηγοῦ Σεβεριάνο Μαρτινὲζ Ἀνίδο, κυβερνήτη τῆς Βαρκελώνης, καὶ πρωτοεφαρμόστηκε κατὰ τὸ 1920. Ἦταν ἡ πιὸ ἁπλὴ μέθοδος ποὺ εἶχαν γιὰ νὰ ξεμπερδεύουν μὲ τοὺς ἀγκιτάτορες καὶ τοὺς ἀγωνιστὲς τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων. Ἄλλη παραλλαγὴ ἦταν οἱ ἀστυνομικοὶ νὰ λένε στὰ θύματά τους ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι, καὶ μόλις αὐτὰ ἀπομακρύνονταν, οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς γαζώνουν μὲ πολυβόλα ἀπὸ πίσω. Ἡ διαδικασία αὐτὴ καταχωροῦνταν στὰ ἀρχεῖα ὡς «ἀπόπειρα δραπετεύσεως».

γρήγορα κατάφεραν νὰ ἐπανακαταλάβουν τὴν πόλη. Σαράντα δύο ἄτομα πιάστηκαν καὶ σχηματίστηκαν κατηγορίες ἐναντίον τους. Στὴ δίκη ὁ δημόσιος κατήγορος ζήτησε σαράντα δύο καταδίκες σὲ θάνατο*.

Συγχρόνως, οἱ χωρικοὶ τοῦ Χοσπιταλὲτ ἀπήργησαν γιὰ νὰ διαμαρτυρηθοῦν γιὰ τὶς φεουδαρχικὲς συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν περιοχή. Οἱ γαιοκτήμονες ἀδιαφόρησαν καὶ ἡ ἀπεργία συνεχιζόταν ἐπὶ πολύ, μὲ τοὺς ἐργάτες γῆς καὶ τὶς οἰκογένειές τους νὰ λιμοκτονοῦν κυριολεκτικὰ καθὼς δὲν εἶχαν πιὰ κανέναν πόρο. Ὁ Ἐλ Τσίκο κι ἕνας ἄλλος νεαρὸς ἀναρχικὸς σύντροφος ἀποφάσισαν νὰ βοηθήσουν μὲ τὸν τρόπο τους τοὺς χωρικούς: Λήστεψαν ἕναν ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους γαιοκτήμονες τῆς περιοχῆς παίρνοντάς του καὶ τὴν τελευταία πεσέτα. Τὰ ἔσοδα τῆς ἐνέργειας αὐτῆς δόθηκαν στὴν ἀπεργιακὴ ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ μοιραστοῦν στὶς οἰκογένειες ποὺ τὰ χρειαζόταν περισσότερο.

Ἡ ἀντίδραση σύντομα ἀντεπιτέθηκε. Ἦταν κοινὸ μυστικὸ ὅτι ὁ Στρατηγὸς Χοσὲ Σανχοῦρχο ὑ Σαχανέλλ, διοικητὴς τῶν καραμπινιέρων κι οὐσιαστικὸς διοικητὴς τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ* προετοίμαζε στρατιωτικὸ πραξικόπημα. Ἡ συνωμοσία τοῦ Σανχοῦρχο ἐκδηλώθηκε τὸν Αὔγουστο 1932 στὴ Μαδρίτη καὶ Σεβίλλη. Δυὸ μῆνες προηγουμένως, ὅμως, στὶς 9 Ἰουνίου, σὲ μιὰ ἐρώτηση στὰ Κόρτες γιὰ τὴν κατάσταση στὴ Σεβίλλη* ὁ ὑποδιοικητὴς τῆς

---

* Λεπτομέρειες ὑπάρχουν στὴ «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα» τῆς Βαρκελώνης, φύλλο τῆς 7 Ἀπριλίου 1933. Τὸ δικαστήριο τελικὰ ἐπέβαλε τὶς ἑξῆς ποινές: Τέσσερις σὲ εἴκοσι χρόνια καὶ μιὰ μέρα, ἔξη σὲ ἔξη χρόνια καὶ μιὰ μέρα, δύο ἀθῶοι, ἄλλοι τέσσερις ἀπαλλάχτηκαν, καὶ οἱ ὑπόλοιποι σὲ δώδεκα χρόνια καὶ μιὰ μέρα. Δὲς ἐπίσης τὸν 3ο τόμο τοῦ Ντιέγκο Ἀμπὰντ ντὲ Σαντιγιάν, «Συνεισφορὰ στὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσπανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος», ἐκδόσεις CAJICA. Μεξικὸ 1971.

* Ὁ Σανχοῦρχο ἀποπέμφθηκε ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ στὶς 8 Ἰανουαρίου 1932, μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Καστιλμπλάνκο καὶ τοῦ Ἀρνέδο. Ὅμως ὁ πρόεδρος Μανουὲλ Ἀθάνια γιὰ νὰ μὴ τὸν στεναχωρήσει, τοῦ πρόσφερε ἀμέσως μετὰ τὴ ...διοίκηση τῶν Καραμπινιέρων.

* Ἐπίσης ὁ Σανχοῦρχο, Μαρκήσιος τοῦ Ρίφ, βρισκόταν πίσω

Γκουάρντια Σιβίλ Μιγκουέλ Γκαρσία Μπράσο Φερρέρ* εἶχε διαβάσει μιὰ προκήρυξη ποὺ κυκλοφοροῦσε στὴν Ἀνδαλουσιανὴ πρωτεύουσα μὲ τὴν ὑπογραφὴ τῆς «Ἐπιτροπῆς Ριζοσπαστῶν Ἐργατῶν καὶ Στρατιωτῶν»:

«Ἡ Γκουάρντια Σιβίλ κάτω ἀπὸ τὴ διοίκηση τοῦ ἐγκληματία Σανχοῦρχο ἑτοιμάζεται νὰ ἐγκαταστήσει μιὰν αἱματοβαμμένη δικτατορία. Πολίτες ἑτοιμαστεῖτε, ἡ ὥρα τῆς μάχης ἔφτασε. Στρατιῶτες, πολίτες κι ἐργάτες, μαζὶ θὰ πολεμήσουμε τὸν Σανχοῦρχο καὶ τὴ Γκουάρντια Σιβίλ*. Σήκωσε τὸ τουφέκι ποὺ κρατᾶς στὸ χέρι σου καὶ κάνε αὐτὸ ποὺ πρέπει. Λαέ: ΖΗΤΩ Η ΑΝΑΡΧΙΑ».

Στὴ Μαδρίτη, οἱ πραξικοπηματίες κατάφεραν πρὸς στιγμὴν νὰ ἐλέγξουν τὰ ὑπουργεῖα Πολέμου καὶ Ἐπικοινωνιῶν.

Τὸ Καστελμπλάνκο ἦταν ἕνα χωριὸ μὲ τέσσερις χιλιάδες κατοίκους στὴν περιοχὴ τοῦ Μπανταγιόζ. Στὶς 1 Ἰανουαρίου 1932 πέντε χιλιάδες χωρικοὶ ἄπεργοὶ ἔκαναν μιὰ διαδήλωση ποὺ ἡ Γκουάρντια Σιβίλ τὴ διέλυσε μὲ ὁμοβροντίες ἀπὸ καραμπίνες. Ἐξαγριωμένοι οἱ χωρικοὶ ἐπιτέθηκαν σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν στείλει οἱ γαιοκτήμονες νὰ βγάλουν τὰ κάστανα ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ ὁ ἀπολογισμὸς στὸ τέλος τῆς ἡμέρας ἦταν τέσσερις πολιτοφύλακες κι ἕνας χωρικὸς

ἀπὸ τὴν «Ἐθνικὴ Ἐπανάσταση» τοῦ 1936. Γεννήθηκε στὶς 28 Μαρτίου 1872 στὴν Παμπλόνα καὶ σκοτώθηκε στὶς 21 Ἰουλίου 1936, ὅταν τὸ ἀεροπλάνο του ἔπεσε στὴν Πορτογαλία. Μετὰ τὸν θάνατό του ἀρχηγὸς τῶν ἐθνικιστῶν ἀνέλαβε ὁ Φράνκο.

* Ὁ Μπράβο Φερρέρ, ριζοσπάστης βουλευτὴς τῆς Σεβίλλης, ἔκανε στὴ Βουλὴ μιὰ δραματικὴ ἀναφορὰ γιὰ τὴν κατάσταση στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἀνδαλουσίας. Ἡ περίληψή της εἶναι: Στοὺς τρεῖς μῆνες Ὀκτώβριο - Νοέμβριο - Δεκέμβριο τοῦ 1931 ἔγιναν τριακόσιες ἀπεργίες καὶ ἔσκασαν ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ βόμβες. Ἡ αὔξηση ἦταν κατακόρυφη ὡς πρὸς τὶς ληστεῖες καὶ τὰ «αττεντάτς». Τὰ θύματα μετριοῦνται σὲ ντουζίνες.

* Ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ εἶναι στρατιωτικὸ σῶμα τὸ ὁποῖο κατευθύνουν ἄμεσα οἱ Ἱσπανοὶ ὑπουργοὶ Ἐσωτερικῶν καὶ Ἀμύνης. Τὸ 1940 συγχωνεύτηκε μὲ τοὺς Καραμπινιέρους. Ἱδρύθηκε τὸ 1844 ἀπὸ τὸν Δεύτερο Δούκα τῆς Ἀχουμάδα γιὰ νὰ καταπολεμήσει τὴ ληστεία, καὶ σύντομα ἔγινε λαομίσητη. Τὸ 1960 εἶχε 60.000 μέλη.

νεκροί, καὶ ἀρκετοὶ διαδηλωτὲς ἄσχημα τραυματισμένοι. Οἱ χωρικοὶ ποὺ τοὺς ἀποδόθηκε ὁ φόνος τῶν ἀντρῶν τῆς Γκεϊάρντια Σιβὶλ καταδικάστηκαν σὲ θάνατο ἀλλὰ ἡ λαϊκὴ ἀγανάκτηση ἦταν τέτοια ὥστε οἱ ἀρχὲς ἀναγκάστηκαν νὰ μετατρέψουν τὶς ποινές, πρᾶγμα ποὺ οὐσιαστικὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ ἀμνηστία*.

Στὸ Ἀρνέντο (Λογκρόνιο) στὶς 5 Ἰανουαρίου ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ ἐπιτέθηκε πάλι μὲ καραμπίνες σὲ μιὰ διαδήλωση ποὺ συμμετεῖχαν καὶ γυναικόπαιδα, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν μιὰ πραγματικὴ σφαγή. Ἔξη ἄτομα — οἱ τέσσερις ἦταν γυναῖκες — σκοτώθηκαν καὶ τριάντα δύο τραυματίστηκαν. Ἡ παλλαϊκὴ ἀγανάκτηση σ' ὅλη τὴν Ἱσπανία ἦταν ὁ κύριος λόγος τῆς ἀποπομπῆς τοῦ Σανχοῦρχο. Ὁ ἀντικαταστάτης του, στρατηγὸς Μιγκουὲλ Καμπανέλλας, ἦταν μιὰ ἐξ ἴσου ἀντιδραστικὴ φυσιογνωμία στὴν ἱστορία τῆς Ἱσπανίας.

Στὴν Σεβίλλη οἱ ἀναρχοσυνδικαλιστὲς κήρυξαν γενικὴ ἀπεργία καὶ κατέλαβαν μὲ ἔφοδο τοὺς στρατῶνες. Ἔτσι, εἰρωνία τῆς τύχης, ἔσωσαν τὴ δημοκρατία ποὺ μὲ τόσο μῖσος τοὺς κυνηγοῦσε. Ἦταν ἡ περίοδος τῶν διαρκῶν κοινωνικῶν ἀναταραχῶν ποὺ ὁ Σαμπατὲ μὲ ἄλλους νεαροὺς σχημάτισαν μιὰ ἀπ' τὶς πρῶτες ὁμάδες δράσης — τὴν «Λὸς Νοβᾶτος». Ὁ μεγαλύτερος τῆς ὁμάδας ἦταν ὁ Χοσέ, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἐλ Τσίκο, εἰκοσιδυὸ χρονῶν. Οἱ «Λὸς Νοβᾶτος» προσκολλήθηκαν στὸ τοπικὸ τμῆμα τῆς F.A.I. καὶ σχεδὸν ἀμέσως προχώρησαν στὴν εὐρύτερη δράση. Στὶς 8 Ἰανουαρίου 1933 ξέσπασε ἕνα νέο ἐπαναστατικὸ κίνημα μὲ τὴ συμπαράσταση τῆς F.A.I., γιὰ νὰ διαμαρτυρηθεῖ ἐνάντια στὴ συστηματικὴ κι ἐπίμονη πολιτικὴ ἐξουδετέρωση τῶν ἐργατῶν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση, ποὺ τὴν καθοδηγοῦσε ὁ Μανουὲλ Ἀθάνια ὑ Ντιάζ, ἕνας ἔμπειρος πολιτικὸς καὶ ἱκανὸς σὲ τέτοιες μανοῦβρες. Στὴ Σαραγόσσα καὶ στὴ Βαρκελώνη ἔγιναν πολυάριθμες συλλήψεις πρὶν κἂν ἐμφανιστοῦν οἱ πρῶτες ἐνδείξεις ὅτι θὰ γινόταν ἐξέγερση. Παρόλα αὐτὰ σὲ πολλὰ μέρη ξέσπασαν ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας. Στὸ Ριμπαρρόχα καὶ σὲ ἄλλα

---

* Δὲς Γιοακὶν Ἀρράρας. «Ἱστορία τῆς Δεύτερης Ἱσπανικῆς Δημοκρατίας». EDITORA NACIONAL. Μαδρίτη 1969.

* Ἡ FAI (FEDERACION ANARQUISTA IBERICA — Ἰβηρικὴ Ἀναρχικὴ Ὁμοσπονδία) ἱδρύθηκε στὴν Ἐθνικὴ Ἀναρχικὴ Συνδιάσκεψη τῆς Βαλένσια, στὶς 25)26 Ἰουλίου 1927, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη δικτάτορας ὁ Στρατηγὸς Μιγκουὲλ Πρίμο ντὲ Ριβέρα.

χωριὰ τοῦ Λεβάντε ἀναχηρύχτηκε ὁ ἀντιεξουσιαστικὸς κομμουνισμὸς κι ἄλλες προσπάθειες ἀκολούθησαν στὴν Ἀνδαλουσία.

Στὸ Κάζας Βιέχας, στὴν περιοχὴ Κάδιξ ἡ Δημοκρατία ἀντέδρασε μὲ θηριωδία ποὺ σπάνια συναντᾶμε στὴν ἱστορία. Ἕνας ἑβδομηντάχρονος χωρικός, ὁ Φρανσίσκο Κρούζ, πιὸ γνωστὸς σὰν «Σεϊσντέντος» («Ἑξαδάχτυλος») ἀρνήθηκε νὰ παραδοθεῖ στοὺς πολιτοφύλακες. Μὲ τὴν οἰκογένειά του κι ἄλλους ἀναρχικοὺς ὀχυρώθηκαν σὲ ἕνα ὑποστατικό. Οἱ μισθοφόροι τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ βομβάρδισαν τὸ κτίριο καὶ τοὺς σκότωσαν ὅλους, μαζὶ μὲ τὰ γυναικόπαιδα, κατὰ τὶς διαταγὲς τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἀθάνια*:

«Μὴ λυπηθεῖτε τοὺς πληγωμένους, μὴν πιάσετε αἰχμαλώτους. Σκοτῶστε τους σὰν σκυλιά...»*.

Αὐτὴ ἦταν ἡ διαταγὴ τοῦ μελλοντικοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ποὺ ὁδήγησε στὴ δολοφονία καὶ τῶν εἰκοσιτεσσάρων συντρόφων ποὺ εἶχαν κλειστεῖ στὸ ὑποστατικό.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1933 ἡ ὁμάδα τοῦ Σαμπατὲ παρακολούθησε ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ...σεμινάρια ποὺ ὀργάνωσε ἡ F.A.I. Ἡ τοποθεσία τοὺς ἦταν πολὺ γνωστή, τὸ Φουέντε Ντὲλ Ὄζο, στὴν περιοχὴ τοῦ Σὰν Φελίου ντὲ Λιομπρεγκάτ, σ' ἕνα βουνὸ κοντὰ στὸ Ἐσπλούγκας κι ἐκεῖ μαζεύτηκαν γιὰ νὰ μάθουν τὸν χειρισμὸ τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἐκρηκτικῶν. Ἡ ...διδασκαλία εἶχε ἀρχίσει γιὰ τὰ καλὰ ὅταν οἱ φρουροὶ στὴν εἴσοδο τοῦ καταυλισμοῦ ἔστειλαν σῆμα ὅτι πλησιάζανε δυὸ φορτηγὰ τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ καὶ τῆς Μότος-ντὲ Ἐσκουάντρα τῆς καταλανικῆς πολιτοφυλακῆς. Ἡ συνάντηση διαλύθηκε. Μερικοὶ τέσκασαν ἥσυχα ἀπὸ τὸ διπλανὸ ἐλατόδασος, ἐνῶ ἄλλοι, γιὰ νὰ διασπάσουν τὶς δυνάμεις τῶν ἀστυνομικῶν ἄρχισαν νὰ τρέχουν μέσα στὸ ἀνοιχτὸ λιβάδι. Σ' αὐτοὺς ἀνάμεσα ἦταν κι ὁ Ἔλ Τσίκο. Ἡ καταδίωξη, κι οἱ πυροβολισμοὶ κράτησαν πάνω ἀπὸ μισὴ ὥρα, ἀλλὰ εὐτυχῶς κανεὶς δὲν σκοτώθηκε οὔτε τραυματίστηκε. Αὐ-

---

* Ὁ Ἀθάνια γεννήθηκε τὸ 1880 στὸ Ἀλκαλὰ ντε Χενάρες. Πέθανε στὶς 1 Νοεμβρίου 1940, στὸ Μοντωμπὰν τῆς Γαλλίας, λίγο ἀφότου ἔχασε τὴν... Προεδρία τῆς Δημοκρατίας.

* Κι ὅμως ἀπὸ τὸ Κάζας Βιέχας κατάφερε νὰ γλυτώσει, βαριὰ πληγωμένη, ἡ Μαρία Σίλβα Κρούθ «Λὰ Λιμπερτάρια», ἐγγονὴ τοῦ Φρανσίσκο Κρούθ καὶ κόρη τοῦ Χουὰν Σίλβα, ὁ ὁποῖος σκοτώθηκε ἐκεῖ. Ἡ Μαρία δολοφονήθηκε ἀπὸ τοὺς Φρανκιστὲς τὸν Αὔγουστο 1936, στὸ δρόμο τοῦ Χερές, στὴ Μεδίνα Σιδόνια.

τὸ ἦταν τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός γιὰ τοὺς «Λὸς Νοβᾶτος». Τὴν ἑπόμενη ἡ καθημερινὴ ἐφημερίδα τῆς C.N.T., «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα» εἶχε κύριο ἄρθρο στὴν πρώτη σελίδα μὲ τίτλο «Ἀποτυχημένη ἐνέδρα στὸ ἐλατόδασος».

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ περίπου ἀνακοινώθηκε ὅτι θὰ γινόταν οἱ ἐκλογὲς στὶς 19 Νοεμβρίου 1933. Ἡ C.N.T. πρότεινε γενικὴ ἀποχή. Κατὰ τὴν προεκλογικὴ περίοδο προπαγάνδισε ἐκτεταμένα τὶς θέσεις της καὶ στὴν τελικὴ φάση ὀργάνωσε μιὰ μαζικὴ συγκέντρωση στὴν περίφημη Πλάζα ντὲλ Τόρος τῆς Βαρκελώνης, μὲ τὴν συμμετοχὴ γνωστῶν ἀγωνιστῶν τῆς C.N.T. - F.A.I. ὅπως τὸν Μπουαναβεντούρα Ντουρούττι. Τὸ σύνθημα τῆς ἀντιεκλογικῆς καμπάνιας ἦταν: «Ἡ δύναμη στὸν λαό, ὄχι στοὺς πολιτικούς». Ἡ δεξιὰ κέρδισε τὶς ἐκλογὲς κι ἡ C.N.T. πραγματοποίησε τὶς ὑποσχέσεις της. Στὶς 8 Δεκεμβρίου 1933 ἀνταρσίες ξέσπασαν καὶ πάλι στὴν Βαρκελώνη, Σαραγόσσα, Βαλένσια καὶ Γρανάδα, πραγματικὰ θερμὴ ὅμως ἦταν ἡ ἐπανάσταση στὴν Ἀραγωνία καὶ στὴν Ριόχα ὅπου γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὰ κόκκινα καὶ μαῦρα λάβαρα κυμάτισαν πάνω ἀπ' τὰ χωριὰ ποὺ ἀνακήρυσσαν τὸν ἀντιεξουσιαστικὸ κομμουνισμὸ στὶς περιοχές τους. Οἱ «Λὸς Νοβᾶτος» ποὺ προετοιμάζονταν μὲ πάθος γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὴν ἐπανάσταση, χύθηκαν στοὺς δρόμους κι εὔκολα ἐξουδετέρωσαν τὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις στὸ Χοσπιταλέτ, καταλαμβάνοντας ὅλα τὰ δημόσια γραφεῖα καὶ τὰ κέντρα τοῦ χωριοῦ καὶ μάζεψαν ὅλα τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ ἀρχεῖα ποὺ βρῆκαν τὰ ὁποῖα ἀποδείχθηκαν ἐξαιρετικὰ καύσιμα γιὰ ἀρκετὲς ἐπινίκιες φωτιές. Ἡ ἐξέγερση καταπνίχθηκε στὶς 14 τοῦ μηνός, πολλοὶ ἐπαναστάτες ἐργάτες σκοτώθηκαν καὶ χιλιάδες «σενετίστες» φυλακίστηκαν. Στὴ Σαραγόσσα πιάστηκε ὁλόκληρη ἡ ἐθνικὴ ἐπιτροπὴ τῆς C.N.T. καθὼς καὶ ἡ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπή, ποὺ συμμετεῖχαν ἀνάμεσα σὲ ἄλλους καὶ οἱ Μπουαναβεντούρα Ντουρούττι, Σιπριάνο Μέρα Σάντς* καὶ Ἰσαὰκ Πουέντε Ἀμεστόϋ. Ἡ «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέ-

---

* Ὁ Σιπριάνο Μέρα γεννήθηκε τὸν Νοέμβρη τοῦ 1897. Μετὰ τὸν Ἐμφύλιο διέφυγε στὴν Βόρεια Ἀφρική. Ἡ Κυβέρνηση τοῦ Πεταὶν τὸν παρέδωσε στοὺς Φρανκικοὺς ὅταν αὐτοὶ ζήτησαν τὴν ἔκδοσή του, τὸ 1942. Τὸν ἑπόμενο χρόνο καταδικάστηκε σὲ θάνατο, ἀλλὰ ἀργότερα ἡ ποινή του μετατράπηκε σὲ ἰσόβια. Ἀπελευθερώθηκε τὸ 1946 καὶ πῆγε στὴ Γαλλία ὅπου δούλευε σὰν ἐργάτης. Πρόσφατα πῆρε σύνταξη, σὲ ἡλικία ἑβδομηντατεσσάρων ἐτῶν.

ρα» ἀπαγορεύτηκε, γιὰ δεύτερη φορὰ μέσα στὸ '33. Ἀπὸ τότε πάλι μέχρι τὸ '34, τὴ μέρα πρὶν τὴν ἐξέγερση τοῦ Χενεραλιτάτ, κλείστηκε τρεῖς φορές, τὴ μιὰ γιὰ 104 μέρες. ἐνῶ μεμονωμένα φύλλα ἀπαγορεύτηκαν τριάντα τέσσερις φορές*. Οἱ ἀδελφοὶ Σαμπατὲ πάντως κατάφεραν νὰ ἀποφύγουν τὴ σύλληψη.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ καταστολὴ δὲ μπόρεσε νὰ ἐμποδίσει ἀρκετὲς πολὺ πιὸ δυναμικὲς ἀπεργίες, καθὼς καὶ ἕνα πνεῦμα ἀντίστασης ποὺ κυρίευε ὅλο καὶ περισσότερους Ἱσπανούς. Ἡ πιὸ σημαντικὴ ἦταν ἡ γενικὴ ἀπεργία στὴ Σαραγόσσα. Ἡ Πρωτομαγιὰ γιορτάστηκε στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἀραγωνίας μὲ ἀπόλυτη ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἐργασία. Οἱ ἐργοδότες ἀπέλυσαν ὅλους τοὺς ἐργάτες ὁπότε τὰ συνδικάτα κήρυξαν γενικὴ ἀπεργία ἀπαιτώντας τὴν ἐπαναπρόσληψη ὅλων καὶ καθὼς καμμιὰ πλευρὰ δὲν ὑποχωροῦσε, ἡ πόλη παρέλυσε ἐπὶ τριανταέξη μέρες. Οἱ ἀπεργοὶ ἔφτασαν νὰ λιμοκτονοῦν. Ὁ διευθυντὴς τῆς «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα», Μανουὲλ Βιγιὰζ Μίγκο* ὀργάνωσε μιὰ καμπάνια γιὰ νὰ στάλοῦν τὰ παιδιὰ τῶν ἀπεργῶν στὴν Καταλωνία ὥστε νὰ ἀνακουφιστοῦν κι αὐτὰ καὶ νὰ βοηθηθοῦν καὶ οἱ γονεῖς τους στὸν ἀγώνα τους. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ εἶχε πρωτοφανῆ ἐπιτυχία καὶ σὲ λίγες μέρες στὰ γραφεῖα τῆς «Σόλι» εἶχε συγκεντρωθεῖ ἕνα σημαντικὸ ποσόν. Ὁ λαὸς τῆς Βαρκελώνης προετοιμάστηκε νὰ ὑποδεχθεῖ τὰ πρῶτα παιδιὰ ἀπὸ τὴ Σαραγόσσα, ποὺ θὰ ἔφταναν στὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδας τὴν Κυριακὴ στὶς ἔξη τὸ ἀπόγευμα. Πάρα πολὺς κόσμος λοιπὸν εἶχε μαζευτεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ γρα-

---

Ὁ Ἰσαὰκ Πουέντε, γιατρὸς ἀπ' τὴν Ἀλάβα καὶ σημαίνων ἀναρχικὸς θεωρητικός, δολοφονήθηκε ἀπὸ τοὺς Φρανκιστὲς τὸν Ἰούλη τοῦ 1936.

* Γιὰ περισσότερες πληροφορίες δὲς τὸ βιβλίο τοῦ Μανουὲλ Βιλλὰρ «EL ANARQUISMO EN LA INSURRECCION DE ASTURIAS», ἐκδόσεις NERVIO, Μπουένος Ἄιρες 1936.

* Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἦταν ἐκδότης τῆς «Σόλι» καὶ τῆς ἐφημερίδας «Φράγκουα Σοσιάλ» ποὺ ἔβγαινε στὴ Βαλένσια, ἔβγαλε ἐπίσης τὴν «Λὰ Προτέστα» στὸ Μπουένος Ἄιρες, μέχρι τὴν ἀπέλασή του ἀπὸ τὴν Ἀργεντινή. Μὲ τὸ τέλος τοῦ Ἐμφύλιου συνελήφθη. Λίγους μῆνες ἀργότερα ἀπολύθηκε γιὰ νὰ ξανασυλληφθεῖ τὸ 1941 γιὰ τὴν ἀντιφρανκικὴ του δράση. Ἀπελευθερώθηκε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1946.

φεῖα περιμένοντάς τα. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐμποδίσει αὐτὴ τὴν πράξη ἀλληλεγγύης τὸ Χενεραλιτὰτ χωρὶς καμμιὰ προειδοποίηση σταμάτησε τὰ λεωφορεῖα μὲ τὰ παιδιὰ καὶ πυροβόλησε τοὺς διαδηλωτὲς σκοτώνοντας ἕναν ἐργάτη καὶ τραυματίζοντας ἄλλους. Ἡ «Σολιδαριδάδ Ὀμπρέρα» ποὺ ἐξέφραζε πιὸ ἔντονα τὴν λαϊκὴ κατακραυγή, ἀπαγορεύτηκε καὶ πάλι μὲ κυβερνητικὸ διάταγμα. Τὰ λεωφορεῖα πάντως ξέφυγαν ἀπὸ τὸν κανονικὸ δρόμο τους κι ἔφτασαν στὴ Βαρκελώνη μὲ μεγάλη καθυστέρηση καὶ τὰ παιδιὰ παραδόθηκαν στὶς οἰκογένειες ποὺ περίμεναν νὰ τὰ παραλάβουν*.

Ἀπαντώντας σ' αὐτὴ τὴν πρόκληση ἡ Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ Καταλωνίας τῆς C.N.T. ἀποφάσισε νὰ καλέσει σὲ εἰκοσιτετράωρη γενικὴ ἀπεργία τοὺς ἐργαζόμενους τῆς Βαρκελώνης. Ἡ ἀπόφαση ποὺ ἀνακοίνωνε τὴν γενικὴ ἀπεργία εἶχε τὴ μορφὴ ἀνοιχτοῦ μανιφέστου. Ὁ Φρανσίσκο Σαμπατὲ κι ἕνας ἄλλος νέος ἀνέλαβαν νὰ συγκεντρώσουν τὰ ἀντίτυπα πρὶν τὴ διανομή. Ἦταν νὰ συναντηθοῦνε στὸ μπὰρ «Λὰ Τρανκιλιδάδ» στὸ κέντρο τῆς πόλης, τὸ Παράλελο. Ὅταν οἱ δυὸ φίλοι ἔφτασαν στὸ συμφωνημένο σημεῖο, σύντροφοι τοὺς εἶπαν ὅτι τὸ μανιφέστο θὰ τὸ παρελάμβαναν σ' ἕνα μπὰρ στὸ Μοντζουΐχ. Ἐνῶ περίμεναν σ' αὐτὸ τὸ μπὰρ ἔφτασε ἡ ἀστυνομία κι ἔπιασε ὅλους ὅσους ἦταν μέσα. Ὁ Ἐλ Τσίχο δοκίμασε γιὰ πρώτη φορὰ τὴ φυλακή. Πέρασε μιὰ νύχτα σ' ἕνα κελλὶ τοῦ τμήματος τοῦ Πουέμπλο Σέκο καὶ μιὰ μέρα στὸ Παλάζιο ντὲ Ζουστίσια ὅπου τοῦ ἀπαγγέλθηκε κατηγορία κι ἔπειτα δυὸ μέρες στὶς πρότυπες φυλακὲς τῆς Βαρκελώνης. Ἡ κατηγορία ὅμως τῆς «πα-

---

Τὸν Μάη τοῦ 1947 ὁ Γραμματέας τῆς παράνομης Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς CNT Ἐνρίκε Μάρκος Ναδὰλ πιάστηκε στὴ Βαρκελώνη καὶ τὴ θέση του πῆρε ὁ Βιλλάρ. Ὁ Βιλλὰρ πιάστηκε στὴ Μαδρίτη στὶς 20 Νοεμβρίου, καὶ τὸν Ἰανουάριο 1949 τὸ Στρατοδικεῖο τῆς Ὀκάνια τοῦ ἔρριξε εἰκοσιπέντε χρόνια κάθειρξη. Πέθανε στὸ Μπουένος Ἄιρες τὸ 1972.

* Καὶ ἄλλες ἀποστολὲς παιδιῶν εἶχαν ὀργανωθεῖ. Ἕναν μεγάλο ἀριθμὸ παιδιῶν ἀνέλαβαν οἱ μεταλλωρύχοι τοῦ Σαλέντ. Μιὰ ἄλλη ἀποστολή, μὲ κατεύθυνση τὴ Βαρκελώνη, ἡ ἐθνοφρουρὰ τὴ σταμάτησε στὸ δρόμο, ὁδήγησαν τὰ μικρὰ σ' ἕνα νοσοκομεῖο καὶ κάλεσαν τοὺς γονεῖς νὰ τὰ παραλάβουν. Πάντως ὅλη αὐτὴ ἡ ἀλληλεγγύη βοήθησε τοὺς ἐργάτες τῆς Σαραγόσσας νὰ κερδίσουν τελικὰ τὸν ἀγῶνα.

ράνομης συγκέντρωσης» δὲν ἔγινε ἀποδεκτὴ κι ἔτσι μέσα σὲ ἑβδομήντα δυὸ ὧρες ὅλοι ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι.

Στὶς 6 Ὀκτωβρίου 1934 ξέσπασε νέα ἐξέγερση καὶ γιὰ δεκαπέντε ἡμέρες ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς ἀριστερᾶς στὶς Ἀστουρίες ἑνώθηκαν κάτω ἀπ' τὸ κοινὸ σύνθημα «ἑνωθεῖτε ἀδέρφια προλετάριοι», στὴν Καταλωνία ὅμως ἡ κατάσταση χάλασε καθὼς ἡ ἐξέγερση ξεκίνησε ἀπὸ ἐθνικιστικὰ στοιχεῖα καὶ ἡ C.N.T. - F.A.I. δὲν προσπάθησε νὰ ἐπέμβει. Οἱ «Λὸς Νοβᾶτος» ἀνέλαβαν νὰ συγκεντρώσουν τὰ ὅπλα ποὺ εἶχαν ἐγκαταλείψει οἱ ἄντρες τοῦ Χενεραλιτὰτ στοὺς δρόμους καὶ στοὺς ὑπονόμους. Αὐτὰ τὰ ὅπλα ἦταν ποὺ ἀργότερα, χτύπησαν τὸ φασιστικὸ πραξικόπημα στὴν Καταλωνία τὸν Ἰούλη τοῦ '36. Τὸν Ἐλ Τσίκο ἐπίσημα τὸν στρατολογήσανε τὸ 1935 ἀλλὰ σὰν συνεπὴς ἀντιμιλιταριστὴς αὐτὸς ἀρνήθηκε νὰ παρουσιαστεῖ ὁπότε κατηγορήθηκε γιὰ ἀνυπότακτος. Ἐπίσης ἐκείνη τὴν ἐποχὴ περίπου ἦταν ποὺ ἔκανε τὴν πρώτη του ἀπαλλοτριωτικὴ ἐνέργεια, γιὰ νὰ βοηθήσει τὴν Ἐπιτροπὴ Συμπαράστασης στοὺς Φυλακισμένους μὲ ἔξοδα τῆς Τράπεζας τῆς Γκάβα. Ἡ Γκάβα ἦταν ἕνα χωριὸ μὲ 6.000 κατοίκους στὴν ὕπαιθρο, στὸ Σὰν Φελίου ντὲ Λιομπρεγκάτ, ἀκριβῶς ἔξω ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1935 συνάντησε τὴν Λεονώρα Καστέλλς Μαρτί τὴν γυναῖκα ποὺ θὰ τὸν συντρόφευε τὰ ἑπόμενα χρόνια. Πρὶν περάσει πολὺς καιρὸς ἀπὸ τὴ γνωριμία τους, μετὰ ἕνα διάλειμμα ἔξη μηνῶν ἥσυχης ζωῆς, ἡ Ἱσπανία συγκλονίστηκε. Ἦταν 18 Ἰουλίου 1936.

Ἡ Λεονώρα λέει σ' ἕνα γράμμα της:

«Τὸ θυμᾶμαι σὰν νὰ ἦταν χτές. Μετὰ ἀρκετὲς μέρες συγκεντρώσεων, χωρὶς ὕπνο καὶ σχεδὸν χωρὶς φαγητό, οἱ σύντροφοι ἔφτασαν στὸ σπιτάκι ποὺ εἴχαμε χτίσει μὲ ἀγάπη καὶ σκληρὴ δουλειά. Ὁ Φρανσίσκο, γεμᾶτος πάντα ὁρμὴ καὶ θάρρος ἔφυγε ἀπ' τὸ πλευρό μου, γιὰ πάντα θὰ ἔλεγε κανείς... Ἡ ἐπανάσταση εἶχε ἀρχίσει, ὁ Φρασίσκο μὲ ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἔσφιξα κι ἐγὼ στὰ χέρια μου γιὰ λίγα λεπτὰ κι ἔπειτα ἔφυγε».

II. Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Στίς 18 Ἰουλίου 1936 ξέσπασε τὸ φασιστικὸ πραξικόπημα καὶ οἱ ἀγωνιστὲς τῆς C.N.T. - F.A.I. ἀμέσως ἄρχισαν νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὴ σύγκρουση. Ὁ Φρανσίσκο κι ὁ Χοσὲ προσχώρησαν στὴν τοπικὴ Ὁμάδα Ἄμυνας καὶ στὴν Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Χοσπιταλέτ, ποὺ εἶχε προβλέψει τὸ πραξικόπημα κι ἔτσι λίγες μέρες πρωτύτερα εἶχε ἐπιτεθεῖ στὰ σπίτια γνωστῶν φασιστῶν καὶ συμπαθούντων, συμμετέχοντας ἔτσι στὸ «προνουνσιαμέντο». Ἔτσι κατάφεραν νὰ συγκεντρώσουν ὅπλα καὶ νὰ ἀποκόψουν τὶς πιθανὲς πηγὲς ὑποστήριξης πρὸς τὸ πραξικόπημα στὴν περιοχή. Μέσα στὴν ἴδια μέρα ἀπέκτησαν τὸν πλήρη ἔλεγχο τοῦ Χοσπιταλὲτ καὶ στὶς 19 εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ βοηθήσουν τοὺς συντρόφους τους στὴ Βαρκελώνη. Σὲ λίγες μέρες τὸ πραξικόπημα ἔσβησε στὴν Καταλωνία καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς «Λὸς Νοβᾶτος», τὴν ὁμάδα τοῦ Σαμπατέ, κίνησαν στὶς 24 τοῦ μηνὸς γιὰ τὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας μὲ τὸ τάγμα ποὺ ὁδηγοῦσε ὁ Μπουαναβεντούρα Ντουρρούτι καὶ μὲ στρατιωτικὸ σύμβουλο τὸν Ἐνρίκε Περὲζ Φάρρας.

Στὶς 27 Αὐγούστου οἱ δυὸ ἀδελφοὶ ἄφησαν καὶ τὸ μέτωπο τῆς Ἀραγωνίας μὲ τοὺς «Λὸς Ἀγκουιλοῦχος», τὸ πρῶτο κλιμάκιο ποὺ ὀργάνωσε ἡ C.N.T. - F.A.I. μαζὶ μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ Πολιτοφυλακῆς*. Αὐτὸ τὸ κλιμάκιο εἶχε ὀργανωθεῖ ἀπὸ τὸν Χουὰν Γκαρσία

* Μετὰ τὴν καταστολὴ τοῦ πραξικοπήματος ἡ Ἐπιτροπὴ Πολιτοφυλακῆς ἦταν ἡ πιὸ ὑπολογίσιμη δύναμη στὴν Καταλωνία. Ἡ Χενεραλιτάτ, ἂν καὶ ἀποτελοῦσε τὴν πολιτικὴ ἐξουσία στὴν ἐπαρχία, ὑπῆρχε μόνον κατ' ὄνομα. Τὴν Ἐπιτροπὴ Πολιτοφυλακῆς κατηύθυναν ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐσκουέρρα (Αὐτονομιστικοῦ κόμματος τῆς Καταλωνίας), τῶν κομμάτων τῆς Δημοκρατικῆς Δράσης, τῆς UNION DE RABASSAIRES. τῆς CNT καὶ τῆς FAI, καὶ τῶν

Όλιβερ καὶ ἀργότερα, μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ Λαϊκοῦ Στρατοῦ βοήθησε νὰ σχηματιστοῦν δυὸ Συνομοσπονδιακὲς μεραρχίες κάτω ἀπὸ τοὺς Μιγκουὲλ Γκαρσία Βιβάχος* καὶ Γκρεγκόριο Ιιόβερ Κόρτες*. Ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ ἔγινε ἑκατόνταρχος (ὑπεύθυνος γιὰ ἑκατὸ ἄνδρες) ἐνῶ ὁ Ἔλ Τσίκο πῆρε ὑπὸ τὴν εὐθύνη του εἴκοσι. Ἡ δράση τῶν ἀδελφῶν δὲν ἦταν περισσότερο ἢ λιγότερο ἐξαιρετικὴ ἀπὸ αὐτὴ τῶν χιλιάδων ἀγωνιστῶν ποὺ προτιμοῦσαν νὰ σκοτωθοῦν στὸ μέτωπο παρὰ νὰ ζήσουν μὲ τοὺς φασίστες ἀπὸ πάνω τους. Ὁ Ἔλ Τσίκο, ὅπως ἀργότερα οἱ Κουβανοὶ «Μπαρμποῦδος» στὴ Σιέρρα Μαέστρα ἄφησε τὰ μαλλιὰ καὶ τὴ γενειάδα του λέγοντας ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ τὰ κόψει πρὶν ὁλοκληρωθεῖ ὁ θρίαμβος τοῦ λαοῦ σ' ὁλόκληρη τὴν χερσόνησο. Δὲν γύρισε σπίτι του, στὴ Βαρκελώνη, πρὶν τὸν Δεκέμβριο. Ὅταν τελικὰ ἔφτασε ἐκεῖ ἔκανε κάποιον θόρυβο στὴν Πλάζα ντ' Ἐσπάνια ὅπου παρκάρισε τὸ ἁμάξι του. Οἱ Ρῶσσοι εἶχαν ἔρθει! Ὅλοι τὸν πέρασαν γιὰ ἕναν «Σοβιέτικο», ποτὲ δὲν γέλασε περισσότερο ἀπ' ὅσο ὅταν τὸν πλησίασαν πολιτοφύλακες ὅλων τῶν ἐθνικοτήτων δοκιμάζοντας τὶς Ρωσσικὲς φράσεις ποὺ μόλις εἶχαν μάθει.

Ἐδῶ μποροῦμε νὰ ἀναφέρουμε πῶς ἔγινε καὶ ὁ Φρανκικὸς Τύπος συνήθιζε νὰ ἀποκαλεῖ μετὰ τὸν θάνατό του τὸν Φρανσίσκο κοινὸ κλέφτη αὐτοκινήτων. Ὅσο οἱ δυνάμεις βρισκόταν στὸ μέτωπο, εἰδικὰ οἱ συνδικαλιστικὲς (αὐτὲς τῆς C.N.T. - F.A.I.) εἶχαν πάντοτε δυσκολίες στὶς μεταφορές. Ἔτσι ἔγινε ἔθιμο ἡ ἐπίταξη ἀπὸ τοὺς ἄντρες ποὺ γυρνοῦσαν σπίτια τους μερικῶν ἀπὸ τὰ πάμπολλα ὀχήματα ποὺ διέθετε ἡ γραφειοκρατία. Αὐτὰ τὰ αὐτοκίνητα μάλιστα τὰ κρατοῦσαν ὅταν ἐπέστρεφαν στὸ μέτωπο, ὅπου γινόταν ὁριστικὰ

διάφορων μαρξιστικῶν κομμάτων: PSUC (Σοσιαλιστικό), Ἕνωση Κομμουνιστικῶν - Σοσιαλιστικῶν Κομμάτων τῆς Καταλωνίας (ἕνα ἀμάγαλμα ὅπου κυριαρχοῦσαν δύο κόμματα, ἀσθενῆ καὶ τὰ δύο στὴν Καταλωνία), καὶ τέλος τὸ POUM: Ἑνιαῖο Ἐργατικὸ Μαρξιστικὸ Κόμμα, (φράξια ἀποσχισμένη ἀπὸ τὴν τρίτη Διεθνῆ) ἀντιπολιτευόμενο τὸ ὀρθόδοξο Κ.Κ., μὲ φιλοτροτσκιστικὲς τάσεις.

* Ὁ Βιβάνχος γεννήθηκε στὶς 19 Ἀπριλίου 1895 στὸ Μαζαρὸν τῆς Μουρθία. Πέθανε τὸν Ἀπρίλιο 1972 στὴν Κόρδοβα.

* Ὁ Γιόβερ γεννήθηκε τὸ 1892 καὶ πέθανε τὸ 1966 στὸ Μεξικό.

κτήμα τῶν μονάδων τους. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὁ Σαμπατὲ βρισκόταν στὴν 126η Ταξιαρχία, 28η Μεραρχία (Ἀσκάσσο) καὶ εἶχε ἀναλάβει ἀκριβῶς τὴ μεταφορὰ τῶν στρατιωτῶν. Μιὰ μέρα, μὲ μερικοὺς φίλους του ἀπὸ τὸ 4ο τάγμα, στὸ Χουέσκα Φρόντ (Ἀλμούνια) ὁ Σαμπατὲ ἐπίταξε μιὰ ὄμορφη «Ντὲ Σότο» ποὺ ἦταν παρκαρισμένη ἔξω ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἀεροπορίας καὶ γύρισε μ' αὐτὴν στὴν ἕδρα τῆς ταξιαρχίας ὅπου οἱ σύντροφοί του τὸν ὑποδέχτηκαν μὲ γέλια καὶ ξεφωνητά. Οἱ φίλοι του ὑπέδειξαν ὅτι προφανῶς μιὰ τέτοια καταπληκτικὴ μηχανὴ ἔπρεπε νὰ καταγραφεῖ ἀμέσως στὴν ὁμάδα, ἀλλὰ ὁ Ἐλ Τσίκο εἶχε τὶς δικές του ἀπόψεις καὶ προχώρησε ἀγνοώντας τὰ πειράγματα. Ἔκοψε τὸ πίσω μέρος καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ τὴν καρότσα ἑνὸς ἀχρηστευμένου φορτηγοῦ. Ἕνα γερὸ βάψιμο ἔπειτα καὶ ἡ κομψὴ Ντὲ Σότο μετατράπηκε σὲ ἕνα πρακτικότατο φορτηγό. Σύντομα ὅμως ὁ Σαμπατὲ πῆγε στὴν 25η Μεραρχία στὸ κλιμάκιο Ὀρτίζ καὶ πῆρε «τὸ φορτηγό του» μαζί του καὶ ἐμφανίστηκε μὲ αὐτὸ στὴν Βαρκελώνη.

Στὰ μέσα τοῦ 1937 τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα ἄρχισε τὶς προσπάθειές του νὰ ἀποκτήσει τὸν ἔλεγχο τοῦ στρατοῦ σ' ὅλη τὴν Ἱσπανία. Ἡ Μόσχα τοὺς εἶχε διακοινώσει ὅτι «αὐτὸς ποὺ ἐλέγχει τὸν στρατὸ καθορίζει τὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις στὴ χώρα». Ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν Ἱσπανῶν ἐργαζομένων ἀντιστάθηκαν μὲ ἀγανάκτιση σ' αὐτὲς τὶς προσπάθειες ἀλλὰ τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα χρησιμοποίησε κάθε δυνατὸ μέσο γιὰ νὰ ἐφαρμόσει αὐτὴ τὴν ἀπόφασή του.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ πολλοὶ ἔφευγαν στὴ Ρωσία γιὰ νὰ ἐκπαιδευτοῦν σὰν πιλότοι. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἤθελε νὰ πάει κι αὐτός, καθὼς εἶχε ἀντιληφτεῖ ὅτι ἡ ἀεροπορία θὰ ἦταν τὸ πιὸ ἀποφασιστικὸ ὅπλο στὸν πόλεμο.

Ὅμως τὴν ἀεροπορία τὴν ἔλεγχε τελείως τὸ ΚΚ* καὶ γιὰ νὰ γίνεις πιλότος ἔπρεπε νὰ ἀνήκεις στὸ JSU (Ἑνωμένοι Νέοι Σοσιαλιστές)* ἤ, σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, νὰ ἔχεις τουλάχιστον

* Ὁ Γιέσους Χερναντὲζ στὸ βιβλίο του «Ἤμουν ὑπουργὸς τοῦ Στάλιν» ἀναφέρει ὅτι τὸν ἔλεγχο τοῦ στρατοῦ εἶχε κατὰ 70% τὸ Κ.Κ. Τοὺς κύριους τομεῖς, ὅπως τὴν ἀεροπορία ἢ τὰ τεθωρακισμένα, τοὺς ἔλεγχε ἀποκλειστικὰ τὸ κόμμα.

* Οἱ Ἑνωμένοι Νέοι Σοσιαλιστὲς ἦταν μιὰ ὀργάνωση-ὑβρίδιο ποὺ δημιούργησαν τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1936 οἱ Ρῶσοι στρατιωτικοὶ σύμβουλοι, ἑνώνοντας τὴν Κομμουνιστικὴ Νεολαία, τοὺς Σοσιαλι-

μιὰ συστατική τους ἐπιστολὴ σὰν «σημαίνουσα προσωπικότητα». Ὁ Ἐλ Τσίκο σκέφτηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ προσχωρήσει στὸ JSU ἂν δὲν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος — πάνω ἀπ' ὅλα, ἔλεγε, «τὸ ράσο δὲν κάνει τὸν παπά». Ὅμως οἱ ραγδαῖες ἐξελίξεις ποὺ θὰ δοῦμε παρακάτω τὸν ἐμπόδισαν νὰ πραγματοποιήσει αὐτή του τὴ σκέψη.

Ἡ ἐπίθεση τῶν ἐθνικιστῶν στὸν Βορρᾶ τέλειωσε μὲ τὴν κατάληψη τῆς Σανταντέρ, τοῦ Μπιλμπάο καὶ τῆς Γκιχόν. Σ' ἐκείνη τὴ φάση τὸ μέτωπο ἦταν πάνω ἀπὸ 1.800 χιλιόμετρα ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα στὸ Βορρᾶ μέχρι τὸ Κανφρὰνκ ἀνατολικά, τὸ Μοτρὶλ στὰ νότια, ὡς τὴν Γρανάδα στὴ Μεσόγειο. Σ' ὅλη αὐτὴ τὴ γραμμὴ ὑπῆρχαν ἀρκετὰ σημαντικότατα ὀχυρὰ τῶν ἐθνικιστῶν, ὅπως ἐκεῖνο στὴν περιοχὴ τῆς Τερουέλ, πρωτεύουσας τῆς Κάτω Ἀραγωνίας.

Στὶς 15 Δεκεμβρίου οἱ Δημοκρατικοὶ ἐπιτέθηκαν στὴν Τερουέλ. Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς γιὰ τὴν Περιοχὴ τοῦ Κέντρου, Συνταγματάρχης Βισέντε Ρόχα συγκέντρωσε μιὰ δύναμη σχεδὸν 100.000 ἀντρῶν μὲ τὸ ἀπαραίτητο πυροβολικό, συγκοινωνίες καὶ δίκτυο ἐναέριου ἐφοδιασμοῦ γιὰ τὴν ἐπίθεση, καὶ τελικὰ κατέλαβε τὴν Τερουέλ στὶς 7 Ἰανουαρίου κλείνοντας ἔτσι αὐτὴ τὴ φάση τῆς μάχης.

Ἡ Φρανκικὴ ἀντεπίθεση ἀναπτύχθηκε γρήγορα κι ὁ Σαμπατὲ ἀνῆκε στὶς ἐνισχύσεις ποὺ εἶχαν σταλεῖ στὸν τομέα τῶν 116, 117 καὶ 118 Μικτῶν Ταξιαρχιῶν τοῦ ΧΧ Σώματος Στρατοῦ. Ἀρχικὰ ἦταν νὰ στρατοπεδεύσουν στὸ μικρὸ χωριὸ Κορμπαλὰν κοντὰ στὴν Τερουέλ, σὰν βοηθητικὰ τμήματα ἀλλὰ προχώρησαν στὴν πρώτη γραμμὴ με τὴν ἐντολὴ νὰ περικυκλώσουν τὰ προωθημένα τμήματα τῶν ἐθνικιστῶν.

Μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὲς μεθόδους ποὺ χρησιμοποίησε τὸ ΚΚ γιὰ νὰ ἀποκτήσει τὸν ὁλοκληρωτικὸ ἔλεγχο τοῦ στρατοῦ ἦταν ἡ σταδιακὴ ἐκμηδένιση τῶν συνδικαλιστικῶν δυνάμεων, μὲ τὸ νὰ στέλνουν οἱ ἀξιωματικοί του τὶς ὁμάδες τῶν Ἀναρχοσυνδικαλιστῶν στὶς πιὸ ἐπικίνδυνες θέσεις, συνήθως σὲ ἐπιθέσεις τύπου καμικάζι ὅπου ἦταν σίγουρη ἡ σφαγή τους. Τὸ μεγαλύτερο πλεονέκτημα

στές, τὴν Σοσιαλιστικὴ Ἕνωση καὶ τὸ Προλεταριακὸ Κόμμα τῆς Καταλωνίας. Ὁ ἔλεγχος τῆς Μόσχας πάνω σ' αὐτὴ τὴ νεολαία ἦταν ἄμεσος. Ἀρχηγοί της ἦταν ὁ Τρύφων Μεδράνο, τῆς Κομμουνιστικῆς Νεολαίας, ποὺ πέθανε τὸ 1937 στὸ Μπιλμπάο. Τὸν διαδέχτηκε ὁ Σαντιάγο Καρίγιο, τῶν Σοσιαλιστῶν, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ὑπῆρξε γιὰ ἕνα διάστημα ὑπουργὸς τῆς ἐξόριστης κυβέρνησης, κατέληξε Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Κ.Κ.Ι.

γιὰ τὸ ΚΚ αὐτῶν τῶν μαζικῶν δολοφονιῶν ἦταν ὅτι μποροῦσε ἔτσι νὰ καταπολεμήσει τὴν ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν μὲ τελείως νομότυπο τρόπο. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐπιχειρήσεις μιὰ συνδικαλιστικὴ ὁμάδα μὲ κομμουνιστὲς ἐπιτελεῖς ἔχασε τὰ ὀγδόντα τοῖς ἑκατὸ τῶν ἀντρῶν της. Ἦταν τέτοια ἡ ἀγανάκτηση τῶν ὁπλιτῶν ὥστε τελικὰ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο ἀναγκάστηκε νὰ ἀνακαλέσει τὸν Διοικητὴ καὶ τὸν κομισσάριο τοῦ τμήματος, κάποιον Ἀρίνχο, καὶ νὰ τοὺς ζητήσει ἐξηγήσεις.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Σαμπατὲ καὶ τρεῖς σύντροφοί του δὲν ἱκανοποιήθηκαν μὲ τὶς ἐπίσημες ἐπιπλήξεις καὶ ἀποφάσισαν νὰ ξεκαθαρίσουν ὅπως ἔπρεπε τοὺς λογαριασμούς. Ἀποφάσισαν λοιπὸν νὰ τοὺς στήσουν ἐνέδρα στὴν ἐπιστροφή τους ἀπὸ τὸ ἀρχηγεῖο τῶν «μανδαρίνων». Ὁ κομισσάριος Ἀρίνχο ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ ἐπέστρεφε καὶ βρίσκοντας τὸ μπλόκο ἔβγαλε τὸ πιστόλι του γιὰ νὰ ἀνοίξει δρόμο. Ὁ Σαμπατὲ ποὺ πάντα ἠδίαζε νὰ πυροβολεῖ πρῶτος, ἀντέδρασε ἀμέσως καὶ μὲ μιὰ σφαῖρα τὸν ἄφησε ἑτοιμοθάνατο στὸ χιόνι.

Στὴν ἐπιστροφή τους στὸ τάγμα οἱ τέσσερις φίλοι σκέφτηκαν ὅτι ἴσως κάποιος νὰ τοὺς εἶχε δεῖ ὁπότε ἀντιμετώπιζαν στὰ σοβαρὰ τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα, κι ἔτσι, καθὼς οἱ Φρανκικοὶ εἶχαν ἤδη ἀνακαταλάβει τὴν Τερουὲλ ἀπὸ τὶς 22 Φεβρουαρίου, οἱ σύντροφοι ἀποφάσισαν νὰ τὸ σκάσουν γιὰ τὴ Βαρκελώνη. Ὁ πόλεμος πάλι εἶχε σχεδὸν χαθεῖ, ἡ ἥττα τῶν δημοκρατικῶν στὴν Τερουὲλ κι οἱ τεράστιες ἀπώλειές τους στὴ μάχη τοῦ Ἔβρου λίγους μῆνες ἀργότερα εἶχαν καθορίσει πιὰ τὴν πορεία του.

Οἱ τέσσερις γύρισαν μὲ τὴ Ντὲ Σότο στὴ Βαρκελώνη. Δυὸ ἀπ' τοὺς συντρόφους τοῦ Σαμπατὲ ἦταν ἀπ' τὸ Ἀλμουντεμπὰρ τῆς ἐπαρχίας τῆς Χουέσκα, ὁ ἕνας λεγόταν Ματίας κι ὁ ἄλλος Ἀλεσσάντρο ἐνῶ τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου παραμένει ἄγνωστο. Στὴ Βαρκελώνη ὁ Ἐλ Τσίκο παρουσιάστηκε στὴν Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ τῆς C.N.T. Τοὺς ἀνέφερε τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸν Ἀρίνχο καὶ ζήτησε νὰ σταλεῖ σὲ κάποιαν ἄλλη συνδικαλιστικὴ μονάδα ὅπου θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἀσφαλής. Αὐτὸ τὸ δέχτηκαν ἀλλὰ δὲ μποροῦσε νὰ γίνει ἀμέσως κι ἔτσι ἔπρεπε νὰ περιμένει γιὰ λίγο στὴν Καταλανικὴ πρωτεύουσα. Ὅσο βρισκόταν ἐκεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ Ἄμυνας τῶν Νέων Ἀντιεξουσιαστῶν τοῦ ζήτησε νὰ ἀναλάβει ὁρισμένες ἐπικίνδυνες ἀποστολὲς — μιὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἦταν νὰ ἀπελευθερώσει ἕνα σύν-

τροφο τῶν Περιπόλων Ἐλέγχου* ποὺ εἶχε τραυματιστεῖ καὶ συλληφθεῖ σὲ μιὰ ἔνοπλη συμπλοκὴ μὲ ἄντρες τῆς Χενεραλιτάτ. Ἡ Τσέκα* τὸν περίμενε νὰ ἀναρρώσει ἀρκετὰ πρὶν νὰ ἀρχίσει τὴν «ἀνάκριση» ἀλλὰ ὁ Σαμπατὲ μαζὶ μὲ τὸν Τζαῖμε Πάρες Ἄνταν — γνωστὸ σὰν «Ἐλ Ἀμπισίνιο» γιὰ τὰ σγουρὰ σὰν νέγρικα μαλλιά του — τοὺς ἀπογοήτευσαν ἐκτελώντας τὴν ἐπιχείρηση διάσωσης μὲ ἀπόλυτη ἐπιτυχία.

---

* Οἱ Περίπολοι Ἐλέγχου ἱδρύθηκαν στὴν Καταλωνία τὸν Αὔγουστο τοῦ 1936. Τὶς ἀποτελοῦσαν ἄντρες τῶν διαφόρων ἀντιφασιστικῶν ὀργανώσεων, σὲ ἀναλογία μὲ τὴν ἀριθμητική τους δύναμη. Περίπου οἱ μισὲς ἀνῆκαν στὴν CNT. Εἶχαν σκοπὸ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν «ἐπαναστατικὴ τάξη», ἀλλὰ ἡ Χενεραλιτὰτ τὶς διέλυσε τὸν Μάρτη τοῦ '37, στὰ πλαίσια τοῦ προγράμματός της νὰ ἀφοπλίσει ὅλες τὶς ἐπαναστατικὲς ὁμάδες τῶν μετόπισθεν, γιὰ νὰ ἐδραιώσει τὴ δική της κυριαρχία.

* Στὶς 20 Δεκεμβρίου 1917 σχηματίστηκε μιὰ ὀργάνωση στὴ Ρωσία μὲ τίτλο «Ἐπιτροπὴ Ἐξαιρετικῶν Ὑποθέσεων γιὰ τὴν Καταπολέμηση τῆς Ἀντεπανάστασης καὶ τοῦ Σαμποτάζ». Σύντομα ἔγινε πασίγνωστη: Ἦταν ἡ «Τσέκα», ὀργανωμένη πάνω στὶς ἴδιες βάσεις μὲ τὴν τσαρικὴ προκάτοχό της, τὴν Ὀχράνα, καὶ συχνὰ χρησιμοποιώντας τὰ ἴδια πρόσωπα. Ἦταν ἡ πρώτη ἀστυνομία στὸν κόσμο ποὺ χρησιμοποίησε πλήρως ἐπιστημονικὴ μεθοδολογία: Οἱ πράκτορες τῆς «Τσέκα» συνελάμβαναν, δίκαζαν καὶ ἐκτελοῦσαν τὰ θύματά τους μὲ τέλεια μυστικότητα. Τὸ 1922 μετονομάστηκε σὲ «Πολιτικὸ Τμῆμα τῆς Πολιτείας», δηλ. σὲ Γκεπεού (GPU). Τὸ 1934 ἔγινε «Ἐπιτροπὴ Ἐσωτερικῶν Ὑποθέσεων» δηλαδὴ Νικαβεντὲ (NKVD). Οἱ Ρῶσοι σύμβουλοι μετέφεραν στὴν Ἱσπανία τὶς μεθόδους αὐτῆς τῆς... φιλανθρωπικῆς προλεταριακῆς ὀργάνωσης, στὴ διάρκεια τοῦ Ἐμφυλίου. Ἡ Ὀχράνα, Τσέκα, Νικαβεντὲ καὶ Γκεπεοὺ ἦταν πάντοτε μία καὶ ἡ αὐτὴ ὀργάνωση — ἡ μόνη πιθανὴ διαφορὰ ἦταν ποσοτική: μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ τρομοκρατία ἐνάντια στοὺς πολιτικοὺς καὶ ἰδεολογικοὺς ἀντιπάλους ἀναπτύσσονταν σὲ μιὰ ὅλο καὶ πιὸ ἐκλεπτυσμένη τέχνη. Πολὺν καιρὸ μετὰ τὴν τελευταία μετονομασία της οἱ ἄνθρωποι συνέχιζαν νὰ τὴν ξέρουν σὰν Γκεπεού. Μὲ πρότυπο αὐτὴ τὴν ὀργάνωση οἱ Ναζὶ ἔστησαν τὸ δικό τους ἀνάλογο, τὴ «Μυστικὴ Ἀστυνομία τῆς Πολιτείας» (GEHEIME STAATS POLIZEI, Γκεστάπο).

Ὁ Σαμπατὲ ἐπίσης ἀνέλαβε καὶ τὰ κατάφερε νὰ ὀργανώσει τὴν ἀπόδραση τεσσάρων συντρόφων κατὰ τὴ μεταφορά τους ἀπὸ τὶς Πρόσωπες Φυλακὲς τῆς Βαρκελώνης στὸ Κάστρο τοῦ Μοντζουίχ. Αὐτοὶ εἶχαν συλληφθεῖ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Μάη '37*.

Μιὰ ἄλλη ἐνέργειά του ἦταν ἡ ἐπίθεση ἐνάντια στὸν λαομίσητο φασίστα τοῦ Χοσπιταλὲτ Γιοῦστο Ὀλιβέρας. Ὅταν εἶχε γίνει τὸ πραξικόπημα ὁ Ὀλιβέρας, ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς ἐνδοιασμούς, κατάφερε νὰ σώσει μὲ διάφορα πλάγια μέσα τὴ ζωή του καὶ νὰ ἐξαφανιστεῖ τὴν τελευταία στιγμή. Πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ἐλάχιστοι σκοτώθηκαν στὸ Χοσπιταλὲτ κατὰ τὸ ἀντιπραξικόπημα. Ἔπειτα κρυβόταν γιὰ μεγάλο διάστημα καὶ ἡ τεράστια περιουσία του ἀπαλλοτριώθηκε ἀπὸ τὸ λαό. Ἀργότερα, ὅταν ὅλοι οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς γύρω περιοχῆς βρισκόταν στὸ μέτωπο καὶ οἱ ὑπόλοιποι δούλευαν προσπαθώντας νὰ χτίσουν μιὰν ἐλεύθερη κοινωνία, ὁ Ὀλιβέρας θεώρησε ὅτι ὁ κίνδυνος εἶχε περάσει καὶ ἐμφανίστηκε καὶ πάλι. Ἄρχισε ξανὰ νὰ κερδοσκοπεῖ καὶ μάζεψε διπλὰ ἀπ' ὅσα τοῦ εἶχε πάρει ἡ ἐπανάσταση. Αὐτὸ τὸ ἔκανε τελείως φανερὰ καὶ προκλητικά, καταλήστευε τὸν κόσμο προσμηθεύοντάς τους σὲ ἐξοργιστι-

---

* Στὶς 3 Μαΐου 1937, στὶς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα, κατ' ἐντολὴν τοῦ Σύμβουλου τῆς Κυβερνήσεως Ἀρτέμιο Ἀιγκουάντε, μέλους τοῦ κόμματος Ἐσκουέρρα, ἕνα ἀπόσπασμα τῶν Περιπόλων Ἐφόδου ὑπὸ τὸν Ταγματάρχη Ἐουσέμπιο Ροδρίγεζ Σάλες, Κομισσάριο ἐπὶ τῆς Δημοσίας Τάξεως γιὰ τὴν Καταλωνία καὶ μέλος τοῦ PSUC, προσπάθησε νὰ καταλάβει μὲ ἔφοδο τὸ Τηλεφωνικὸ Κέντρο τῆς Βαρκελώνης. Τὸ κέντρο αὐτὸ τὸ εἶχαν καταλάβει καὶ τὸ χειριζόταν μὲ ἀπόλυτη ἐπιτυχία ἀγωνιστὲς τῆς CNT. Αὐτοὶ ἀντιστάθηκαν καὶ λίγες ὧρες ἄρκεσαν γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ Βαρκελώνη στὰ ὀδοφράγματα. Ἔγιναν ἀνοιχτὲς μάχες ἀνάμεσα στοὺς Ἀναρχοσυνδικαλιστὲς καὶ στὶς Κρατικὲς δυνάμεις, τὶς ὁποῖες ἔλεγχε τὸ Κ.Κ. Σὲ αὐτὰ τὰ γεγονότα τὸ PSUC συντάχθηκε μὲ τὸ κράτος, δηλ. μὲ τὸ Κ.Κ.

(Σημ. τοῦ Μετ.: Γιὰ περισσότερες πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὰ γεγονότα τοῦ Μάη '37 μπορεῖ κανεὶς νὰ διαβάσει τὸ κείμενο τῶν συντρόφων τοῦ M.I.L. ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ Πεζοδρόμιο Νο 4, «Ταξικὸς πόλεμος στὴ Βαρκελώνη», καὶ τὸ βιβλίο τοῦ Τζώρτζ Ὄργουελ «Προσκύνημα στὴν Καταλωνία», ἔκδοση «Διεθνὴς Βιβλιοθήκη»).

κὲς τιμὲς εἴδη πρώτης ἀνάγκης ποὺ κανεὶς δὲν ἤξερε πῶς τὰ εἶχε ἀποκτήσει.

Ὁ Ὀλιβέρας δὲν ἔδινε σημασία στὶς ἐπίμονες προειδοποιήσεις ποὺ τὸν συμβούλευαν νὰ παρατήσει αὐτὴ τὴν ἀπροκάλυπτη ληστεία τοῦ λαοῦ, ὥσπου τελικά, ἀνίκανος νὰ τὸν σταματήσει μὲ ὁποιο ἄλλο μέσο, τὸν ἐπισκέφτηκε ὁ Ἐλ Τσίκο. Ὁ Σαμπατὲ τὸν πέτυχε τὸ βραδάκι, τὴν ὥρα ποὺ ἔκλεινε τὸ κατάστημά του. Κοίταξε μέσα ἀπ' τὴν πόρτα, ὁ Σαμπατὲ καὶ ἄφησε ἔξω φρουρὸ ἕναν σύντροφό του. Εἶχε ἤδη ἀποφασίσει: ὁ Ὀλιβέρας ποτὲ δὲν θὰ ξαναεπέστρεφε γιὰ νὰ ἐκμεταλλευθεῖ κανέναν. Ὁ Σαμπατὲ ποτὲ δὲν κατηγορήθηκε γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ μαυραγορίτη.

Μιὰ ἄλλη ἐνέργεια ποὺ ἔπαιξε ρόλο ὁ Σαμπατὲ εἶχε τραγικὸ τέλος γιὰ ἕναν ἀπὸ τοὺς συντρόφους του στοὺς «Λὸς Νοβᾶτος», τὸν Φρανσίσκο Ἀλέου — πιὸ γνωστὸ σὰν «Ἐλ Νάνο ντὲ Σάνς». Μιὰ μέρα ὁ Σαμπατὲ συνάντησε ἕναν φίλο ἀπὸ τὸ Χοσπιταλέτ, ἕναν πατέρα μὲ μεγάλη οἰκογένεια, ποὺ μόλις εἶχε κληθεῖ στὸ στρατό. Βρισκόταν σὲ ἀπόγνωση — δὲν ἄντεχε νὰ ἐγκαταλείψει τὰ παιδιά του. Ὁ Σαμπατέ, πάντα ἀντιμιλιταριστής, πικραμένος ἀπὸ τὶς ὑποχωρήσεις τῶν ἐπαναστατῶν στὸν πόλεμο καὶ τὴν πορεία ποὺ εἶχαν πάρει, καὶ ἀγανακτισμένος ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία τοῦ Ἱσπανικοῦ Ἀναρχικοῦ Κινήματος ἀπέναντι στὸ ΚΚ ποὺ πάντοτε καιροσκοποῦσε, πρὶν ἡ Μόσχα ἐπιβάλει τὴν ἡγεμονία της, ἀποφάσισε νὰ βοηθήσει τὸν φίλο του νὰ γλυτώσει τὴν στράτευση καὶ ὑποσχέθηκε νὰ τὸν ἐφοδιάσει μὲ πλαστὰ χαρτιὰ ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ μείνει στὰ μετόπισθεν μὲ τὴν οἰκογένειά του. Τὴν πλαστογράφηση ἀνέλαβε ἕνας φίλος τοῦ Ἐλ Τσίκο ποὺ εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ χρησιμοποιεῖ ἕνα μικρὸ τυπογραφεῖο. Δυστυχῶς ὅμως, ἡ ἀστυνομία ποὺ τὸν ὑποπτευόταν, ἔκανε μιὰ ἐπιδρομὴ στὸ μαγαζὶ καὶ τὸν ἔπιασε τὴν ὥρα ποὺ πλαστογραφοῦσε. Αὐτὸς ἀναγκάστηκε νὰ ἀποκαλύψει τὰ ὀνόματα τῶν ὑπολοίπων καὶ ὑποχρεώθηκε νὰ τοὺς καλέσει μὲ κάποιο πρόσχημα νὰ συναντηθοῦν. Χωρὶς νὰ ὑποπτευθοῦν τίποτα ὁ Ἐλ Νάνο ντὲ Σάνς κι ὁ Φοντανέτ*, καὶ οἱ δυὸ τῶν «Λὸς Νοβᾶτος», πῆγαν στὸ ραντεβοῦ. Τὸν Ἐλ Νάνο τὸν σκότωσαν μὲ ριπὴ πολυβόλου μόλις πέρασε τὸ κατῶφλι ἐνῶ ὁ Φοντανὲτ κατάφερε νὰ γλυτώσει μὲ μιὰ μόνο σφαῖρα στὸ πόδι. Δυστυχῶς γιὰ τὸν Σαμπατὲ ἡ ἀστυνομία βρῆκε φωτογραφίες του στὶς τσέπες τοῦ Ἐλ Νάνο καθὼς καὶ μιὰ

* Ὁ Φοντανὲτ δραπέτευσε μετὰ τὸν ἐμφύλιο στὴ Γαλλία κι ἀπὸ κεῖ στὴ Νότια Ἀμερική, ὅπου ζεῖ μέχρι σήμερα.

ἀτζέντα μὲ διευθύνσεις ὅπου σύχναζε. Ἄρχισαν νὰ ψάχνουν καὶ τελικὰ τὸν στρίμωξαν καθὼς ἔβγαινε ἀπὸ ἕναν κινηματογράφο. Αὐτὸς ἀντιλήφτηκε ὅτι εἶχε περικυκλωθεῖ ὁπότε ἂν καὶ ὁπλισμένος δὲν θὰ εἶχε ἀποτέλεσμα νὰ ἀντισταθεῖ. Ἔτσι λοιπὸν βρέθηκε στὰ χέρια τῆς S.I.M. (Στρατιωτικὴ Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν)* ποὺ τόσον καιρὸ ἔψαχνε λυσσασμένα νὰ τὸν βρεῖ γιὰ τὸν φόνο τοῦ Ἀρίνχο.

Ὁ Σαμπατὲ κατάλαβε ὅτι ἡ κατάσταση ἦταν πολὺ δύσκολη, καθὼς μάλιστα λίγες μέρες πρὶν ὁ Ἀλεσσάντρο εἶχε ἀναγνωριστεῖ στὴ Βαρκελώνη κι οἱ ἀστυνομικοὶ τὸν σκότωσαν χωρὶς νὰ διστάσουν ἀπροειδοποίητα καὶ ἐν ψυχρῷ. Φτάνοντας στὸ τμῆμα — τὸ Σάνς Κομισσαριάτ — οἱ πράκτορες τῆς S.I.M. ποὺ ἤξεραν τὰ πάντα γιὰ τὸν Σαμπατὲ ἀποφάσισαν νὰ τοῦ παίξουν ἕνα παιχνίδι. Στὸ ἀνακριτικὸ γραφεῖο ἄφησαν πάνω στὸ τραπέζι ἕνα ὁπλοπολυβόλο. Τοῦ ἔβγαλαν τὶς χειροπέδες κι ἔκαναν σὰν νὰ φεύγουν ἀπὸ τὸ δωμάτιο, ὁπότε, ὅπως περίμεναν, ὁ Ἐλ Τσίκο ξάγκωσε τὸ ὅλιωμα κι ἅρπαξε τὸ ὅπλο, ἐνῶ αὐτοὶ κυλιόταν στὸ πάτωμα σκασμένοι στὰ γέλια — τὸ ὅπλο ἦταν ἄδειο ἐννοεῖται. Μετὰ ἀπ' αὐτὸ ὁ Σαμπατὲ ἔφαγε ἕνα ἀπὸ τὰ χειρότερα ξυλοκοπήματα τῆς ζωῆς του.

Ὅταν ἡ Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ ἔμαθε γιὰ τὴ σύλληψη τοῦ Σαμπατὲ χρησιμοποίησε ὅλη της τὴν ἐπιρροὴ γιὰ νὰ τὸν μεταφέρουν στὶς Πρότυπες Φυλακές. Τὸ ἤξεραν ὅτι στὰ κελιὰ τῆς Τσέκα τὸν

---

* Τὴν S.I.M. ἵδρυσαν οἱ Σοβιετικοὶ σύμβουλοι τὸν Αὔγουστο τοῦ 1937, τὴν ἴδια ἐποχὴ ποὺ ἡ κυβέρνηση τοῦ Νεγκρὶν ἄρχιζε τὴν καμπάνια ἐνάντια στὸ POUM, μὲ πρόσχημα τὶς «φιλοτροτσκιστικὲς» τάσεις του (τὸ ΚΚ χρησιμοποιοῦσε σὰν βρισιὰ αὐτὴ τὴ λέξη). Τὸ POUM βέβαια ἦταν τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὸν Νεγκρίν, γιὰ νὰ χτυπήσει στὴ συνέχεια τὸ ἀναρχικὸ κίνημα καὶ τὶς κολλεκτίβες ποὺ εἶχαν ἤδη ξεφυτρώσει σ' ὅλη τὴν Ἱσπανία. Τὴν ἵδρυση τῆς S.I.M. ἀνακοίνωσε ὁ Σοσιαλιστὴς ὑπουργὸς τῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης Ἰνταλέσιο Πριέτο. Τυπικὰ ἡ S.I.M. εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει τὶς φρανκικὲς ὑπηρεσίες κατασκοπείας, ὅμως ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὀργανώθηκε ὑπῆρξε τὸ ἐκτελεστικὸ ὄργανο τῆς Νικαβεντέ, ποὺ στὰ κελλιά της ἑκατοντάδες ἀντιφασίστες ἀγωνιστὲς βασανίζονταν καὶ δολοφονοῦνταν. Ἡ S.I.M. ἐξυπηρέτησε τὸ ΚΚ στὸ μέτωπο ὅσο καὶ στὰ μετόπισθεν, ἐξαφανίζοντας πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του. Γιὰ λεπτομέρειες δὲς στὸ «Ἡ CNT στὴν ἱσπανικὴ ἐπανάσταση» τοῦ Χοσὲ Πέϊρατς, κεφάλαιο 36, τόμος III, ἐκδόσεις CNT, Τουλούζη 1953.

περίμενε ὁ θάνατος χωρὶς τὶς διατυπώσεις τῆς δίκης*. Ἐπίσης μὲ τὴ σύλληψη τοῦ Σαμπατὲ μαθεύτηκαν ἀπὸ προσωπικὰ γράμματα ποὺ βρέθηκαν στὴν κατοχή του τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ματίας. Ὁ Ματίας βρισκόταν σ' ἕνα νοσοκομεῖο στὸ Ἄγκουας ντὲ Ριμπας, στὴ Γκερόνα, τραυματίας ἀπὸ τὸ μέτωπο. Εὐτυχῶς στὸ διπλανὸ κρεβάτι βρισκόταν ἕνας ἄλλος σύντροφος στὴν ἴδια μάχη, ὁ Ἀλεσσάντρο Τ. ποὺ βλέποντας τὴν Τσέκα νὰ φτάνει γιὰ νὰ συλλάβει τὸν Ματίας τηλεφώνησε ἀμέσως στὸν Γραμματέα τῆς Καταλανικῆς Περιφερειακῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κινήματος Ἀντιεξουσιαστικῆς Νεολαίας Ραμὸν Λιάρτε Σίου, ποὺ κινήθηκε ἀμέσως καὶ ἀνάγκασε τὴν Τσέκα νὰ γυρίσει τὸν Ματίας στὸ νοσοκομεῖο. Αὐτὸς πάλι ξέροντας τὴ σύλληψη τοῦ Σαμπατὲ καὶ τὴ δολοφονία τοῦ Ἀλεσσάντρο δὲν πίστεψε ὅτι ὁ γιατρός θὰ τὸν ἄφηνε ἐλεύθερο μόλις γιατρευόταν καὶ τὰ κατάφερε νὰ δραπετεύσει παρὰ τὸ ὅτι φρουροῦσαν τὸ κρεβάτι του. Κατέφυγε στὸ συνδικαλιστικὸ τάγμα Ρεμίρο καὶ ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τὸ τέλος τοῦ πολέμου ὁπότε κατέφυγε στὴ Γαλλία*.

Γυρνᾶμε στὸν φυλακισμένο Σαμπατὲ ποὺ μοναδική του ἔγνοια ἦταν πῶς νὰ δραπετεύσει. Ὑπῆρχε ἕνα βολικὸ κελλάρι κάτω ἀπ' τὸ κελλί του καὶ ὅποτε τοῦ δινόταν εὐκαιρία σερνόταν ἐκεῖ κάτω καὶ προσπαθοῦσε νὰ σκάψει ἕνα τοῦνελ. Αὐτὸ γιὰ ἑβδομάδες — ἀργὰ κι ὑπομονετικὰ ἔσκαβε ἀνάμεσα στοὺς τοίχους καὶ τὰ θεμέλια γιὰ νὰ

---

* Γιὰ περισσότερες πληροφορίες πάνω στὸ ρόλο τοῦ Ἰσπανικοῦ ΚΚ κατὰ τὸν Ἐμφύλιο, καὶ γιὰ τὰ ἐγκλήματά του ἐνάντια στοὺς ἀντιπολιτευομένους, πολὺ κατατοπιστικὰ εἶναι τὰ «EXTRANJEROS EN ESPANA» τοῦ Ροῦντολφ Ρόκερ, ἐκδ. IMAN, Μπουένος Ἄιρες 1938 καὶ τὸ «POR-QUE PESDIMOS LA GUERRA», τοῦ Ντιέγκο Ἀμπὰντ ντὲ Σαντιγιάν, ἐκδ. IMAN, Μπουένος Ἄιρες 1938.

* Ὁ Ἀουγκουστὶν Ρεμίρο Μανέρο γεννήθηκε στὶς 5 Αὐγ. 1905 στὴν Ἐπίλα τῆς Σαραγόσσας. Ἦταν ἑκατόνταρχος στὴν Ταξιαρχία Ντουρρούτι, ἀργότερα μετακινήθηκε στὴν 25η Μεραρχία, ὅπου πολέμησε σὰν κομμάντο, πίσω ἀπὸ τὶς γραμμὲς τοῦ ἐχθροῦ. Μετὰ τὸν Ἐμφύλιο δραπέτευσε στὴ Γαλλία, καὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ ἐπέστρεψαν γιὰ νὰ πολεμήσουν τὸν Φράνκο σὰν γκουερίλλα. Τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν δολοφόνησαν οἱ φρανκιστὲς — ἡ ἡμερομηνία τοῦ θανάτου του εἶναι ἄγνωστη.

βρεῖ τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἐλευθερία. Ἀκριβῶς πάνω ποὺ τέλειωνε τὴ σύραγγα, ἡ διοίκηση τῶν φυλακῶν ἔκλεισε τὴν εἴσοδο ἀπ' τὸ κελλάρι καὶ τοῦ χάλασαν τὰ σχέδια. Ἀλλὰ ὁ Ἐλ Τσίκο ποτὲ δὲ μποροῦσε νὰ ὑποταχτεῖ: «Τόση δουλειὰ γιὰ τὸ τίποτα; Ποτέ»!

Καθὼς τὸ κελλάρι ἦταν ἀκριβῶς κάτω ἀπ' τὸ κελλί του ἀποφάσισε ν' ἀνοίξει μιὰν ἀπευθείας εἴσοδο. Τὰ κατάφερε κι ἔτσι μπόρεσε νὰ συνεχίσει τὸ σκάψιμο. Προχώρησε ἀνάμεσα στοὺς φρουροὺς — παραλίγο νὰ πέσει πάνω σ' ἕναν ἀπ' αὐτοὺς — καὶ ἄνοιξε δρόμο ἀνάμεσα ἀπὸ συμπαγεῖς τοίχους. Τελικὰ εἶδε τὶς προσπάθειές του νὰ ἀνταμείβονται. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς του τὸ μόνο ποὺ τὸν χώριζε ἀπ' τὴν ἐλευθερία ἦταν ἕνας τοῖχος ἀλλὰ μόλις τὸν τρύπησε κι αὐτὸν βρέθηκε σὲ μιὰν ἐγκαταλειμένη δεξαμενὴ — ἀκόμη μέσα στὴ φυλακή. Χωρὶς νὰ χάνει καιρὸ ἄρχισε νὰ ψάχνει γιὰ ἄλλη ἔξοδο καὶ σπάζοντας τὴν σχάρα ἑνὸς ὑπονόμου εἶδε τελικὰ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου στὸ βάθος. Σκόπευε νὰ περιμένει μέχρι νὰ νυχτώσει ἀλλὰ τὴν ἴδια μέρα ἕνας φρουρὸς ἀνακάλυψε τὸ ἔργο τοῦ κρατουμένου του κι ἔτσι ὁ Ἐλ Τσίκο βρέθηκε τελικὰ μπροστὰ στὸν διευθυντὴ τῶν φυλακῶν.

«Μὲ προειδοποίησαν νὰ σὲ προσέχω ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔδωσα ἀρκετὴ σημασία», εἶπε ὁ διευθυντής. «Αὐτὸ ποὺ ἔκανες ξεπερνάει κάθε φαντασία καὶ δὲν θὰ τὸ πίστευα ἂν δὲν τὸ εἶχα δεῖ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια. Ὅμως πρέπει νὰ τὸ ἀντιληφτεῖς ὅτι δουλειά μου εἶναι νὰ μὴ σὲ ἀφήσω νὰ ξαναδοκιμάσεις».

Ὁ Σαμπατὲ μεταφέρθηκε στὴν εἰδικὴ φυλακὴ «πειθαρχικὴ» τοῦ Βίκ. Ἡ ἀποτυχία του στὴ Βαρκελώνη τὸν ἐμπόδιζε νὰ ἐπιχειρήσει καὶ πάλι μὲ τὰ ἴδια μέσα ὁπότε ἀποφάσισε ν' ἀλλάξει τακτική. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἔπαιρνε πολλὴ βοήθεια ἀπ' ἔξω σὲ χρήματα καὶ τρόφιμα. Σκέφτηκε ὅτι ὁ πιὸ πρακτικὸς τρόπος ἦταν νὰ κερδίσει τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴ φιλία τῶν φρουρῶν χρησιμοποιώντας τὴν ἀπληστία τους. Συνήθιζε νὰ τοὺς δίνει μεγάλα φιλοδωρήματα γιὰ τὴν παραμικρὴ ἐξυπηρέτηση ποὺ τοὔκαναν. Μιὰ μέρα τοὺς δωροδόκησε γιὰ νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ ἀγκαλιάσει τὴ γυναῖκα του. Ἀπὸ τότε οἱ ἐπισκέψεις της γινόταν ὅλο καὶ πιὸ συχνὲς ὥστε οἱ δεσμοφύλακες συνήθιζαν νὰ τὴ βλέπουν καὶ δὲν σκοτιζόταν νὰ τὴν ψάχνουν μὲ τὸν συνηθισμένο τρόπο. Τελικὰ ἕνας ἀξιωματικὸς τῆς φυλακῆς εἶπε τοῦ Σαμπατὲ ὅτι μὲ μιὰ μικρὴ ἀμοιβὴ θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ μείνει μὲ τὴ γυναῖκα του γιὰ λίγες ὧρες σ' ἕνα κελλὶ χωρὶς ἐπίβλεψη. Συμφώνησαν βέβαια, ὁ ἀξιωματικὸς μάλιστα ἔ-

βαλε κι ἕνα κρεββάτι στὸ κελλί. Ἀπὸ τότε μποροῦσε νὰ μένει τελείως μόνος μὲ τὴ γυναῖκα του.

Βλέποντας ὅτι εἶχε δημιουργηθεῖ ἡ ἀτμόσφαιρα ἐμπιστοσύνης ζήτησε κάποτε ἀπὸ τὴ Λεονώρα στὴν ἑπόμενη ἐπίσκεψη νὰ τοῦ φέρει ἕνα πιστόλι καὶ μιὰ χειρομομβίδα, ὅπως καὶ ἔγινε. Μὲ αὐτὰ τὰ ὅπλα ἄρχισαν νὰ προετοιμάζουν μὲ ἄλλους τρεῖς συντρόφους ἕνα σχέδιο ἀπόδρασης.

Τὴν καθωρισμένη μέρα ὁ Σαμπατὲ φώναξε τὸν δεσμοφύλακα, ἕναν Μαυριτανὸ πρώην μποξέρ ποὺ τὸν φωνάζανε Ἀλῆ, καὶ μόλις ἔφτασε, οἱ τέσσερις δραπέτες τοῦ ὁρμήσανε. Ἔγινε μιὰ μικρὴ πάλη κι ὁ Ἀλῆ ἐξουδετερώθηκε. Ὅμως ὁ θόρυβος ἔφερε ἕναν ἀξιωματικὸ ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ κοντά, ἀλλὰ κι αὐτὸν τὸν ἔκαναν γρήγορα νὰ σωπάσει. Πῆραν τὰ πιστόλια τους καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδεσαν τοὺς φιμώσανε καὶ τοὺς δυό, ἔπειτα κλείδωσαν ὅσους φυλακισμένους δὲν ἤθελαν νὰ δραπετεύσουν γιὰ νὰ μὴν θεωρηθοῦν συνεργοὶ στὴν ἀπόπειρα. Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς τέσσερις ἦταν κάποιος Ἰταλὸς ποὺ δούλευε στὰ γραφεῖα τῆς φυλακῆς καὶ ἤξερε τί πιστοποιητικὰ χρειαζόταν γιὰ νὰ βγεῖς ἔξω. Τοὺς ἀκολούθησε, ὥρμησαν στὸ γραφεῖο κι εὔκολα ἐξουδετέρωσαν τοὺς δυὸ βοηθητικοὺς δεσμοφύλακες κι ἕναν ἀξιωματικό, ποὺ χαρτοπαίζαν ἐκείνη τὴ στιγμή. Κι ἔτυχε νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἀξιωματικὸς ποὺ κανόνιζε τὶς συναντήσεις τοῦ Σαμπατὲ μὲ τὴ γυναῖκα του. Στὸ γραφεῖο βρήκανε καὶ δυὸ πιστόλια ἀκόμη. Ἀφοῦ ἔδεσαν αὐτοὺς τοὺς τρεῖς προχώρησαν στὸ γραφεῖο τοῦ Διοικητῆ ὅπου τὸν βρῆκαν καθισμένο νὰ μιλάει μὲ τὴ Γαλλίδα γυναῖκα του. Ὁ Σαμπατέ, μὲ τὸ ὅπλο στὸ χέρι, ἐξήγησε ὅτι εἶχε σκοπὸ νὰ ἐγκαταλείψει τὴ φυλακὴ χωρὶς νὰ χρησιμοποιήσει βία, ἀλλὰ τίποτε δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἐμποδίσει στὸ σκοπό του. Τοὺς κλείδωσαν ὅλους σ' ἕνα κελλάρι κάτω ἀπ' τὸ γραφεῖο. Ὅμως τώρα ἦταν τὸ πιὸ δύσκολο: νὰ περάσουν τοὺς ὁπλισμένους φρουροὺς στὴν εἴσοδο τῆς φυλακῆς. Γι' αὐτὸ χρειαζόταν ἕνα εἰδικὸ χαρτὶ ἀπὸ τὸν διοικητή. Βρῆκαν λοιπὸν τὰ ἀναγκαῖα ἔντυπα κι ὁ Σαμπατὲ τοῦ τὰ ἔφερε:

«Ξέρουμε ὅτι παίζουμε μὲ τὶς ζωές μας ὅμως θέλουμε νὰ δοκιμάσουμε αὐτὴ τὴν εὐκαιρία» τοῦ εἶπε. «Τώρα ὑπόγραψε αὐτὸ καὶ μὴ προσπαθήσεις νὰ μᾶς ξεγελάσεις γιατὶ δὲν θὰ τὸ ξεχάσουμε. Ὑπόγραψε κανονικὰ καὶ νὰ θυμᾶσαι ὅτι ἀπ' αὐτὸ κρέμεται ἡ ζωή σου».

Ὁ διευθυντὴς ὑπέγραψε καὶ ὅλα συνεχίστηκαν κατὰ τὸ σχέδιο. Ἕνας ἀπὸ τοὺς κρατούμενους ἔδειξε τὰ χαρτιὰ στὸν ἐπικεφαλῆς

τῶν φρουρῶν καὶ αὐτοὶ τὸν ἄφησαν νὰ περάσει. Λίγα λεπτὰ ἀργότερα ἔκαναν τὸ ἴδιο κι ὁ Σαμπατὲ κι οἱ ἄλλοι δυό. Ἦταν ἐλεύθεροι!

Ἡ ἀπόδραση δὲν ἔγινε ἀντιληπτὴ πρὶν τὸ βραδυνὸ συσσίτιο, ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα. Ἡ περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ τῆς C.N.T. ἔμεινε ἔκπληκτη ἐνῶ ὁ Σαμπατὲ βρισκόταν ἤδη στὴ Βαρκελώνη. Οἱ δυὸ νεαροὶ Ἱσπανοὶ σύντροφοί του στάλθηκαν ἀπὸ τὴν C.N.T. στὴν 133η ταξιαρχία τῆς 24ης Μεραρχίας — ἀργότερα λιποτάκτησαν καὶ ἐκτελέστηκαν ἀπ' τοὺς κομμουνιστὲς πρὶν προφτάσουν νὰ φτάσουν στὴ Βαρκελώνη.

Ἦταν φανερὸ ὅτι ὁ Σαμπατὲ ἔπρεπε νὰ ἀποσυρθεῖ γιὰ λίγο καιρό. Ἂν τὸν ξαναέβρισκαν καμμιὰ δύναμη στὴ γῆ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα. Τὸν συμβούλεψαν νὰ κρυφτεῖ σὲ μιὰ παιδούπολη τῆς C.N.T. στὴ Μασκέτα, στὴν περιοχὴ τῆς Ἰγκουαλάδα ποὺ τὴν διηύθυνε ἕνας ἀπόλυτα ἔμπιστος σύντροφος, ὁ Μπατίστα Ἀλμπέζα. Ἐκεῖ μποροῦσε νὰ εἶναι τελείως ἀσφαλὴς γιὰ ἕνα διάστημα. Ὁ Σαμπατὲ συμφώνησε, καὶ γιὰ νὰ ἀποφύγει κανένα ἀπρόοπτο στὸ δρόμο ἀποφάσισε νὰ κάνει τὰ σαράντα περίπου μίλια μὲ τὰ πόδια. Ξεκίνησε μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφὸ τῆς γυναίκας του Καστὲλλς Μάρτι*. Περπατώντας στὴ νύχτα οἱ δυὸ σύντροφοι ἔφτασαν σὲ μιὰ μυστικὴ ἀποθήκη πυρομαχικῶν, ἀλλὰ αὐτοὶ φυσικὰ δὲν τὸ κατάλαβαν. Ἐκεῖ κοιμήθηκαν γιὰ μερικὲς ὧρες καὶ τὴν αὐγὴ ποὺ ξύπνησαν γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι εἶδαν ὅτι τὴν εἶχαν πάθει γιὰ καλά. Γύρω - γύρω ὑπῆρχαν συρματοπλέγματα καὶ ὑπῆρχε μόνο τὸ μονοπάτι ἀπ' ὅπου εἶχαν ἔρθει, μὲ τέτοια ἀφέλεια. Ἄρχισαν νὰ γλυστροῦν προσεκτικὰ γιὰ νὰ τὸ σκάσουν ἀλλὰ μετὰ ἐλάχιστα βήματα ἕνας καραμπινιέρος τοὺς πρόσταξε νὰ σταματήσουν. Τί δικαιολογία μποροῦσαν νὰ βροῦν, πολὺ περισσότερο ποὺ ἦταν βρώμικοι, ἀξύριστοι, μὲ πέτσινα σακκάκια καὶ τοὺς σάκκους τους στὴν πλάτη;

Οἱ καραμπινιέροι ἀποφάσισαν νὰ τοὺς ὁδηγήσουν στὸ πλησιέστερο φυλάκιο, ἂν καὶ δὲν ἔδειχναν καὶ μεγάλη ὄρεξη. Ὁ Ἒλ Τσίκο ζύγιαζε τὴν κατάσταση. Ἂν τοὺς ἄφηνε νὰ τὸν πᾶνε στὸ φυλάκιο τὸν περίμενε ἐκτέλεση ἐπὶ τόπου μόλις τὸν ἀναγνώριζαν — γι' αὐτὸ δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία. Τί μποροῦσε νὰ κάνει; Προσπά-

* Τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1972 ἐντοπίσαμε τὸν Κάστελλς Μαρτὶ στὸ Περπινιάν, ἀλλὰ ἦταν πολὺ ἄρρωστος καὶ δὲ μποροῦσε νὰ μιλήσει.

θησε νὰ τοὺς πείσει νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ συνεχίσει τὸ ταξίδι ἐπαναλαμβάνοντάς τους διαρκῶς ὅτι ἤτανε ἁπλοὶ ταξιδιῶτες ποὺ εἶχαν χάσει τὸν δρόμο τους μέσα στὸ σκοτάδι ἐνῶ γυρνοῦσαν στὸ χωριό τους. Διαμαρτυρόταν τόσο ἔντονα στοὺς καραμπινιέρους ὥσπου τελικὰ ἕνας τοῦ ζήτησε τὰ χαρτιά του.

«Καὶ βέβαια», εἶπε ὁ Σαμπατέ, «αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ἔχετε ρωτήσει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή».

Αὐτὸ περίμενε νὰ τὸν ρωτήσουν. Καὶ ἀνοίγοντας τὸ σακκάκι ἔβγαλε τὸ πιστόλι του καὶ πυροβόλησε τοὺς τέσσερις Καραμπινιέρους, πρὶν κἂν αὐτοὶ καταλάβουν τί συνέβαινε. Ἦταν καὶ πάλι ἐλεύθερος — τὸ δίλημμα νὰ σκοτώσεις ἢ νὰ σὲ σκοτώσουν εἶχε λυθεῖ, αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ θύματα τέσσερις ἄντρες ποὺ ἐκτελοῦσαν διαταγὲς ἀνωτέρων τους. Ἤτανε φαίνεται ἡ μοῖρα τοῦ Σαμπατὲ μιὰ ζωὴ ὅλο περιπέτειες καὶ βία. Ἀκόμη κι ὅταν αὐτὸς προσπαθοῦσε νὰ τὶς ἀποφύγει, οἱ φασαρίες ἔδειχναν νὰ τὸν ἀκολουθοῦν ἀπὸ πίσω του. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ μπελὰς ἦταν τόσο μεγάλος, ὥστε ἀκόμη καὶ προσωρινὰ νὰ ξεφύγει φαινόταν ἀπίθανο. Ὅταν ἤδη εἶχαν ἀπομακρυνθεῖ ὁ Σαμπατὲ ἀντιλήφτηκε ὅτι εἶχε ξεχάσει τὸν σάκκο του, μὲ ἀρκετὰ βιβλία μέσα, ποὺ εἶχε ἀγοράσει ἀπὸ τὸ Ἀναρχικὸ Βιβλιοπωλεῖο τοῦ Χοσπιταλὲτ πρὶν ξεκινήσει. Σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ βιβλία ἦταν μιὰ παραγγελία στ' ὄνομά του, πράγμα ποὺ ἰσοδυναμοῦσε μὲ ἔγγραφη ὁμολογία στοὺς «Χίγιος ντὲ Νεγκρίν»*.

Οἱ δυὸ σύντροφοι χωρίσανε γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια, κι ὁ Σαμπατὲ κίνησε πίσω γιὰ τὴ Βαρκελώνη. Ὅποτε κινδύνευε, πάντα πίστευε ὅτι ἡ σωτηρία βρίσκεται ἐκεῖ. Πῆρε τὸ τραῖνο ἀπὸ ἕνα σταθμὸ κοντὰ στὸ Μορτορέλλ. Τώρα πιὰ δὲν ἔνοιωθε κανένα φόβο — παράξενο πράγμα γιὰ νάπσιον ποὺ συνήθιζε νὰ παίρνει τόσες προφυλάξεις, δὲν πίστευε ὅτι θὰ τὸν περίμεναν στὴν πόλη ἀπὸ τόσο νωρίς. Μὲ κάποια ἀπάθεια ἀλλὰ πάντα σβέλτα πήδηξε ἔξω στὸν σταθμὸ Φρανθία. Περπατώντας στὴν πλατφόρμα ἀντιλήφτηκε ἐξαιρετικὰ πολλοὺς ἀστυνομικοὺς καὶ μυστικοὺς νὰ ἐλέγχουν τὰ χαρτιὰ τῶν ἐπιβατῶν. Ὥρμησε ἀμέσως σ' ἕνα βαγόνι καὶ βγῆκε ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τῶν γραμμῶν. Ὅμως ἕνας φρουρὸς τὸν πρόσεξε κι ἄργισε νὰ τὸν κυνηγάει, καὶ σήμανε συναγερμό. Ὁ Σαμπα-

---

* Ὁ Χουὰν Νεγκρὶν Λοπὲζ ἦταν ἕνα ἀνδρείκελο τοῦ ΚΚ. Ἦταν ὀργανωτὴς τῶν Καραμπινιέρων (100.000 ἄνδρες) ποὺ ὁ λαὸς τοὺς ἀποκαλοῦσε «γυιοὺς τοῦ Νεγκρίν». Ὁ Νεγκρὶν γεννήθηκε στὴν Τενερίφη τῶν Καναρίων τὸ 1887 καὶ πέθανε στὸ Παρίσι τὸ 1936.

τὲ κατάφερε νὰ χαθεῖ ἀπ' τὰ μάτια του πηδώντας σὲ βαγόνια καὶ περνώντας τὶς τροχιές, ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὸν σταθμὸ εἶδε παραταγμένα περιπολικά, γιὰ νὰ τοῦ κόψουν τὸν δρόμο πρὸς τὴν πόλη. Τὸ τυχερὸ ἄστρο του ἔλαμψε καὶ πάλι. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ περνοῦσε μπροστά του μιὰ ἱππήλατη ἅμαξα — ἡ ἔλλειψη πετρελαίου τὶς εἶχε ξαναφέρει στὴ μόδα ἐκεῖνο τὸν καιρό — μὲ ἐπιβάτες μέσα ποὺ εἶχαν περάσει τὸν ἔλεγχο. Πήδηξε στὴ θέση πίσω ἀπ' τὸν ἁμαξᾶ δείχνοντας τὸ πιστόλι του. Ἔτσι, μέσα στὴν ἅμαξα διέσχισε τὸν κλοιὸ τῶν ἀστυνομικῶν χωρὶς κανένας νὰ τὸν προσέξει.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ Ἐλ Τσίκο κατάφερε νὰ φτάσει χωρὶς ἄλλα ἀπρόοπτα στὴν 121η Ταξιαρχία τῆς 26ης Μεραρχίας, τῆς Μεραρχίας Ντουρρούτι, ἀνάμεσα σὲ συντρόφους, ὅπου μποροῦσε νὰ ξαναρχίσει τὸν ἀγώνα ἐνάντια στὸν φασισμό. Τὶς λίγες τελευταῖες μέρες τοῦ πολέμου πῆρε μέρος στὴν ἀπεγνωσμένη ἄμυνα τοῦ Μοντσὲθ ὅπου ἔπεσαν ὁλόκληρα τάγματα, κερδίζοντας ὁ ἴδιος τὸ Μετάλλειο τῆς Ἀξίας. Μὲ τὴ μεραρχία του ταξίδεψε κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Σέγκρε μὲ κατεύθυνση πρὸς τὴν Σιέρρα ντὲ Κάντι ὅπου σκέπευαν νὰ δώσουν τὶς τελευταῖες μάχες ἀπελπισίας. Ὅμως ἡ Ἀνωτάτη Διοίκηση ὅπως καὶ οἱ Συνδικαλιστικὲς ἐπιτροπὲς ποὺ εἶχαν ἤδη ξεκινήσει γιὰ τὴν ἐξορία στὴ Γαλλία ἀπέρριψαν αὐτὴ τὴν προοπτική

Στὶς 10 Φεβρουαρίου 1939 ὅσοι εἶχαν ἀπομείνει ἀπ' τὴν 26η Μεραρχία πέρασαν τὰ Γαλλικὰ σύνορα στὸν τομέα τῆς Πουιχέρντα. Ἦταν οἱ τελευταῖες ὀργανωμένες ὁμάδες ποὺ ἄφηναν τὴ Βαρκελώνη. Ὁ Σαμπατὲ κι οἱ σύντροφοί του κατέληξαν στὸ στρατόπεδο συγκέντρωσης τοῦ Βερνὰ ντ' Ἀριέζ.

Ὅπως εἴδαμε δὲν ἦταν ὁ τύπος τοῦ Ἐλ Τσίκο νὰ μένει γιὰ πολὺ πίσω ἀπὸ συρματοπλέγματα, κι ἔτσι ἀπέδρασε μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία. Ὅμως φαίνεται ἀρκετὰ παράξενο, ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲ γνώρισε τὸ φόβο οὔτε ἀποδέχτηκε ποτὲ τὴν ἐξουσία τοῦ κράτους ἔκανε κάτι ἀπρόσμενο: Ἀφοῦ περιπλανήθηκε ἀρκετὰ στὰ Πυρηναῖα, πεινασμένος καὶ ὑποφέροντας ἀπὸ στηθάγχη, γύρισε μὲ τὴ θέλησή του στὸ νοσοκομεῖο τοῦ στρατόπεδου συγκεντρώσεως, ὅπου αὐτὴ τὴ φορὰ παραδέχτηκε τὴ μοῖρα του. Ἡ Γαλλία τοῦ ἔφερνε κατάθλιψη! «Μιλᾶς καὶ μιλᾶς καὶ κανένας δὲν καταλαβαίνει τί λές, τοὺς ἀκοῦς νὰ μιλᾶνε καὶ δὲν καταλαβαίνεις τί λένε!..» παρατήρησε πονεμένα κάποτε.

III. Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Όταν κηρύχτηκε επίσημα ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, στίς 3 Σεπτεμβρίου 1939, μιά άπ' τίς πρώτες ένέργειες τής Γαλλίας ήταν νά άνοίξει τά στρατόπεδα συγκέντρωσης όπου μαράζωνε ό Δημοκρατικός στρατός μετά άρκετούς μήνες άδοξων μαχών ένάντια στήν πείνα, τήν εύλογιά, τίς ψείρες καί τή δυσεντερία.

Χιλιάδες Ίσπανοί έργάστηκαν στά έργοστάσια πού έβγαζαν πολεμικό ύλικό όπως έκρηκτικά, άεροπλάνα, γομώσεις, είτε στήν κατασκευή έργων ύποδομής π.χ. φραγμάτων καί δρόμων.

Περίπου 50.000 «ρόχος» («κόκκινοι», όπως τούς άποκαλοῦσαν) όργανώθηκαν σέ στρατιωτικής δομής Τάγματα Έργασίας. Άλλους, άφοῦ τούς πέρασαν άπό έξετάσεις σά νά ήταν σέ σκλαβοπάζαρο, τούς πήραν στή Λεγεώνα τών Ξένων ή στό Σώμα τών Άνιχνευτών, γιά νά τούς χρησιμοποιήσουν στίς πιό έπικίνδυνες θέσεις τοῦ Άνατολικοῦ Μετώπου. Ήταν τόσο άφθονη ή τροφή γιά τά κανόνια ώστε οί άξιωματικοί τής στρατολογίας άπέρριπταν όποιον ήταν ύποπτος ότι ήταν άρρωστος ή είχε ένα χαλασμένο δόντι. Ό Σαμπατέ άφησε τό στρατόπεδο τόν Δεκέμβρη τοῦ 1939 καί στάλθηκε νά δουλέψει στήν Άνγκουλέμ, στό χτίσιμο ένός έργοστάσιου πυρομαχικών.

Οί Γάλλοι άρχισαν νά άντιλαμβάνονται τίς συνέπειες τοῦ πολέμου άπό τό Μάη τοῦ 1940. Πάνω άπό όχτώ μήνες τά δυό άντίπαλα στρατόπεδα άρκοῦνταν νά παρατηροῦν τό ένα τό άλλο. ώσπου μιά μέρα ξαφνικά, ένας σίφουνας άπό φωτιά κι άτσάλι χτύπησε τή Γαλλία. Στίς 14 Ίουνίου ή XVIII στρατιά τοῦ Φόν Κοῦχλερ μπήκε στό Παρίσι. Τριανταέξη μέρες μετά τήν έπίθεση στά Όλλανδικά σύνορα ή σβάστικα κυμάτιζε στόν Πύργο τοῦ Άϊφελ καί στήν Άψίδα τοῦ Θριάμβου.

Όταν έσπασε τὸ Γαλλικὸ μέτωπο ὁ Σαμπατὲ προσπάθησε νὰ δραπετεύσει, ἀλλά, ἀναγκάστηκε νὰ παραδεχτεῖ ὅτι τὰ γερμανικὰ πάντσερ μποροῦσαν νὰ προχωροῦν πιὸ γρήγορα ἀπ' αὐτόν. Ἔτσι ἀποφάσισε νὰ προσαρμοστεῖ στὴν κατάσταση ὅσο καλύτερα μποροῦσε.

Τὸ πρῶτο ποὺ ἔκαναν οἱ νικητὲς ἦταν νὰ ξεχωρίσουν τὶς λεγόμενες... «ἐλεύθερες» ἀπὸ τὶς «κατειλημμένες» ζῶνες. Οἱ τελευταῖες ἔπιαναν ὅλη τὴν ἀκτὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τὰ Ἱσπανικὰ σύνορα ὅπου οἱ πρῶτοι Γερμανοὶ στρατιῶτες ἔφτασαν στὶς 27 Ἰουνίου.

Στὸ μεταξὺ ὁ Σαμπατὲ ἔπιασε δουλειὰ σ' ἕνα ἐργοστάσιο ποὺ ἀπὸ τὸ κάρβουνο ἔφτιαχνε ὑποκατάστατα τοῦ πετρελαίου, καὶ τὸ 1941 γεννήθηκε ἡ πρώτη του κόρη, ἡ Πακίτα.

Τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ βγαῖναν στὰ βουνὰ κι οἱ πρῶτες ἀντιστασιακὲς ὁμάδες, ἀπὸ δραπέτες τῶν γερμανικῶν στρατόπεδων ἐργασίας, ποὺ σύντομα ἔγιναν γνωστοὶ σὰν «Μακιζάροντς», «Μακί», ἢ «Φράνκ-τιρέρς». Στὶς πόλεις ὀργανώθηκαν ὁμάδες σαμποτὰζ ποὺ οἱ περισσότερές τους ὅμως ἐξαρθρώθηκαν ἀργότερα ἀπὸ τοὺς Γερμανούς.

Δὲν ξέρουμε ἀκριβῶς τὶς δραστηριότητες τοῦ Σαμπατὲ ἐκείνη τὴν συγκεκριμένη περίοδο τοῦ ὑπόγειου ἀγῶνα ἀλλὰ σίγουρα ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ κατατάχτηκαν στὴν ἀντίσταση.

Στὶς 10 Δεκεμβρίου 1942 δυὸ ἀποθῆκες γεμάτες ἐκρηκτικὰ τῆς Ἐθνικῆς Βιομηχανίας Πυρομαχικῶν ἀνατινάχτηκαν μὲ μιὰ παράτολμη ἐνέργεια σαμποτάζ. Ἡ ἀστυνομία ἔπιασε ἕναν ἀριθμὸ Γάλλων ὑπόπτων καὶ στὸ σπίτι ἑνὸς ἀπ' αὐτοὺς βρέθηκε ἡ φωτογραφία μιᾶς ὁμάδας ποὺ εἶχε μέσα καὶ τὸν Σαμπατέ. Εἶναι περιττὸ νὰ ποῦμε ὅτι ἦταν ἡ διομηχανία ποὺ εἶχε δουλέψει κι ὁ Σαμπατὲ ὅταν ἄφησε τὸ στρατόπεδο συγκέντρωσης, τὸ 1939.

Εἶχε τελειώσει κι αὐτὴ ἡ παρένθεση ἠρεμίας: Ὁ Σαμπατὲ μὲ τὴ γυναίκα του καὶ τὴν κόρη τους πῆγαν στὸ Περπινιὰν τὸ 1943, ὄχι χωρὶς δυσκολίες καθὼς δὲν εἶχαν οὔτε συστάσεις, οὔτε δουλειὰ ἕτοιμη, οὔτε κὰν χαρτιά. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἦταν τυχερὸς γιατὶ βρῆκε στὸν Δήμαρχο τοῦ Πράντ, ἕναν καλὸ φίλο ποὺ συμπαθοῦσε τοὺς Ἱσπανοὺς πρόσφυγες καὶ ποὺ φρόντισε νὰ τοὺς δώσει τὰ ἔγγραφα ποὺ χρειάζονταν.

Μόλις λύθηκε αὐτὸ τὸ πρόβλημα ὁ Σαμπατὲ σκέφτηκε ὅτι μποροῦσε νὰ ξαναρχίσει τὸν ἀγῶνα. Περνοῦσε καθημερινὰ μπρὸς ἀπ' τὰ Ἱσπανικὰ σύνορα καὶ ἡ καρδιά του σκιρτοῦσε: Πῶς θὰ μπο-

ροῦσε καλύτερα νὰ συνεχίσει τὸν ἀγώνα ἀπ' τὸ νὰ ἐγκατασταθεῖ σ' αὐτὴ τὴν περιοχή;

Μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειά του ὁ Ἐλ Τσίκο μετακόμισε στὸ Κόμ, στὰ βόρεια τοῦ Πράντ. Τὸ χωριὸ εἶχε. ἐρημωθεῖ γιὰ ἕνα διάστημα καὶ οἱ μόνοι κάτοικοι ἦταν ἀκόμα μιὰ Ἱσπανικὴ οἰκογένεια. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ δημιουργήθηκε μιὰ ἀντιπάθεια ἀνάμεσα στὶς δυὸ οἰκογένειες καὶ μετὰ ἀπὸ λίγον καιρὸ ἡ ἀτμόσφαιρα ἔγινε ἀνυπόφορη, ὁπότε ὁ Σαμπατὲ μετακόμισε καὶ πάλι, καὶ νοίκιασε ἕνα σπιτάκι στὸ Ἔσυς, κοντὰ στὸ Πράντ.

Ἀγόρασε μερικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἄρχισε νὰ κάνει τὸν ὑδραυλικὸ ζώντας μὲ μικροεπισκευὲς καὶ ἀγγαρεῖες στὰ μικρὰ ἀγροκτήματα στοὺς πρόποδες τῶν Πυρηναίων. Ἔτσι ἔμαθε ἀπέξω κι ἀνακατωτὰ τὴν περιοχὴ τοῦ Βαλλεσπὶρ κι ἀργότερα δούλεψε γιὰ λίγο μὲ μιὰ ὁμάδα ποὺ περνοῦσε ἀντιστασιακοὺς ἀπὸ τὴν κατειλημμένη Γαλλία στὴν Ἱσπανία. Αὐτὸ τοῦ ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ μάθει καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὰ περάσματα τῶν Πυρηναίων ποὺ ἀργότερα τοῦ ἀποδείχτηκαν πολὺ χρήσιμα. Συνήθως, χρησιμοποιοῦσε. καὶ τελικὰ ἔμαθε νὰ τὸ πηγαίνει μὲ κλειστὰ τὰ μάτια, τὸ μονοπάτι τῆς Γκερντάνα.

Μιὰ μέρα στοὺς δρόμους τοῦ Περπινιὰν συνάντησε ἕναν παληὸ φίλο ἀπὸ τὴν 26η Μεραρχία μὲ τὸ παρατσοῦκλι «Ἔλ Ροζέτ». Αὐτὴ ἡ τυχαία συνάντηση ἀποδείχτηκε ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Σαμπατέ, τὸν ὁδήγησε νὰ ξεπεράσει τὶς παληές του ἀδυναμίες καὶ ἔδωσε ἕναν σκοπὸ στὴ ζωή του: Τὸ πνεῦμα ποὺ εἶχε ἑνώσει τοὺς δύο συντρόφους στὴ μάχη τοῦ Ἀλμουντεμπὰρ τὸ 1936 τοὺς ἕνωνε τώρα στὸν ἀγώνα ἐνάντια στὸ καθεστὼς τοῦ Στρατηγοῦ Φράνκο.

IV. ΟΙ ΕΛΠΙΔΕΣ

Τὸ πρῶτο συνέδριο τῶν Τοπικῶν Ὁμοσπονδιῶν τοῦ Ἱσπανικοῦ Ἀναρχικοῦ Κινήματος* ἔγινε στὸ Παρίσι τὸ Μάη τοῦ 1945. Ἦταν ἀναμφίβολα ἡ πιὸ σημαντικὴ συνέλευση τῆς ἐργατικῆς τάξης στὴν ἱστορία τῆς Ἱσπανικῆς προσφυγιᾶς.

Οἱ δυὸ πτέρυγες τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος — αὐτοὶ ποὺ εἶχαν ἀντιτεθεῖ κι αὐτοὶ ποὺ εἶχαν ὑποστηρίξει τὴ συμμετοχὴ στὴ Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση τὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου — ξέχασαν τελικὰ τὶς διαφωνίες τους καὶ ἀποφάσισαν νὰ ἀφιερωθοῦν μὲ ὅλες τους τὶς δυνάμεις στὸν ἀγώνα ἐνάντια στὸν Φράνκο. Τοὺς ἑπόμενους μῆνες ἀρκετὲς ἀποστολὲς στάλθηκαν στὴν Ἱσπανία.

Γιὰ νὰ συνοδεύσει τὴν πρώτη ἀποστολὴ τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς διαλέχτηκε ἕνας ἔμπειρος Ἀραγωνέζος ὁδηγός, ὁ Ἀντόνιο Σ. ΤΖ. μὲ βοηθοὺς τὸν Χοσὲ Κ. καὶ τὸν Βαλέρο Γκ. Οἱ δυὸ σύντροφοι ποὺ ἔπρεπε νὰ περάσουν στὸ ἐσωτερικὸ ἦταν ὁ Ἄνχελ Μαρὶν Πάστορ, εἴκοσι ὀχτὼ χρονῶν, μέλος τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁ Λούτσιο Γκ. Ὁ Φρανσίσκο Σαμπατέ, ὁ Τζαῖμε Πάρες Ἄνταν, δηλ. ὁ γνωστός μας Ἀμπισίνιο, ὁ Ἐμίλιο Σ. κι ὁ Ἐλ Ροζὲτ θὰ φρουροῦσαν τοὺς ἀπεσταλμένους στὴ διαδρομή τους μέχρι τὴν πρωτεύουσα. Σκοπὸς τῆς ὁμάδας ἦταν νὰ δημιουργήσει ἕνα δίκτυο ἐπικοινωνιῶν καὶ νὰ ὀργανώσει καλύτερες ἐπαφὲς ἀνάμεσα στὴν ὀργάνωση στὴν Ἱσπανία καὶ τὸ κίνημα τῶν ἐξορίστων. Γραμματέας τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐσωτερικοῦ ἦταν τότε ὁ Καῖσαρ Μπρότο Βιλλιέγκας. Ἔφτασαν χωρὶς κινδύνους στὴ Βαρκελώνη στὶς ἀρχὲς τοῦ Ὀκτώβρη 1945. Ὁ Σαμπατὲ ξαναγυρνοῦσε στὴν Ἱσπανία μὲ βα-

* MOVIMIENTO LIBERTARIA ESPANOL (MLE): οἱ ἐξόριστοι τῆς CNT - FAI.

σικό σκοπό νά βρεῖ βάσεις γιά μελλοντικές ἀντάρτικες δραστηριότητες στό ἐσωτερικό.

Μόλις ἔφτασαν στή Βαρκελώνη, ὁ Σαμπατέ ἄρχισε νά ψάχνει γιά νά δημιουργήσει καί δικές του ἐπαφές στήν πόλη. Ἡ πρώτη συγκέντρωση ἔγινε στά βουνά τοῦ Σάν Πέδρο Μαρτί, ἀκριβῶς ἔξω ἀπό τά σύνορα τοῦ Ἐσπλούγκας. Αὐτός ὁ τόπος συγκεντρώσεων ἦταν ἀπό παλιά γνωστός στούς ἀναρχικούς ἀγωνιστές, καθώς εἶχε χρησιμοποιηθεῖ συχνά στίς περιόδους δημοκρατικῆς καταπίεσης. Ὁ Σαμπατέ ἔφτασε στό ραντεβοῦ ὁπλισμένος ὥς τά δόντια, μέ ὁπλοπολυβόλο, πιστόλι καί δυό χειροβομβίδες. Ἀνέφερε στούς συντρόφους πού εἶχαν μαζευτεῖ ὅτι εἶχε ἔρθει γιά νά ξαναοργανώσει τίς περιοχές τοῦ Ἄλτο καί Μπάγιο Λιομπρεγκάτ καί ἐπίσης ὅτι ἑτοίμαζε ἀρκετές ἐνέργειες γιά τό προσεχές μέλλον. Παρ' ὅλα αὐτά, συνέχισε, δέν ἤθελε νά ἐκθέσει κανέναν ἀπ' τούς συντρόφους, πού ἦταν ἤδη φακελλωμένοι ἤ πού τούς παρακολουθοῦσε ἡ ἀστυνομία.

Οἱ ντόπιοι σύντροφοι μόλις τέλειωσε ὁ Σαμπατέ τοῦ ἔδωσαν σέ γενικές γραμμές τήν κατάσταση στήν περιοχή: ὅλες οἱ συντονιστικές συγκεντρώσεις πού γίνονταν, ὀργανώνονταν ἀπό μιά ὁμάδα ἀντιπροσώπων ἐνῶ κυκλοφοροῦσαν καί οἱ τοπικές παράνομες ἐκδόσεις τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστικῶν ἐφημερίδων — «CNT» καί «Σολιδαριδάδ Ὀμπρέρα». Τοῦ εἶπαν ἐπίσης ποιούς συντρόφους δολοφόνησαν στήν περιοχή οἱ φασίστες καί τούς ὑπεύθυνους γι' αὐτές τίς δολοφονίες.

Γιά νά ἐκτελέσουν τά σχέδια — πού ἀνάμεσά τους ξεχώριζαν οἱ «ἀττεντάδος ζουστισιέρος» (ἐκδικήσεις) τό πρῶτο πράγμα πού ζήτησε ὁ Σαμπατέ ἦταν χρήματα γιά νά ἀγοράσουν, νά μεταφέρουν καί νά κρύψουν τά ἀπαιτούμενα ὅπλα καί ἐκρηκτικά, νά ὀργανώσουν κρυσφήγετα καί γιάφκες καί νά δημιουργήσουν ἕνα ἀποτελεσματικό δίκτυο πού θά τύπωνε καί θά μοίραζε τά διάφορα ἔντυπα.

Μαζί μέ τόν Ἀμπισίνιο κι ἕναν ἄλλο σύντροφο ξεκίνησαν μιά σειρά ληστεῖες στήν πατρίδα του, τό Χοσπιταλέτ. Ἀπό τά πρῶτα θύματα ἦταν ὁ Χουάν Πανέλλας Τόρρας, ἕνας ἐξαιρετικά πλούσιος. Ἄλλος ἦταν ὁ Μανουέλ Γκαρρίγκα Πουγκαδόρ, ἕνας πετυχημένος ἐπιχειρηματίας, προμηθευτής τῆς Αὐλῆς τοῦ Φράνκο. Ἀφοῦ δέσανε τόν Γκαρρίγκα καί τήν γυναῖκα του οἱ τρεῖς σύντροφοι πῆραν δυό γραφομηχανές, τριάντα χιλιάδες πεσσέτες καί δυό σακκιά τρόφιμα. Πρίν ἀφήσουν τή βίλλα ὁ Σαμπατέ ἄφησε ἕνα σημείωμα πού ἔλεγε:

«Δέν εἴμαστε ληστές, εἴμαστε ἀγωνιστές ἀναρχικοί. Αὐ-

τὰ ποὺ πήραμε θὰ βοηθήσουν, ὅσο λίγα κι ἂν εἶναι, νὰ τραφοῦν τὰ ὀρφανὰ ποὺ λιμοκτονοῦν, ποὺ τοὺς πατεράδες τους τοὺς σκοτώσατε ἐσεῖς κι οἱ ὅμοιοί σας γιατὶ ἦταν ἀντιφασίστες. Ἐμεῖς οὔτε παρακαλέσαμε, οὔτε θὰ τὸ κάνουμε ποτέ, γιὰ νὰ πάρουμε αὐτὰ ποὺ μᾶς ἀνήκουν. Ποτὲ δὲ θὰ σταματήσουμε νὰ πολεμᾶμε γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Ἱσπανικῆς ἐργατικῆς τάξης.

Ὅσο γιὰ σένα Γκαρρίγκα, ἂν καὶ εἶσαι δολοφόνος καὶ κλέφτης, δὲν σὲ σκοτώσαμε, γιατὶ εἴμαστε ἀναρχικοὶ καὶ ξέρουμε τὴν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, κάτι ποὺ ποτέ σου δὲν κατάλαβες οὔτε νομίζουμε ὅτι θὰ προσπαθήσεις νὰ τὸ καταλάβεις...».

Τὸ ἑπόμενο θύμα ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχιφασίστες τοῦ Χοσπιταλιτέτ, κάποιος Κάναρυ. Ὁ Σαμπατὲ κι οἱ σύντροφοι ἔσπασαν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του στὶς τέσσερις τὸ πρωὶ καὶ ἀφοῦ ἔδεσαν αὐτὸν καὶ τὴ γυναίκα του πῆραν εἰκοσιπέντε χιλιάδες πεσσέτες, ἕνα σακκὶ φασόλια κι ἕνα σακκὶ πατάτες καὶ πρὶν φύγουν ἄφησαν ἕνα σημείωμα παρόμοιο μὲ τὸ πρῶτο.

Μετὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς πρῶτες «ἀπαλλοτριώσεις» ὅλοι οἱ ἄνθρωποι στοὺς δρόμους, στὰ ἐργοστάσια καὶ φυσικὰ στὶς γιάφκες ἤξεραν καὶ σέβονταν τὸ ὄνομα τοῦ Σαμπατέ. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ γενικὴ ἐκτίμηση αὐτὲς οἱ ἐνέργειες ἔδωσαν στὴν ὁμάδα ἕνα ἀρχικὸ κεφάλαιο πάνω ἀπὸ ἑνενήντα χιλιάδες πεσέτες, καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς γραφομηχανὲς τοῦ Γκαρρίγκα. Αὐτὴ τὴν ἀξιοποίησε ὁ Χοσὲ Τζ. ποὺ εἶχε ἔρθει πρόσφατα ἀπὸ τὴ Γαλλία μὲ ὁδηγὸ στὰ Πυρηναῖα τὸν βετεράνο γκουερίλλα Φρανσίσκο Ντενίς, πιὸ γνωστὸ σὰν «Ἐλ Κατάλα».

Ἡ ὁμάδα πρόσεχε πολὺ τὴν αὐτοπροστασία της καὶ τὸ πῶς κατέστρωνε τὰ σχέδια καθὼς ἄμεσος ἀντίπαλός της ἦταν ὁ Κομισσάριος Ἐδουάρδο Κιντέλα Μποβέδα* ποὺ διηύθυνε μιὰν ἄριστα ὀρ-

* Ὁ Κιντέλα γεννήθηκε τὸ 1891 καὶ κατατάχτηκε στὴν ἀστυνομία τὸ 1917. Σύντομα ἔγινε γνωστὸς σὰν «εἰδικὸς» ἐπὶ τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τὰ δεκατέσσερα «κεφάλια» τῆς ἀστυνομίας ποὺ διορίστηκαν σὰν ἐπιτελεῖς μετὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Φράνκο. (Δὲς τὸ βιβλίο: «Φυλακισμένος τοῦ Φράνκο», τοῦ Μιγκουὲλ Γκαρσία, ἐκδ. RUPERT HART-DAVIS, Λονδίνο 1972).

γανωμένη, ἀποτελεσματικὴ καὶ ἀμείλικτη μυστικὴ ἀστυνομία, καὶ ποὺ μποροῦσε νὰ καταστρώσει τὰ πιὸ ἀδίσταχτα σχέδια.

Ὅμως κι ἡ ὀργάνωση τοῦ Σαμπατὲ ἦταν ἀποτελεσματική, κι αὐτὸ δὲν ἄργησε νὰ φανεῖ. Ἀπὸ τὰ πιὸ καταπληκτικὰ κατορθώματά της, ἀπὸ τὸν πρῶτο καιρὸ ἤδη, ἦταν ἡ ἀπελευθέρωση μιᾶς ὁμάδας φυλακισμένων, σὲ συνεργασία μὲ τὸν Γραμματέα Ἄμυνας τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπαφῶν τῆς CNT ποὺ ἦταν συμπτωματικὰ ὁ Ἰταλὸς Ἀντόνιο Περέϊρα.* Οἱ φυλακισμένοι ἦταν δυὸ σύντροφοι ποὺ ἀντιμετώπιζαν βαρύτατες ποινὲς κι ἦταν νὰ μεταφερθοῦν σὲ μιὰν ἄλλη φυλακὴ μαζὶ μὲ κάποιον τρίτο, μέλος τοῦ ΚΚ. Τὶς πληροφορίες γιὰ τὴ μεταφορά, ποὺ ἀποδείχτηκαν ἀπόλυτα ἀκριβεῖς, τὶς ἔδωσε ὁ σύντροφος Βικτόριο Γκουὰλ Βιδὰλ* καὶ πάνω σ' αὐτὲς ἡ ὁμάδα κα-

---

* Τὸ πραγματικὸ ὄνομα τοῦ Περέϊρα εἶναι Τομάζο Ρανιέρι. Γεννήθηκε στὴ Νάπολι στὶς 29 Μαρτίου 1908, καὶ οἱ δραστηριότητές του στὰ πλαίσια τοῦ Ἰταλικοῦ Ἀναρχικοῦ Κινήματος τὸν ἀνάγκασαν νὰ αὐτοεξορισθεῖ στὴ Γαλλία τὸ 1928. Στὴν Ἰσπανία πῆγε στὰ 1932, καὶ μὲ τὸ ξέσπασμα τοῦ ἐμφύλιου συμμετεῖχε στὴν ἐπίθεση ἐνάντια στὸ στρατόπεδο Ἀταραθάνας στὶς 19 Ἰουλίου 1936, δίπλα στὸν Ντουρούττι καὶ τὸν Ἀσκάσο. Τὰ ἑπόμενα χρόνια τοῦ πολέμου ἀγωνίστηκε στὴ Φάλαγγα Ὀρτίζ, καὶ μὲ τὴν ἧττα τῶν Δημοκρατικῶν πιάστηκε αἰχμάλωτος στὸ Ἀλικάντε. Σύντομα κατάφερε νὰ δραπετεύσει, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ τοπικοῦ τμήματος τῆς Ὀργάνωσης, τὸ ὁποῖο τοῦ προμήθευσε πλαστὰ πιστοποιητικά. Ἐλεύθερος πιά, ξανάρχισε τὸν ἀγῶνα καὶ ἀναδείχτηκε Γραμματέας τῆς Ἀναρχικῆς Ἐπιτροπῆς Ἄμυνας. Ξαναπιάστηκε τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1945 ἀλλὰ μετὰ ἕνα χρόνο ἀπελευθερώθηκε μὲ παρέμβαση τῆς Ἰταλικῆς Πρεσβείας, καὶ ἀπελάθηκε στὴν Ἰταλία. Ὁ Περέϊρα πέθανε στὶς 16 Μαρτίου 1969 στὴν Ἰταλικὴ κωμόπολη Βεντιμίλια.

* Ὁ Βικτόριο Γκουὰλ Βιδάλ, ἐκτελέστηκε στὶς 4 Μαρτίου 1947 στὴ Βαρκελώνη: Εἶχε καταδικαστεῖ γιὰ συμμετοχὴ τὸ 1945 σὲ μιὰ ἐπίθεση ἐνάντια στὸ αὐτοκίνητο τοῦ βιομήχανου Φάδο, ἑνὸς λαομίσητου φαλαγγίτη τῆς Ἐσπαρραγκουέρα. Ὁ Φάδο ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἐκτέλεση δεκάδων Καταλανῶν ἀντιφασιστῶν. Ὅταν τοῦ ἔκαναν σῆμα νὰ σταματήσει, ὁ Φάδο, ποὺ μόλις εἶχε ἀποσύρει ἀπὸ τὴν τράπεζα τὰ χρήματα γιὰ τοὺς μισθοὺς τῶν ἐργατῶν του, πάτησε γκάζι γιὰ νὰ τὸ σκάσει. Ἂν καὶ οἱ ἔνοπλοι πυροβόλησαν τὸ αὐτοκίνητο, κανεὶς δὲν σκοτώθηκε ἢ τραυματίστηκε.

τέστρωσε τὸ σχέδιό της. Ὁ Σαμπατέ, ὁ Ἐλ Ροζὲτ κι ὁ Ἐλ Ἀμπισίνιο ἀνέλαβαν τὴν ἐπιχείρηση.

Ἡ μεταφορὰ ἔγινε στὶς 20 Ὀκτωβρίου 1945. Ὁ Ἐλ Τσίκο κι ὁ Ἐλ Ροζὲτ πλησίασαν τοὺς δυὸ τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ ποὺ συνόδευαν τοὺς φυλακισμένους, καὶ μόλις ἔφτασαν δίπλα τους ἔβγαλαν τὰ πιστόλια κι ἀφόπλισαν τοὺς ἔκπληκτους φρουρούς. Ὁ Ἀμπισίνιο μὲ ὁπλοπολυβόλο ἔμενε λίγα μέτρα παραπέρα, δίπλα σ' ἕνα παρκαρισμένο αὐτοκίνητο γιὰ νὰ τοὺς καλύπτει κι ὁ Σαμπατὲ προχώρησε πρὸς τοὺς κρατούμενους. Ἡ κατάσταση ἔμοιαζε νὰ ἐξελίσσεται ὁμαλά, χωρὶς βία, ὅταν ὁ ἕνας φρουρὸς — εἶχε μείνει νὰ τοὺς προσέχει μόνος ὁ Ἐλ Ροζὲτ — τράβηξε τὸ πιστόλι του καὶ ὅρμησε στὸ Σαμπατέ. Αὐτὸς δίστασε μιὰ στιγμὴ — πράγμα ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ ἔχει στοιχίσει τὴ ζωὴ — ἀλλὰ ὁ Ἐλ Ροζέτ, τελείως ἤρεμος, ἔριξε δυὸ βολὲς κι οἱ φρουροὶ ἔπεσαν στὸ χῶμα βαρειὰ πληγωμένοι. Ὁ τρίτος φρουρὸς τόσκασε ἐγκαταλείποντας τοὺς κρατούμενους. Αὐτὸ ἦταν ἕνα μάθημα γιὰ τὸν Σαμπατέ: Ποτὲ μὴ μιλήσεις μ' ἕναν τῆς ἀστυνομίας ἢ τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ πρὶν τὸν ἀφοπλίσεις πρῶτα. Οἱ φυλακισμένοι κι οἱ ἐλευθερωτές τους ἔτρεξαν πρὸς τὸ αὐτοκίνητο διαφυγῆς ὅπου περίμενε ὁ Ἐλ Ἀμπισίνιο ἐνῶ οἱ πολιτοφύλακες ποὺ βρίσκονταν ἐκεῖ γύρω, ἔχοντας ἀκούσει τοὺς πυροβολισμούς, ἄρχισαν νὰ σίχνουν κι αὐτοί. Ὁ Ἐλ Ἀμπισίνιο τότε ἔριξε μερικὲς ριπὲς μὲ τὸ ὁπλοπολυβόλο του καὶ ἐξαφανίστηκε ἡ προθυμία τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς τάξεως, νὰ τοὺς συλλάβουν. Ἡ ἐπιχείρηση εἶχε ἀπόλυτη ἐπιτυχία ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ τρίτος φυλακισμένος, τὸ μέλος τοῦ ΚΚ ἀρνήθηκε νὰ τοὺς ἀκολουθήσει κι ἐπέστρεψε ἀπὸ μόνος του στὴ φυλακή...*.

Ἡ ἀστυνομία πάλι δὲν βρῆκε δυσκολίες νὰ μάθει ποιός ἔκανε τὶς ληστεῖες στὸ Χοσπιταλέτ. Ὁ Σαμπατὲ ἦταν παλιὸς γνώριμος μὲ ὅλα τὰ θύματά του. Ἴσως μάλιστα γι' αὐτὸ νὰ τοὺς διάλεξε σὰν πρώτους στόχους. Ποτὲ δὲν δροῦσε ἀνώνυμα. Ὁ συνηθισμένος του τρόπος ἦταν νὰ πλησιάζει τὸ ἢ τὰ θύματά του καὶ νὰ λέει τὶς τρεῖς μαγικὲς λέξεις: «Σόυ Ἐλ Τσίκο» — εἶμαι ὁ Ἐλ Τσίκο. Αὐτὸ ἀρκοῦσε γιὰ νὰ παραλύσει τοὺς περισσότερους. Οὔτε οἱ πολίτες οὔτε οἱ στρατιωτικοὶ τολμοῦσαν νὰ ἀντιδράσουν.

Ἀπὸ τὶς 30 Ὀκτωβρίου 1945 ἡ ἀστυνομία τῆς Βαρκελώνης

* Ἕνας ἀπὸ τοὺς κρατούμενους ποὺ ἀπελευθερώθηκαν ὀνομαζόταν Ἐζεκιὴλ Βαλεσίλ.

ἐξαπέλυσε μιὰ τεράστια ἐκστρατεία τρομοκρατίας συλλαμβάνοντας πολλοὺς ἀγωνιστὲς — ἀνάμεσά τους καὶ τὸν Χοσὲ Τζ., αὐτὸν ποὺ εἶχε ἔρθει πρόσφατα ἀπ' τὴ Γαλλία καὶ ποὺ ὁ Σαμπατὲ τοῦ εἶχε δώσει τὴ γραφομηχανὴ τοῦ Γκαρρίγκα. Πάντα κανονιζόταν ὅταν πιάνανε πολλοὺς ἀγωνιστὲς ὁ καθένας νὰ παίρνει τὴν εὐθύνη γιὰ ὁρισμένες μόνο πράξεις ὥστε νὰ μὴν μποροῦν νὰ κατηγορηθοῦν γιὰ συλλογικὴ δράση ἢ νὰ βοηθᾶνε ἔτσι τὴν ἀστυνομία νὰ ξεκαθαρίζει τὰ στοιχεῖα της. Ὁ Χοσὲ ποὺ ὁμολόγησε τὴν κατοχὴ τῆς μηχανῆς ποτὲ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φανταστεῖ τί σήμαινε αὐτό. Παρ' ὅτι τὸν ἔσπασαν κυριολεκτικὰ στὸ ξύλο δὲν μποροῦσε νὰ δικαιολογήσει στοὺς μπάτσους τὸ πῶς βρέθηκε στὰ χέρια του καθὼς φυσικὰ δὲν ἤξερε οὔτε κι αὐτὸς τὴν ἱστορία τῆς γραφομηχανῆς. Ὄχι δηλαδὴ ὅτι θὰ βοηθοῦσε σὲ τίποτε καὶ τὴν ἀστυνομία αὐτό. Γι' αὐτούς, ὁ Σαμπατέ, οἱ ἀποστολὲς ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ ἡ ὀργάνωση ἦταν τὸ ἴδιο πρᾶγμα.

Συχνὰ λέγεται ὅτι οἱ ἀντάρτες τῶν πόλεων δὲν βοηθᾶν τὴν κατάσταση νὰ προχωρήσει ἀπὸ ἕνα σημεῖο καὶ πέρα καθὼς ἡ δράση τους ἔχει πάντα καταστροφικὲς συνέπειες γιὰ τὸ πολιτικὸ σκέλος τῆς ὀργάνωσης ποὺ ἔχει ἀναλάβει τὴν προπαγάνδα καὶ τὴ δουλειὰ στὰ ἐργοστάσια. Ὅμως ποτὲ δὲν ἔχουν αἰτιολογηθεῖ μὲ σοβαρότητα αὐτὲς οἱ θέσεις. Αὐτὸ ποὺ ἀναμφίβολα εἶναι καταστροφικὸ εἶναι ὄχι ἡ ἔνοπλη δράση ἀλλὰ ἡ ἀνεπαρκὴς δομὴ τῶν παράνομων μηχανισμῶν. Αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ ἐξετάσουμε σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο ἀλλὰ ὁρισμένες θέσεις πρέπει νὰ τὶς ἀναφέρω καθὼς ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὸν ἐπαναστατικὸ ἀγώνα σήμερα κι ὄχι μόνο στὴν Ἱσπανία.

Τὸ Ἱσπανικὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα ποτὲ δὲν εἶχε μιὰ ξεκάθαρη καὶ σταθερὴ τοποθέτηση πάνω στὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Φράνκο, οὔτε προσπάθησε νὰ διαχωρίσει τὶς δραστηριότητες τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἔνοπλης πτέρυγάς του. Στὸ σχεδιασμὸ τῶν παράνομων ἐνεργειῶν ἔπαιρναν μέρος καὶ ἄνθρωποι ποὺ ποτέ τους δὲν εἶχαν φανταστεῖ ὅτι θὰ μποροῦσαν νὰ συμμετάσχουν οἱ ἴδιοι στὴν ἐκτέλεσή τους· ἡ «νόμιμη» πολιτικὴ ὀργάνωση (στὴ Γαλλία βέβαια) ἔλεγχε τὴ δημιουργία τῶν ἔνοπλων ὁμάδων ἀγνοώντας ἐπίμονα ὅτι μέσα στὶς γραμμές της θὰ μποροῦσαν νὰ βρίσκονται καταδότες, τσαρλατάνοι καὶ ὑποκριτὲς κάθε εἴδους καὶ ὁλκῆς· ὅταν οἱ πολιτικοὶ γραφειοκράτες εἶχαν τὴ διεύθυνση — παραφροσύνη στὸ τελευταῖο της στάδιο, ποὺ ἀδιαφοροῦσε γιὰ τοὺς πασιφανεῖς κινδύνους, ποὺ θὰ μποροῦσε (ὅπως κι ἔγινε) νὰ προκαλέσει μιὰ τέτοια κατάσταση — καθὼς οἱ

«ἄνθρωποι τῆς Ἐπιτροπῆς» ἔβρισκαν μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ ἐπινοοῦν «μεθόδους δράσης» καὶ «δραστηριότητες» ποὺ μοιραῖα ὁδηγοῦσαν στὴν ἀδρανοποίηση καὶ τὴν παράλυση.

Τὰ λάθη ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω κόστισαν ἀκριβὰ στὸ κίνημα. Πληρώθηκαν μὲ αἷμα, μὲ τὶς ζωὲς τῶν πιὸ ξεχωριστῶν συντρόφων. Τὰ μέλη τῶν ὁμάδων δράσης λογομαχοῦσαν μὲ τὶς ἄλλες τάσεις τῆς ὀργάνωσης διαρκῶς ἀλλὰ χωρὶς ἐπιτυχία, ἐλπίζοντας νὰ μεταβάλλουν αὐτὸ τὸ θλιβερὸ μηχανισμὸ σὲ μιὰ αὐτόνομη ὀργάνωση ἀντίστασης μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία τὰ ἄτομα καὶ οἱ ὁμάδες θὰ μποροῦσαν νὰ παίρνουν τὰ ἴδια τὴν εὐθύνη τῶν πράξεών τους καὶ νὰ ἀποφεύγουν, ἀνάμεσα σ' ἄλλα, τὶς συνέπειες τοῦ αἰσθήματος κατωτερότητας ποὺ ἔνιωθαν οἱ σύντροφοι ποὺ εἶχαν ἀναλάβει τὴν προπαγάνδα καὶ τὴ δράση στὰ ἐργοστάσια. Ὅμως, τὸ MLE ποτὲ δὲν ἔδωσε σημασία στὶς ἀπόψεις τῶν ὁμάδων δράσης — εἶχε δαγκώσει τὸ δόλωμα τῆς νομιμότητας στὴν ἐξορία. Μέσα στὸ Ἱσπανικὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα δὲν καθοριζόταν καμμιὰ θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ στάση, ἡ θέση τῶν ὁμάδων δράσης μέσα στὴν ὀργάνωση ἦταν μιὰ διαρκῶς προσωρινὴ κατάσταση. Π.χ. ἄτομα ποὺ ἐπὶ δεκαετίες ἀνῆκαν σὲ ὁμάδες γκουερίλλα μποροῦσαν ὁποιαδήποτε στιγμὴ νὰ βρεθοῦν σὲ κάποιο ἐπίσημο πόστο μέσα στὴν ὀργάνωση ἢ καὶ τὸ ἀντίστροφο. Αὐτὸ τὸ πρόβλημα ἦταν ἀπὸ τὰ πιὸ βασικά. ποτὲ ὅμως δὲν ἀντιμετωπίστηκε ἀνοιχτὰ ἂν καὶ οἱ συνέπειές του ἦταν καταστροφικὲς καὶ ἐκδηλωνόταν δλο καὶ μὲ μεγαλύτερη συχνότητα καθὼς περνοῦσαν τὰ χρόνια — σπέρνοντας τὴν ἀποσύνθεση καὶ τὴ σύγχιση στὸ κίνημα.

V. Η ΣΥΓΧΙΣΗ

Τὴν «Ἐθνικὴ Ἀπελευθέρωση» τοῦ Φράνκο ἀκολούθησε ἕνα ὄργιο αἵματος — οἱ δολοφόνοι ἐπὶ ἀρκετοὺς μῆνες σκοτώνανε χωρὶς σταματημό. Ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη στὴ Σεβίλλη, ἀπ' τὴν Κορούνια στὴ Βαλέντσια καὶ στὴ Μαδρίτη, τὸ αἷμα τῶν Ἱσπανῶν ἀντιφασιστῶν πλημμύριζε τοὺς δρόμους. Τὰ ἐκτελεστικὰ ἀποσπάσματα δούλευαν διαρκῶς, μέρα καὶ νύχτα. Μιὰ καταγγελία καὶ μόνο ἀρκοῦσε γιὰ νὰ στείλει ἕναν ἄνθρωπο στὸ θάνατο. Αὐτὴ τὴν περίοδο μαζικῶν δολοφονιῶν τὴν ἀκολούθησε μιὰ ἄλλη, ὄχι λιγότερο δραστικὴ καὶ τὸ ἴδιο ὠμή: Ἡ περίοδος τῶν Στρατοδικείων.

Πιθανότατα οἱ νικητές, σκέφτηκαν, ὅτι καθὼς βρίσκονταν σὲ μιὰ «πολιτισμένη» χώρα θὰ ἔπρεπε τουλάχιστον νὰ καλύψουν τὰ ἐγκλήματά τους μὲ κάποιες προφάσεις νομιμότητας — γιὰ νὰ τηροῦν μάλιστα καὶ τὰ προσχήματα τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸν ὁποῖον ἐπικαλοῦνταν. Ὅπου σταματοῦσαν τὶς μαζικὲς ἐξοντώσεις, τὶς συνέχιζαν μὲ ἐπιδρομές.* Συνήθως πιάνανε ὀγδόντα μὲ ἑκατὸ σὲ κάθε μπλόκο. Δὲν εἶχε σημασία ἂν οἱ κατηγορούμενοι γνωρίζονταν μεταξύ τους — οἱ περισσότεροι ὅλεπόταν γιὰ πρώτη φορὰ στὸ δικαστήριο. Ὁ δικαστὴς διάβαζε μόνο τὶς κάπως ἀσυνήθιστες κατηγορίες, κι ἡ ἀπόφαση ἔβγαινε πάντοτε ἀμέσως θάνατος*.

---

* Ἡ διαδικασία τῆς μεταφορᾶς τῶν κρατουμένων στὸν τόπο τῆς ἐκτέλεσης λεγόταν «σάκας».

* Ὁ Ντανιὲλ Σουεῖρο ἀναφέρει στὸ βιβλίο του «Οἱ δήμιοι στὴν Ἱσπανία», ἐκδ. ALFAQUARA, Μαδρίτη 1971 ὅτι ὁ «ἐπίσημος κατὰ τὸν νόμο» κατάλογος τῶν ποινῶν (ὁ ὁποῖος συμπεριλάμβανε καὶ τὶς ἐκτελέσεις) ποὺ τὸν ἐξέδιδε τὸ Ἀνώτατο Δικαστήριο τῆς Ἱσπανίας, ἐνῶ ἔβγαινε κανονικὰ ἀπὸ τὸ 1870 ἕως τὸν Μάρτη τοῦ 1936, ἔπειτα δὲν ἐμφανίστηκε ἐπὶ ἕντεκα χρόνια, ἕως τὸ 1947.

Πόσοι Ἱσπανοὶ δολοφονήθηκαν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀνάμεσα στὰ χρόνια 1939-1942; Ποτὲ δὲν θὰ μάθουμε τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸ ἀλλὰ ὑπολογίζεται σὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες. Ἔπειτα, ἀφοῦ βαρέθηκαν τὶς σφαγὲς οἱ Φαλαγγίτες ἄλλαξαν τακτική. Ἄρχισαν τὸν προσεταιρισμό. Γιὰ νὰ βροῦν πιθανοὺς ἀποστάτες δὲν δίστασαν νὰ προσεγγίσουν ἀκόμη καὶ μετανάστες στὴ Γαλλία. Μὲ διάφορες μεθόδους — δηλ. κυρίως ἐκβιασμοὺς — προσπάθησαν νὰ περιλάβουν ἀγωνιστὲς ἐργαζόμενους στὸ Ἐθνικὸ Συνδικαλιστικὸ Κέντρο (CNS) ὅπως τὸ ἀποκαλοῦσαν. Ἔφτασαν μάλιστα νὰ πλησιάσουν ἀγωνιστὲς σὰν τὸν Χουὰν Πέϊρο Μπέλλις* καὶ τὸν Χοσὲ Βιλλαβέρντε* καὶ τοὺς δολοφόνησαν καὶ τοὺς δύο ὅταν αὐτοὶ ἀρνήθηκαν νὰ θυσιάσουν τὶς ἰδέες τους καὶ νὰ συνεργαστοῦν μὲ τοὺς φασίστες. Ἔτσι δὲν εἶναι περίεργο ποὺ προσπάθησαν νὰ κάνουν τὸ ἴδιο καὶ μὲ ἀνθρώπους μὲ λιγότερες ἀρετὲς καὶ λιγότερη ἀξιοπρέπεια.

Σ' αὐτὴ τὴ νέα φάση οἱ πράκτορες τῆς Φρανκικῆς ἀστυνομίας δὲν προσπάθησαν ἁπλῶς νὰ περιλάβουν στὴν CNS ἀγωνιστὲς συνδικαλιστὲς καὶ γενικὰ ἔμπειρους στὰ ἐργατικὰ θέματα, προσπάθησαν νὰ τοὺς ὑποτάξουν στὴ θέληση τῆς ἐξουσίας δίνοντάς τους ταυτόχρονα τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ παρέμεναν τελείως ἀνεξάρτητοι. Αὐτὸ ἔγινε, γιὰ παράδειγμα, μὲ τοὺς ἱδρυτὲς τοῦ ἀποκαλούμενου Ἐργατικοῦ Κόμματος ποὺ ἀνάγκασε τὰ μέλη του νὰ ἀποσυρθοῦν ἀπὸ πολλὰ σχήματα ὅπου εἶχαν ἐνταχθεῖ — ἀνάμεσά τους ἦταν κι ἡ CNT — καὶ μὲ τὸ Συνδικαλιστικὸ Κόμμα* ποὺ τὸ εἶχε ἱδρύσει

---

* Περίφημος ἀναρχοσυνδικαλιστής, γεννήθηκε τὸ 1887 στὴ Βαρκελώνη. Κατὰ τὸν Ἐμφύλιο ἔγινε ὑπουργὸς Βιομηχανίας στὴν κυβέρνηση τοῦ Λάργκο Καμπαλλέρο. Ζήτησε καταφύγιο στὴ Γαλλία ἀλλὰ ἡ κυβέρνηση τοῦ Πεταὶν τὸν ἐξέδωσε στοὺς φρανκικούς. Ἐκτελέστηκε στὶς 24 Ἰουλίου στὴ Βαλένσια.

* Γεννήθηκε στὸ Σαντιάγκο ντὲ Κομποστέλλα. Οἱ φασίστες τὸν συνέλαβαν λίγες μέρες μετὰ τὸ πραξικόπημά τους καὶ τοῦ πρόσφεραν τὴν ἀρχηγία τοῦ Τμήματος Προπαγάνδας τῆς Φάλαγγας καὶ τῆς Νεολαίας της, τῶν JONS σὲ ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς του. Αὐτὸς ἀρνήθηκε καὶ δολοφονήθηκε στὶς ἀρχὲς Σεπτεμβρίου 1936, στὰ περίχωρα τῆς Κορούνια.

* Ἀρχηγὸς τοῦ νέου Ἐργατικοῦ Κόμματος ἦταν ὁ Σαντσὲθ Ρεκουένα. Στὸν ἐμφύλιο ἦταν κυβερνήτης τῆς Βαλένσια. Λίγο πρὶν τὴν πτώση τῆς Μαδρίτης, τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ πολέμου, ὁ πρόεδρος

ὁ Ἄνχελ Πεστάνια* τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1933.

Ἡ θέση τους, οἱ ἐπαφές τους καὶ οἱ γνώσεις τοῦ χώρου ὅπου εἶχαν κινηθεῖ γιὰ τόσα χρόνια ἔκαναν τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἕνα σοβαρὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος μετὰ τὴν ἥττα τῶν Δημοκρατικῶν — πολὺ περισσότερο ὅταν αὐτοὶ πέτυχαν νὰ ἐλέγχουν καὶ τὴν μυστικὴ ὀργάνωση στὴν Καταλωνία. Μὲ πρόφαση ὅτι θὰ βοηθοῦσαν συντρόφους ποὺ εἶχαν δυσκολίες, ἔπαιξαν ἕνα σιχαμερὸ παιχνίδι, καταστροφικὸ γιὰ ὁλόκληρο τὸ κίνημα τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἰσχυρίστηκαν ὅτι σκόπευαν νὰ ἐλευθερώσουν κρατούμενους καὶ νὰ γλυτώσουν θανατοποινίτες. Ἔτσι κατάφεραν νὰ τραβήξουν μερικοὺς καλόπιστους ἀνθρώπους στὴν ὀργάνωσή τους πείθοντάς τους ὅτι ἦταν εἰλικρινεῖς καὶ ὅτι ἔκαναν ἀξιόλογη δουλειά, ὅταν στὴν πραγματικότητα, ἦταν σιχαμερὰ ὄργανα τοῦ Ἀρχηγείου Χωροφυλακῆς. Σὰν παράδειγμα ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ ἡ

τοῦ Συμβουλίου Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Στρατηγὸς Σεγισμοῦνδο Κασάδο Λοπὲζ τὸν διόρισε Κομισσάριο τῆς Ἀστυνομίας γιὰ τὴ Βαλένσια. Ὁ λόγος ἦταν ὅτι «ὁ Ρεκουένα ἦταν ἀποδεκτὸς καὶ γιὰ τοὺς ἐθνικιστές» — κατὰ τὸν Βενσεσλάο Καρίγιο, στὸ «EL ULTIMO EPISODIO DE LA GUERRA CIVIL ESPANOLA» (Τουλούζη 1945). Μετὰ τὴ νίκη τῶν Φρανκιστῶν ὁ Ρεκουένα πιάστηκε στὸ Ἀλικάντε καὶ καταδικάστηκε σὲ θάνατο. Σὲ λίγα χρόνια ἀφέθηκε ἐλεύθερος, καὶ πέθανε στὴ Βαλένσια τὸν Νοέμβρη τοῦ 1946.

* Ὁ Πεστάνια γεννήθηκε τὸ 1886 στὸ Σάντο Τομὰς ντὲ λὰς Ὄλλας, στὴν ἐπαρχία τῆς Λεόν. Ὑπῆρξε ἀρκετὲς φορὲς Γραμματέας τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς CNT, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους στὴ Ρωσία τοῦ 1919, ὅταν συζητιόταν ἡ προσχώρηση τῆς Ὁμοσπονδίας στὴν Τρίτη Διεθνή. Ἀργότερα μεταπήδησε ἀπὸ τὸν ἀναρχισμὸ στὸ Συνδικαλιστικὸ Κόμμα, τὸ ὁποῖο ἀντιπροσώπευε στὸν Ἐμφύλιο σὰν Ὑποκομισσάριος τοῦ στρατοῦ. Πέθανε τὸ 1937 στὴ Βαρκελώνη. Ἡ ἀπόφαση τοῦ Πεστάνια νὰ ἱδρύσει ἕνα πολιτικὸ κόμμα πιθανὸν νὰ πήγασε ἀπὸ τὴν ἀπογοήτευσή του μετὰ τὴν ἀποτυχία τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων τοῦ Δεκέμβρη 1931 καὶ Γενάρη-Φλεβάρη 1932. Ἔνοιωθε ὅτι ἡ κρατικὴ καταστολὴ σκλήραινε ταχύτατα, καὶ πίστεψε ὅτι μόνον ἐκ τῶν ἔνδον μποροῦσε νὰ ἀντιμετωπιστεῖ μὲ ἐλπίδες ἐπιτυχίας. Αὐτὸ ἀναφέρει ὁ Μαξιμιάνο Γκαρσία Βενέρο στὸ βιβλίο του «Ἱστορία τοῦ Ἱσπανικοῦ Συνδικαλιστικοῦ Κινήματος», ἐκδ. EDITIONES DEL MOVIMIENTO, Μαδρίτη 1961.

προστυχη δράση τοῦ Ἐλιζέο Μελὶς Ντιάζ καὶ τοῦ Ἀντόνιο Σέβα Ἀμόρος.

Ὁ Μελὶς ἦταν ἕνας πρώην ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὸ Συνδικάτο Ὑφαντουργίας τῆς Βαρκελώνης, καὶ ἀνάμεσα στὰ '31-35 εἶχε δράσει στὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Καταστημάτων Στιούαρτς καὶ συχνὰ ὑπῆρχαν ἄρθρα του στὴν ἐφημερίδα Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα. Παρ' ὅτι ἦταν καὶ ἔξυπνος καὶ δραστήριος καὶ ἀρκετὰ γνωστός, ποτὲ δὲν εἶχε βρεθεῖ σὲ κάποιαν ὑπεύθυνη θέση στὸν Ἐμφύλιο Πόλεμο. Τὰ ὅσα ἔκανε ἀργότερα μᾶς ἀφήνουν νὰ ὑποθέσουμε ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἐμφύλιο εἶχε ἤδη ἐπαφὲς μὲ τὴ Γενικὴ Διεύθυνση Ἀσφαλείας. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ὁ Μελὶς ἔμεινε στὴ Βαρκελώνη καὶ πολὺ σύντομα ἄρχισε νὰ ἐμφανίζεται δημόσια μὲ τὸν Κιντέλα. Παρ' ὅλα αὐτὰ μποροῦσε ἀκόμη νὰ πείθει ὁρισμένους συντρόφους γκουεριλλα ὅτι μέσα ἀπ' τὰ ἀρχηγεῖα τῆς Ἀσφάλειας ἐργαζόταν γιὰ τήν... CNT. Κατάφερε ἀκόμα νὰ γίνει Γραμματέας μιᾶς παράνομης Περιφερειακῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἀκόμα κι ὅταν ἔχασε αὐτὴ τὴ θέση συνέχισε νὰ παρεμβαίνει στὴν ὀργάνωση λέγοντας ὅτι ἦταν μέλος κάποιας ἀναρχικῆς ὁμάδας ποὺ μόνο στὴν φαντασία του ὑπῆρχε.

Κύριος σκοπός του ἦταν νὰ κερδίσει τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν συντρόφων καὶ ἡ ἀστυνομία νὰ ἀναγκαστεῖ νὰ ἐπέμβει μόνον ἂν κάποτε ἔβλεπε τὴν κατάσταση νὰ φεύγει ἀπ' τὰ χέρια της. Ἡ Καταλανικὴ Ἀστυνομία χρωστάει πολλὰ στὸν Μελὶς — χάρη στὴ δική του δραστηριότητα καθυστέρησε γιὰ ἀρκετὰ χρόνια νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα ἐπαρκὲς κίνημα ἀντίστασης.

Ὁ Κιντέλα πάντα προτιμοῦσε νὰ ὑπάρχουν αὐτὲς οἱ ἐμβρυακὲς ὀργανώσεις τῆς CNT, ποὺ μποροῦσε νὰ ἔχει κάθε πληροφορία γιὰ τὶς δραστηριότητες, τὰ νέα μέλη καὶ προπαντὸς γιὰ τὰ σχέδια τῶν μελῶν τους. Αὐτὸ ποὺ ἀνησυχοῦσε τὸν Ἀρχηγὸ τῆς Μυστικῆς Πολιτικῆς Ἀστυνομίας ἦταν ἡ δημιουργία ὁμάδων σὰν τοῦ Σαμπατέ, ποὺ δὲν εἶχε κανένα τρόπο νὰ τὶς ἐλέγξει.

«Δὲν μὲ ἀνησυχοῦν καθόλου τὰ ἑβδομαδιαῖα γρυλλίσματα τῆς Ἕνωσης» συνήθιζε νὰ λέει.

Ὁ Ἀντόνιο Σέβα ἦταν ἕνας ἄλλος ἀποκρουστικὸς χαρακτήρας, ἂν καὶ δὲν ἔφτανε τὸ ἐπίπεδο τοῦ Μελίς. Βασικὴ του ἀποστολὴ — κι αὐτὴ ἦταν ἀρκετὴ βέβαια — ἦταν νὰ εἶναι ὑπασπιστὴς τοῦ Μελίς. Σὲ διάφορες περιόδους ἔγινε κι αὐτὸς γραμματέας Περιφερειακῶν Ἐπιτροπῶν στὴν Καταλωνία. Στὸν Ἐμφύλιο ὁ Σέβα ἦταν διοικητὴς τῆς 153ης Μικτῆς Ταξιαρχίας ἢ τοῦ κλιμάκιου «Γῆ καὶ Λευτεριά» ὅπως ἦταν γνωστὴ πρὶν στρατιωτικοποιηθεῖ. Μὲ ἄν-

τρες τῆς 25ης Μεραρχίας βοήθησε στὴν κατάληψη τοῦ Μπελχίτε κι ἐπίσης πῆρε μέρος στὴ μάχη τοῦ Σέγκρε, τὸν Αὔγουστο 1938. Ὁ Σέβα παράτησε τὴν Καταλωνία καὶ ἔφυγε γιὰ τὴ Βαλένσια τὸν Φεβρουάριο 1949 μὲ μιὰ σφαῖρα στὸ σῶμα του μετὰ μιὰ ἐκκαθαριστικὴ ἐπιχείρηση τῆς ἀναρχικῆς ὁμάδας τοῦ Βενσεσλάο Χιμένεθ Ὀρίδε, τῶν «Λὸς Μάνιος». Τὸ τραῦμα δὲν ἦταν ἐξαιρετικὰ σοβαρὸ ἀλλὰ τοῦ ἔδωσε νὰ καταλάβει ὅτι τέλειωνε ἡ ἐποχὴ τῆς παντοδυναμίας του.

Αὐτὲς οἱ μπερδεμένες καταστάσεις ἔκαναν τὴ ζωὴ ἐξαιρετικὰ δύσκολη, πολὺ περισσότερο γιὰ τὰ μέλη ἑνὸς ἀνατρεπτικοῦ κινήματος. Τὸ κίνημα Ἀναρχικῆς Νεολαίας ἦταν τὸ πρῶτο ποὺ ἔνοιωσε τὴν ἀνάγκη νὰ ξεκαθαρίζουν τὰ πράγματα, καθὼς εἶχε ἤδη πικρὴ πεῖρα: Μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες Περιφερειακὲς Ἐπιτροπὲς τοῦ F.I.J.L., ἡ Ἰβηρικὴ Ὁμοσπονδία Ἀναρχικῆς Νεολαίας* ἐξουδετερώθηκε τελείως τὸν Μάρτη τοῦ 1943 ἐξ αἰτίας τοῦ Μελὶς καὶ τὸ μέλος της Παλλαρὸλς* ἐκτελέστηκε ἐν ψυχρῷ στὶς 8 τοῦ ἴδιου μήνα χωρὶς νὰ ἔχει κινηθεῖ πρωτύτερα καμμιὰ νομικὴ διαδικασία ἐναντίον του. Ὁ Παλλαρὸλς ἀνῆκε στὴν Ἀναρχικὴ Νεολαία τῆς Λὰ Τορράσα

Ἐκείνη τὴν ἐποχή, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1945 ἔγινε στὴν Τουλούζη τὸ Πρῶτο Ἐθνικὸ Συνέδριο τῆς Ἐξόριστης Ἀναρχικῆς Νεολαίας, καὶ αὐτὸ εἶχε θετικὸ ἀντίκτυπο στὸ ἠθικὸ τῶν νέων τῆς Καταλωνίας. Ἀμέσως μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ συνέδριο μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀξιόλογους νέους τοῦ Καταλανικοῦ Κινήματος Ἀναρχικῆς Νεολαίας, ξαναγύρισαν στὴν Ἱσπανία γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγώνα· ὅμως πολλοὶ ἀνάμεσά τους δολοφονήθηκαν ἢ πιάστηκαν λίγες μέρες μετὰ τὴν ἐπιστροφή τους. Γιὰ νὰ κλείσουμε αὐτὲς τὶς σελίδες σχετικὰ μὲ τὴν κατάσταση τῆς Ἀναρχικῆς Ὀργάνωσης στὴν Καταλωνία καὶ μὲ τὴ σύγχιση ποὺ δημιουργοῦσαν ὁρισμένα στοιχεῖα πρέπει νὰ ἀναφέ-

---

* Τὸ FIJL, Ὀργάνωση Ἀναρχικῆς Νεολαίας, ἱδρύθηκε τὸ 1932 στὴν Ἱσπανία.

* Αὐτὸς ὁ Παλλαρὸλς δὲν εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν Ἐστεμπὰν Παλλαρόλς, γνωστὸ σὰν «Ριέρα», ποὺ ἦταν Γραμματέας τῆς πρώτης Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς CNT μετὰ τὴ νίκη τοῦ Φράνκο, καὶ ὁ ὁποῖος πυροβολήθηκε μαζὶ μὲ ἕναν ἄλλο σύντροφο, τὸν Μάρες, τὸν Μάρτη τοῦ 1946. Ἕνα ἄλλο μέλος τῆς ἴδιας Ἐπιτροπῆς, ὁ Χοσὲ Σερβέρα Μπερνὲλλ καταδικάστηκε σὲ ἀρκετὰ χρόνια φυλακὴ καὶ πέθανε τὸν Μάρτη 1955 στὴ Βαλένσια, λίγους μῆνες πρὶν λήξει ἡ ποινή του.

ρουμε τὸν Ἄνχελ Μαρίν, ἕναν ἀπεσταλμένο τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὴ Γαλλία ποὺ μάλιστα ὁ Σαμπατὲ τὸν εἶχε συνοδεύσει μέχρι τὴν Βαρκελώνη. Πιάστηκε τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1945 καὶ ὁ Κιντέλα τοῦ ἐπέτρεψε νὰ συναντηθεῖ μὲ τὸν Μελίς. Ἀποτέλεσμα ἦταν τὸν ἴδιο Δεκέμβρη ὁ Μαρὶν νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ φυλακὴ — εἶχε δραπετεύσει, ὅπως ὑποστήριζε. Σὲ μιὰν ἐγκύκλιο τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς — MLE στὴν Γαλλία ποὺ στάλθηκε στὶς περιφερειακὲς Ἐπιτροπὲς τὸ 1946 ἀναφερόταν:

«Γιὰ μερικὲς μέρες περιμέναμε μὲ ἀνυπομονησία τὴν ἀποστολὴ ποὺ εἶχε σταλεῖ στὴν Ἱσπανία. Μιὰ φορὰ εἰδοποιηθήκαμε ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ ὅτι ἡ ἀστυνομία τοῦ Φράνκο ἤξερε πολλὰ γύρω ἀπ' αὐτήν. ἀλλὰ εὐτυχῶς οἱ σύντροφοι κατάφεραν νὰ ἀποφύγουν τὴν Ὑπηρεσία Ἀσφαλείας καὶ νὰ ἐπιστρέψουν χωρὶς ἀπρόοπτα. Ἡ ἀποστολὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ συναντήσει συντρόφους καὶ νὰ μαζέψει διάφορες πληροφορίες, εἶχε σκοπὸ ἐπίσης νὰ συγκεντρώσει στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὸν σύντροφο Μαρὶν καὶ νὰ φροντίσει νὰ φτάσει στὰ χέρια του ἕνα γράμμα ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ ποὺ τὸν πληροφοροῦσε ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψει ἀμέσως στὴ Γαλλία. Οἱ ἀπεσταλμένοι μας εἶχαν ὁδηγίες μόλις τὸν ἔβρισκαν στὴν Ἱσπανία νὰ μάθουν γιατί εἶχε μείνει ἐκεῖ κι ἂν σκόπευε νὰ μείνει γιὰ πάντα ἢ ὄχι — βασικὰ γιὰ νὰ ἀποφασίσουν τί στάση θὰ κρατήσουμε ἀπέναντί του ἀπὸ 'δῶ καὶ πέρα. Εἶχαν ὁδηγίες ἐπίσης νὰ τοῦ δώσουν λεφτά, ἂν τὰ χρειαζόταν, γιὰ νὰ γυρίσει στὴ Γαλλία. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἐπέστρεψε τώρα καὶ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι μόνος τρόπος γιὰ νὰ βροῦν τὸν Μαρὶν εἶναι διὰ μέσου τῶν Μελὶς καὶ Σέβα. Καθὼς λοιπὸν ἤξεραν τὶς σχέσεις αὐτῶν τῶν δύο μὲ τὴν ἀστυνομία κατάλαβαν ὅτι θὰ ἦταν αὐτοκτονία νὰ συνεχίσουν τὶς προσπάθειες».

Ὁ Ἄνχελ Μαρὶν ἐπέστρεψε πράγματι στὴ Γαλλία μαζὶ μὲ ἕναν ἄλλο σύντροφο, τὸν Χουὰν Φάρρε*, στὶς 17 Μάρτη 1946, λί-

---

* Ὁ Φάρρε γεννήθηκε στὴ Βαρκελώνη τὸ 1916. Μετὰ τὸν ἐμφύλιο δραπέτευσε στὴ Γαλλία ὅπου, κατὰ τὴ γερμανικὴ κατοχή, προσχώρησε στὴν Ἀντίσταση καὶ ὁδηγοῦσε δραπέτες πέρα ἀπ' τὰ Πυρηναῖα. Ἀργότερα συμμετεῖχε στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Τουλούζης, καὶ

γον καιρὸ μετὰ αὐτὴ τὴν ἐγκύκλιο. Διώχτηκε ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ποτὲ δὲν τοῦ ξαναδόθηκε ὁποιαδήποτε ὑπεύθυνη θέση στὴν ὀργάνωση.

Παρόμοια περίπτωση ἦταν καὶ τοῦ συντρόφου Ἐδανχελίστα Κάμπος. Τὸ MLE τὸν εἶχε στείλει στὴ Βαρκελώνη τὸν Ἀπρίλη 1945 γιὰ ὑποθέσεις σχετικὲς μὲ τὴν προετοιμασία τοῦ Συνέδριου Νεολαίας ποὺ σχεδιαζόταν νὰ γίνει ἐκεῖνο τὸν Μάη στὸ Παρίσι. Ὁ Κάμπος τραυματίστηκε στὴν προσπάθειά του νὰ τὸ σκάσει ὅταν ἡ Ἀστυνομία ἔκανε μιὰν ἐπιδρομὴ στὴ συνέλευση κάποιας Περιφερειακῆς Ἐπιτροπῆς. Ὅμως ἀργότερα, μέσα στὴ φυλακή, ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν Μελὶς ὁ ὁποῖος ὀργάνωσε καὶ τὴ «δραπέτευσή» του.

ἀνέλαβε καθήκοντα ταχυδρόμου τῆς Ὀργάνωσης μεταξὺ Γαλλίας-Ἱσπανίας. Τὴν νύχτα 16-17 Ἀπριλίου 1946 ἡ γαλλικὴ ἀστυνομία βρῆκε τὸ πτῶμα του σ' ἕνα τσουβάλι, στὸ κανάλι Μιντί. Ἦταν δεμένος χειροπόδαρα καὶ εἶχε μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι. Διάφορα χαρτιὰ ποὺ βρέθηκαν στὶς τσέπες του ἔδειχναν ὅτι βρισκόταν σὲ ἀποστολὴ στὴ Βαρκελώνη ὅταν δολοφονήθηκε.

VI. Η ΔΡΑΣΗ

Ὁ Σαμπατὲ κι ἡ ὁμάδα του ἀνέλαβαν σὰν πρώτη δουλειὰ νὰ βροῦν ὑποστηρικτὲς καὶ συνεργάτες ὄχι μόνο στὴ Βαρκελώνη ἀλλὰ καὶ στὰ γύρω χωριὰ καὶ σὲ ὁλόκληρο τὸ μῆκος τοῦ δρόμου ἀπὸ τὴν Βαρκελώνη στὰ Γαλλικὰ σύνορα. Ἄρχισε νὰ ὀργανώνει βάσεις στὰ βουνὰ καὶ στὴν πόλη ποὺ θὰ χρησίμευαν σὰν καταφύγια γιὰ τοὺς συντρόφους, σὰν γιάφκες καὶ σὰν κέντρα ἀνεφοδιασμοῦ.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Σαμπατὲ ἀνάμεσα στὰ 1945 καὶ 1946 ἔφτασε νὰ ξέρει ἀπ' ἔξω κι ἀνακατωτὰ καὶ τὴν τελευταία γωνιὰ τοῦ ἐδάφους σὲ κάθε χωριό, σὲ κάθε βουνὸ τῆς Καταλωνίας. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1946, τοῦ ἦρθε τηλεγράφημα στὴ Βαρκελώνη ὅτι ἡ Λεονώρα εἶχε γεννήσει δίδυμα. Χωρὶς νὰ χάσει οὔτε λεπτὸ ξεκίνησε γιὰ τὴ Γαλλία. Παρὰ τὸ χιόνι — ποὺ σὲ μερικὰ σημεῖα ἔφτανε μέχρι τὴ μέση — πέρασε τὰ σύνορα ἀπὸ τὸ μονοπάτι τῶν χωριῶν Μπανιόλας καὶ Κουστοὺζ καὶ τελικὰ ἔφτασε στὸ Περπινιάν, ὅπου βρῆκε τὴ γυναίκα του ἀκόμη στὴν κλινική. Τὸ ἕνα κοριτσάκι πέθανε μετὰ λίγες μέρες, ἀλλὰ τὸ δεύτερο ἔζησε καὶ τὸ ὀνόμασαν Ἄλμπα.

Λίγο πρὶν ἀπ' αὐτὸ ἡ οἰκογένεια Σαμπατὲ βρισκόταν στὸ Μαρκιχάνες, πρωτεύουσα τοῦ Ροζελλόν, λίγα χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Ἔους. Οἱ Σαμπατὲ ἔμειναν λίγες μέρες ἐκεῖ κι ἔπειτα πῆγαν στὸ νέο τους σπίτι, στὸ Λὰ Κλαπέρ, στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Τέχ, δυὸ μίλια ἀπὸ τὸ Πρὰ-ντὲ-Μόλλο.

Μόλις ἔφτασαν ἐκεῖ ὁ Σαμπατὲ νοίκιασε μιὰ μικρὴ «κάζα ντὲ κάμπο» στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι θὰ δυσκολεύονται κάπως περισσότερο οἱ ἀνεπιθύμητοι ἐπισκέπτες. Τὸ μικρὸ ἀγρόκτημά του οἱ ντόπιοι τὸ ἤξεραν σὰν «Λὰ Σοραγγκουέρα» κι αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη βάση γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἐλ Τσίκο καὶ τὰ ταξίδια του πέρα ἀπ' τὰ σύνορα. Γιὰ νὰ μὴν κινήσει ὑποψίες στοὺς ντόπιους νοίκιασε κι ἕνα μι-

κρὸ κοντινὸ δασάκι καὶ τὸ δούλευε μὲ πέντε συντρόφους ἀκόμα. Ὁ Σαμπατὲ εἶχε τὴν ἰδέα νὰ ξεκινήσουν ἐκεῖ ἕνα κοινόβιο, καθὼς τὸ ἔβρισκε διασκεδαστικὸ νὰ ὑπάρχει κάτι τέτοιο σὲ ἀπόσταση βολῆς ἀπὸ τὴν Ἱσπανία ἀλλὰ οἱ προσπάθειές του δὲν πέτυχαν. Ὅσοι πλησίασαν τὸν ἀπογοήτευσαν τελείως κι ἔτσι τελικὰ ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψει αὐτὸ τὸ ὄνειρο.

Ἡ ὀργάνωση βρῆκε τὴν εὐκαιρία, μιὰ ποὺ ὁ Ἐλ Τσίκο βρισκόταν στὴ Γαλλία, καὶ τοῦ ζήτησε νὰ ἀναλάβει μιὰ σημαντικὴ ἀποστολή, τὴ μεταφορὰ μιᾶς μεγάλης ποσότητας ὅπλων στὴν Καταλωνία. Ἔτσι, στὶς 21 Ἀπριλίου ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἱσπανία μὲ μιὰ ὁμάδα συντρόφων, ὅλοι τους βετεράνοι μὲ ἐξαιρετικὴ πεῖρα, ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Ραμὸν Βίλλα Καπντεβίλλα. Τὸ φορτίο — ὁπλοπολυβόλα, πυρομαχικὰ κι ἐκρηκτικὰ — ἦταν νὰ τὸ παραλάβουν σ' ἕνα ὁρισμένο σημεῖο, μέσα στὸ Ἱσπανικὸ ἔδαφος καὶ νὰ τὸ πάνε στὸ χωριὸ Μπανιόλας τῆς περιοχῆς τῆς Γκερόνα ὅπου θὰ τὸ φύλαγε ἕνας ἀπόλυτα ἔμπιστος σύντροφος. Ἡ ὁμάδα τῶν πέντε ἀποφάσισανε νὰ χωριστοῦν στὸ Μπανιόλας καὶ νὰ ξαναβρεθοῦν στὴ Βαρκελώνη. Στὶς 25 Ἀπριλίου οἱ δύο ἔφυγαν μὲ τὸ πρωινὸ λεωφορεῖο γιὰ τὴ Γκερόνα κι οἱ ἄλλοι δύο σκόπευαν νὰ κάνουν τὴν ἴδια διαδρομὴ τὸ ἀπόγευμα. Ὁ Σαμπατὲ θὰ πήγαινε μὲ φορτηγὸ τὴν ἄλλη μέρα, μὲ τὰ ὅπλα προσεχτικὰ κρυμμένα κάτω ἀπὸ ἕναν μουσαμᾶ.

Τὸ ἀπογευματινὸ λεωφορεῖο ἔφευγε ἀπ' τὸ Μπανιόλας στὶς 2. Καθὼς ἐκείνη τὴ μέρα γινόταν ἕνα πανηγύρι, τὸ χωριὸ ἦταν γεμᾶτο ξένους, κι αὐτὸ εὐκόλυνε πολὺ τὴν ὁμάδα καθὼς ἦταν πιὸ δύσκολο νὰ τοὺς προσέξουν ἀνάμεσα στὸ πλῆθος. Μετὰ τὸ μεσημεριανὸ οἱ τρεῖς σύντροφοι ἄφησαν τὸ πανδοχεῖο ὅπου ἔμεναν. Ὁ Σαμπατὲ κουβεντιάζοντας μὲ τὸν ἕναν ἐνῶ ὁ Ραμὸν Βίλλα τοὺς ἀκολουθοῦσε ἀπὸ κάποιαν ἀπόσταση. Στὸ δρόμο γιὰ τὸν σταθμὸ δμως δύο τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ πλησίασαν ξαφνικὰ τοὺς δυὸ συντρόφους ποὺ ἦταν μπροστὰ καὶ ζήτησαν τὰ χαρτιά τους, κι αὐτοὶ τὰ ἔβγαλαν κανονικὰ καὶ τοὺς τὰ ἔδωσαν.

Δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε τί ἦταν αὐτὸ ποὺ κίνησε τὶς ὑποψίες τῶν φρουρῶν — ἴσως τὸ ὅτι οἱ φίλοι εἶχαν Καταλανικὴ προφορὰ ἐνῶ τὰ χαρτιὰ τοὺς ἔδειχναν νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ Λογκρόνιο, πάντως διέταξαν νὰ ἔρθουν μαζί τους στὸ τμῆμα. Ὁ Σαμπατὲ ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται ἐνῶ ὁ Ραμὸν ἔμεινε καὶ κοίταζε ἀπὸ μακρυὰ τὴν κατάσταση.

Μερικοὶ πολίτες μαζεύτηκαν γύρω ἀπὸ τὸν ξαφνικὸ καυγά. Ὁ ἕνας τῆς Γκουάρντια Σιβίλ, λιγότερο ὑπομονετικὸς ἀπὸ τὸν συ-

νάδελφό του καὶ ἴσως ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τελειώνει τὴ λογομαχία μιὰ καὶ καλὴ δείχνοντας ὅτι αὐτὸς ἦταν ἡ ἐξουσία, ἔβγαλε τὸ πιστόλι του. Ὁ Ραμὸν Βίλλα, ποὺ τίποτε δὲν τοῦ ξέφευγε, βλέποντας πῶς ἐξελισσόταν ἡ κατάσταση, ἔκανε ἕνα πήδημα μπροστὰ καὶ πυροβόλησε τὸν φρουρὸ — Χοσὲ Γκόντο Γκαρσία — ἀφήνοντάς τον στὸν τόπο. Ὁ δεύτερος, ποὺ ἦταν καὶ κάπως πιὸ διαλλακτικὸς στὴ συζήτηση, μόλις συνῆλθε ἀπὸ τὸ σὸκ εἶδε τὶς κάννες τριῶν πιστολιῶν νὰ τοῦ δείχνουν πρὸς τὰ ποῦ ἔπρεπε νὰ τρέξει. Ἐξαφανίστηκε σὰν ρουκέττα πρὸς ἐκείνη τὴν κατεύθυνση ἐνῶ οἱ τρεῖς σύντροφοι βρῆκαν εὐκαιρία νὰ ἐξαφανιστοῦν μέσα στὸν πανικό.

Ἀξίζει νὰ σημειώσουμε ἐδῶ ὅτι καὶ πάλι δὲν ἦταν ὁ Σαμπατὲ ποὺ ἔρριξε τὴ μοιραία πιστολιὰ — ὅπως τὴν χαρακτήρισε ὁ Ἱσπανικὸς τύπος — ἀλλὰ ὁ Ραμὸν Βίλλα. Ὅμως ὁ φρουρὸς ποὺ γλύτωσε, προφανῶς γιὰ λόγους γοήτρου, ἀπέδωσε τὸν θάνατο τοῦ συναδέλφου του στὸν διαβόητο Σαμπατέ, τὸν ὁποῖο ἀναγνώρισε ἀπὸ τὶς φωτογραφίες.

Ὁ Ραμὸν Βίλλα καὶ ὁ ἄλλος σύντροφος κατέφυγαν στὰ βουνά. Ὁ Σαμπατὲ γύρισε προσεχτικὰ στὸ πανδοχεῖο καθὼς ἦταν αὐτὸς ὑπεύθυνος γιὰ τὰ ὅπλα, ποὺ τώρα βρίσκονταν σὲ δυὸ μεγάλα μπαοῦλα. Ἐκεῖ τὰ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ ἕνα σωρὸ κοπριᾶς στὴν πίσω αὐλὴ τῆς ταβέρνας ὅπου ἄφηναν οἱ πελάτες τὰ ἄλογα καὶ τὰ κάρρα τους, παίρνοντας μαζί του μόνο ἕνα ὁπλοπολυβόλο μὲ πυρομαχικά. Μόλις ἔπεσε ἡ νύχτα ἄφησε τὸ πανδοχεῖο καὶ κρύφτηκε στὸ ἀγρόκτημα ἑνὸς ἔμπιστου συντρόφου.

Τὸ Μπανιόλας ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἕνα μικρὸ χωριὸ μὲ 6.000 κατοίκους. Ἡ ἀστυνομία κι ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ λυσσασμένες ξεχύθηκαν ἀνάμεσα στοὺς χωρικοὺς ψάχνοντας τοὺς περαστικοὺς καὶ τὰ σπίτια ἕνα πρὸς ἕνα καὶ στήνοντας μπλόκα καὶ σκοπιές. Πάνω ἀπ' ὅλα ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ ἤθελε νὰ κρατήσει ψηλὰ τὴν τιμὴ καὶ τὸ κῦρος τοῦ Σώματος.

Ὁ Σαμπατὲ κατάφερε νὰ γλυτώσει τὴν ἔρευνα καὶ κατὰ τὴ φυγή του, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος ἀργότερα, πέρασε τὴ μεγαλύτερη τρομάρα τῆς ζωῆς του. Ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ ποὺ ἦταν κρυμμένος τοῦ ἔδωσε ροῦχα χωρικοῦ κι ἕνα δρεπάνι, καὶ μ' αὐτὸ στὸν ὦμο πέρασε τὴν ἀλυσσίδα τῶν φρουρῶν ποὺ εἶχαν πιάσει ὅλες τὶς ἐξόδους τοῦ Μπανιόλας. Πίσω του περπατοῦσε ἡ γυναίκα κουβαλώντας ἕνα μεγάλο καλάθι γιὰ τρόφιμα ποὺ εἶχε μέσα τὸ ὁπλοπολυβόλο. Ἦταν ἡ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ ποὺ ὁ Σαμπατὲ ἔβγαινε χωρὶς ὅπλα πάνω του.

Στὸ μεταξὺ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ πανδοχείου ἐκνευρισμένος ἀπὸ τὰ ἀδιάκοπα πήγαινε-ἔλα τῶν ἀστυνομικῶν καὶ θέλοντας νὰ ἀπομακρύνει κάθε πιθανὴ ὑποψία ἀπὸ τὸ πρόσωπό του πῆγε στὸ τμῆμα καὶ ἀνέφερε τὴν ἐξαφάνιση ἑνὸς ὕποπτου τύπου ποὺ ἔμενε στὸ πανδοχεῖο του. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἰδέα δὲν τοῦ βγῆκε σὲ καλὸ ὅπως περίμενε καθὼς ἡ ἀστυνομία μόλις κατάλαβε ὅτι οἱ ὑποψίες του ἦταν σωστὲς καὶ τὸ πραγματικὸ πουλὶ εἶχε πετάξει ξέσπασε πάνω σ' αὐτὸν γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὴν «τιμή» της. Τὸν ὑπέβαλαν στὰ πιὸ φοβερὰ βασανιστήρια γιὰ νὰ τὸν ἐξαναγκάσουν νὰ ὁμολογήσει καὶ τελικὰ τὸν ἄφησαν ἀνάπηρο γιὰ ὅλη του τὴ ζωή. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸν ἔψαξαν καὶ τὸ πανδοχεῖο καὶ βρῆκαν καὶ τὰ κασσόνια μὲ τὰ ὅπλα.

Ὁ Σαμπατὲ συνέχισε τὸ ταξίδι του σὰν χωρικὸς ὡς τὴ Βαρκελώνη ἐνῶ ὁ Ραμὸν κι ὁ φίλος του γύρισαν στὴ Γαλλία γιὰ νὰ ἀναφέρουν τί συνέβη.

Οἱ ἔρευνες τῆς ἀστυνομίας μετὰ τὸ ἐπεισόδιο στὸ Μπανιόλας εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα νὰ πιαστεῖ ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους στὴ Γκερόνα. Αὐτὸς δροῦσε σὰν σύνδεσμος μὲ τὶς ὁμάδες δράσης τῆς Βαρκελώνης καὶ μὲ τὴν ὁμάδα τοῦ Σαμπατέ. Δὲν ξέρουμε τί ἀκριβῶς ὁδήγησε στὴ σύλληψή του ἂν καὶ μιὰ ἐξήγηση δίνουν τὰ ὅσα εἶχαν γίνει πρωτύτερα στὴ Γκερόνα. Εἶναι ἐξακριβωμένο ὅτι ὅταν ὁ Σαμπατὲ συνόδευε τὴν ἀποστολὴ τοῦ MLE, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ **1945**, οἱ ἐπαφὲς μὲ τὴ Βαρκελώνη γινόταν μὲ ἕνα ντόπιο στὸ χωριὸ αὐτό. Στὸν γυρισμὸ λοιπὸν τοῦ Σαμπατὲ στὴ Γαλλία ὁ «ντόπιος» τοῦ ἔδωσε ἕναν ἀριθμὸ ντοκουμέντων ποὺ ἀνάμεσα σὲ ἄλλα μικρότερης σημασίας, εἶχε καὶ τὸν πλήρη κατάλογο τῶν θέσεων τῶν φρουρῶν στὰ Γαλλικὰ σύνορα. Ὅμως ὅταν στὴ Γαλλία ἐξετάστηκαν αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἀνακαλύφτηκε ὅτι εἶχαν τυπωθεῖ στὴν γραφομηχανὴ ποὺ συνήθως χρησιμοποιοῦσε ὁ Μελίς.

Μὲ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα δὲ χρειάζεται καὶ πολλὴ φαντασία γιὰ νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ σύνδεσμος μὲ τὴ Βαρκελώνη εἶχε χρησιμοποιήσει αὐτὴ τὴν ἐπαφὴ — ἐν γνώσει του ἢ ὄχι. Φυσικὰ ἡ ὀργάνωση εἶχε ἤδη κόψει κάθε σχέση μὲ τὸν «ντόπιο». Ὅμως παρέμενε ἕνα μεγάλο πρόβλημα γιατὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἤξερε πιὰ πάρα πολλὰ καὶ καθὼς ζοῦσε στὴν ἴδια περιοχὴ δὲν θὰ τοῦ ἦταν δύσκολο νὰ βρεῖ ποιὸν θὰ πλησίαζε ἡ ὀργάνωση μετὰ ἀπ' αὐτόν. Πάντως σὲ κάθε περίπτωση ἡ σύλληψη τοῦ διαδόχου τοῦ καταδότη ἦταν μιὰ μεγάλη νίκη γιὰ τὴν ἀστυνομία. Αὐτὸς προσπάθησε νὰ αὐτοκτονήσει ἀλλὰ οἱ φύλακες τὸν σταμάτησαν. Μετὰ ἀπὸ ἄγρια βασανιστήρια τοῦ ἀπέσπασαν μιὰ διεύθυνση στὴ Βαρκελώνη ὅπου σύχναζε ἡ ὁ-

μάδα τοῦ Σαμπατέ, ἑνὸς γαλακτοπωλείου στὸ Κάλλε Σάντα Τερέζα. Τὸ σπίτι ἄρχισε νὰ παρακολουθεῖται στενὰ ὥστε νὰ ἀναγνωριστοῦν ὅλοι ὅσοι μπαινόβγαναν ἐκεῖ μέσα ὥστε τὴν κατάλληλη στιγμὴ νὰ μπορέσουν οἱ ἀστυνομικοὶ νὰ διαλύσουν ὁλόκληρο τὸ δίκτυο μιὰ καὶ καλή.

Μὲ τὴ συνηθισμένη του προσοχὴ ὁ Σαμπατὲ ἔφτασε στὴ Βαρκελώνη στὶς 2 τοῦ Μάη ἔχοντας κάνει τὸ ταξίδι ἀπ' τὴ Γκερόνα μὲ τὰ πόδια. Δὲν τὸ ἤξερε ὅτι εἶχε πιαστεῖ ὁ σύνδεσμος μὲ τὴ Γκερόνα, καὶ πρώτη του δουλειὰ ἦταν νὰ προσπαθήσει νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τοὺς συντρόφους ποὺ εἶχαν φτάσει πρὶν ἀπ' αὐτὸν στὴ Βαρκελώνη. Γιὰ διάφορους λόγους δὲ μποροῦσε νὰ τοὺς βρεῖ κι ἔτσι ἀποφάσισε νὰ τηλεφωνήσει στὸ γαλακτοπωλεῖο νὰ μάθει τί εἶχαν ἀπογίνει.

Στὶς 7 Μαΐου ἡ γυναίκα ποὺ κρατοῦσε τὸ μαγαζὶ κατάφερε νὰ τὸν εἰδοποιήσει ὅτι ἡ ἀστυνομία παρακολουθοῦσε τὸ μέρος καὶ πιθανότατα εἶχε ἐπισημάνει ὁρισμένους ἀπ' τοὺς συντρόφους ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ, μαζὶ καὶ τὸν Ἐλ Ἀμπισίνιο ποὺ εἶχε ἐμφανιστεῖ τὴν προηγούμενη μέρα. Ὁ Σαμπατὲ θεώρησε ὅτι ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ τῆς ἀστυνομίας νὰ βρεῖ αὐτὸ τὸ στέκι, θὰ εἶχε σοβαρότατες συνέπειες κι ἔτσι ἀποφάσισε νὰ σαμποτάρει τὸν μηχανισμὸ ποὺ εἶχε στήσει τὸ ἐπιτελεῖο τῆς ἀσφάλειας. Μιὰ μέρα ποὺ παρατηροῦσε διακριτικὰ τὴν περιοχὴ γύρω ἀπ' τὸ μαγαζὶ εἶδε τέσσερις ἐργάτες νὰ συζητᾶν ζωηρὰ μεταξύ τους, στημένοι σὲ μιὰ γωνιά. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἤρεμος βάδισε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ πάνω τους. Ἄρχισαν κι ἐκεῖνοι νὰ προχωροῦν πρὸς τὸ μέρος του κάνοντας ὅτι συνέχιζαν νὰ συζητοῦν. Μόλις αὐτὸς ὅμως ἔφτασε λίγα μέτρα ἀπὸ τὴν ὕποπτη παρέα ἔβγαλε τὸ Μάουζερ καὶ σκόπευσε ἐναντίον τους σὰ νὰ ἦταν νὰ πυροβολήσει. Εἶναι δύσκολο νὰ περιγραφτεῖ ἡ φάτσα τους τὴ στιγμὴ ποὺ ἔκαναν μεταβολὴ καὶ τὸ'βαζαν στὰ πόδια σὰ νὰ τοὺς κυνηγοῦσε ὁλόκληρη εξιαρχία ἀναρχικῶν.

Ὁ Ἐλ Τσίκο ἦταν ἐξαίρετος σκοπευτὴς καὶ θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς εἶχε σκοτώσει ὅλους ἂν ἤθελε ἀλλὰ ποτὲ δὲν χρησιμοποιοῦσε ἀδικαιολόγητα τὴ βία. Αὐτοὶ βέβαια μόλις ἔνοιωσαν ἐκτὸς βολῆς ταμπουρώθηκαν κι ἄρχισαν νὰ τὸν πυροβολοῦν ἀλλὰ ὁ Σαμπατὲ δὲν κάθησε νὰ δώσει μάχη, προτίμησε νὰ ἐξαφανιστεῖ. Αὐτὸ ποὺ εἶχε σημασία τώρα ἦταν νὰ εἰδοποιήσει τοὺς συντρόφους ὅτι τὸ γαλακτοπωλεῖο ἦταν παγίδα θανάτου.

Τὸ ἤξερε ὅτι ἀρκετὰ μέλη τῆς ὁμάδας καὶ ὁ Ἀμπισίνιο εἶχαν ἤδη ἐπισημανθεῖ. Καὶ πράγματι οἱ ἀστυνομικοὶ εἶχαν παρακολουθήσει τὸν Ἐλ Ἀμπισίνιο καὶ ἤξεραν τὴ διεύθυνσή του — στὸ σπίτι

της ἀδελφῆς του, στὸ Τραβεσέρα ντὲ Γκρασία, κοντὰ στὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Ἁγίου Παύλου. Τώρα λοιπὸν ἡ ἀστυνομία ποὺ κατάλαβε ὅτι κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἔπεφτε στὴν παγίδα μετὰ τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸν Σαμπατέ, ἀποφάσισε νὰ δράσει γρήγορα καὶ νὰ ἀξιοποιήσει ὅ,τι εἶχε ἤδη πετύχει.

Συνέλαβαν ὅλη τὴν οἰκογένεια ποὺ εἶχε τὸ γαλατάδικο κι ἴσως ἀπ' αὐτοὺς νὰ ἀπέσπασαν τὶς διευθύνσεις τοῦ Σαμπατὲ καὶ τοῦ Ἐλ Ροζέτ. Κανονικὰ αὐτὸ δὲ θὰ εἶχε καμμιὰ ἐπίπτωση καθὼς ὁ Σαμπατὲ μὲ τὴ συνηθισμένη του προνοητικότητα δὲν ξαναπάτησε σπίτι του οὔτε κἂν γιὰ νὰ πάρει τὰ πράγματά του. Ὅμως δυστυχῶς ἡ ἀστυνομία βρῆκε τὰ ἴχνη τοῦ Ἐλ Ροζέτ.

Ὁ Ἐλ Ἀμπισίνιο ἦταν ὁ πρῶτος τῆς ὁμάδας ποὺ πέθανε. Στὶς 9 Μαΐου 1946 ἡ ἀστυνομία τὸν ὑποδέχτηκε μὲ ἕναν καταιγισμὸ πυροβολισμῶν καθὼς ἀνέβαινε τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ του. Ὁ Τζαῖμε Πάρες ξεψύχησε πρὶν προφτάσει νὰ ἀντιληφθεῖ τί συνέβαινε.*

Μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Τζαῖμε Πάρες ἕνας ἄλλος σύντροφος φάνηκε ἀρκετὰ ἐπιπόλαιος γιὰ νὰ περάσει ἀπὸ τὸ δρόμο ποὺ ἦταν τὸ γαλατάδικο. Βρέθηκε κατευθεῖαν στὰ κελλιὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀστυνομίας.

Ὁ Ἐλ Τσίκο φυσικὰ δὲ γύρισε σπίτι του ἀλλὰ κάθησε νὰ παρακολουθεῖ κάτω ἀπὸ τὶς μύτες τους τοὺς ἄντρες τοῦ Κιντέλα καθὼς αὐτοὶ προετοίμαζαν τὴν ἐνέδρα. Εἶχε περάσει ἀπ' τὸ μυαλό του ἡ παράτολμη ἰδέα νὰ δώσει ἀνοιχτὴ μάχη μὲ τὴν ἀστυνομία. Πῆγε μαζὶ μὲ τὸν Ἐλ Ροζὲτ νὰ βροῦν τὸν σύνδεσμο τοῦ **MLE** — τὸν Ἀντόνιο Λοπὲζ* ἐκείνη τὴν ἐποχὴ — καὶ νὰ τοῦ ζητήσουν νὰ

---

* Γεννήθηκε στὴ Βαρκελώνη τὸ 1910 καὶ ἀπὸ πολὺ μικρὸς ἐντάχθηκε στὸ Ὁμοσπονδιακὸ συνδικάτο. Δεκαέξη χρονῶν μπῆκε στὶς παράνομες ὁμάδες αὐτοάμυνας τῶν ἀναρχικῶν. Στὸν ἐμφύλιο ὑπηρέτησε σὲ ἕνα τμῆμα μεταφορῶν τῆς Φάλαγγας Ντουρούττι, καὶ ἀργότερα στὴ σωματοφυλακὴ τοῦ Γραμματέα Ἐξοπλισμῶν τῆς Καταλωνίας, Ἐουγκένιο Βαλλέχο Σεμπαστιάν.

* Ὁ Ἀντόνιο Λοπέζ, τριαντаενὸς χρονῶν, πιάστηκε τὸν Ἰούλιο 1946 στὸ Ἰροὺν ἐνῶ ἐπέστρεφε ἀπὸ ἀποστολὴ στὴ Γαλλία, μαζὶ μὲ τὸν Ντιέγκο Φράνκο Καζόρλα, εἰκοσιέξη χρονῶν, πιὸ γνωστὸ σὰν Ἀμαδὸρ Φράνκο. Ἐκτελέστηκαν στὶς 2 Μαΐου 1947 στὶς φυλακὲς τῆς Ὀνταρέττα. Γιὰ τὸν Λοπὲζ περισσότερα ἀναφέρει ὁ Μιγκουὲλ Γκαρσία στὸ «Φυλακισμένος τοῦ Φράνκο».

τοὺς βοηθήσει νὰ... καταλάβουν μὲ ἔφοδο τὸ σπίτι καὶ νὰ δώσουν στοὺς μπάτσους τὴν τρομάρα τῆς ζωῆς τους. Ὁ Λοπέζ, ἀφοῦ τὸ σκέφτηκε καλά, διαφώνησε θεωρώντας το μιὰν ἄσκοπη πράξη αὐτοκτονίας, καὶ μᾶλλον ὁ Σαμπατὲ κι ὁ Ἐλ Ροζὲτ θὰ ἔπρεπε νὰ παραδεχτοῦν τὴ δική του ἄποψη.

Στὶς 26 Μαΐου αὐτοὶ οἱ δύο χωρίστηκαν, καθὼς ὁ Σαμπατὲ ἤθελε νὰ πάει στὸ Χοσπιταλὲτ νὰ δεῖ πῶς τὰ περνοῦσαν οἱ γονεῖς του. Ἤξερε ὅτι ἐκεῖνες τὶς μέρες θὰ ἐπέστρεφε ἀπὸ τὴ Βαλένσια κι ὁ ἀδερφός του Χοσέ. Ὁ Χοσὲ εἶχε πιαστεῖ αἰχμάλωτος τὸ '38 σὲ μιὰ μάχη ὅπου εἶχε κοπεῖ στὰ δυὸ ἡ γραμμὴ τῶν Δημοκρατικῶν καὶ μὲ τὴν τελικὴ καταστροφὴ βρέθηκε φυλακισμένος στὸ Ἀλικάντε. Στάλθηκε στὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως τοῦ Ἀλμπατὲρ καὶ στὶς φυλακὲς τῆς Καρθαγένης. Τελικὰ πῆρε μιὰ «προσωρινὴ ἀπόλυση» κι ἔγραψε στὴν οἰκογένειά του ὅτι ἤθελε νὰ τοὺς ἐπισκεφτεῖ.

Στὸ μεταξὺ ὁ Ἐλ Ροζὲτ παρὰ τὶς ἀμέτρητες προειδοποιήσεις τοῦ Σαμπατὲ ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ παρακολουθοῦσαν τὸ σπίτι του ἀποφάσισε νὰ περάσει ἀπὸ κεῖ γιὰ λίγο. Οἱ ἄντρες τοῦ Κιντέλα ποὺ τὸν περίμεναν τὸν συνέλαβαν κατευθείαν καὶ τὸν ἔκλεισαν στὴν ἀπομόνωση.

Ὁ Σαμπατὲ τὸ ἤξερε πόσο ἐπικίνδυνο ἦταν νὰ ξαναπάει στὸ Χοσπιταλὲτ ἀλλὰ ἤθελε ὁπωσδήποτε νὰ δεῖ τὸν ἀδελφό του. Πρὶν νὰ μπεῖ τελικὰ στὸ σπίτι, ἕνα ἀπόγευμα, ἐπιστράτευσε ὅλες του τὶς γνώσεις καὶ τὴν πεῖρα τῶν μεθόδων τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐξέτασε προσεχτικὰ ὅλη τὴν γύρω περιοχή. Στὸ σπίτι δὲ βρισκόταν κανεὶς κι ἔτσι ἄφησε ἕνα σημείωμα γιὰ τὸν Χοσὲ ποὺ μόνο ἐκεῖνος θὰ μποροῦσε νὰ τὸ καταλάβει καὶ τόσκασε ἀμέσως ἀπὸ τὴν πίσω πόρτα, γιὰ νὰ περάσει τὴ νύχτα του στὴν ὕπαιθρο.

Τὴν ἄλλη μέρα, μὲ τὴν αὐγή, κοίταξε γύρω του προσεχτικὰ μὴν τυχὸν ἐμφανιστεῖ κανένας παληὸς γνωστὸς καὶ πλησιάζοντας στὸ σπίτι του ἀντιλήφτηκε ἀσυνήθιστη κίνηση στὴ γειτονιά. Ἔστριψε στὴν πρώτη γωνία ποὺ βρῆκε γιὰ νὰ ἀπομακρυνθεῖ ὅσο μποροῦσε περισσότερο ἀπ' τὸ σπίτι του καὶ ἀντιλήφτηκε ὅτι βάδιζε κατευθείαν στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Πολίσια Ἀρμάδα*. Ἦταν ἀδύνατο νὰ γυρί-

---

* Ἡ Πολίσια Ἀρμάδα ἦταν γνωστὴ στὸ λαὸ σὰν «Λὸς Γκρίζες» (οἱ γκρίζοι). Δημιουργήθηκε τὸν Μάρτη τοῦ 1941 γιὰ νὰ βοηθήσει στὴν ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς τοῦ Φράνκο. Ἡ ἀποστολή της ἦταν ἁπλή: Δημόσια τάξη καὶ καταστολή. Εἶναι ὀργανωμένη κατὰ

σει πίσω χωρὶς νὰ κινήσει τὶς ὑποψίες τους κι ἔτσι μάζεψε ὅσο θάρρος τοῦ ἀπέμενε καὶ σὰν καλὸς πολίτης πέρασε μπρὸς ἀπὸ τὰ παρκαρισμένα ἁμάξια τῆς ἀσφάλειας, σιγοσφυρίζοντας χαρούμενα. Πολὺ ἀργότερα ἔμαθε πόσο κοντὰ εἶχε βρεθεῖ στὸ θάνατο ἐκεῖνο τὸ πρωινό. Οἱ ἀστυνομικοὶ εἶχαν ἐντολὴ νὰ τὸν ἐκτελέσουν μόλις τὸν ἔβλεπαν χωρὶς προειδοποίηση, καὶ δεμένοι μὲ χειροπέδες μέσα σ' ἕνα ἁμάξι ὁ 'Ελ Ροζὲτ κι ὁ σύνδεσμος τῆς Γκερόνα τὸν περίμεναν γιὰ νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κάποιος τὸν εἶχε δεῖ τὸ προηγούμενο ἀπόγευμα νὰ μπαίνει σπίτι του, τὸ ὁποῖο ἐπίσης παρακολουθοῦσαν στενά. Τὴν ὥρα ποὺ ὁ Σαμπατὲ περνοῦσε δίπλα ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα καὶ τὰ λεωφορεῖα τῆς ἀστυνομίας, ὅλα τὰ ὅπλα ἦσαν γυρισμένα πάνω του, ἡ ζωή του κρεμόταν ἀπὸ μιὰ κλωστή. Εὐτυχῶς καὶ οἱ δύο, ὁ 'Ελ Ροζὲτ καὶ ὁ σύνδεσμος διαβεβαίωσαν μὲ πειστικότητα τοὺς φρουρούς τους ὅτι ὁ ἄντρας ποὺ περνοῦσε δὲν ἦταν ὁ Σαμπατέ.

Τὴν ἴδια μέρα ἡ Πολίσια 'Αρμάδα ἔπιασε τὸν πατέρα του τὴν ὥρα ποὺ αὐτὸς ξεκινοῦσε γιὰ τὴ δουλειὰ καὶ χρησιμοποιώντας τον σὰν ἀσπίδα μπῆκε στὸ σπίτι. Αὐτὸ θὰ γινόταν κάτι τὸ συνηθισμένο γιὰ τὰ ἑπόμενα χρόνια.

'Ο Χοσὲ κι ὁ Φρανσίσκο ξανασυναντήθηκαν λίγες μέρες ἀργότερα, στὰ βουνά. 'Ο 'Ελ Τσίκο εἶπε στὸν ἀδελφό του γιὰ τὴ δράση του καὶ γιὰ σχέδια γιὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. 'Ο Χοσὲ ἔπρεπε νὰ γυρίσει στὴ Βαλέντσια γιὰ νὰ κλείσει ὁρισμένες προσωπικὲς ὑποθέσεις ἀλλὰ ὑποσχέθηκε στὸν ἀδελφό του νὰ τὸν ξανασυναντήσει σύντομα στὴ Γαλλία ὅπου θὰ μποροῦσαν νὰ συζητήσουν καλύτερα τὰ διάφορα σχέδια. Μετὰ μιὰ ἑβδομάδα ὁ Χοσὲ ἔφτασε στὴ Γαλλία κι ἀπὸ τότε ἀφιερώθηκε ὁλόψυχα στὸν ἀγώνα.

Τὸν 'Ιούνη τοῦ 1947 ὁ 'Ελ Τσίκο βρῆκε ἕνα παιδικὸ φίλο, τὸν Χουὰν Π. σὲ μιὰ γέφυρα κοντὰ στὸ Σὰν Μπαουντίλιο ντὲ Λιομπρεγκάτ. 'Η συνάντηση δὲν ἦταν τυχαία, ὁ Σαμπατὲ εἶχε εἰδοποιήσει τὸν Χουὰν ὅτι ἤθελε νὰ συζητήσουν μερικὰ θέματα. 'Ο Χουὰν εἶχε

στρατιωτικὸ τρόπο, καὶ ἔχει τμήματα πεζικοῦ, ἱππικοῦ καὶ μηχανοκίνητα. Τὴν κατευθύνει ὁ ἀρχηγὸς στρατοῦ, μὲ τὸν τίτλο τοῦ Γενικοῦ 'Επόπτη. Οἱ δουλειὲς ρουτίνας κατευθύνονται ἀπὸ τὴν Γενικὴ Διεύθυνση τῆς 'Αστυνομίας, τοὺς τοπικοὺς πολιτικοὺς Κυβερνῆτες καὶ τοὺς 'Αστυνομικοὺς Διευθυντές. Κατὰ τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα, τὸ 1971 τὴν ἀποτελοῦσαν 100.000 ἄντρες, ποὺ ἦταν 52,28 τοῖς ἑκατὸ ἐργάτες, 39 τοῖς ἑκατὸ ἀγρότες καὶ 8,44 τοῖς ἑκατὸ σπουδαστές.

μετακομίσει πρόσφατα στὴν Καταλανικὴ κωμόπολη Γκάβα, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ μοναδικοῦ γυιοῦ του. Ὅταν ὁ Ἐλ Τσίκο τοῦ ἐξήγησε ὅτι σχεδίαζε ὁρισμένες ἐνέργειες μὲ ἐπίκεντρο τὴν Γκάβα καὶ ζήτησε τὴ βοήθειά του, ἐκεῖνος ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ ἔκανε ὅ,τι περνοῦσε ἀπ' τὸ χέρι του· οἱ δυὸ φίλοι συμφώνησαν πρὶν χωρίσουν νὰ ξανασυναντηθοῦν μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες. Τὸ σπίτι τοῦ Χουὰν στὴ Γκάβα ἦταν περίπου 300 μέτρα ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ καὶ ἐκεῖ πέρασε ὁ Σαμπατὲ τὴ νύχτα ποὺ εἶχανε ὁρίσει καὶ τὴν ἑπόμενη μέρα, μιὰ Κυριακή, μὲ τὸ φίλο καὶ τὴν οἰκογένειά του. Δὲν μποροῦσαν νὰ συναντηθοῦν νωρίτερα καθὼς ὁ Χουὰν ποὺ δούλευε σ' ἕνα κοντινὸ ὑφαντουργεῖο σχολοῦσε κατὰ τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου, κι ἡ γυναίκα του δούλευε τὴ μέρα στὰ χωράφια. Ὅταν ὁ Σαμπατὲ ἔφτασε στὸ σπίτι ἦταν ἐκεῖ μόνον ἡ δεκατετράχρονη κόρη τους. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Κυριακῆς τὸ πέρασαν συζητώντας μὲ προσοχὴ διάφορα θέματα. Τὸ σχέδιο τοῦ Σαμπατὲ ἦταν νὰ ἀπομονώσουν τὸ χωριὸ κόβοντας ὅλες τὶς ἐπικοινωνίες, νὰ ἐπιτεθοῦν στὸ στρατόπεδο τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ γιὰ ὅπλα καὶ νὰ ληστέψουν τὴν Τράπεζα τῆς Βισκάγιας.

Ἤθελε ἐπίσης νὰ ξεκαθαρίσει τοὺς λογαριασμοὺς μὲ μερικοὺς τοπικοὺς φασίστες ἡγεμονίσκους ποὺ ἦταν ἀπὸ τοὺς κύριους συντελεστὲς τῆς καταστολῆς μετὰ τὴ νίκη τῶν Ἐθνικιστῶν. Ἕνα τέτοιο παράτολμο σχέδιο ἀπαιτοῦσε λεπτομερεῖς πληροφορίες καὶ ὁ Χουὰν μαζὶ μὲ ἄλλους ντόπιους συντρόφους ἀνέλαβαν νὰ τὶς συγκεντρώσουν. Αὐτὸ ὅμως τὸ σχέδιο ποτὲ δὲν πραγματοποιήθηκε καθὼς μέσα στὸν Ἰούλη ἐκτελέστηκε τὸ δεξὶ χέρι τοῦ Κοινοσφάριου Κιντέλα, ὁ Ἐλιζέο Μελὶς Ντιάζ καὶ ἡ καταστολὴ ποὺ ἐπακολούθησε ἀνάγκασε τὸν Σαμπατὲ καὶ τὴν ὁμάδα του νὰ γυρίσουν στὴ σιγουριὰ τῆς Γαλλίας. Ἐξάλλου ἡ ἀστυνομία εἶχε ἀρχίσει νὰ ὑποπτεύεται τὸν Χουὰν Π. ποὺ ἦταν μὲ ἀναστολὴ ἔξω ἀπὸ τὴ φυλακή, κι ἔτσ' ἀναγκάστηκε κι αὐτὸς νὰ καταφύγει μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴ Γαλλία. Αὐτοὶ λοιπὸν ἦταν οἱ λόγοι ποὺ ἀναβλήθηκε ἡ ἐκτέλεση τοῦ σχέδιου γιὰ τὴ Γκλάβα.

Τὶς δραστηριότητες τοῦ Ντιὰζ τὶς ἔχω περιγράψει στὶς προηγούμενες σελλίδες. Ἡ ἐξουδετέρωση αὐτοῦ τοῦ καταδότη ἦταν μόνιμο θέμα ποὺ συζητοῦσαν ὅλες οἱ ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις. Τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1945 τρεῖς σύντροφοι εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴ Γαλλία γιὰ νὰ τὸν ἐκτελέσουν ἀλλὰ ἡ ἐπιχείρηση ματαιώθηκε ὅταν ἀντιλήφτηκαν ὅτι εἶχαν διαρρεύσει στοιχεῖα στὴν ἀστυνομία. Ἕνας ἄλλος σύντροφος τῶν ὁμάδων δράσης, ὁ Μανουὲλ Παρέχα ἦρθε κι αὐτὸς

ἀπ' τὴ Γαλλία μὲ αὐτὸν ἀποκλειστικὰ τὸ σκοπό, κι ἂν δὲν μεσολαβοῦσε ἡ ὑπόθεση Ἄνχελ Μαρὶν (ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ MLE πού «δραπέτευσε» μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ντιὰζ) ἴσως νὰ τὸν σκότωνε.

Προηγουμένως, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1945 ἡ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς CNT μὲ τὸν Πρόεδρό της Καῖσαρ Μπρότο εἶχε συλληφθεῖ καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ πού τὴ διαδέχτηκε, μὲ γραμματέα τὸν Λορέντζο Ἰνίγο πιάστηκε κι αὐτὴ στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου τοῦ 1946. Ὁ Γραμματέας τῆς νέας Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς CNT ἐπισκέφτηκε μὲ δυὸ διαφορετικὲς εὐκαιρίες τὸν Παρέχα τονίζοντάς του ὅτι εἶχε βασικὴ σημασία ὁ Μελὶς Ντιὰζ νὰ ἐξουδετερωθεῖ τὸ ταχύτερο.

Τὸν Μάρτη τοῦ 1947, σχηματίστηκε τὸ Ἱσπανικὸ Κίνημα Ἀντίστασης τῆς Βαρκελώνης (MLR) μὲ προοπτικὴ νὰ διαχωριστοῦν οἱ ὀργανωτικὲς καὶ προπαγανδιστικὲς δραστηριότητες ἀπὸ τὶς καθαρὰ ἀντάρτικες ἐνέργειες. Τὸ MLR θὰ ἦταν ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ στρατιωτικὴ πτέρυγα τοῦ Ἀναρχικοῦ κινήματος. Ἡ ἰδέα ἦταν τῶν συντρόφων τοῦ «ἐσωτερικοῦ» κι ἕνας νέος ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴ Γαλλία ἀνακοίνωσε ὅτι κι ἐκεῖ συμφωνοῦσαν. Ὅμως ἀργότερα τὸ κίνημα τῆς ἐξορίας διαφώνησε μ' αὐτὴ τὴν ἀπόφαση καὶ ἀποκήρυξε τὸν ἀπεσταλμένο. Παρ' ὅλα αὐτὰ στὴν Ἱσπανία ἀποφάσισαν νὰ δράσουν μὲ βάση τὶς δικές τους ἐκτιμήσεις καὶ κέρδισαν τὴν ὑποστήριξη πολλῶν ἐξαιρετικῶν κι ἔμπειρων συντρόφων, μαζὶ καὶ τῆς ὁμάδας τοῦ Μανουὲλ Παρέχα. Αὐτὴ ἡ συνεργασία δὲν ἄργησε νὰ καρποφορήσει.

Εἶχε ἀποφασιστεῖ ὅτι δὲν ἀρκοῦσε ἡ ἁπλὴ ἐξόντωση τοῦ Μελὶς. Τὸ ἤξεραν ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔχαναν τὰ ἴδια στὴν Ἱσπανία καὶ στὴ Γαλλία ἀλλὰ παρέμεναν ἄγνωστοι. Ἔτσι ἑτοιμάστηκε ἕνα σχέδιο πού ὅπως ἐλπίζανε θὰ ἀποκάλυπτε τοὺς καταδότες μέσα στὴν ἴδια τὴν ὀργάνωση μιὰ καὶ καλή.

Ἡ ἐπιχείρηση πῆρε τὸ κωδικὸ ὄνομα «Σχέδιο Η» καὶ μελετήθηκε μέχρι τὴν τελευταία λεπτομέρεια. Τὸ μεσημέρι τῆς 12 Ἰουλίου τοῦ 1947 οἱ Μανουὲλ Παρέχα, Ἀντόνιο Ζὶλ (πιὸ γνωστὸς σὰν Ἀντόνιο Σάντσο Ἀγκορέττα) κι ἕνας ἀκόμη σύντροφος, ἐμφανίστηκαν σ' ἕνα καφενεῖο τῆς Πλάζα Μπουενσουξέσσο ὅπου ὁ Μελὶς ἔπαιζε μπιλλιάρδο. Ὁ Παρέχα πλησίασε χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφτεῖ κανεὶς τὸν Μελὶς καὶ τὸν ἄγγιξε στὸν ὦμο λέγοντάς του νὰ τὸν ἀκολουθήσει ἔξω καὶ νὰ μὴν προσπαθήσει νὰ ἀντισταθεῖ. Ὁ Μελὶς πού εἶχε ἤδη μάθει ἀπὸ τὸν Μαρὶν τοὺς σκοποὺς τοῦ Παρέχα θέλησε νὰ δείξει γενναῖος. Πῆρε τὸ σακκάκι του καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ καφενεῖο μὲ τοὺς τρεῖς ἄντρες πίσω του.

Στὸν δρόμο ὁ Παρέχα τοῦ εἶπε στὰ γρήγορα ὅτι περισσότερο ἀπὸ τὴ ζωή του τὸν ἐνδιέφεραν ὅλα τὰ ντοκουμέντα καὶ τὰ ἔγγραφα ποὺ εἶχε στὴν κατοχή του, κι ὅτι θὰ πήγαιναν μαζὶ νὰ τὰ πάρουν. Ὁ Μελὶς ἀντιλήφτηκε ὅτι δὲ μποροῦσε πιὰ νὰ γλυτώσει, πολὺ περισσότερο ποὺ εἶδε καθὼς περπατοῦσαν κι ἄλλους τρεῖς νὰ περιμένουν παραπέρα, τοὺς Πέδρο Ἀδροβὲρ Φόντ — γνωστὸ σὰν Ἐλ Γιάχο— Ραμὸν Γκονζάλες Σανμαρτί* κι ἕναν ἀκόμη. Πρὶν ξεκινήσουν ὁ Ἀντόνιο Ζὶλ θέλησε νὰ ψάξει τὸν Μελὶς ἀλλὰ ὁ Παρέχα εἶπε ὅτι δὲν ἦταν ἀναγκαῖο. Ἔτσι ἤθελε νὰ πείσει τὸν Μελὶς ὅτι ἂν τοὺς ἔδινε τὰ ντοκουμέντα θὰ γλύτωνε τὴ ζωή του. Αὐτὸ ὅμως εἶχε τραγικὲς συνέπειες.

Ὁ Μελὶς εἶχε σιγουρευτεῖ ὅτι δὲν τοῦ ἔμενε ἄλλη ζωὴ κι ἔτσι δὲν ἔδειξε ἀντίσταση — ἀλλὰ εἶχε διαρκῶς τεντωμένα τὰ νεῦρα του νὰ προσπαθήσει νὰ ξεφύγει στὴν πρώτη εὐκαιρία. Ξαφνικά, καθὼς ἄφηναν τὸ Κάλλε Ἐλιζάμπετς ὅπου ἑνώθηκαν μὲ τὸν Ἀδρόβερ καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἔμπαιναν στὸ Κάλλε Μονταλέγκρε, ὁ Μελὶς ἔσπρωξε βίαια τοὺς δυὸ ποὺ ἦταν δίπλα του, χώθηκε στὴν εἴσοδο μιᾶς πολυκατοικίας κι ἄρχισε νὰ ἀνεβαίνει τὰ σκαλιά. Ὁ Παρέχα ἔτρεξε πίσω του ἀλλὰ καθὼς κοντοστάθηκε μιὰ στιγμὴ στὸ σκοτάδι, ὁ Μελὶς ποὺ εἶχε ἤδη ἀνέβει τὴ σκάλα μποροῦσε νὰ διακρίνει καθαρὰ τὴ σιλουέττα του, τράβηξε τὸ πιστόλι του καὶ τὸν πυροβόλησε θανάσιμα. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Παρέχα εἶχε τὴν ἑτοιμότητα νὰ καλυφθεῖ καὶ πυροβόλησε κι αὐτὸς ἀμέσως. Ὁ Μελὶς ἔπεσε, καὶ ὁ Ζὶλ* ποὺ εἶχε ἀνέβει κι αὐτός, πλησίασε καὶ ἔδωσε τὴν χαριστικὴ βολὴ στὸν προδότη

Στὸ μεταξὺ οἱ τέσσερις ποὺ εἶχαν μείνει στὸν δρόμο εἶχαν πιάσει στρατηγικὲς θέσεις μήπως συνέβαινε τίποτα τὸ ἀπρόοπτο καὶ γιὰ νὰ καλύψουν τὴν ὑποχώρηση. Ὁ Ζὶλ ξαναφάνηκε γρήγορα λέγοντας ὅτι ὁ Παρέχα εἶχε πληγωθεῖ ἄσχημα κι ἔπρεπε νὰ τὸν κουβαλήσουν. Σὲ δευτερόλεπτα, σταμάτησαν μὲ τὰ πιστόλια στὰ χέρια ἕνα γαλατάδικο ποὺ περνοῦσε καὶ κατέβασαν τὸν ὁδηγό. Ὁ Γκονζάλες πῆρε τὸ τιμόνι καὶ οἱ ἄλλοι περιποιοῦνταν τὸν Παρέχα.

---

* Γεννήθηκε στὸ Γκραννόλερς τὸ 1920 καὶ σκοτώθηκε στὴ Βαρκελώνη τὸν Ἰούλη τοῦ 1948. σὲ μιὰ μάχη μὲ τὴν ἀστυνομία.

* Ὁ Ἀντόνιο Ζὶλ γεννήθηκε τὸν Γενάρη 1921 στὸ Οὐρρέα ντε Γιαὲν τῆς Τερουέλ. Σκοτώθηκε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1948 σὲ αὐτοκινητιστικὸ δυστύχημα στὴν Τουλούζη.

Ἐξαφανίστηκαν ὁδηγώντας μανιασμένα. Ὁ Παρέχα διατηροῦσε τὴν διαύγειά του ἀλλὰ ἤξερε ὅτι τὸ τραῦμα του ἦταν μοιραῖο. Ζήτησε ἀπ' τοὺς συντρόφους του νὰ τὸν σκοτώσουν καὶ νὰ γλυτώσουν οἱ ἴδιοι ἀλλὰ αὐτοὶ δὲν εἶχαν καρδιὰ νὰ τὸ κάνουν. Τὸν πῆγαν στὸ Νοσοκομεῖο Ἀτυχημάτων καὶ τὸν ἄφησαν στὴν εἴσοδο σὲ τρομερὴ ἀγωνία*.

Μόλις ὁ Κιντέλα ἔμαθε τὰ περιστατικὰ διέταξε ἀμέσως νὰ κρατήσουν πάση θυσία ζωντανὸ τὸν Παρέχα. Ὄχι γιὰ ἀνθρωπιστικοὺς λόγους βέβαια, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπεγνωσμένη ἐλπίδα νὰ μπορέσει νὰ ἀνακρίνει τὸν πληγωμένο. Μάταια ὅμως, γιατὶ ὁ Παρέχα ξεψύχησε πρὶν φτάσει ὁ χειροῦργος ποὺ εἶχε σταλεῖ.

Ἡ Ἱσπανικὴ ἀστυνομία χρωστοῦσε πολλὰ στὸν Μελὶς ἀλλὰ στὸ τέλος ὅλοι περιφρονοῦν τοὺς προδότες. Οἱ ἐφημερίδες τῆς Βαρκελώνης ἀφιέρωσαν λίγες μόνο γραμμὲς στὸν θάνατό του χωρὶς νὰ ἀναφέρουν κὰν τὸ ὄνομά του:

«Σὲ ἕνα δρόμο τοῦ Κάλλε Φερνάρντο (δὲν εἶπαν κὰν τὴν ἀληθινὴ τοποθεσία) δυὸ ἄνδρες σ' ἕνα φορτηγὸ πυροβόλησαν ἕναν διαβάτη. Ἀρκετὲς σφαῖρες βρέθηκαν στὸ σῶμα του καὶ ἀργότερα πέθανε. Παρὰ τὴν ταχύτητα καὶ τὸ ξαφνικὸ τῆς ἐπίθεσης αὐτὸς πρόφτασε πρὶν πεθάνει νὰ πυροβολήσει ἕναν ἀπὸ τοὺς ἄντρες καὶ νὰ τὸν πληγώσει. Οἱ φίλοι τοῦ πληγωμένου τὸν ἄφησαν στὸ Νοσοκομεῖο ἀτυχημάτων κι ἐξαφανίστηκαν».

Μὲ τὸν θάνατο τοῦ Μελὶς τὸ M.L.R. κυκλοφόρησε τὸ πρῶτο του κείμενο, μιὰ προκήρυξη ποὺ ἀνακοίνωνε τὴν πολιτική του:

«Ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς θὰ ἀπαντᾶμε στὴν κρατικὴ τρομοκρατία μὲ τὴν λαϊκὴ τρομοκρατία. Τὰ πιστόλια καὶ τὰ πολυβόλα τοῦ M.L.R. θὰ ἀπαντήσουν στὶς σφαῖρες τῶν δολοφόνων μὲ τὶς στολές. Οἱ ἄνδρες τοῦ M.L.R. θὰ ἐκτελοῦν ὅλους τοὺς προδότες ποὺ αὐτὸ καταδικάζει ὅπως ἔκαναν ἤδη στὴν περίπτωση τοῦ διαβόητου Ἐλιζέο Μελὶς ποὺ ἄφησε μισητὴ τὴ μνήμη του στὶς 1 τὸ μεσημέρι τῆς 12 Ἰουλίου, στὸ Κάλλε Μονταλλέγκρε στὴ Βαρκελώνη».

Τὸ κείμενο ἦταν ὑπογραμμένο ἀπὸ τὴν Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ εἶχε ἡμερομηνία 1 Αὐγούστου 1947.

---

* Ὁ Παρέχα γεννήθηκε τὸ 1910 στὸ Βελὲζ Ρουμπίο τῆς Ἀλμερία. Στὸν πόλεμο ἦταν κομισσάριος τῆς 104ης Ταξιαρχίας.

VII. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Τὸ Ἱσπανικὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα στὴν ἐξορία εἶχε τὸ 2ο Συνέδριο τῶν Τοπικῶν Ὁμοσπονδιῶν στὴν Τουλούζη, ἀπὸ τὶς 20 Μαΐου ὥς τὶς 29 Ὀκτωβρίου 1947. Πολλοὶ ἀγωνιστὲς ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ τὸ παρακολούθησαν, ἀνάμεσά τους ὁ Χοσὲ Λουὶς Φαθερίας κι ὁ Φρανσίσκο Σαμπατέ. Ὑπῆρχαν ἐπίσης ἀντιπρόσωποι τοῦ M.L.R. τοὺς ὁποίους ὅμως οἱ γραφειοκράτες τοῦ συνεδρίου ἀρνήθηκαν νὰ θεωρήσουν σὰν ἀπεσταλμένους καὶ δὲν τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ πάρουν μέρος στὶς ζωηρὲς συζητήσεις γιὰ τὸν ρόλο ποὺ μποροῦσε νὰ παίξει τὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα Ἀντίστασης στὴν Ἱσπανία.

Ὅπως συνήθως τὸ Συνέδριο ἔκλεισε μὲ ἕνα κάλεσμα γιὰ μεγαλύτερη ἀγωνιστικότητα καὶ γιὰ πιὸ δυναμικὴ καμπάνια προπαγάνδας καὶ δράσης στὴν Ἱσπανία — ὅλα αὐτὰ δέδαια ἦταν χωρὶς κανένα νόημα ἀλλὰ ἀναγκαῖα γιὰ νὰ ἱκανοποιηθεῖ ἡ πάντοτε πιὸ ἀγωνιστικὴ βάση τοῦ κινήματος. Ἡ γραφειοκρατία μάλιστα ἔφτασε νὰ ἀπαγορέψει νὰ ἀνακοινωθοῦν καὶ νὰ συζητηθοῦν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ συνεδρίου οἱ προτάσεις καὶ οἱ κριτικὲς τῶν ἀντάρτικων ὁμάδων.

Ἀηδιασμένος μὲ τὶς μανοῦβρες τῆς γραφειοκρατίας ὁ Φαθερίας μὲ τὴν ὁμάδα του ἑτοιμάστηκαν νὰ γυρίσουν στὴν Ἱσπανία. Ὁ Φρανσίσκο Σαμπατέ, ὁ Ἀλμπέρτο Μπ. κι ἕνας ἀκόμη σύντροφος ἀνέλαβαν νὰ προετοιμάσουν τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ «Φάθε» δημιουργώντας μιὰ γιάφκα — ὁπλαποθήκη στὴν βάση Μὰς Τάρτας, κοντὰ στὸ Ὀσέγια, στὰ ἀνατολικὰ Γαλλικὰ Πυρηναῖα. Οἱ τρεῖς σύντροφοι εἶχαν μεταφέρει ὅλα τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐκρηκτικὰ στὸ Ὀσέγια ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἀποθήκη, στὸ Φόντ Ρομέ.

Ὁ Φαθερίας πῆρε μαζί του κι ἕναν εἰδικὸ ἀπεσταλμένο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς C.N.T. (ποὺ ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς θὰ τὸν ἀναφέρω σὰν C) ἀλλὰ δυστυχῶς πρὶν περάσουν τὰ σύνορα τοὺς

ἔπιασαν οἱ Γάλλοι φρουροὶ κοντὰ στὸ Λατοὺρ ντὲ Καρὸλ καὶ τοὺς ὁδήγησαν στὶς φυλακὲς τοῦ Περπινιάν. Ὅμως τελείως ἀνέλπιστα τοὺς ἄφησαν ὅλους μετὰ δεκαπέντε μέρες χωρὶς καμμιὰ δίκη, κι ἔτσι, χωρὶς φόβο πλέον, αὐτοὶ ξανάρχισαν τὶς ἑτοιμασίες γιὰ τὸ ταξίδι πρὶν τοὺς προφτάσουν τὰ χιόνια τοῦ χειμώνα καὶ κάνουν ἀδύνατο κάτι τέτοιο. Ἀλλὰ αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ μοναδικὴ κακοτυχία...

Τὴν ὁμάδα τὴν ὁδηγοῦσε ὁ βετεράνος ἀναρχικὸς ἀγωνιστὴς Μαριάνο Π. Τὴν ὥρα ποὺ συσκεύαζαν τὸ ὑλικὸ ποὺ θὰ ἔπαιρναν μαζί τους, χαλάρωσε ἡ περόνη μιᾶς χειροβομβίδας ἡ ὁποία ἔσκασε μέσα στὸ χέρι τοῦ Μαριάνο καθὼς αὐτὸς προσπαθοῦσε ἀδέξια νὰ ἀνοίξει ἕνα παράθυρο καὶ νὰ τὴν πετάξει ἔξω. Ἕνα θραῦσμα πλήγωσε τὸν Ραμὸν Μπαλέστερ Ὀροβίτς στὸ γόνατο. Οἱ σύντροφοι κουβάλησαν τὸν Μαριάνο σ' ἕναν γιατρὸ στὸ Ὀσέγια ποὺ ἔδεσε τὰ τραύματά του καὶ ἔπειτα στὸ νοσοκομεῖο Περπινιὰν γιὰ νὰ τὸν χειρουργήσουν, ὅπου τοῦ ἀκρωτηρίασαν τὸν ἀριστερὸ βραχίονα καὶ τὸν δεξιὸ ἀντίχειρα.

Τελικὰ στὴν ὁμάδα ἔμειναν οἱ Φαθερίας, Ραμὸν Γκονζάλες, Σελεδονίο Γκαρσία Κασίνο καὶ Ραφαὴλ Μπαλέστερ Ὀροβίτς. Ὅμως ἡ κακοτυχία συνέχισε νὰ τοὺς ἀκολουθεῖ καὶ μιὰ μόλυνση τοῦ τραυματισμένου του γόνατου ἀνάγκασε τὸν Ραφαὴλ νὰ γυρίσει στὴ Γαλλία.

Τὸν καιρὸ ποὺ γίνονταν αὐτὰ ἡ οἰκογένεια Σαμπατὲ μετακόμισε ἀπὸ τὸ Λὰ Κλαπὲρ σ' ἕνα ἄλλο «κάζα ντὲ κάμπο», κοντὰ στὸ Κουστούζ. Αὐτὸ τὸ σπίτι ἦταν ἀκόμη πιὸ βολικὸ γιὰ τὰ σχέδια τοῦ Ἐλ Τσίκο καθὼς ἀπεῖχε λιγότερο ἀπὸ χίλια μέτρα ἀπ' τὰ σύνορα. Γιὰ νὰ κρατάει συντροφιὰ στὰ παιδιὰ καὶ στὴν Λεονώρα ὅσο αὐτὸς θὰ ἔλειπε τοὺς ἔφερε ἕναν νεαρὸ σύντροφο, γιὰ νὰ κρατάει τὶς βαρειὲς δουλειὲς καὶ νὰ προσέχει τὴ γῆ. Ἔφερε κι ἕνα μουλάρι ποὺ ἀργότερα ἀποδείχτηκε ἀνεκτίμητο γιὰ τὶς μικροαγγαρείες. Οἱ γείτονές του τὰ ἔβλεπαν κάπως εἰρωνικὰ ὅλα αὐτὰ — ἂν καὶ ἀπὸ κάποια ἀπόσταση, καθὼς τὸ κοντινότερο σπίτι ἀπεῖχε πάνω ἀπὸ μισὸ μίλι ἀπ' τὸ δικό του. Γιὰ νὰ ἀγοράζει σπόρους καὶ ὅτι ἄλλο χρειαζόταν ἔπρεπε νὰ πηγαίνει στὸ Σερέ, στὸ Ἀρλ-σὺρ-Τέχ, στὸ Σαὶν Λωρὰν ἢ ἀκόμη καὶ μέχρι τὸ Περπινιάν. Ὅποιον συναντοῦσε προσπαθοῦσε νὰ τοῦ μεταδώσει τὸν ἐνθουσιασμό του γιὰ τὸ ὄνειρό του — ἕνα ἀναρχικὸ κοινόβιο σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη. Οἱ ἄνθρωποι τῆς περιοχῆς ἤξεραν καλὰ — ἢ τουλάχιστον ἔτσι νόμιζαν — τὴ γῆ καὶ ἔβλεπαν μὲ σκεπτικισμὸ τὰ σχέδιά του. Κι ἄλλοι εἶχαν προσπαθήσει τὸ ἴδιο, ἔλεγαν, καὶ κατέληξαν πολὺ ἄσχημα.

Όμως ὁ Ἐλ Τσίκο δὲν ἦταν μονάχα ἐπίμονος, ἦταν κι ἕνας ἄνθρωπος μὲ τεράστια θέληση κι ἐργατικότητα. Βρῆκε μιὰ παληὰ ἀντλία καὶ — μὲ ἀχώριστο βοηθὸ τὸ μουλάρι του — ἔσκαψε τὰ χαντάκια ποὺ χρειαζόταν καὶ τελικὰ κατάφερε νὰ φέρει νερὸ μέχρι τὸ σπίτι του. Ὅλοι ὅσοι τὸν κορόιδευαν ἔμειναν ἄφωνοι μόλις εἶδαν τὸν καινουργιοφερμένο ἀγρότη νὰ παράγει μετὰ ἀπὸ λίγον καιρὸ τέτοια πεπόνια ποὺ δὲν εἶχαν ξαναφανεῖ ποτὲ στὶς Γαλλικὲς πλαγιὲς τῶν Πυρηναίων.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ περίπου ἔγινε στὴ Γαλλία κάτι ποὺ θὰ εἶχε ἀργότερα μεγάλες ἐπιπτώσεις στὴ ζωὴ τοῦ Σαμπατέ. Τὴν νύχτα 6 πρὸς 7 Μάη τοῦ 1948 μερικοὶ ἔνοπλοι μασκοφόροι βγῆκαν ἀπὸ μιὰ κοῦρσα στὴν αὐλὴ τοῦ ἐργοστάσιου Ρὸν - Πουλὲνκ στὸ Πεὰζ ντὲ Ρουσιγιὸν τῆς Λυών, γιὰ νὰ ληστέψουν τὰ χρήματα τῶν μισθῶν. Ἔκοψαν τὰ τηλεφωνικὰ σύρματα καὶ ἔδεσαν καὶ φίμωσαν δυὸ ἀπὸ τοὺς φρουρούς, τοὺς Πονσὲ καὶ Χεννεμπώ. Ὁ τρίτος, ὁ Μωρὶς Μονὸ ποὺ περιπολοῦσε ἐκείνη τὴν ὥρα, πυροβόλησε προσπαθώντας νὰ σταματήσει τοὺς ληστὲς καὶ σκοτώθηκε κατὰ τὴν ἀψιμαχία.

Ὁ ἀπρόβλεπτος θάνατος τοῦ φρουροῦ ἀνάγκασε τοὺς ληστὲς νὰ ἐγκαταλείψουν ἀμέσως τὸ ἐργοστάσιο μὲ τὸ ἁμάξι ποὺ εἶχαν ἔρθει. Ἡ διαφυγὴ ἔγινε τόσο ἀναστατωμένα καὶ μέσα στὸν πανικό τους ἄφησαν ἀρκετὰ ἴχνη.

Οἱ ληστὲς εἶχαν ἀλλάξει τὶς πινακίδες τοῦ ἁμαξιοῦ καὶ γιὰ κάποιον λόγο ἀναμφίβολα γιὰ νὰ τὶς ξαναλλάξουν μόλις τέλειωνε ἡ ἐπιχείρηση. Αὐτὲς οἱ πινακίδες βρέθηκαν στὴν αὐλὴ τοῦ ἐργοστασίου. Τὶς κουβαλοῦσαν μαζί τους, καὶ προφανῶς τὶς ξέχασαν πάνω στὴ φυγή τους.

Ἡ ἀστυνομία ἐντόπισε τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ αὐτοκινήτου μὲ νούμερο 7263F58. Ἦταν γραμμένο στὰ ἀρχεῖα τοῦ Χὸτ Γκαρὸν μὲ κάτοχο κάποιον Ἱσπανὸ Κάρλος Βιδὰλ Πασανάσου, κάτοικο Τουλούζης, ποὺ τὸ εἶχε ἀγοράσει τὸν Νοέμβρη τοῦ '47 ἀπὸ μιὰ μάντρα στὴν Τουλόν. Ὁ Βιδὰλ βρισκόταν στὴν Ἱσπανία κι ἔτσι δὲν μποροῦσε νὰ τὸν ἀνακρίνει ἡ Γαλλικὴ Ἀστυνομία.

Τὴ νύχτα τῆς 15 Μαΐου 1948 στὴν ἐθνικὴ ὁδὸ 115 κοντὰ στὸ χωριὸ Λὰ Καμπανάσσε στὴν περιοχὴ τοῦ Σερὲ στὰ Πυρηναῖα, λίγα μόνο μίλλια ἀπὸ τὰ σύνορα, οἱ Γάλλοι τελωνοφύλακες εἶχαν στήσει μπλόκο. Ὅταν ζήτησαν ἀπὸ τὸν ἐπιβάτη ἑνὸς ταξὶ νὰ κατέβει καὶ νὰ τοὺς δείξει τὰ χαρτιά του, αὐτὸς τὴ στιγμὴ ποὺ τοὺς

τὰ ἔδινε τοὺς ἔδωσε ξαφνικὰ μιὰ σπρωξιὰ κι ἐξαφανίστηκε τρέχοντας μέσα στὸ σκοτάδι. Οἱ φύλακες ἔρριξαν μερικοὺς πυροβολισμοὺς χωρὶς νὰ τὸν πετύχουν. Τὰ χαρτιὰ ποὺ εἶχαν μείνει στὰ χέρια τους ἦταν στὸ ὄνομα Φρανσίσκο Σαμπατὲ Λιοπάρ. Μέσα στὸ ταξὶ βρῆκαν ἕνα αὐτόματο πιστόλι.

Λίγες ὧρες ἀργότερα οἱ τελωνειακοὶ ἔκαναν ἐπιδρομὴ στὸ σπίτι τοῦ Σαμπατέ, τὸ Μὰς Καζενόβε Λουμπέτ. Ἐκεῖ ἦταν ἡ Λεονώρα, μπροστὰ της ἔψαξαν ὁλόκληρο τὸ κτῆμα καὶ τελικὰ βρῆκαν δυὸ Ἀμερικάνικους φορητοὺς ἀσύρματους. Ἕνα χρόνο ἀργότερα, ἀπὸ μιὰ συζήτηση τοῦ Σαμπατὲ μὲ τοὺς τελωνειακοὺς βγῆκε ὅτι ἐκείνη τὴ φορὰ τὸν εἶχαν περάσει γιὰ λαθρέμπορο. Λίγες μέρες ὅμως μετὰ τὴν πρώτη ἐπίσκεψη ὁ Ἀστυνομικὸς Ἐπίτροπος Ντυπουὶ ἦρθε γιὰ μιὰ πιὸ προσεχτικὴ ἔρευνα καὶ βρῆκε ἕνα σακκὶ ποὺ εἶχε μέσα ἕνα πακέττο μὲ εἰκοσιδύο κομμάτια ἐκρηκτικοῦ ὑλικοῦ, πέντε χειροβομβίδες, τρεῖς μεταλλικοὺς ἐκρηκτικοὺς σωλῆνες, δεκατέσσερις φωτοβολίδες δυὸ βόμβες* ποὺ καταγράφηκαν σὰν ἐπικίνδυνες καὶ δυὸ κουτιὰ μὲ δεκαπέντε πυροκροτητὲς τὸ καθένα.

Μετὰ τὴν ἀπόδραση ποὺ περιγράψαμε παραπάνω ὁ Σαμπατὲ κατάφερε νὰ περάσει τὸν ποταμὸ Τὲχ καὶ νὰ κρυφτεῖ γιὰ λίγες μέρες στὸ σπίτι ἑνὸς φίλου ἐκεῖ κοντά. Δὲν ἔφυγε μακριὰ καθὼς εἶχε ἀναλάβει σὲ λίγο καιρὸ νὰ περνοῦσε στὴν Ἱσπανία μιὰ ὁμάδα ἐννέα ἀτόμων — μὲ τὸν ἑαυτό του μέσα, τὸν Ραμὸν Βίλα Καπντεβίλα, τὸν ἀδερφό του Χοσέ, καὶ τὸν Φρανσίσκο Μαρτινὲζ Μαρκές. Τὴν ἐποχὴ λοιπὸν ποὺ ὁ Σαμπατὲ βρισκόταν στὴν Ἱσπανία, σχηματίστηκε ἀπὸ τοὺς Γάλλους δικογραφία ἐναντίον του γιὰ παράνομη κατοχὴ ὅπλων καὶ ἐκρηκτικῶν — αὐτῶν ποὺ βρέθηκαν στὸ Μὰς Καζενόβε Λουμπέτ. Δικάστηκε ἐρήμην ἀπὸ τὸ Ἐπανορθωτικὸ Δικαστήριο τοῦ Σερὲ καὶ καταδικάστηκε σὲ τρία χρόνια φυλακὴ καὶ 50.000 φράγκα πρόστιμο.

Στὶς 12 Ἰανουαρίου 1949 ἕνας ἀριθμὸς ἀναρχικῶν ποὺ εἶχαν συλληφθεῖ τὸν προηγούμενο Μάη ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τὶς Ἱσπανικὲς φυλακές. Ἀνάμεσά τους ἦταν κι ὁ Φρανσίσκο Μπαλέστερ

---

* Οἱ «Πετάρδος», ὅπως λέγονται αὐτὲς οἱ βόμβες, ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἰσχυρὰ ἐκρηκτικὰ συμπιεσμένα στὴν περιφέρεια ἑνὸς κουτιοῦ, μὲ μιὰ τρύπα στὴ μέση γιὰ νὰ μπαίνει ὁ πυροκροτητής.

Όροβιτς. Ό Μπαλέστερ μέσα στή φυλακή είχε κάνει έναν κατάλογο κρατουμένων φίλων τής C.N.T. μέ τίς διευθύνσεις τών οικογενειών τους καί τά ονόματα τών δικηγόρων πού τούς είχαν υπερασπιστεί, μέ τό σκοπό νά σχηματιστεί ένα όσο τό δυνατόν αποτελεσματικότερο δίκτυο συμπαράστασης στούς φυλακισμένους, τίς οικογένειές τους καί νά οργανώσει τήν νομική τους υποστήριξη. Γιά νά προετοιμάσει αυτό τό σχέδιο ήρθε έμμεσα σέ επαφή μέ τόν Σαμπατέ. Γνωρίζονταν πολύ καλά οί δυό τους.

Ό Σαμπατέ ενθουσιάστηκε μέ τήν ιδέα νά οργανωθεί ή συμπαράσταση πρός τούς φυλακισμένους καθώς καί τόν ίδιο τόν έκαιγε αρκετά αυτό τό θέμα. Ζήτησε λοιπόν από τόν αδερφό του Χοσέ — πού ήταν στή Βαρκελώνη αυτό τόν καιρό — νά συνεργαστεί μέ τόν Μπαλέστερ στήν προετοιμασία ενός ρεαλιστικού σχεδίου δράσης. Ό Χοσέ καί ό Μπαλέστερ πλησίασαν ένα συμπαθούντα δικηγόρο καί τού ανέθεσαν νά ασχοληθεί μέ τή νομική βοήθεια στούς κρατούμενους, ό Σαμπατέ καί ή ομάδα του ανέλαβαν νά καλύψουν τά έξοδα τού σχεδίου χωρίς νά ζητήσουν τή βοήθεια τού M.L.E.

Όπως συνήθως υπήρχε οικονομικό πρόβλημα. Γιά μιά ακόμη φορά οί ομάδες δράσης ζήτησαν τή συνεισφορά — καταναγκαστική βέβαια — τών τραπεζών. Γενικά οί ληστείες έπαιξαν μεγάλο ρόλο στήν Άντίσταση, ήταν ή μόνη σοβαρή πηγή εσόδων.

Παρακάτω ακολουθούν μερικές από τίς πιό ενδιαφέρουσες απαλλοτριωτικές ενέργειες τής περιόδου πού εξετάζουμε:

28 Ίανουαρίου: Ύφαντουργεία Χοσέ Σάνγκλας στήν Άβία, Βαρκελώνη. Άπαλλοτριώθηκαν 65.000 πεσέτες.

18 Φεβρουαρίου: Ύποκατάστημα τής Μπάνκο Σεντράλ ντέ Μπαρσελόνα. Οί ληστές πήραν 77 000 πεσέτες.

23 Φεβρουαρίου: Σοσιεδάδ Άνονίμο Φερρέρο, Βαρκελώνη. Ό Φερρέρο, Διευθυντής τής επιχείρησης εκτελέστηκε ενώ προσπαθούσε νά εμποδίσει τούς ληστές.

Ό Χοσέ, ό Φρανσίσκο καί ό Χοσέ Περέζ Πεδρέρο, πού τόν φώναζαν καί «Τραγαπάνες» εξαιτίας τής αδιάκοπης πείνας του, κι ένας ακόμη σύντροφος, σχεδίασαν μιά «επιχείρηση συμπαράστασης στούς πολιτικούς κρατούμενους μέ στόχο μιά Τράπεζα κοντά στή Βαρκελώνη, τήν Τράπεζα τής Γκάβα, πού ό Σαμπατέ τήν ήξερε καλά — τήν είχε ξαναληστέψει μέ επιτυχία τό 1935. Άν καί αυτή ή συγκεκριμένη ενέργεια απέτυχε, δείχνει καθαρά τό γιατί ό Σαμπατέ επέζησε επί τόσα χρόνια συνεχούς δράσης. Δέν ήταν μόνο τό θάρρος καί ή θέλησή του, καί σίγουρα κι ένα ποσοστό τύ-

χης, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνεση, οἱ προφυλάξεις ποὺ πάντα ἔπαιρνε. Ἡ τόλμη του ποτὲ δὲν τὸν ὁδηγοῦσε σὲ πράξεις αὐτοκαταστροφῆς.

Αὐτὴ ἡ Τράπεζα δὲν εἶχε ἀντιμετωπίσει καμμιὰ ἀπόπειρα ληστείας μετὰ τὶς 20 Ἰανουαρίου 1949 ὁπότε μετὰ ἀπὸ ἕνα κῦμα ληστειῶν ὅλες οἱ Τράπεζες τῆς Καταλωνίας ἐφοδιάστηκαν μὲ δυὸ ἔνοπλους φρουροὺς στὴν εἴσοδο. Ὁ Σαμπατὲ εἶχε σκεφτεῖ καὶ παλιότερα νὰ τὴν ληστέψει, ἀλλὰ τὸ ἀνέβαλε ἐπειδὴ θεώρησε πολὺ μεγάλο τὸν κίνδυνο γιὰ δυὸ ἄντρες μονάχους. Αὐτὴ ἡ τελευταία προσπάθεια ἀπέτυχε γιὰ πολλοὺς λόγους. Ὁ Χοσὲ κι ὁ Τραγαπάνες εἶχαν κλέψει ἕνα ἁμάξι γιὰ τὴν ἐπιχείρηση λίγες ὧρες προηγουμένως. Ὁ Χοσέ, ποὺ ἤξερε ὅτι ὁ ἀδερφός του ὑπολόγιζε τὸν χρόνο μέχρι κλάσματα τοῦ δευτερολέπτου — πολὺ περισσότερο σὲ τέτοιες δουλειὲς — εἶχε ἀφήσει νὰ φύγει τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ ἁμαξιοῦ, ἂν καὶ τὸ ἤξερε ὅτι ἐκεῖνος θὰ πήγαινε κατευθεῖαν στὴν ἀστυνομία. Δὲν τὸν ἔνοιαζε καὶ πολύ, εἶχαν ἀρκετὸ χρόνο μέχρι νὰ κινηθεῖ ὁ μηχανισμός.

Ὁ Ἐλ Τσίκο κι ὁ φίλος του πάλι, γιὰ λόγους τελείως ἀνεξάρτητους ἀπὸ τὴ θέλησή τους, ἔφτασαν μὲ ταξὶ στὴ Γκάβα πολὺ ἀργότερα ἀπ' ὅτι ὑπολόγιζαν. Ὅταν λοιπὸν ὁ Φρανσίσκο ἄκουσε τί ὥρα εἶχε ἀφεθεῖ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ αὐτοκινήτου, ἀποφάσισε νὰ ἀναβάλουν τὴ ληστεία γιὰ καμμιὰ ἄλλη μέρα. Ἐδῶ ἦταν ποὺ φάνηκε ἡ τύχη του. Στὸ γυρισμό τους στὴ Βαρκελώνη, τὸ ἁμάξι χάλασε μετὰ μερικὲς ἑκατοντάδες μέτρα. Δὲ μπόρεσαν παρ' ὅλες τὶς προσπάθειές τους νὰ τὸ διορθώσουν. Ἂν αὐτὸ συνέβαινε μετὰ τὴν ληστεία, τὴν ὥρα τῆς καταδίωξης ἴσως, ὁπωσδήποτε θὰ ἦταν πολὺ δύσκολη ἡ θέση τους.

Ὅμως ἡ ἀστυνομία παρακολουθοῦσε στενὰ τὸν Μπαλέστερ μετὰ τὴν ἀποφυλάκισή του, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ. Ἀκολουθώντας τον κατάφεραν νὰ βροῦν ποῦ ἔμενε ὁ Σαμπατὲ καὶ ἄρχισαν νὰ ἐλπίζουν ὅτι ἔφτασε ἡ ὥρα νὰ γραπώσουν ὄχι μόνο ἐκείνη, ἀλλὰ ὅλες τὶς ὁμάδες τῆς Βαρκελώνης. Τὸ σχέδιο τῆς ἀστυνομίας ἀπέτυχε χάρη στὴ σύνεση ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω καὶ τὴν ἐμπειρία τοῦ παράνομου ἀγώνα. Κανεὶς π.χ. δὲν πλησίαζε τὸ σπίτι τοῦ Σαμπατὲ ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἐπικίνδυνο μέρος χωρὶς πρῶτα νὰ ἐξετάσει μὲ μεγάλη προσοχὴ μήπως τὸ παρακολουθοῦσε ἡ ἀσφάλεια.

Ἔτσι κι ὁ Μπαλέστερ σύντομα ἀντιλήφθηκε τὴν ἀστυνομία καθὼς καὶ τὸν κίνδυνο ποὺ διέτρεχε ὁ ἴδιος. Συνεννοήθηκε μὲ τὸν Φρανσίσκο καὶ τὸν Χοσὲ Περὲζ Πεδρέρο καὶ μαζὶ ἀποφάσισαν νὰ

δώσουν ἕνα μάθημα στὴν ἀστυνομία. Ὁπλισμένοι μέχρι τὰ δόντια ξεκίνησαν γιὰ τὸ σπίτι στὸ Σὰνς ὅπου τοὺς εἶχε στηθεῖ ἡ παγίδα. Μόλις ὅμως ἔφτασαν ἐκεῖ εἶδαν ὅτι οἱ τρεῖς ἀστυνομικοὶ ποὺ εἶχε ἐπισημάνει ὁ Χοσὲ προηγουμένως, εἶχαν ἐξαφανιστεῖ. Ἀντὶ γιὰ αὐτοὺς ἦταν δυὸ καλοντυμένοι κύριοι ποὺ ἔκοβαν βόλτες στὸν δρόμο. Τί ρόλο ἔπαιζαν αὐτοί; Θὰ ἔπρεπε οἱ ἴδιοι νὰ ἀπαντήσουν. Ὁ Τραγαπάνες κι ὁ Χοσὲ κρύφτηκαν διακριτικὰ ἕτοιμοι νὰ πυροβολήσουν γιὰ νὰ τὸν καλύψουν ἐνῶ ὁ Φρανσίσκο προχώρησε κατευθεῖαν πάνω στοὺς ἄγνωστους. Πρόβαλε τὸ τόμσον, τὸ ὁπλοπολυβόλο ποὺ πάντα κουβαλοῦσε μαζί του κάτω ἀπ' τὸ ἀδιάβροχο, καὶ ζήτησε τὰ χαρτιά τους.

Οἱ δυὸ ἄνθρωποι, ἔκπληκτοι, τοῦ ἔδωσαν τὶς ταυτότητές τους. Ὁ ἕνας ἦταν φαρμακοποιὸς κι ὁ ἄλλος κάτι παρόμοιο. Θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἁπλοὶ πολίτες ὅμως στὸν Φρανσίσκο δὲν ἔμενε καμμιὰ ἀμφιβολία πλέον ὅτι ἤτανε ἀσφαλίτες. Τοὺς εἶπε νὰ ἐξαφανιστοῦν ἀμέσως καὶ τοὺς προειδοποίησε ὅτι ἂν τοὺς ξανάβλεπε δὲ θἄχανε τὸν καιρό του ζητώντας τους ταυτότητες.

Μόλις ἔμαθε ἡ ἀστυνομία τὸ ἐπεισόδιο ἀντιλήφθηκε ὅτι ἔχανε τὸν καιρό της παρακολουθώντας τὸ σπίτι. Πῆγε στὸν δικηγόρο ποὺ εἶχε ἔρθει σὲ ἐπαφὴ ὁ Μπαλέστερ γιὰ νὰ τοῦ ἀποσπάσουν πληροφορίες ἀλλὰ δὲ μπόρεσαν νὰ βγάλουν τίποτε. Αὐτὸς εἶχε δεῖ μόνο τὸν Μπαλέστερ.

Οἱ διευθυντὲς τῆς ἀστυνομίας λοιπὸν φοβήθηκαν μήπως ἔχαναν ἀκόμη καὶ τὸν Μπαλέστερ καὶ διέταξαν νὰ συλληφθεῖ ἀμέσως. Ἡ Μπριγάδα Πολιτίκο Σοσιὰλ κατάφερε νὰ τὸν βρεῖ καὶ τὸν ἔφερε μὲ συνοδεία στὰ κελλιὰ τοῦ ἀρχηγείου της, στὴν Βία Λαγιετάνα, στὴ Βαρκελώνη. Ἦταν δύσκολο γιὰ τὸν Μπαλέστερ νὰ ἀρνηθεῖ κάθε σχέση μὲ τὴν ὁμάδα τοῦ Σαμπατὲ καθὼς οἱ ἀνακριτὲς εἶχαν πλήρη κατάλογο τῶν κινήσεών του ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἄφησε τὶς Πρότυπες Φυλακές. Αὐτὸ ποὺ τοῦ ζητοῦσαν ἦταν φυσικὰ τὸ ποῦ καὶ πότε θὰ γινόταν ἡ ἑπόμενη συνάντηση τῆς ὁμάδας. Ὁ Μπαλέστερ* δὲν ἄντεξε. Μετὰ φοβερὰ βασανιστήρια ἀποκάλυψε ὅτι τὸ ἑπόμενο ραντεβού του μὲ τὴν ὁμάδα ἦταν στὶς 26 Φε-

---

* .Ο Μπαλλέστερ γεννήθηκε στὶς 12 Σεπτεμβρίου 1920 στὴ Βαρκελλώνη καὶ ἦταν γνωστὸς Ἐσπεραντιστής. Ἀργότερα κατάφερε νὰ γυρίσει στὴ Γαλλία ὅπου σκοτώθηκε τὸ 1957. ὅταν ἐκτροχιάστηκε τὸ Ἐξπρὲςς Παρισιοῦ-Νίμ.

δρομαρίου, στὸ φουαγιὲ τοῦ Σινὲ 'Αμέρικα στὴν 'Αβενίδα ντὲλ Μαρκὲς ντὲ Ντουέρο, νούμερο 121, στὶς 6.45 τὸ ἀπόγευμα, ἤ, ἂν τύχαινε τίποτε ἀπρόοπτο, στὸ νούμερο 91 τοῦ ἴδιου δρόμου, στὸ Σινὲ Κοντάλ. Ὁ Μπαλέστερ ὅμως εἶχε χρησιμοποιήσει ἕνα τέχνασμα ποὺ κατάφερε νὰ σαμποτάρει τὴν ἐπιχείρηση τῆς ἀστυνομίας ἂν καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει τραγικὲς συνέπειες. Εἶπε ὅτι σύνδεσμός του μὲ τὴν ὁμάδα ἦταν ὁ Φρανσίσκο Μαρτινὲζ (Πάκο) ποὺ ὁ Μπαλέστερ τὸ ἤξερε ὅτι τὸν εἶχε ἐπισημάνει ἡ ἀσφάλεια. Πιστεύοντας λοιπὸν ὅτι θὰ εἶχαν νὰ κάνουν μόνο μὲ τὸν Μαρτινέζ, πῆραν προφυλάξεις καὶ προετοιμάστηκαν ἀλλὰ βέβαια ὄχι ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἀδελφοὺς Σαμπατέ.

Ἡ πιὸ δυνατὴ ἀστυνομικὴ φρουρὰ ἦταν γύρω στὸ Σινὲ 'Αμέρικα, ὅπου ὁ Μπαλέστερ εἶχε δώσει τὸ πρῶτο ραντεβοῦ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ ἴδιου τοῦ Διευθυντῆ τῆς Μπριγάδα, τοῦ Πέδρο Πόλο Μπορρεγκουέρο*, περιβόητου γιὰ τὶς ἐκτελέσεις ἀναρχικῶν ἀγωνιστῶν ποὺ εἶχε κάνει μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια. Προηγουμένως ἦταν ὁ ἔμπιστος τοῦ Μιγκουὲλ Μπαντία*, τοῦ καταλανοῦ Διευθυντῆ τῆς 'Αστυνομίας, ποὺ μὲ τὶς εὐλογίες τῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης ξανάστησε τὴν ἀστυνομικὴ τρομοκρατία μὲ πρωταγωνιστὲς τοὺς Σεβεριάνο Μαρτινὲζ 'Ανίδο καὶ Χενερὰλ Μιγκουὲλ 'Αρλέγκους ὑ Μπαγιόνες.

Ἡ Ταξιαρχία Εἰδικῶν Ὑπηρεσιῶν δημιουργήθηκε τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1946 γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὴν Μπριγάδα Πολίτικο Σο-

---

* Ὁ Πόλο γεννήθηκε τὸν Σεπτέμβρη 1897 καὶ μπῆκε στὴν ἀστυνομία τὸ 1921. Στὸν ἐμφύλιο ὑπηρέτησε στὶς δυνάμεις τοῦ Χενεραλιτάτ, στὴ ζώνη τῶν Δημοκρατικῶν. Ὁ Πέϊρατς ἀναφέρει στὸ βιβλίο του, «Ἡ C.N.T. στὴν Ἱσπανικὴ Ἐπανάσταση» (Τουλούζη 1952) ὅτι τότε ὁ Πόλο ἤδη δούλευε γιὰ μιὰ ὑπηρεσία κατασκοπείας τοῦ Φράνκο, ποὺ εἶχε τὴν ἕδρα της στὴ Γαλλία. Ὁ Πόλο πέθανε τὸν Δεκέμβριο 1972 στὴ Βαρκελώνη, ἀπὸ αἰφνίδιο θάνατο. Εἶχε πάρει τὴ σύνταξή του πρὶν δέκα χρόνια καὶ εἶχε ὁριστεῖ ἐπίσημος Κομισσάριος τῆς Κυβερνήσεως γιὰ τὴν Βαρκελώνη. Μέχρι τὸ θάνατό του ἦταν 'Αρχηγὸς τοῦ Γραφείου Πληροφοριῶν τῆς κυβέρνησης.

* Ὁ Μιγκουὲλ Μπαντία ἐκτελέστηκε ἀπὸ ἀναρχικὴ ὁμάδα στὶς 28 'Απριλίου 1936 στὴν Κάλλε Μουντανὲρ τῆς Βαρκελώνης, μαζὶ μὲ τὸν ἀδερφό του ποὺ ἦταν ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὲς τῶν φασιστικῶν συμμοριῶν ποὺ τρομοκρατοῦσαν τὴν περιοχή.

σιάλ (BPS) καὶ ὁ Πόλο, ποὺ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν δεύτερος στὴν ἱεραρχία τῆς BPS διορίστηκε ἀρχηγὸς τῆς νέας ὑπηρεσίας. Ἀπόκτησε ἔτσι τὸν ἴδιο βαθμὸ μὲ τὸν Κιντέλα, ἀρχηγὸ τῆς Κοινωνικῆς Ταξιαρχίας. Καὶ τὶς δυὸ ταξιαρχίες διηύθυνε ὁ Ἀστυνομικὸς Ἐπίτροπος Μανουὲλ Τσιντσιλλά*.

Τὴ νύχτα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ὁμάδα τοῦ Σαμπατὲ σχεδίαζε νὰ φύγει γιὰ τὸ Μαρτορέλλ καὶ γιὰ νὰ κερδίσουν ὅσο περισσότερο χρόνο μποροῦσαν πῆγαν ὅλοι μαζὶ στὴ συνάντηση μὲ τὸν Μπαλέστερ, χωρὶς νὰ ξέρουν ὅτι εἶχε πιαστεῖ. Πρὶν τὴν συμφωνημένη ὥρα γιὰ τὸ ραντεβοὺ ἕνας ἀστυνομικός, ὁ Ὀσβάλδο Μπλάνκο Γκρεγκόριο, εἶχε στηθεῖ στὸ φουαγιὲ τοῦ Σινὲ Κοντὰλ ἐνῶ ὁ Ἐπιθεωρητὴς Γιέσους Μαρτινὲζ Τορρεσίλλα κι ἕνας ἀστυνομικὸς ἀκόμη (ὁ Ἀλβάρο Βαρέλα Γκουϊλλὲν) εἶχαν τοποθετεῖ διακριτικὰ σὲ μιὰ γωνία κι ἕνα κοντινὸ γκαράζ.

Ἡ ὁμάδα τοῦ Σαμπατὲ πλησίασε τὸ σημεῖο τοῦ ραντεβοῦ μὲ τοὺς δυὸ ἀδερφοὺς μπροστὰ καὶ τοὺς δυὸ ἄλλους συντρόφους σὲ μιὰ λογικὴ ἀπόσταση. Ὁ Χοσέ, πάντα προσεκτικὸς καὶ ξύπνιος, ἀναγνώρισε ἀπὸ μακριά τὸν Ὀσβάλδο Μπλάνκο — ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ σκοποὺς στὸ σπίτι του, στὸ Σάνς.

Ὁ Χοσὲ προειδοποίησε τὸν Φρανσίσκο καὶ κατέστρωσαν στὰ γρήγορα ἕνα σχέδιο. Ἀνάμεσα στοὺς συντρόφους καὶ τὸ σινεμὰ ὑπῆρχε ἕνα περίπτερο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς καλύπτει. Ὁ καθένας θὰ πηδοῦσε ἀπὸ κάθε πλευρὰ τοῦ περίπτερου καὶ θὰ συλλάμβανε καὶ θ' ἀρόπλιζε τὸν ἀστυνομικό «του» ἀφήνοντάς του κι ἕνα «χαιρετιστήριο» γιὰ τὸν Πόλο.

Ὁ Ὀσβάλδο ὅμως ἀναγνώρισε ἀμέσως τὸν Χοσὲ ποὺ προχωροῦσε κάπως πιὸ μπροστὰ ἀπ' τὸν ἀδελφό του καὶ τράβηξε τὸ πι-

---

* Αὐτὴ ἡ νέα ἀστυνομικὴ ὑπηρεσία ἦταν ἐμπνευσμένη ἀπὸ μιὰν ἄλλη παρόμοια, ποὺ εἶχαν δημιουργήσει τὸ 1920 στὴ Βαρκελλώνη ὁ Γενικὸς Ἐπόπτης Δημοσίας Τάξεως Στρατηγὸς Μιγκουὲλ Ἀρλέγκουϊ καὶ ὁ στενὸς φίλος καὶ συνεργάτης του στὴν Πολιτικὴ Διοίκηση Καταλωνίας Σεβεριάνο Μαρτινὲζ Ἀνίδο. Αὐτὴ ἡ ὀργάνωση λεγόταν ἐπίσης Ταξιαρχίες Εἰδικῶν Ὑπηρεσιῶν, καὶ τὴν κατηύθυνε ὁ Ἀστυνομικὸς Ἐπιθεωρητὴς Ἀντόνιο Ἐσπέγιο Ἀγκουϊλλάρ. Ἡ πιὸ σημαντικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς δυὸ αὐτὲς ἐποχὲς ἦταν ὅτι ὁ Ἐπιθεωρητὴς Ἀγκουϊλλὰρ δὲν ἔμεινε πολὺ στὴ νέα του θέση. Ἐκτελέστηκε στὶς 19 Ἰανουαρίου 1921 στὴ γωνία τῆς Κάλλε Ρεγονίρ, στὰ νότια προάστεια τῆς πόλης.

στόλι του. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὁ Φρανσίσκο ποὺ εἶχε ἤδη περάσει τὸ περίπτερο εἶδε ποὺ κινδύνευε ὁ ἀδερφός του καὶ καθὼς βαστοῦσε ἤδη τὸ πιστόλι του πυροβόλησε ἐξ ἐπαφῆς σχεδὸν τὸν Ὀσβάλδο στὸ κεφάλι.

Τὸ σινεμὰ ἄδειασε ἀμέσως μὲ τοὺς πυροβολισμούς, εἶναι ἀδύνατο νὰ περιγραφεῖ ὁ πανικὸς πολὺ περισσότερο ποὺ ὁ ἄλλος ἀσφαλίτης στὴν εἴσοδο εἶδε τὸν συνάδελφό του στὸ χῶμα καὶ τοὺς Σαμπατὲ μὲ πιστόλια στὰ χέρια. Καλύφτηκε στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ δρόμου πίσω ἀπὸ ἕνα σωρὸ χαλίκια — ἐκεῖνες τὶς μέρες ἐπισκευαζόταν ὁ δρόμος — καὶ ἄρχισε νὰ πυροβολεῖ ὁτιδήποτε κουνιόταν. Ἴσως νὰ τραυμάτιζε ἀρκετοὺς ἀθώους περαστικοὺς ἂν δὲν εἶχε παραλύσει ἀπὸ τὸν πανικό του. Ὁ σωρὸς μὲ τὰ χαλίκια τὸν προφύλαγε καλὰ ὁ Χοσὲ ὅμως κατάφερε νὰ τὸν κάνει νὰ σωπάσει μὲ μιὰ σφαῖρα. Τὰ δυὸ ἀδέρφια πῆραν τὰ χαρτιὰ καὶ τὸ πιστόλι τοῦ Ὀσβάλδο κι ἐξαφανίστηκαν ἀνάμεσα στὸ πλῆθος πρὶν φτάσουν ἐνισχύσεις τῆς ἀστυνομίας.

Ἀργότερα, ὅταν ξανασυναντήθηκε ἡ ὁμάδα ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο συντρόφους ποὺ ἔμενε παραδίπλα καὶ ποὺ εἶχε ἐξαφανιστεῖ μόλις ἄρχισε ἡ μάχη εἶπε ὅτι μὲ τὸ ποὺ ἄρχισε ἡ συμπλοκὴ ἀντιλήφτηκε ὅτι εἶχε ξεχάσει τό... πιστόλι κι ἔτσι γύρισε σπίτι νὰ τὸ πάρει. Ὁ δεύτερος εἶχε ἐξαφανιστεῖ, εἶχε σκαρφαλώσει σ' ἕναν κοντινὸ λόφο.

VIII. ΤΡΟΜΟΣ ΣΤΗ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου 1949 οἱ Χοσὲ καὶ Φρανσίσκο Σαμπατὲ ἦρθαν σ' ἐπαφὴ μὲ μιὰν ἄλλη ὁμάδα δράσης, τοὺς «Λὸς Μάνιος». Ἡ ψυχὴ αὐτῆς τῆς ὁμάδας, ποὺ δροῦσε κυρίως στὴ Βαρκελώνη ἦταν ὁ Βενσεσλάο Χιμένεθ 'Ορίβε. 'Αξίζει νὰ ἀναφέρουμε τὶς περιστάσεις ποὺ ἔγινε ἡ συνάντησή τους.

Οἱ «Λὸς Μάνιος» εἶχαν ἀποφασίσει νὰ ἀπαλλαγοῦν μιὰ καὶ καλὴ ἀπὸ τὸν Διοικητὴ τῆς 'Αστυνομίας τῆς Βαρκελώνης, τὸν 'Εδουάρδο Κιντέλα. Τὸν παρακολουθοῦσαν ἐπίμονα καὶ προσεχτικά, κατέγραψαν ὅλες του τὶς κινήσεις, περιμένοντας τὴν κατάλληλη στιγμὴ νὰ χτυπήσουν. Ἡ ὁμάδα τοῦ Σαμπατὲ σχεδίαζε τὸ ἴδιο, χωρὶς νὰ ξέρουν γιὰ τοὺς «Λὸς Μάνιος». Ὁ Κιντέλα στὴν μεσημεριανὴ ἐπιστροφὴ σπίτι του ἀπὸ τὸ ἀρχηγεῖο τῆς ἀστυνομίας συνήθως περνοῦσε ἀπὸ τὴν Κάλλε ντὲ Μαρίνα, τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἀπόγευμα. Ἐκεῖ συναντήθηκαν ὁ Σαμπατὲ καὶ οἱ «Λὸς Μάνιος». Μὲ τὸ ποὺ ἀντάλλαξανε λίγες λέξεις κατάλαβαν ὅτι εἶχαν στὸ νοῦ τους τὸ ἴδιο πράγμα. Σὲ μιὰ συνάντηση μετὰ λίγες μέρες συνέκριναν τὰ στοιχεῖα τους. Καθημερινά, μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ὁ Κιντέλα ἄφηνε τὸ γραφεῖο του στὴ Βία Λαγιετάνα καὶ πήγαινε σπίτι του στὴν Κάλλε λὰ Βίνα, στὸ προάστειο Γκουινάρντο, περνώντας ἀπὸ τὴν Κάλλε Μαρίνα ἀνάμεσα στὶς 1.45 καὶ στὶς 2.10 μέσα σὲ μιὰ γκρίζα κοῦρσα μὲ τὰ σήματα τῆς ὑπηρεσίας του. Οἱ δυὸ ὁμάδες ἀποφάσισαν νὰ μὴ χασομερᾶνε ἄλλο μὲ συζητήσεις καὶ κανόνισαν τὸ «ἀττεντάτ» γιὰ τὶς 2 Μαρτίου 1949, ἀνάμεσα στὶς Κάλλες Μαγιόρκα καὶ Προβένζα.

Νωρὶς τὸ πρωὶ ἐκείνης τῆς μέρας οἱ «Λὸς Μάνιος» ἀνέλαβαν νὰ βροῦνε ἕνα ἁμάξι καὶ πέτυχαν ἕνα Φίατ κάποιου εὐκατάστατου κυρίου ἀπὸ τὸ Λόρκα ποὺ εἶχε ἔρθει γιὰ μπίζνες στὴ Βαρκελώνη. 'Οδηγὸς μπῆκε ὁ Σιμὸν Γκρασία Φλέριγκαν καὶ ὁ τρομοκρατημένος ἰδιοκτήτης ἀναγκάστηκε νὰ καθήσει στὶς πίσω θέσεις, δίπλα στὸν

Βενσεσλάο. Οί τρεῖς πῆγαν νὰ βροῦν στὸ ὁρισμένο μέρος τὸν Ἐλ Τσίκο ποὺ εἶχε ἤδη καταλάβει ἕνα φορτηγό. Ἔδεσαν μὲ ἐπιμέλεια — ἀλλὰ ὄχι βάναυσα — τὸν ἰδιοκτήτη, τὸν φίμωσαν καὶ τὸν κάθισαν στὴν σκεπαστὴ καρρότσα τοῦ φορτηγοῦ, μαζὶ μὲ τοὺς Σαμπατέ, ἐνῶ ἕνας ἄλλος σύντροφος ἔπαιρνε τὸ τιμόνι. Ὁ Χοσὲ Λοπὲζ Πενέδο, τῆς ὁμάδας τοῦ Σαμπατέ, κάθησε στὸ Φίατ δίπλα στὸν «Βένσες» καὶ τὰ δυὸ ἁμάξια ξεκίνησαν γιὰ τὸ σημεῖο τῆς ἐνέδρας.

Στὶς 1.45 παρκάρισαν τὸ φορτηγὸ στὴν Κάλλε ντὲ Μαρίνα, περίπου ἐνενήντα μέτρα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Οἰκογενείας. Ὁ ἕνας κάθησε στὴ θέση τοῦ ὁδηγοῦ κι ὁ ἄλλος, μὲ φόρμα μηχανικοῦ, σήκωσε τὸ καπὼ κι ἄρχισε νὰ κάνει πὼς ἐξετάζει τὴ μηχανή. Ὁ μηχανικὸς ποὺ ἔδειχνε τόσο ἀπορροφημένος μὲ τὴ δουλειά του πρόσεχε μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ του ἕναν νεαρὸ μὲ καφετὶ καπέλλο ποὺ ἔκοβε βόλτες στὸ πεζοδρόμιο, σαρανταπέντε μέτρα παραπέρα. Στὴ θέση τοῦ ὁδηγοῦ ἦταν ὁ Χοσέ, μηχανικὸς ὁ Φρανσίσκο.

Οἱ τρεῖς ἄλλοι σύντροφοι καθόταν στὸ παρκαρισμένο φίατ εἴκοσι μέτρα πιὸ ἐκεῖ, ὁ Σιμὸν στὸ τιμόνι κι ὁ Βένσες μὲ τὸν Χοσὲ Λοπὲζ Πενέδο στὰ πίσω καθίσματα, μὲ τὰ Στὲν κρυμμένα ἀλλὰ ἕτοιμοι νὰ πυροβολήσουν μὲ τὸ πρῶτο σῆμα.

Στὶς 1.55 ὁ σύντροφος στὸ πεζοδρόμιο ἔβγαλε ἐπιδεικτικὰ τὸ καφὲ καπέλλο του. Τὸ γκρίζο ἁμάξι, ποὺ τόσο ἀνυπόμονα τὸ περιμένανε, πλησίαζε τοὺς συντρόφους κοντὰ στὴν Κάλλε ντὲ Μαρίνα. Ὁ Ἐλ Τσίκο σήκωσε τὸ πολυβόλο του ποὺ τὸ εἶχε δίπλα στὴ μηχανὴ καὶ στήθηκε στὴ μέση τοῦ δρόμου, σταθερὰ πάνω στὰ ἀνοιχτὰ πόδια του καὶ γάζωσε τὸ ἁμάξι ποὺ πλησίαζε. Αὐτὸ φρέναρε χτυπημένο καὶ πετάχτηκαν ἔξω δυὸ ἄντρες, σὲ μιὰν ἀπελπισμένη προσπάθεια νὰ ξεφύγουν. Τὸ Φίατ κίνησε κατὰ πάνω τους κι οἱ δυὸ σύντροφοι πυροβόλησαν τοὺς ἄντρες ποὺ ἔτρεχαν. Ὁ Σαμπατέ, μὲ τὸ πολυβόλο στὸ χέρι, ἔτρεξε στὴν χτυπημένη κοῦρσα γιὰ νὰ ἐλέγξει τὴν ταυτότητα τῶν θυμάτων. Ὁ Κιντέλα ἔλειπε! Ἡ ἀπόγνωση ζωγραφίστηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Ἐλ Τσίκο — τὸ σχέδιο εἶχε ἀποτύχει.

Ἀντὶ γιὰ τὸν Κιντέλα καὶ τὴ συνηθισμένη σωματοφυλακή του ἦταν δυὸ ἀρχιφαλαγγίτες τῆς Βαρκελώνης, ὁ Μανουὲλ Πίνολ Μπαλέστερο, Γραμματέας τοῦ τοπικοῦ Μέτωπου Νεολαίας τοῦ Πανεπιστήμιου καὶ ὁ Χοσὲ Τέλλα Μπαβόυ, Διευθυντὴς τοῦ Ἀθλητικοῦ Τμήματος τῆς ἴδιας ὀργάνωσης. Ὁ Πίνολ καὶ ὁ σωφὲρ Ἀντόνιο Νόρτε ἦταν ἤδη νεκροί, ὁ τρίτος ἦταν ἐλαφρὰ τραυματισμένος καὶ τοῦ χαρίστηκε ἡ ζωή.

Μόνο ὁ Κιντέλα μπορεῖ νὰ ἀπαντήσει στὰ τόσα ἐρωτήματα ποὺ δημιουργεῖ αὐτὴ ἡ ἀποτυχημένη ἀπόπειρα. Ἕνα παρόμοιο ἁμάξι περνοῦσε κάθε μέρα ἐκείνη τὴν ὥρα ἐκεῖνο τὸ δρόμο μὲ τὸν Κιντέλα μέσα. Γιατί εἶχε ἀλλάξει τὸ πρόγραμμα, ἦταν τυχαῖο ἢ συγκεκριμένο μέτρο ἀσφαλείας; Τὸ ἤξερε ὅτι ἔστελνε ἐκείνους τοὺς τρεῖς στὸν θάνατο; Τὴν ἀπάντηση τὴν ἔχει μόνον ὁ Κιντέλα. Ἴσως κάποια μέρα, στὰ τελευταῖα του νὰ δεχτεῖ νὰ τὴν δώσει*.

Ὁ τύπος τῆς Φάλαγγας ἀκολούθησε τὴ γραμμὴ τῆς ἀστυνομίας καὶ κλαψούρισε ἐπὶ ἀρκετὸ διάστημα γιὰ τὰ «ἀθῶα θύματα». Σίγουρα πέθαναν κατὰ λάθος ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι δὲν ἦταν διόλου ἀθῶοι, ἦταν ζηλευτὴ ἡ θέση τους σὲ μιὰ κάθε ἄλλο παρὰ ἀγγελικὴ γραφειοκρατία.

Ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Κιντέλα ἀπὸ τὴν Ἀναρχικὴ Ἀντίσταση εἶχε τεράστιες ἐπιπτώσεις στὴ ζωὴ τῆς Βαρκελώνης. Ὄχι μόνο στὴν πρωτεύουσα ἀλλὰ καὶ σ' ὁλόκληρη τὴν ἐπαρχία κυρήχθηκε ἐμπόλεμη κατάσταση ἀπὸ τὴν ἀστυνομία — ἐνάντια στὴν ὀργανωμένη ἐργατικὴ τάξη. Δὲν περιορίστηκαν στὶς ἐπιδρομὲς στὰ σπίτια ἀλλὰ ἄρχισαν νὰ διαλύουν ὅλες τὶς συγκεντρώσεις πολιτῶν στοὺς δρόμους, σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε τελικὰ ἔκλεισαν οἱ κινηματογράφοι καὶ τὰ διάφορα κέντρα διασκέδασης. Μετὰ τὶς 8 τὸ βράδυ οἱ μόνοι ποὺ κυκλοφοροῦσαν στοὺς δρόμους τῆς πρωτεύουσας ἦταν οἱ μπάτσοι τῆς Πολίσια Ἀρμάδα. Ἡ Μπριγάδα Πολιτίκο Σοσιάλ ἔνοιωσε ἡ ἴδια ἀδύναμη νὰ ἐγγυηθεῖ τὴν τάξη στὴν πόλη καὶ κινητοποίησε τὴν Ταξιαρχία κατὰ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τὴν Γκουάρντια Οὐρμπάνα καὶ τελικὰ ζήτησε ἐνισχύσεις ἀπὸ τὴ Μαδρίτη, ἀπὸ τὴν Διεύθυνση Ἐθνικῆς Ἀσφαλείας. Ἡ ἀστυνομία πῆρε πενήντα ταξί, ἔβαλε μπάτσους στὴ θέση τοῦ ὁδηγοῦ καὶ τὰ ἔστειλε νὰ κυκλοφοροῦν στοὺς δρόμους. Ὅποιος ἔμπαινε μέσα πήγαινε κατευθεῖαν στὰ ἀρχηγεῖα τῆς ἀσφάλειας γιὰ ἐξακρίβωση στοιχείων.

---

* Ὁ Τομὰ Ζὶλ Λάμας, μέλος τῆς BRIGADA DE INVESTIGACION CRIMINAL (CID) ἀπὸ τὸ 1946 ἕως τὸ 1953 ἀναφέρει στὸ βιβλίο του «LA LEY CONTRA EL CRIMEN» (ἐκδ. IMPRENTA PULCRA, Βαρκελώνη 1956) «τὸ αὐτοκίνητο ποὺ μετέφερε τοὺς ἄτυχους φαλαγγίτες ἦταν παρόμοιο μὲ τοῦ Κομισσάριου, καὶ ἡ σύγχυση ποὺ ἐπακολούθησε κατέληξε στὸ θάνατό τους».

Οἱ ἀντιστασιακὲς ὁμάδες χτυπήθηκαν ἔτσι περισσότερο ἀπ' ὅτι φαίνεται σὲ πρώτη ἐντύπωση — τὸ ταξὶ ἦταν τὸ συνηθισμένο μεταφορικὸ μέσο γιὰ τὰ μέλη τους.

Ὑπῆρχε τέτοια ἔνταση στὴν πόλη ὥστε πολλὲς φορὲς συνέβαιναν τρομερὰ ἀτυχήματα. Οἱ μπάτσοι ἦταν τόσο νευρικοὶ ποὺ συχνὰ πυροβολοῦσαν φιλήσυχους πολίτες ἐνῶ αὐτοὶ πήγαιναν νὰ βγάλουν τὴν ταυτότητα ἀπὸ τὴν τσέπη τους. Ὁμάδες πέντε ἀστυνομικῶν σταματοῦσαν τὰ λεωφορεῖα στὸ δρόμο κι ἔκαναν ἔρευνα σ' ὅλους τοὺς ἐπιβάτες μὲ τὰ ὅπλα στὰ χέρια.

Οἱ ὁμάδες δράσης δὲν ἔκαναν καμμιὰ προσπάθεια νὰ ἀφήσουν τὴν κατάσταση νὰ ἐκτονωθεῖ — ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Ὁ Βενσεσλάο Χιμένεθ μὲ τὸν Σιμὸν Γκρασία κατέλαβαν μιὰ κοῦρσα κι ἀπ' αὐτὴν πυροβόλησαν μέρα μεσημέρι στὸ κέντρο τῆς Βαρκελώνης δυὸ φρουρούς - ἀστυνομικούς. Ἀκολουθεῖ τὸ ἐπίσημο ἀνακοινωθέν, ποὺ μοιράστηκε στὸν Τύπο:

«Χτὲς πρωὶ στὶς 10 ἕνα ἰδιωτικὸ αὐτοκίνητο ὁδηγούμενο κατὰ μῆκος τῆς Κάλλε Προβένζα μὲ κατεύθυνση πρὸς τὸ Πασέο ντὲ Χενερὰλ Μόλα σταμάτησε ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν Μπάνκο ντὲ Βισκάγια, στὴν διασταύρωση τῶν παραπάνω δρόμων. Οἱ ἐπιβάτες τοῦ αὐτοκινήτου πυροβόλησαν δύο ἀξιωματικοὺς ἐν ὑπηρεσία τῆς Πολίσια Ἀρμάδα ἔξω ἀπὸ τὴν Τράπεζα. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπέκρουσαν ἐπιτυχῶς τὴν θρασύδειλη ἐπίθεση, ὅμως οἱ παρ' ὀλίγον δολοφόνοι κατόρθωσαν νὰ διαφύγουν. Ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ἀστυνομίας Μανουὲλ Ροντρίγκελ Καρμαλλέδα τραυματίστηκε σοβαρὰ καὶ μεταφέρθηκε στὸ Χοσπιτὰλ Μιλιτὰρ ντὲ Χενεραλίσσιμο ὅπου τοῦ ἔγινε ἐπιτυχὴς ἐγχείρηση. Ὁ συνάδελφός του δὲν πληγώθηκε σοβαρὰ καὶ ἐπέστρεψε στὸ σπίτι του μετὰ λίγες ὧρες. Μία περαστική, ἡ Φέρμενς Κεράλτ πληγώθηκε ἐπίσης κατὰ τὴν ἐπίθεση».

Αὐτὸ ποὺ δὲν ἀναφέρθηκε ἦταν ὅτι τὴν γυναίκα πυροβόλησαν οἱ ἀστυνομικοὶ καθὼς «ἀπέκρουαν τὴν θρασύδειλη ἐπίθεση». Ὁ Ἀστυνομικὸς Ἐπίτροπος τῆς Βαρκελώνης πῆρε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἕνα ἀνώνυμο γράμμα ὅτι θὰ τὸν ἐκτελοῦσαν καὶ θὰ ἀνατίναζαν τὸ ἀρχηγεῖο τῆς ἀστυνομίας. Οἱ ἀρχὲς πῆραν στὰ σοβαρὰ αὐτὴ τὴν ἀπειλὴ θεωρώντας την τελείως πιθανὴ καὶ ἐνίσχυσαν τὴν φρουρὰ τοῦ κτιρίου ὥσπου στὸ τέλος μετέτρεψαν σὲ φρούριο ὁλόκληρη τὴν Βία Λαγιετάνα*.

---

* Οἱ ἀστυνομικοὶ ἦταν ἀπόλυτα δικαιολογημένοι ποὺ πῆραν στὰ

Ἐπίσης ἀπαγορεύτηκε σὲ κάθε αὐτοκίνητο νὰ πλησιάζει σὲ ἀκτίνα πενήντα μέτρων τὰ Ἀρχηγεῖα τῆς Ἀστυνομίας καὶ οἱ μπάτσοι εἶχαν ἐντολὴ νὰ πυροβολοῦν κάθε ὕποπτο ὄχημα. Ἦταν συχνὰ τὰ τεράστια μποτιλιαρίσματα, ὅποτε ἡ ἀστυνομία ἔστηνε μπλόκο σὲ ὀχήματα καὶ πεζούς. Τέλος, γιὰ νὰ ἀποτραπεῖ ἡ ἀνατίναξη τῶν ἀρχηγείων, μαζέψαν στὸν τελευταῖο τους ὄροφο ὅλους τοὺς ἀντιφασίστες ποὺ εἶχαν συλλάβει καὶ μποροῦσαν νὰ τοὺς μεταφέρουν ἐκεῖ. Ἐκείνη τὴν περίοδο συναγερμοῦ, ποὺ βάστηξε ἀρκετὲς ἑβδομάδες, ὁ Ἐπίτροπος δὲν ἔβγαινε καθόλου ἀπὸ τὴ «Γιεφατοῦρα», δὲν πῆγε οὔτε μιὰ φορὰ σπίτι του. Πολλοὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ἀκολούθησαν τὸ παράδειγμά του κι ὅποτε ἀναγκαζόταν νὰ ξεμυτίσουν, ἀγκάλιαζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ ἀποχαιρετιζόταν σὰν νὰ βλεπόταν γιὰ τελευταία φορὰ — σ' αὐτὸ τὸν κόσμο τουλάχιστον. Ἦταν αὐτὸ ποὺ λέμε μιὰ ἐποχὴ πανικοῦ.

Στὶς 9 Μαρτίου 1949, στὶς 9 τὸ βράδυ, δυὸ ταξὶ σταμάτησαν ἔξω ἀπὸ τὸ Νο 40 τῆς Κάλλε Σανχοῦρχο. Τέσσερις ἀξιωματικοὶ τοῦ εἰδικοῦ κλάδου ἀπὸ τὸ τμῆμα τοῦ Χοσπιταλὲτ ντὲ Λιομπρεγκάτ, ἀνάμεσά τους κι ὁ Ἀστυνόμος Τρίτης Τάξεως Ἀντόνιο Χουαρέζ, μαζὶ μὲ τέσσερις τῆς Πολίσια Ἀρμάδα βγῆκαν ἀπὸ τὰ ταξὶ καὶ ἀφοῦ ἄλλαξαν λίγες λέξεις μὲ τὸν νυχτοφύλακα ποὺ τοὺς εἶχε καλέσει, πῆραν θέσεις σὰν νὰ εἶχαν περίπου νὰ ἐπιτεθοῦν σὲ ἕνα φρούριο. Δυὸ τῆς Πολίσια Ἀρμάδα καὶ ὁ νυχτοφύλακας κάλυπταν τὴ μπρὸς πόρτα καὶ ἄλλοι δύο τὴν πίσω ὄψη τοῦ σπιτιοῦ. Οἱ τέσσερις ἀστυνομικοὶ μπῆκαν σιωπηλοὶ στὸ σπίτι καὶ χτύπησαν μιὰ πόρτα στὸ πρῶτο πάτωμα.

σοβαρὰ αὐτὴ τὴν ἀπειλή. Τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴν ἐξέγερση τῆς Βαρκελώνης στὶς 8 Ἰανουαρίου 1933 θὰ ἦταν ἡ ἀνατίναξη τῶν ἴδιων ἀκριβῶς ἀρχηγείων τῆς Βία Λαγιετάνα, καὶ τοῦ κτίριου τῆς Πολιτικῆς Κυβέρνησης τῆς Πλάζα ντὲλ Παλάτσιο. Ἀναρχικὲς ὁμάδες εἶχαν βάλει μεγάλες ποσότητες δυναμίτη στὰ θεμέλια τῶν δύο κτιρίων. Ἡ βόμβα κάτω ἀπὸ τὸ κτίριο τῆς Κυβέρνησης δὲν ἔσκασε, ὅμως ἡ ἄλλη τῆς Βία Λαγιετάνα ἔσκασε. Ὁ μόνος λόγος ποὺ δὲν ἀνατίναξε ὁλόκληρο τὸ κτίριο ἦταν πὼς καθὼς εἶχε κατασκευαστεῖ ἀπὸ τὰ πρίν, τὸ μεγάλο της μέγεθος ἐμπόδισε νὰ τοποθετηθεῖ ἀρκετὰ κοντὰ στὰ θεμέλια, ὁπότε θὰ ἔφτανε στὸ μέγιστο ἡ ἐκρηκτική της ἰσχύ. Δὲς Ρικάρντο Σὰνζ «EL SINDICALISMO Y LA POLITICA — LOS SOLIDARIOS Y NOSOTROS» (τὸ ἐξέδωσε ὁ συγγραφέας, Γαλλία 1966).

Τὸ διαμέρισμα ἀνῆκε σ' ἕναν σιδηροδρομικό, τὸν Ἄνχελ Χερναντὲζ Ροντρίγκες ποὺ ἐκείνη τὴν ὥρα ἦταν στὴ δουλειά του, στὴ νυχτερινὴ βάρδια. Ἡ ὥρα τῆς ἐπιδρομῆς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀξιωματικῶν ποὺ συμμετεῖχαν δείχνουν ὅτι αὐτὴ δὲν ἦταν μιὰ συνηθισμένη ἐπιχείρηση ἀλλὰ μιὰ εἰδικὴ ἐπιδρομὴ μὲ κάποιον συγκεκριμένο σκοπό. Ἴσως, ἡ ἀστυνομία εἶχε πληροφορηθεῖ ὅτι μέλη τῆς ἀντίστασης ἔμεναν ἐκεῖ. Στὴν πόρτα ἀπάντησε ἡ γυναῖκα τοῦ σιδηροδρομικοῦ ἡ Μανουέλα Βαλέριο Ράμος.

«Ποιός χτυπάει;»

«Ἕνα ἐπεῖγον τηλεγράφημα».

Ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ ἀντίκρυσε μιὰ κάννη. Μιὰ φωνὴ ψιθύρισε:

«Ἀστυνομία! Ποιός κοιμᾶται μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι;»

«Δυὸ ἄντρες» ἀπάντησε τρέμοντας ἀπ' τὸν φόβο.

«Ποῦ;»

Ἔδειξε τὸ πρῶτο δωμάτιο στὸν διάδρομο κι οἱ τέσσερις μπάτσοι μπῆκαν στὸ διαμέρισμα μὲ τὰ ὅπλα στὰ χέρια.

Ἂν καὶ ὅλη ἡ συζήτηση ἔγινε ψιθυριστά, τὰ χτυπήματα στὴν πόρτα εἶχαν ξυπνήσει τὸν Χοσὲ Σαμπατὲ ποὺ πράγματι κοιμόταν σ' ἐκεῖνο τὸ δωμάτιο. Ἡ πόρτα ἦταν ἐλαφρὰ ἀνοιχτὴ κι ὁ Χοσὲ εἶχε παρακολουθήσει τὴ σκηνή. Μόλις εἶδε τὴν ἀστυνομία νὰ πλησιάζει τοὺς πυροβόλησε ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας. Ὁ Ἀντόνιο Χουάρεζ ποὺ προχωροῦσε πρῶτος ἔπεσε νεκρὸς μὲ μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι. Οἱ ἄλλοι πανικοβλήθηκαν, ἔχαναν μεταβολὴ καὶ κατρακύλησαν τὶς σκάλες. Ὁ ἀδερφὸς τοῦ Ἐλ Τσίκο κι ὁ Χοσὲ Λοπὲζ Πενέδο ποὺ κοιμόταν στὸ διπλανὸ δωμάτιο, ἅρπαξαν τὴν εὐκαιρία καὶ χώθηκαν καὶ οἱ δυὸ στὴν κουζίνα ἀπ' ὅπου μποροῦσαν νὰ ἐλέγχουν τὴν εἴσοδο τοῦ διαμερίσματος. Ἔστησαν στὴν πόρτα τὸ τραπέζι τῆς κουζίνας νὰ τοὺς προστατεύει καὶ ἑτοιμάστηκαν νὰ πουλήσουν ἀκριβὰ τὶς ζωές τους ἀξιοποιώντας τὰ λίγα πυρομαχικά ποὺ τοὺς ἔμεναν.

Οἱ ἀστυνομικοὶ δὲν τοὺς ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία νὰ παραδοθοῦν εἰρηνικά, ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν ἀπὸ τὸ κεφαλόσκαλο. Μιὰ σφαῖρα πέρασε τὸ στῆθος τοῦ Χοσὲ Σαμπατὲ καὶ βγῆκε ἀπὸ πίσω, στὸν δεξὶ ὦμο περίπου. Ἡ κατάσταση γινόταν πολὺ ἄσχημη γιὰ τοὺς δυὸ συντρόφους. Ἔπρεπε νὰ τὸ σκάσουν πρὶν ἔρθουν ἐνισχύσεις στὴν ἀστυνομία — κάτι ποὺ δὲν θὰ ἀργοῦσε, τὸ ἤξεραν. Πήδησαν ξυπόλητοι ἀπ' τὸ παράθυρο στὸν δρόμο, κάτω. Οἱ δυὸ φρουροὶ ποὺ εἶχαν μείνει ἔξω εἶχαν ἀποτραβηχτεῖ κάπως ὅταν ἀκούστηκαν

οἱ γδοῦποι ἀλλὰ πρόφτασαν νὰ δοῦν τὶς δυὸ σιλουέττες νὰ ἐξαφανίζονται. Ἔδωσαν ἀμέσως συναγερμὸ κι ἔτρεξαν ἀπὸ πίσω τους. Μιὰ ριπὴ ὁπλοπολυβόλου πέτυχε τὸν Χοσὲ Πενέδο καὶ τὸν χτύπησε στὰ πνευμόνια. Ἂν καὶ ἦταν τραυματισμένος κι ὁ ἴδιος ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ προσπάθησε νὰ βοηθήσει τὸν σύντροφό του ποὺ ὅμως τὸ τραῦμα του ἦταν πολὺ σοβαρό, δὲ μποροῦσε πιὰ νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του.

«Τρέχα Πέπε... Γλύτωσε ἐσύ... Ἐγὼ τέλειωσα!»

Ἀνίσχυρος νὰ βοηθήσει τὸν συντροφό του ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ ξεγλύστρησε κάτω ἀπὸ ἕνα χαλάζι σφαῖρες. Ὁ Λοπὲζ, ἀναίσθητος, μεταφέρθηκε στὸ Τμῆμα τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ τοῦ Κὸλ Μπλάνκ στὴν Κάλλε ντὲλ Προγκρέσσο μαζὶ μὲ ἕναν σωφὲρ τῶν ἀστυνομικῶν ποὺ εἶχε κι αὐτὸς τραυματιστεῖ ἐλαφρὰ στὴν ἀψιμαχία.

Ὁ Λοπὲζ ἐγχειρίσθηκε ἀμέσως κι ἔπειτα μεταφέρθηκε στὸ Στρατιωτικὸ Νοσοκομεῖο ὅπου συνεχίστηκε ἡ θεραπεία. Ἐνῶ ἦταν ἀκόμη σὲ ἄσχημη κατάσταση ὁδηγήθηκε γιὰ ἀνάκριση στὸ Ἀρχηγεῖο τῆς Ἀσφάλειας. Ἐκεῖ εἶχε τὴν ἱκανοποίηση νὰ μάθει ὅτι ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ εἶχε γλυτώσει*.

---

* Ὁ Χοσὲ Λοπὲζ Πενέδο, ἀπὸ τὸ Περέδες ντὲ Κουϊδὰδ τοῦ Ὀρένσε, γεννήθηκε στὶς 13 Ἰουλίου 1915. Τὸ στρατοδικεῖο τὸν καταδίκασε σὲ θάνατο στὶς 16 Νοεμβρίου 1949. Ἐκτελέστηκε στὴ Βαρκελώνη στὶς 4 Φεβρουαρίου 1950, δίπλα στὸν Κάρλος Βιδὰλ Πασανάου, ποὺ εἶχε κατηγορηθεῖ γιὰ συμμετοχὴ στὸ «άττεντὰτ» τῆς Κάλλε ντε Μαρίνα.

Λίγες ὥρες πρὶν τὸν στήσουν στὸ ἀπόσπασμα, ἔγραψε τὸ τελευταῖο γράμμα στὴ γυναίκα του:

«Πολυαγαπημένη μου γυναίκα.

Αὐτὲς τὶς λίγες τελευταῖες ὥρες ποὺ μοῦ ἀπέμειναν, ὅλο σκέφτομαι ἐσένα καὶ τὶς κοροῦλες μας.

»Σήμερα νοιώθω πιὸ ἔντονα τοὺς φόβους ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἦταν φανεροὶ στὰ γράμματά μου.

»Πονάω ποὺ διαλύονται ὅλα αὐτὰ τὰ ὄνειρα ποὺ κάναμε πρὶν λίγο καιρό, ὅτι μιὰ εὐτυχισμένη μέρα θὰ γυρίσω νὰ ζήσουμε πάλι μαζί, ἐμεῖς καὶ τὰ παιδιά μας.

»Σοῦ ξαναλέω αὐτὸ ποὺ εἶχα γράψει ἀπὸ τὰ πρῶτα μου γράμματα, προσπάθησε νὰ μείνεις κοντὰ στοὺς γονεῖς μας καὶ στὴν ὑπόλοιπη οἰκογένεια.

»Χαιρέτισέ μου τὸν ἀδερφό σου καὶ τὴν οἰκογένειά του. Τὴ μητέρα μου ἀγκάλιασέ την ἀπὸ μένα, κι ἐγὼ σοῦ στέλνω σὲ σένα καὶ

Εἶναι ἀδύνατο νὰ φανταστοῦμε τὸ πῶς ἡ ἀστυνομία κατάφερε νὰ βρεῖ τὸ σπίτι στὴν Τοράσσα. Ὁ Χοσὲ κι ὁ Φρανσίσκο Σαμπατὲ θὰ ἔφευγαν τὴν ἄλλη μέρα μαζὶ μὲ τὸν Πενέδο γιὰ τὴ Γαλλία. Ὁ Φρανσίσκο κι ὁ Πενέδο ἤθελαν νὰ διανυκτερεύσουν στὰ βουνὰ ἀλλὰ ὁ Χοσὲ προτιμοῦσε ἕνα ἄνετο κρεββάτι κι ὁ Πενέδο ἀποφάσισε τὴν τελευταία στιγμὴ νὰ τὸν ἀκολουθήσει. Ἡ ἐπιδρομὴ λοιπὸν δείχνει νὰ ἔγινε τελείως τυχαῖα καθὼς μάλιστα μόνον οἱ τρεῖς σύντροφοι καὶ οἱ ἰδιοκτῆτες τοῦ διαμερίσματος ἤξεραν ὅτι θὰ διανυκτέρευαν ἐκεῖ.

Ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ ἤξερε θαυμάσια τὴν περιοχὴ καὶ μολονότι σοβαρὰ πληγωμένος κατάφερε νὰ ξεφύγει. Χρησιμοποιώντας ὅλη του τὴν τόλμη ἔφτασε μέχρι ἕνα κεραμοποιεῖο, ἀρκετὰ μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο τῆς συμπλοκῆς. Ἐκεῖ πέτυχε δυὸ νυχτοφύλακες τῆς ἀστυνομίας νὰ κουβεντιάζουν μὲ τὸν φύλακα τοῦ ἐργοστασίου. Ἀπειλώντας τους μὲ τὸ πιστόλι του (ἂν καὶ δὲν εἶχε σφαῖρες, ἦταν ἄδειο) τοὺς ἀνάγκασε νὰ τοῦ δώσουν ἕνα παντελόνι κι ἕνα σακκάκι. Ἡ ξαφνικὴ ἐμφάνιση ἑνὸς σχεδὸν γυμνοῦ, καταματωμένου ἄντρα μ' ἕνα πιστόλι στὸ χέρι ἔκανε τοὺς φρουροὺς νὰ τὰ χάσουν. Χωρὶς διαμαρτυρίες τοῦ ἔδωσαν τὰ ροῦχα ποὺ ζητοῦσε — δὲν ἤξεραν τί μπελάδες θὰ τοὺς ἔφερνε αὐτὸ ἀργότερα, ὅταν θὰ ἀντίκρυζαν τὴν Μπριγάδα Πολιτίκο Σοσιάλ.

Ὁ Χοσὲ φόρεσε τὸ παντελόνι καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἑνὸς νυχτοφύλακα ἔδεσε πρόχειρα τὸ τραῦμα του γιὰ νὰ σταματήσει τὴν αἱμορραγία. Ξεκίνησε γιὰ τὸ Ρίο Λιομπρεγκάτ καὶ μὲ ἀπίστευτη προσπάθεια κατάφερε νὰ διασχίσει τὸ ποτάμι. Τελικὰ κατέφυγε στὸ σπίτι ἑνὸς σύντροφου, δώδεκα χιλιόμετρα περίπου ἀπὸ τὸν τόπο τῆς μάχης, ὅπου ἤξερε ὅτι θὰ τὸν ἔκρυβαν.

Τὴν ὥρα ποὺ ὁ Χοσὲ ἀγωνιζόταν γιὰ τὴ ζωή του ὁ Φρανσίσκο τὸν ἔψαχνε παντοῦ, ἀγνοώντας τὸν κίνδυνο γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ὁ Ἐλ Τσίκο λάτρευε τὸν ἀδερφό του ποὺ δὲν ἦταν μόνο ἀτρόμητος ἀλλὰ ἐπίσης ἦταν ἐξαιρετικὰ ἔξυπνος, κάτι ποὺ ὁ Ἐλ Τσίκο ἐκτιμοῦσε ἰδιαίτερα. Τὰ δυὸ ἀδέρφια πάντοτε καταλαβαίνονταν ἀπόλυτα, οἱ θέσεις καὶ ἡ συμπεριφορά τους συνέπιπταν παντοῦ ὄχι μόνο στὰ πολιτικὰ ἀλλὰ καὶ στὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ δράση. Μετὰ δυὸ μέ-

---

στὰ ἀκριβά μας κοριτσάκια τὸ πιὸ ζεστὸ ἀγκάλιασμα ποὺ μπορεῖ νὰ στείλει ἡ καρδιά μου.

»Φιλιά, φιλιά, φιλιά, κι ὁ τελευταῖος μου ἀποχαιρετισμός.

Πέπε».

ρες ψάξιμο ὁ Ἐλ Τσίκο ἐντόπισε ἐπιτέλους τὸν ἀδερφό του.

Τὸ σπίτι στὴν Τοράσσα τῆς Μανουέλα Βαλέριο Ράμος ἐρευνήθηκε προσεκτικὰ καὶ τῆς ἴδιας τῆς ἔκαναν ἐξαντλητικὴ ἀνάκριση. Στὸ σπίτι βρέθηκε ἕνας κατάλογος ἀναρχικῶν κρατουμένων καὶ τῶν οἰκογενειῶν τους, τὸν εἶχε συντάξει ὁ Φρανσίσκο Μπαλέστερ Ὀροβίτς ὅσο ἦταν στὶς Πρότυπες Φυλακὲς κι ἀργότερα τὸν εἶχε δώσει στὸν Χοσὲ Σαμπατέ.

Ἡ διαφυγὴ τοῦ Χοσὲ κι ὁ θάνατος ἑνὸς μπάτσου γέμισαν μὲ ἀνησυχία τὰ «μεγάλα πρόσωπα» τῆς Βία Λαγιετάνα. Ἔπρεπε νὰ ἔχουν μιὰ ἐπιτυχία, καὶ σύντομα μάλιστα, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ὕπαρξή τους. Ἐξέτασαν προσεκτικὰ τὸν κατάλογο τοῦ Μπαλέστερ καὶ βρῆκαν ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς φυλακισμένους εἶχε ἀπολυθεῖ πρόσφατα μὲ «μερικὴ ἐλευθερία». Ἀποφάσισαν νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν σὰν ἐξιλαστήριο θῦμα ἂν καὶ τὸ ἤξεραν ὅτι ἦταν τελείως ἄσχετος μὲ τὴν ὑπόθεση. Τὰ ξημερώματα τῆς 11 Μάρτη 1949 οἱ δολοφόνοι χτύπησαν τὴν πόρτα τοῦ Νου 4 τῆς Κάλλε ντὲ λὰ Τόρρε στὴν περιοχὴ τοῦ Σὰν Γερβάσιο τῆς Βαρκελώνης. Μόλις ἀναγνώρισαν αὐτὸν ποὺ τοὺς ἀπάντησε ὅτι ἦταν αὐτὸς ποὺ εἶχε ἀπολυθεῖ πρόσφατα, τὸν πυροβόλησαν ἐξ ἐπαφῆς μπροστὰ στὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιά του. Τὸ θύμα, ὁ Μιγκουὲλ Μπάρμπα Μονκάγιο* ἦταν ἕνας παλαίμαχος ἀγωνιστής, γνωστὸς μὲ τὸ ψευδώνυμο «Ρέγιες». Ἦταν δημοφιλὴς καὶ λαϊκὸς τύπος, τὸν ἀγαποῦσαν πολὺ στὸ προάστιο Γκρασία τῆς Βαρκελώνης, ἂν καὶ τὸ σπίτι του ἦταν στὸ Σὰν Γκερβάσιο.

Ὅσο γιὰ τὴ Μανουέλα Βαλέριο, αὐτὴ ἀναγκάστηκε νὰ ὁμολογήσει ὅτι τοὺς ξένους τῆς τοὺς εἶχε συστήσει ἕνας γείτονας ἀπὸ τὸ Χοσπιταλὲτ ντὲ Λιομπρεγκάτ, προάστιο δίπλα στὴν Τοράσσα. Ἡ ἀστυνομία ἔκανε ἐπιδρομὴ στὴ διεύθυνση ποὺ ἀπέσπασε καὶ βρῆκε ἐκεῖ μεγάλες ποσότητες ἀπὸ ὅπλα, πυρομαχικὰ καὶ δέματα μὲ ἀντιφρανκικὰ ἔντυπα.

Ὁ Χοσὲ χρειαζόταν ἐπειγόντως νὰ χειρουργηθεῖ. Ὁ Φραν-

* Ὁ Μπάρμπα ἦταν πενήντα χρονῶν. Καταδικασμένος σὲ θάνατο μετὰ τὴ νίκη τοῦ Φράνκο, τελικὰ δὲν ἐκτελέστηκε καὶ ἀπελευθερώθηκε μετὰ ἑφτὰ χρόνια φυλακή. Τὸν ξανάπιασαν τὸν Αὔγουστο τοῦ 1947, μαζὶ μὲ μερικοὺς νεώτερους συντρόφους. Ἡ ἀστυνομία τὸν δολοφόνησε ἀκριβῶς μόλις εἶχε γυρίσει σπίτι του ἀπ' τὴ φυλακή.

σίσκο προσπάθησε νὰ τὸν χειρουργήσει ὁ ἴδιος μὲ τὸ σουγιά του ἀλλὰ δὲν ἦταν σίγουρος γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα, κατέληξε λοιπὸν σὲ μιὰ κλινική, σ' ἕναν γιατρὸ ποὺ τοῦ εἶχαν συστήσει. Εἶπε στὴν νοσοκόμα ὑπηρεσίας τὸ ὄνομα τοῦ γιατροῦ ποὺ ἤθελε λέγοντας ὅτι ἦταν ἄμεση ἀνάγκη.

«Φοβᾶμαι ὅτι ἂν δὲν ἔχετε ραντεβοῦ δὲ θὰ μπορέσετε νὰ τὸν δῆτε» τοῦ εἶπε.

«Ξέρω ὅτι ἔτσι γίνεται συνήθως», εἶπε ὁ Φρανσίσκο «ἀλλὰ αὐτὴ ἡ περίπτωση εἶναι διαφορετική. Πῆτε του ὅτι μὲ στέλνει ὁ δόκτωρ τάδε. (καὶ εἶπε τὸ ὄνομα ἑνὸς ἄλλου γνωστοῦ του γιατροῦ) καὶ ὅτι πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ τὸν δῶ».

Ἡ νοσοκόμα ὁδήγησε ἀμέσως τὸν Σαμπατὲ μέσα.

«Τί θέλετε;»

«Ἕνας ἀγωνιστὴς τραυματίστηκε ἄσχημα ἀπ' τὴν ἀστυνομία. Πάρε ὅ,τι σοῦ χρειάζεται κι ἀκολούθησέ με» εἶπε ἐπιτακτικὰ ὁ Ἐλ Τσίκο.

«Δὲν πρόκειται νὰ σὲ ἀκολουθήσω» ἀπάντησε ὁ γιατρός. «Γιὰ χάρη τοῦ πληγωμένου ὅμως πρέπει νὰ σοῦ πῶ ὅτι δὲν εἶσαι διόλου προνοητικός, κι αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι μοιραῖο. Εἶμαι χειροῦργος εἰδικευμένος σὲ ἐγχειρήσεις κήλης καὶ ἐντέρου, γιὰ τὰ ὑπόλοιπα εἶμαι σχεδὸν ἄχρηστος».

Ὁ Σαμπατὲ ἀγρίεψε κάπως μὲ αὐτὴ τὴν ἀπάντηση, ἡ τιμιότητα τοῦ γιατροῦ ὅμως τὸν ἔπεισε.

«Πολὺ καλά, ξέχνα λοιπὸν τὴ συνάντησή μας. Θὰ εἶναι καλύτερα γιὰ ὅλους, καὶ γιὰ σένα βέβαια. Λυπᾶμαι γιὰ τὴν ἐνόχληση».

Ὁ Φρανσίσκο θυμήθηκε ὅτι ὁ Πέδρο Ἀδρόδερ Φὸντ (Ἐλ Γιάγιο ὁ παπποῦς) ἤξερε ἕναν γιατρὸ ἀντιφασίστα καὶ πολὺ ἀνθρωπιστὴ ποὺ ποτὲ του δὲν εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ βοηθήσει ὅποιον τὸν χρειαζόταν. Ὁ Ἐλ Τσίκο δὲ μπόρεσε νὰ βρεῖ τὸν Ἐλ Γιάγιο, ἔμαθε ὅμως τὴ διεύθυνση τοῦ γιατροῦ ἀπὸ ἕναν ἄλλο σύντροφο.

Ὁ γιατρὸς αὐτὸς συνόδευσε τὸν Σαμπατὲ στὸ κρυσφήγετο τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἡ διάγνωση ἦταν σωστή: ἡ σφαῖρα εἶχε περάσει τὸ σῶμα χωρὶς νὰ ἀγγίξει κανένα ζωτικὸ ὄργανο. Ἡ ἐγχείρηση πέτυχε καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχαν ἐπιπλοκὲς — πράγματι τὸ τραῦμα δὲ φαινόταν νὰ ἔχει μολυνθεῖ — ὁ Χοσὲ σύντομα θὰ βρισκόταν καὶ πάλι στὸ πόδι.

Τὸ πιὸ πιεστικὸ πρόβλημα εἶχε λυθεῖ πλέον, παρέμενε τὸ θέμα τῆς ἀσφάλειας καθὼς ἡ κρυψώνα τοῦ Χοσὲ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ

χρησιμοποιηθεῖ γιὰ πολύ. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἀποφάσισε νὰ μεταφέρει ἀλλοῦ τὸν ἀδερφό του, ὅπου θὰ μποροῦσε νὰ ἀναρρώσει εἰρηνικὰ καὶ ἥσυχα. Γιὰ τὴν μετακίνηση πλησίασε ἕναν χωρικό, φίλο του, καὶ ζήτησε τὸ κάρρο του.

«Πρέπει νὰ μοῦ τὸ δώσεις. Πάρε ὅ,τι ἔχω. Ἂν τὸ χάσω θὰ μπορέσεις νὰ ἀγοράσεις ἄλλο κι ἂν σὲ ρωτήσει κανεὶς τί ἀπέγινε πὲς ὅτι στὸ ἔκλεψαν. Ἔδωσε 40.000 πεσέτες στὸν χωρικό.

Ὁ Φρανσίσκο ξάπλωσε ἀναπαυτικὰ τὸν Χοσὲ στὸ πίσω μέρος καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ Σὰν Μπόυ ὅπου ἄφησαν τὸ κάρο καὶ τὸ ἄλογο. Μεταμφιεσμένος σὰν ἀπόφοιτος τοῦ τοπικοῦ τρελλοκομείου, γιὰ νὰ ἀποφύγει σχόλια γιὰ τὴν παράξενη ἐμφάνιση τοῦ ἀδερφοῦ του, πῆρε ἕνα ταξὶ γιὰ τὸ Μαρτορέλλ καὶ τὸν κουβάλησε ἐκεῖ. Ὁ Φρανσίσκο ἔνοιωσε ἀσφαλὴς πλέον, χωρὶς νὰ ἔχει τίποτα νὰ φοβηθεῖ, κι ἄρχισε νὰ προμηθεύεται ὅτι τοὺς χρειαζόταν γιὰ νὰ ξαναοργανώσουν τὴ ζωή τους, ἀλλά...

Οἱ ἀδερφοὶ μόλις εἶχαν ἀρχίσει νὰ νοιώθουν ἄνετα στὸ νέο τους κρυσφήγετο ὅταν ἀντιλήφτηκαν ὅτι ἡ ἀστυνομία ἐπιτηροῦσε ἕνα γειτονικὸ σπίτι, προφανῶς ἐπειδὴ πίστευαν ὅτι κάποτε θὰ ἐμφανιζόταν κάποιος ἀπὸ τοὺς Σαμπατέ. Οἱ δυὸ ἀδερφοὶ βρῆκαν νὰ ὑπάρχει γύρω τους ἕνα τεράστιο δίκτυο παρακολούθησης. Τὰ πάντα ἔδειχναν νὰ ἐξασφαλίζουν τὴ σύλληψή τους.

Ἡ ἀστυνομία εἶχε εἰσβάλλει στὸ σπίτι μιᾶς οἰκογένειας μὲ δυὸ παιδιά, ἕνα δεκάχρονο κοριτσάκι κι ἕνα μωρὸ ποὺ διαρκῶς κλαψούριζε. Ἦταν φυσικὸ οἱ ἀστυνομικοὶ νὰ εἶναι ἐκνευρισμένοι μὲ τὴ δουλειὰ αὐτὴ καὶ τὸ μικρὸ τοὺς ἐξαγρίωνε ἀκόμη περισσότερο. Στὸ τέλος ὁ ἕνας ἔχασε τὴν ὑπομονή του καὶ τἄβαλε μὲ τὴ μάνα.

«Ἀρκετὰ τὸ ἀνέχτηκα αὐτό! Κάν'το νὰ σωπάσει αὐτὸ τὸ μπάσταρδο»! «Πολὺ δύσκολο νὰ σωπάσει» εἶπε ἐκείνη. «Εἶναι ὥρα νὰ τὸ ταΐσω καὶ δὲν ὑπάρχει σταγόνα γάλα στὸ σπίτι, ἄφησέ με νὰ βγῶ νὰ φέρω λίγο ἢ τουλάχιστον νὰ στείλω τὴν κόρη μου».

Οἱ μπάτσοι δὲν ἤθελαν κανεὶς νὰ βγεῖ ἀπ' τὸ σπίτι γιατὶ τὸ ἤξεραν ὅτι ἂν μάθαινε κανεὶς γιὰ τὴν παρουσία τους θὰ ξαπλωνόταν ἀμέσως ἡ εἴδηση καὶ ἡ παγίδα θὰ ἀχρηστευόταν. Ὅμως δὲ μποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν ἄλλο τὰ κλάματα τοῦ πεινασμένου μωροῦ κι ἔτσι ἄφησαν τὸ κοριτσάκι νὰ πάει γιὰ γάλα — μὲ τὴ συνοδεία ἑνός τους μὲ πολιτικά... Αὐτὸς ντροπιασμένος γιὰ τὸ ρόλο του εἴτε γιὰ νὰ μὴ τὸν ὑποπτευθεῖ κανένας ἂν τὸν ἔβλεπε μὲ τὸ μικρό, τὸ ἄφησε νὰ

μπεῖ μονάχο του στὸ γαλατάδικο κι ὁ ἴδιος ἔμεινε ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα.

«Φαντάσου... τὸ σπίτι μας εἶναι γεμᾶτο ἀστυνομικούς!»...

Αὐτὸ ἔφτανε. Διαδόθηκε σ' ὅλο τὸ χωριὸ καὶ δὲν ἄργησε νὰ τὸ μάθει κι ὁ Φρανσίσκο. Ἡ κατάσταση λοιπὸν ἄλλαζε. Ἦταν ἄγνωστο πῶς εἶχε ἐπισημάνει ἡ ἀστυνομία ἐκεῖνο τὸ σπίτι καὶ ἂν ἴσως ἀκολουθοῦσαν διάφορα ἴχνη θὰ μποροῦσαν νὰ βροῦν καὶ τὸ δικό τους κρυσφήγετο. Ὁ Χοσὲ εἶχε χάσει πολὺ αἷμα καὶ ἦταν ἀκόμη ἀδύναμος. Νὰ ποὺ εἶχε καὶ τὴν ἀστυνομία καὶ πάλι ξοπίσω του. Τί νὰ κάνουν; Ἔπρεπε νὰ ἑτοιμάσουν μὲ προσοχὴ μιὰν ἀπόδραση γιὰ νὰ γλυτώσουν τὸν ἄμεσο κίνδυνο. Ἀπέκλεισαν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὴν προοπτικὴ μιᾶς κατὰ μέτωπο ἐπίθεσης.

Ὁ Σαμπατὲ μάζεψε σ' ἕνα σακκὶ ὅλο τὸ ἐνοχοποιητικὸ ὑλικὸ ποὺ ὑπῆρχε στὸ σπίτι. Μεταμφιεσμένος σὰν χωρικὸς ξεκίνησε γιὰ τὴ Βαρκελώνη μὲ τὸ σακκὶ στὸν ὦμο του. Συνάντησε μερικοὺς συντρόφους καὶ κατέληξαν σ' ἕνα σχέδιο δράσης: Νὰ ρίξουν τὴν μιὰ ὁμάδα ἀστυνομικῶν πάνω στὴν ἄλλη καὶ μέσα στὴ σύγχυση νὰ φυγαδεύσουν τὸν Χοσέ. Στὸ Μαρτορέλλι ζοῦσε ἕνας πρώην ἀγωνιστὴς ποὺ προσκολλήθηκε ἔπειτα στὸ Φρανκικὸ καθεστώς, εἶχε ἀποκτήσει μάλιστα καὶ κάποιο δημόσιο ἀξίωμα. Ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πάντα προσέχουν νὰ τὰ ἔχουν καλὰ μὲ ὅλους. Αὐτὸν τὸν ἐπισκέφτηκε ἕνας σύντροφος καὶ πάνω στὴν κουβέντα τοῦ εἶπε ὅτι τὸ σπίτι τοῦ τάδε ἦταν γεμᾶτο ἀστυνομικούς.

«Γιατί ἄραγε ὅλη αὐτὴ ἡ φασαρία;» ρώτησε ὁ σύντροφος ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη.

«Αὐτὸ εἶναι ἀπίστευτο, δὲν ἤξερα τίποτε ἐγώ. Πάω κατευθεῖαν στὸ στρατόπεδο νὰ δῶ τί ἔχουν νὰ ποῦν ἐκεῖνοι» ἀπάντησε ὁ γέρος.

Στὸ στρατόπεδο ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ ἀγνοοῦσε τελείως αὐτὴ τὴν παραβίαση τῆς περιοχῆς δικαιοδοσίας της καὶ θεώρησε μεγάλη προσβολὴ τὸ θράσος αὐτῶν τῶν ξένων ἀστυνομικῶν ποὺ ἦρθαν στὸ χωριό τους γιὰ κάποια — τί εἴδους; — ἐπιχείρηση χωρὶς νὰ δώσουν καμμιὰ σημασία στὶς... τοπικὲς ἀρχές.

Ὁ πρώην ἀγωνιστὴς καὶ τωρινὸς φαλαγγίτης ποὺ τὸν ἔτρωγε ἡ περιέργεια, ἐμφανίστηκε στὸ σπίτι μὲ συνοδοὺς δυὸ τῆς Γκουάρντια Σιβίλ. Ἡ ὑπόθεση ἐξελίχτηκε ὅπως ἀκριβῶς ἤθελαν οἱ σύντροφοι. Διαδραματίστηκε μιὰ θυελλώδης σκηνὴ μὲ τὴν κάθε παράταξη νὰ ἐπικαλεῖται διάφορα προνόμια καὶ δικαιώματα καὶ νὰ στήνει ὁμηρικοὺς καυγάδες πάνω στὰ ὅρια δικαιοδοσίας. Βαρειὲς

προσβολὲς ἀκολούθησαν καὶ τελικὰ ἐπικράτησε ἕνα κομφούζιο ἄνευ προηγουμένου. Καὶ ἐνῶ γινόταν ὅλα αὐτὰ ὁ 'Ελ Τσίκο μὲ τὸν Φρανσίσκο Μαρτινὲζ (Πάκο) τὸν Σαντιάγο Ἄμιρ Γκρουάνας ('Ελ Σέριφ) κι ἕναν ἀκόμη κουβάλησαν τὸν Χοσὲ μέχρι τὸ ἁμάξι ποὺ τοὺς περίμενε καὶ τὸν πῆγαν στὰ γρήγορα στὴν 'Αβρέρα. Ἐκεῖ ἔμεινε ὁ Χοσὲ μέχρι νὰ ξαναποκτήσει τὶς δυνάμεις του. Ἔπειτα γύρισε στὴ Γαλλία μαζὶ μὲ ἕναν ἀκόμη ἀναρχικὸ ἀπὸ τὴ Μανρέσα, μὲ ὁδηγὸ τὸν Κατάλα. Ἔφτασε τέλη 'Απριλίου στὴν Τουλούζη καὶ γιὰ ἕνα διάστημα ἔγινε Γραμματέας τῆς Περιφερειακῆς Ἐπιτροπῆς τῆς πατρίδας του, τοῦ Λιομπρεγκάτ.

Μετὰ τὴ φυγάδευση τοῦ Χοσὲ ἡ ὁμάδα γύρισε στὴ Βαρκελώνη ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σύντροφο ποὺ δὲν ἀναφέρω τὸ ὄνομά του. Αὐτὸς κανόνισε ραντεβοῦ μὲ τὸν 'Ελ Τσίκο καὶ γύρισε στὴ Μανρέσα. Τὴν ὁρισμένη μέρα ὁ 'Ελ Τσίκο, ποὺ ποτὲ δὲν ξεχνοῦσε νὰ παίρνει τὶς ἀπαραίτητες προφυλάξεις, εἶδε ἀπὸ μακρυὰ πολλοὺς ἀστυνομικοὺς μαζεμένους στὸ σημεῖο τοῦ ραντεβοῦ, στὴν Κάλλε Ταλλέρς, κοντὰ στὴν Πλάζα ντὲ λὰ Οὐνιβερσιδάδ. Κατάλαβε ἀμέσως ὅτι ὁ σύντροφος εἶχε πιαστεῖ καὶ οἱ ἄντρες τοῦ Κιντέλα καὶ τοῦ Πόλο περίμεναν νὰ τὸν συλλάβουν κι αὐτόν. Εὐτυχῶς πρόλαβε κι ἐξαφανίστηκε ἔγκαιρα. 'Ο νεκρὸς σύντροφος* ἦταν πράγματι στὰ χέρια τῆς ἀσφάλειας, τὸν εἶχαν συλλάβει στὴν Πλάζα Καταλόνια, στὰ σκαλιὰ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Σιδηροδρόμου, μόλις ἔφτασε στὴ Βαρκελώνη.

Τὸν Μάη 1949 μιὰ ἄλλη ὁμάδα δράσης πέρασε τὰ σύνορα γιὰ τὴ Βαρκελώνη, ὅλοι τους ἔμπειροι γκουερίλλας: 'Ο Χοσὲ Λουὶς Φαθερίας (Φάθε), ὁ Γκιγιέρμο Γκανοῦζα Ναβάρρο, ὁ Χουὰν Μαρτὶ κι ὁ Χουὰν Σεράνο, πρώην μποξέρ, γνωστὸς σὰν «'Ελ Σοφέρ». Ὅμως ἡ Γαλλικὴ Μυστικὴ 'Αστυνομία ἀντιλήφτηκε τὴν ἀναχώρησή τους, καὶ εἰδοποίησε τοὺς 'Ισπανοὺς οἱ ὁποῖοι ἔστησαν ἐνέδρα κοντὰ στὸ Σὰν Λορέντζο Σαβάλ, ἔξω ἀπ' τὴ Βαρκελώνη, στὴν ἀρτηρία πρὸς τὸ Σὰν Φελίου ντὲ Κοντίνας. Τὸν δρόμο περνοῦσαν πρῶτοι ὁ Γκανοῦζα κι ὁ Χουὰν Σεράνο, οἱ ἄλλοι ἀκολουθοῦ-

---

* Καταδικάστηκε σὲ θάνατο στὶς 16 Δεκεμβρίου 1949 ἀλλὰ ἀργότερα ἡ ποινή του μετατράπηκε σὲ τριάντα χρόνια κάθειρξη. 'Ο Σαμπατὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀγωνιστὲς τῶν ὁμάδων δράσης ὑποψιάζονταν ὅτι αὐτὸς ἦταν ποὺ ἀργότερα σὰν «Χοσὲ Φρανσίσκο» ἔγραψε ἕνα βιβλίο ὅπου ἀποκήρυττε τοὺς παλιοὺς συντρόφους του (HABLA MI CONCIENCIA, ALAS, Βαρκελώνη 1956).

σαν λίγο πιὸ πίσω. Μόλις αὐτοὶ οἱ δυὸ ἐμφανίστηκαν μιὰ ριπὴ τῆς Γκουάρντια Σιβίλ τοὺς ἔρριξε κάτω. Ὁ Γκανοῦζα ἔμεινε στὸν τόπο, ὁ Σεράνο πληγώθηκε στὸ πόδι. Ὁ Φαθερίας κι ὁ Μαρτὶ καλύφθηκαν σ' ἕνα χαντάκι κι ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν κι αὐτοὶ τὴ Γκουάρντια Σιβίλ. Ὁ Φαθερίας ἔρριξε στοὺς μπάτσους μία χειροβομβίδα καὶ μέσα στὴ σύγχυση κατάφεραν νὰ τὸ σκάσουν παίρνοντας μαζί τους καὶ τὸν Χουὰν Σεράνο*. Τὸ πτῶμα τοῦ Γκανοῦζα ἔμεινε πάνω στὸν δρόμο γιὰ τὸ Σὰν Φελίου*. Οἱ τρεῖς σύντροφοι ποὺ ἔμειναν ἔφτασαν στὴ Βαρκελώνη χωρὶς ἄλλα ἀπρόοπτα καὶ ἐκεῖ ἦρθαν σὲ ἐπαφὴ μὲ ἄλλες ὁμάδες — τοῦ Σαμπατέ, τοῦ Πέδρο Ἀδροβέρ, τοῦ Φρανσίσκο Μαρτινὲζ καὶ μὲ ἄλλους.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ στὰ Ἡνωμένα Ἔθνη γινόταν συζητήσεις γιὰ τὸ θέμα τῆς Ἱσπανίας καὶ ὁρισμένες Νοτιοαμερικανικὲς χῶρες — ἡ Βολιβία, τὸ Περοῦ, ἡ Βραζιλία κι ἡ Κολομβία — πρότειναν, μὲ τὴν ἐπιδοκιμασία τῆς Πολιτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκυρωθεῖ τὸ Σύμφωνο τοῦ Δεκέμβρη 1946, τὸ ὁποῖο πρόβλεπε ὅτι καμμιὰ χώρα - μέλος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει διπλωματικὲς σχέσεις μὲ τὴ Μαδρίτη. Τὸ σύμφωνο αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἦταν ἄχρηστο, τὴν ἴδια ἤδη στιγμὴ ποὺ ὑπογράφονταν, εἶχε καταπατηθεῖ ἀπὸ ὅσες χῶρες τὸ ἔβρισκαν ἀσύμφορο. Ἡ Ἀργεντινὴ π.χ. ποὺ παλιότερα δὲν εἶχε πρεσβευτὴ στὴ Μαδρίτη, ἄνοιξε διπλωματικὲς σχέσεις μὲ τὴν Ἱσπανία ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τῆς ἀπόφασης τοῦ ΟΗΕ. Ὅταν λοιπὸν τὸ 1947 ὁ ΟΗΕ οὐσιαστικὰ συνιστοῦσε στὶς διάφορες χῶρες νὰ ἐπανασυνδεθοῦν μὲ τὴ Φρανκικὴ Ἱσπανία, ὅλοι βιάστηκαν νὰ στείλουν καὶ ἐπίσημα τοὺς ὑπουργοὺς τους, ὅσο γιὰ τὶς «Συμμαχικὲς Δυνάμεις» αὐτὲς ἀπὸ πρὶν ἀντὶ γιὰ ἐπίσημους ἀντιπροσώπους, εἶχαν ἐμπορικοὺς ἀπεσταλμένους, δηλ. τὸ ἴδιο πρᾶγμα.

Ὅμως, ἐπειδὴ στὶς Ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ φαινόταν νὰ ὑπολογίζουν σοβαρὰ ὡς ἐπιβαρυντικὸ στοιχεῖο τὶς ἐξορίες, ἡ Ἀναρχικὴ Ἀντίσταση ἀποφάσισε νὰ ὀργανώσει μιὰ σειρὰ διαμαρτυριῶν ἐλπίζοντας ὅτι αὐτὸ θὰ εἶχε στὸ ἐξωτερικὸ κάποιον μεγαλύτερο ἀντί-

---

* Ὁ Σεράνο δολοφονήθηκε σ' ἕνα στενὸ τῆς Βαρκελώνης, στὶς 5 Νοεμβρίου 1949.

* Ὁ Γκανούζα ἔμεινε στὴν Ἱσπανία μὲ τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου. Τὸν κλείσανε ἀρκετὲς φορὲς φυλακή, ὥσπου τὸν Αὔγουστο τοῦ 1948 ἀπελευθερώθηκε καὶ πέρασε στὴ Γαλλία μαζὶ μὲ τὸν Φαθερίας.

χτυπο ἀπὸ τὶς ἀκαδημαϊκὲς ἐπιτιμήσεις στὶς Συνελεύσεις τοῦ ΟΗΕ.

Ὡρισμένοι σύντροφοι σκέφτηκαν ὅτι τὸ καλύτερο θὰ ἦταν αὐτὸ ποὺ θὰ δημιουργοῦσε τὸν μεγαλύτερο θόρυβο δηλ. μερικὲς καλοτοποθετημένες βόμβες στὶς πρεσβεῖες τῆς Βραζιλίας, τῆς Κολομβίας καὶ τοῦ Περοῦ. Χωρίστηκαν σὲ δυὸ ὁμάδες. Ὁ Φαθερίας, ὁ Ἀδροβὲρ κι ἕνας τρίτος ἀνέλαβαν τὸ Γενικὸ Προξενεῖο τῆς Βολιβίας στὸ 148 τῆς Κάλλε Γκερόνα. Ὁ Ἐλ Τσίκο, ὁ Πάκο κι ἀκόμη ἕνας τὸ Προξενεῖο τοῦ Περοῦ στὸ 273 τῆς Κάλλε Μοντανὲρ καὶ τὸ Προξενεῖο τῆς Βραζιλίας στὸ 88 τῆς Ράμπλας ντὲ Καταλόνια. Ἡμερομηνία ἦταν ἡ 15 Μαΐου. Ἡ ἐπιχείρηση στὸ Προξενεῖο τῆς Βραζιλίας εἶχε μερικὴ ἀποτυχία. Ἐνῶ ἀφόπλιζαν τὸν φρουρὸ ἔπεσε κατὰ λάθος ἕνας πυροβολισμὸς καὶ λειτούργησε τὸ σύστημα συναγερμοῦ. Καθὼς ἦταν περίπου μεσάνυχτα ὁ Σαμπατὲ ἄλλαξε τὸν ὡρολογιακὸ μηχανισμό, ποὺ ἦταν ρυθμισμένος νὰ γίνει ἡ ἔκρηξη μετὰ ἀρκετὴν ὥρα μὲ ἕνα μικρὸ φυτίλι ποὺ τοὺς ἄφηνε λίγα μόνο δευτερόλεπτα γιὰ νὰ τὸ σκάσουν χωρὶς ὅμως νὰ προλάβουν οἱ φρουροὶ νὰ τὴν ἀφοπλίσουν ἢ νὰ τραυματιστοῦν ἀθῶα θύματα. Τελικὰ ἡ ἔκρηξη δὲν ἔγινε γιατὶ στὴ βιασύνη τους νὰ φύγουν δὲν μπόρεσαν νὰ τοποθετήσουν σωστὰ τὸ φυτίλι κι ἔτσι ὁ Βραζιλιανὸς Πρόξενος Νοβέρας Πόρτες δὲν ἔμεινε ἄστεγος καὶ θλιμμένος.

Ἄλλα ἀπρόοπτα δὲν ὑπῆρξαν. Καὶ οἱ δυὸ βόμβες ἔσκασαν συγχρόνως, ἡ μιὰ στὴν κεντρικὴ εἴσοδο τοῦ Βολιβιανοῦ Προξενείου ἐνῶ ὁ Σαμπατὲ ἄφησε τὴν ἄλλη στὸ μπαλκόνι τοῦ Περουβιανοῦ χρησιμοποιώντας ἕνα καλάμι ψαρέματος. Οἱ δυὸ ἀντιπρόσωποι τῶν φιλοφρανκικῶν κυβερνήσεων, ὁ Χοσὲ Μαρία Πουΐγκσερβέρ τῆς Βολιβίας καὶ ὁ Ὀκτάβιο Καμπέρρο ντὲ Σὰν Μιγκουὲλ τοῦ Περοῦ ξύπνησαν νωρὶς τὰ ξημερώματα γιὰ νὰ ἀντικρύσουν τὰ ἐρείπια ποὺ εἶχαν ἀπομείνει ἀπὸ τὰ πρώην προξενεῖα. Οἱ ἐπαναστάτες πέτυχαν τὸ σκοπό τους. Ἤθελαν νὰ εἶναι ἐκρηκτικὴ ἡ διαμαρτυρία τους καὶ ὁπωσδήποτε τὰ κατάφεραν.

Ὁ Στρατηγὸς τῶν Στρατηγῶν αὐτοπροσώπως, ὁ Χενεραλίσσιμο Φράνκο, ἔφτασε στὶς 30 Μαΐου στὴ Βαρκελώνη. Εἶναι εὔκολο νὰ φανταστοῦμε τὰ μέτρα ἀσφαλείας. Ὁ Πέδρο Ἀλδροβὲρ — Ἐλ Γιάχο θεωρώντας ὅτι ὁ Καουντίλλιο ἔπρεπε τουλάχιστον νὰ ἀκούσει μιὰ ἔκρηξη ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, προσπάθησε νὰ βάλει μιὰ βόμβα στὴ Μπάνκο Ἐσπανιὸλ ντὲ Κρέντιτο στὴν Πλάζα ντὲ Καταλόνια ὅμως τὸν ἀντιλήφθηκε ἕνας φρουρὸς κι ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ τὸ σκάσει μὲ τὴ βόμβα στὸ χέρι, ἕτοιμη νὰ ἐκραγεῖ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή. Τελικὰ τὴν ἄφησε κάτω ἀπὸ ἕνα παγκάκι στὸ πάρκο τῆς

Πλάζα καὶ ὅλη ἡ γειτονιὰ ξύπνησε τὰ ξημερώματα ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἔκρηξη.

Στὶς 3 Ἀπριλίου μιὰ ἄλλη ἀπὸ τὶς βόμβες του εἶχε σκάσει στὸν καθεδρικὸ Ναὸ τῆς Βαρκελώνης προκαλώντας μεγάλο πανικὸ ἀλλὰ ὄχι θύματα.

Τέτοιες δραστηριότητες — ποὺ τὸ ΚΚ τὶς χαρακτήριζε... φασιστικὲς προβοκάτσιες — προκάλεσαν τελικὰ τὴν πτώση τοῦ Ἀστυνομικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Βαρκελώνης Μανουὲλ Τσιντσιλλὰ ποὺ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸν Χοσὲ Ἀλμπέρτο Ροντρίγκεζ.

Στὸ μεταξύ, ἐνῶ οἱ γκουερίλλα ἀγωνιζόταν στὴ Βαρκελώνη, τὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα ἔχανε ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ δραστήριους ἀγωνιστές του, τὸν Φρανσίσκο Ντενὶς ἢ Ἐλ Κατάλα. Αὐτὸς πέρασε γιὰ τελευταία φορὰ τὰ Γαλλο-Ἱσπανικὸ σύνορα στὶς 29 Μαΐου 1949, μὲ ἀποστολὴ τῆς Ὀργάνωσης. Τὸν πιάσανε κοντὰ στὸ Ζιρονέλλα, στὸν δρόμο του γιὰ τὴ Μανρέσα, ἀλλὰ κατάφερε νὰ πάρει μιὰ καψούλα μὲ ὑδροκυάνιο — ποὺ τὴν κουβαλοῦσε μαζί του γιὰ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν περίσταση — καὶ πέθανε στὶς 3 Ἰουνίου, μέρα πένθους γιὰ ὅλες τὶς ἀντιστασιακὲς ὁμάδες*.

Στὶς ἀρχὲς Ἰουνίου 1949 ὁ Φρανσίσκο Σαμπατὲ γύρισε στὴ Γαλλία γιὰ νὰ περάσει λίγες μέρες μὲ τὴν οἰκογένειά του, στὸ Μὰς Καζενόβε Λουμπέτ.

Ὅπως εἴδαμε ὅμως, ὁ Σαμπατὲ εἶχε καταδικαστεῖ ἐρήμην ἀπὸ τοὺς Γάλλους. Τὸ Σάββατο 4 Ἰουνίου ἡ πολιτοφυλακὴ εἰσέβαλε στὸ ἀγρόκτημα. Ἐνῶ ἡ Λεονώρα τοὺς ἄνοιγε τὴ μπρὸς πόρτα ὁ Ἐλ Τσίκο κρυβόταν στὸ πατάρι, ὅπου ἀνέβαινες ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ σκάλα. Αὐτὸ τὸ πατάρι χρησίμευε ἐπίσης σὰν σιταποθήκη. Ὅσο ἡ Λεονώρα λογομαχοῦσε στὸ σαλόνι μὲ τοὺς πολιτοφύλακες ὁ Σαμπατὲ βγῆκε ἀπὸ μιὰ μικρὴ πόρτα στὸ χὼλ ὅπου στεκόταν πρὶν λίγα δευτερόλεπτα οἱ φρουροί, καὶ ξεγλύστρησε στὰ λιβάδια. Ὅμως αὐτὴ δὲν ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς ρουτίνας, ἡ ἀστυνομία τὸ ἤξερε ὅτι ὁ Σαμπατὲ βρισκόταν στὸ σπίτι καὶ εἶχε πάρει κάθε μέτρο γιὰ νὰ μὴ τῆς γλυτώσει. Τὸ ἀγρόκτημα ἦταν περικυκλωμένο καὶ καθὼς ὁ Σαμπατὲ ἔτρεχε στὰ λιβάδια ἀφοῦ ἔρριξαν μερικὲς προειδοποιητικὲς τουφεκιὲς ἀμόλησαν τὰ σκυλιὰ πίσω του. Μετὰ ἀπὸ

* Γεννημένος στὴ Λεόν, ὁ Κατάλα ἦταν στὸν Ἐμφύλιο Κομισσάριος τοῦ 2ου Τάγματος τῆς 121ης Μεικτῆς Ταξιαρχίας. Ἦταν ἐξαιρετικὸς ὁδηγός, καὶ ἀπὸ τὸ 1943 καὶ μετά, διαρκῶς ἔπαιρνε μέρος στὶς ἀποστολὲς μεταξὺ Γαλλίας-Ἱσπανίας.

λίγο τὰ σκυλιὰ τὸν εἶχαν ρίξει στὸ χῶμα ὥσπου ἦρθαν οἱ φρουροὶ καὶ τὸν γλύτωσαν ἀπὸ τὰ σαγόνια τους.

Ὁ Σαμπατὲ κράτησε γενναία στάση μπροστὰ στὸ Γαλλικὸ δικαστήριο. Καταδικάστηκε στὶς 28 Ἰουνίου σὲ δυὸ μῆνες φυλακὴ ποὺ τὸ Ἐφετεῖο τοῦ Μονπελλιὲ τοὺς ἔκανε ἕξη μῆνες σὺν πενταετῆ ἀπαγόρευση παραμονῆς στὴν περιοχή. Ὁ Ἒλ Τσίκο ὁδηγήθηκε στὶς φυλακὲς τοῦ Μονπελλιὲ ὅπου, ὅπως θὰ δοῦμε, ἔμεινε ἕναν ὁλόκληρο χρόνο. Ἡ ποινὴ αὐτὴ ἀνάγκασε καὶ τὴν οἰκογένειά του νὰ ἀφήσει τὸ Μὰς Καζενόβε Λουμπέττε καὶ νὰ μεταχομίσει στὴν Τουλούζη*.

Τό... ἔγκλημα τοῦ Σαμπατὲ — παράνομη κατοχὴ ὅπλων κι ἐκρηκτικῶν — ἦταν τὸ πρῶτο τοῦ Σαμπατὲ σὲ Γαλλικὴ ἐπικράτεια καὶ ὁ Ἱσπανικὸς Τύπος ἔδωσε μεγάλη δημοσιότητα στὴ δίκη του.

Πῶς τὰ κατάφερε κι ἔμεινε τόσον καιρὸ στὴ φυλακή; Ἀναφέραμε πιὸ πάνω τὴν ἀπόπειρα ληστείας ἀπὸ ἀγνώστους τῆς Ρὸν - Πουλὲνκ στὸ Πεὰζ ντὲ Ρουσιγιόν, τὸν Μάη τοῦ 1948. Ὁ Σαμπατὲ κατηγορήθηκε γιὰ συμμετοχὴ καὶ σ' αὐτὴν καὶ ἡ Ἱσπανικὴ ἀστυνομία ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ βρεῖ στοιχεῖα ἐναντίον του.

Συνέλαβαν στὴ Βαρκελώνη τὸν Κάρλος Βιδάλ, τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ ἁμαξιοῦ ποὺ εἶχε χρησιμοποιηθεῖ στὴ ληστεία. Μὲ τὴν «ἀνάκριση» «ὁμολόγησε» στὴν Ἱσπανικὴ Ἀσφάλεια ὅτι τὸ αὐτοκίνητο ἂν καὶ ἦταν γραμμένο στὸ δικό του ὄνομα στὴν πραγματικότητα ἀνῆκε στὸν Φρανσίσκο Σαμπατὲ Λιοπάρτ. Ὁ Σαμπατὲ τοῦ εἶχε ζητήσει στὶς 3 Μαΐου νὰ τὸ πάρει μέχρι τὸ Περπινιὰν καὶ τοῦ τὸ ἔδωσε, ὅταν ὅμως ἀργότερα τοῦ ζήτησε νὰ πάει μ' αὐτὸ στὴ Λυὼν ὁ Βιδὰλ τοῦ ἀρνήθηκε. Αὐτὴ ἡ κατάθεση ἔκανε τὸν Ἒλ Τσίκο νὰ περάσει ἕξη μῆνες παραπάνω στὴ φυλακή. Στὸ μεταξὺ ἡ Γαλλικὴ ἀστυνομία βρῆκε ἕνα τηλεγράφημά του γιὰ τὴ Λεονώρα ποὺ τὸ εἶχε στείλει στὶς 19 Ἀπριλίου 1948, λιγότερο ἀπὸ ἕνα μῆνα πρὶν τὴ ληστεία ἀπὸ τὸ ταχυδρομεῖο τοῦ Σαὶν - Φόντ δηλ. ἐκείνη τὴν ἐποχὴ εἶχε τουλάχιστον περάσει ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ μέρη. Στὸ μέρος

---

* Ἐπισκέφτηκα τὸ ἀγρόκτημα τὸν Ἰούνιο 1972. Ἦταν ἐρειπωμένο. Τὰ λιθάδια ποὺ παλιὰ τόσο προσεκτικὰ τὰ καλλιεργοῦσε ὁ Σαμπατέ, καὶ τὸ ἴδιο τὸ σπίτι, ἦταν γεμᾶτο ζιζάνια καὶ ἀγριόχορτα. Τὸ σπίτι ἔμεινε ἀκατοίκητο μετὰ τὴν ἀναχώρηση τῆς οἰκογένειας Σαμπατέ.

τῆς συμπλοκῆς, στὴν αὐλὴ τοῦ ἐργοστασίου, εἶχαν βρεθεῖ τρία μπερέ, ποὺ ἡ ἀστυνομία τὰ ἔστειλε γιὰ χημικὴ ἀνάλυση. Πάνω τους βρέθηκαν μαλλιὰ ποὺ ὑποστηρίχτηκε ὅτι ἦτανε τοῦ Σαμπατὲ καὶ ὅτι ὁπωσδήποτε αὐτὸς φοροῦσε κάποτε τὸ μπερέ.

Αὐτὸς ποὺ εἶχε πουλήσει τὸ ἁμάξι, στὴν Τουλόν, εἶπε ὅτι ἀναγνώρισε τὸν Σαμπατὲ ὅτι συνόδευε τὸν Βιδὰλ ὅταν ἀγόραζε τὸ αὐτοκίνητο, δήλωσε μάλιστα ὅτι τὴν βενζίνη τὴν εἶχε πληρώσει ὁ Σαμπατέ. Παρ' ὅλα αὐτὰ στὶς 26 Ἰουλίου 1950 ἡ ὑπόθεση μπῆκε στὸ ἀρχεῖο γιατὶ ἔλειπαν ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἐλπισε ὅτι μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἡ Γαλλικὴ ἀστυνομία θὰ ἔπαυε νὰ τὸν ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ δὲν ἐπαληθεύτηκαν οἱ ἐλπίδες του. Ἡ ἀπόπειρα ληστείας τῆς Ρὸν - Πουλὲνκ θὰ τὸν συνόδευε μέχρι τὸν θάνατό του, ἴσως μάλιστα αὐτὴ νὰ ἦταν ἡ ἀφορμὴ τῆς κατάρρευσής του.

IX. Η ΕΞΟΝΤΩΣΗ

Τὸν Αὔγουστο 1949 ἡ 'Αναρχικὴ 'Επιτροπὴ Ἄμυνας τῶν 'Εξορίστων σὲ συνεργασία μὲ ἀγωνιστὲς τῶν ὁμάδων δράσης ἀποφάσισε τὴν ἀνασύνταξη σὲ νέα βάση τῶν ὁμάδων μέσα στὴν 'Ισπανία. Αἰτία ἦταν ὅτι ἀρκετὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς ὁμάδες ὅπως π.χ. τοῦ Χούλιο Ροντρίγκεζ Φερναντὲζ - 'Ελ Κουβάνο καὶ τοῦ Χοσὲ Σαμπατὲ Λιοπάρτ ἦταν πολὺ μεγάλες γιὰ νὰ παραμένουν ἀσφαλεῖς. Καὶ οἱ δυὸ ὁμάδες ποὺ ἀναφέραμε χωρίστηκαν στὰ δύο. Μόλις ὁλοκληρώθηκαν οἱ διάφορες προεργασίες οἱ ὁμάδες δράσης ἄρχισαν νὰ διεισδύουν στοὺς μαζικοὺς χώρους τῆς Καταλωνίας καὶ εἰδικότερα τῆς Βαρκελώνης.

Μόλις οἱ Φρανκικὲς 'Υπηρεσίας 'Ασφαλείας ἔμαθαν γιὰ αὐτή, τὴν ἀπόφαση, ἐξαπέλυσαν μιὰν ἀδίστακτη καταστολὴ ἐνάντια σ' ὅλους τοὺς γνωστοὺς 'Αναρχοσυνδικαλιστὲς ἀγωνιστὲς τῆς Καταλωνίας, καὶ σὲ ὁμάδες ποὺ παλιότερα ἀνεχόταν τὴν ὕπαρξή τους θεωρώντας τες ἀκίνδυνες. Δυστυχῶς αὐτὸ ὁδήγησε σὲ μιὰ σχεδὸν ὁλοκληρωτικὴ ἐξόντωση τῶν ὁμάδων ποὺ δροῦσαν στὴν Καταλωνία.

Στὶς 26 Αὐγούστου ἡ ὁμάδα τοῦ Χοσὲ Λουὶς Φαθερὶας ἔδωσε μιὰ μάχη μὲ τὴ Γκουάρντια Σιβὶλ κοντὰ στὰ Γαλλικὰ σύνορα. Στὴ συμπλοκὴ σκοτώθηκαν δυὸ σύντροφοι, ὁ Σελεδονίο Γκαρσία Καζίνο* καὶ ὁ 'Ενρίκε Μαρτίνες Μαρίν*. Ἕνας τρίτος, ὁ 'Αντόνιο Φρανκέζα* πληγώθηκε ἄσχημα, μιὰ σφαῖρα τοῦ ἔσπασε τὸ ἀριστερὸ χέρι

---

* 'Ο «Κέλες», ὅπως τὸν ἤξεραν οἱ φίλοι του, γεννήθηκε στὴ Βαρκελώνη, στὶς 25 Δεκεμβρίου 1922.

* 'Ο 'Ελ Κουίκε γεννήθηκε στὴ Βαρκελώνη στὶς 27 'Απριλίου 1927.

* 'Ο 'Αντόνιο Φρανκέσα Φουνόλλ ('Ελ Τόνι) γεννήθηκε στὸ Βίχ,

καὶ τρύπησε τὸ ἀριστερὸ πνευμόνι του. Ὁ Φαθερίας κι οἱ ὑπόλοιποι δυὸ σύντροφοι ποὺ δὲ χτυπήθηκαν κατάφεραν νὰ τοῦ σώσουν τὴ ζωή.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ Σεπτέμβρη μιὰ ὁμάδα ἀρκετὰ γνωστῶν συντρόφων πέρασε τὰ σύνορα καὶ ἦρθε στὴν Ἱσπανία. Μαζί τους ἦταν κι ὁ Ραμὸν Βίλα Καπντεβίλλα καὶ ὁ Μανουὲλ Σαμπατὲ Λιοπάρτ, ὁ μικρότερος ἀπὸ τοὺς ἀδερφοὺς Σαμπατέ. Μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἐμφύλιου Πόλεμου ὁ Μανουέλ, ὁ «Βενιαμὶν» τῆς οἰκογένειας Σαμπατέ, ἦταν μόλις ἐννιὰ χρονῶν. Ζοῦσε μὲ τοὺς γονεῖς του καὶ τὸ μόνο ποὺ τάραζε τὸν κόσμο του ἦταν ἡ περιέργεια γιὰ τὶς περιπέτειες τῶν ἀδερφῶν του — ὁ ἕνας στὴ φυλακὴ κι ὁ ἄλλος νὰ τὸν ψάχνει μόνιμα ἡ ἀστυνομία. Ὁ Μανόλο ἦταν ἕνα ξέγνοιαστο παιδί ποὺ διψοῦσε γιὰ περιπέτεια, γιὰ γνώσεις καὶ ἐμπειρίες καὶ ἤθελε νὰ ταξιδέψει τὸν κόσμο. Δεκαέξη χρονῶν ἄφησε τὸ σπίτι του γιὰ νὰ περιπλανηθεῖ στὴν Ἱσπανία πηδώντας ἀπὸ τραῖνο σὲ τραῖνο, μὲ τὸ δισάκι στὸν ὦμο του. Ἀγαποῦσε πολὺ τὶς ταυρομαχίες καὶ πέρασε μερικοὺς μῆνες στὴν Ἀνδαλουσία ὅπου ἐξασκήθηκε στὶς δ ἀ-φορες φιγοῦρες τῶν ταυρομάχων, στὰ λιβάδια μὲ τοὺς μικροὺς ταύρους. Πολλὲς φορὲς γύρισε σπίτι, κατάκοπος καὶ πειvασμένος, ὅμως σὲ λίγες μέρες βισκόταν καὶ πάλι στοὺς δρόμους χωρὶς νὰ λέει σὲ κανέναν γιὰ ποῦ πήγαινε. Ὁ Μανόλο διέσχισε ὅλη τὴν Ἱσπανία ἀπ' τὸν Βορρᾶ στὸ Νότο κι ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ στὴ Δύση.

Τὸ 1946 γοητεύτηκε ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ μεγαλύτερου ἀδερφοῦ του τοῦ Φρανσίσκο καὶ χωρὶς νὰ πεῖ λέξη σὲ κανέναν κίνησε γιὰ τὸ Ἔους, στὰ Ἀνατολικὰ Πυρηναῖα, ὅπου ζοῦσε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὁ Ἔλ Τσίκο μὲ τὴν οἰκογένειά του. Ἐκεῖ ἔπιασε δουλειά, ἐργάτης στὰ χωράφια. Οὔτε ὁ Φρανσίσκο οὔτε ὁ Χοσὲ τὸν ἤθελαν μαζί τους στὰ ἐπικίνδυνα ταξίδια τους στὴν Ἱσπανία καὶ προσπάθησαν μὲ

τὸ 1920. Σκοτώθηκε σὲ μιὰ ἄλλη συμπλοκὴ μὲ τὴ Γκουάρντια Σιβίλ, στὶς 19 Ἀπριλίου 1950. Ἦταν ἀγωνιστὴς τοῦ PARTIDO OBRERO DE UNIFICACCION MARXISTA (POUM), καὶ ἔμπειρος ὁδηγός. Γιὰ λόγους ἀλληλεγγύης συχνὰ συνεργαζόταν μὲ ἀναρχικὲς ὁμάδες. Τὸ POUM. Ἑνιαῖο Ἐργατικὸ Μαρξιστικὸ Κόμμα, ἱδρύθηκε τὸ 1935 μὲ τὴ συγχώνευση τῆς Παράταξης Ἐργατῶν-Ἀγροτῶν καὶ τῆς Κομμουνιστικῆς Ἀριστερᾶς. Οἱ κομμουνιστὲς τὸ ἀποκαλοῦσαν Τροτσκιστικό, ἂν καὶ ἀργότερα ὁ Τρότσκι τὸ ἀποκήρυξε. Στὶς γραμμές του ἀγωνίστηκε στὸν Ἐμφύλιο καὶ ὁ Τζῶρτζ Ὄργουελλ, ἂν καὶ δὲν ἦταν ὀπαδός του (δὲς «Προσκύνημα στὴν Καταλωνία»).

κάθε τρόπο νὰ τὸν πείσουν νὰ μείνει στὴν Γαλλία, νὰ σπουδάσει καὶ νὰ μάθει καμμιὰ τέχνη. Ὁ Μανέλο ὅμως δὲν ἤθελε καμμιὰ τέχνη νὰ μάθει, καὶ ἔτσι ἄδραξε τὴν εὐκαιρία, ὅταν ὁ Φρανσίσκο μπῆκε στὴ φυλακὴ καὶ ὁ Χοσὲ ἔλειπε στὴν Ἱσπανία, νὰ πείσει ἄλλους συντρόφους νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ τοὺς συνοδέψει στὴν Ἱσπανία. Ἔτσι, τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1949 ὁ Μανουὲλ Σαμπατέ, ὁ Χελίος Τσιλιόλι, Ἰταλὸς ἀναρχικὸς ἀπὸ τὴ Βενετία, κι ὁ Ραμὸν Βίλα πέρασαν στὴν Ἱσπανία. Ὁ Βίλα ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἔμπειρους ὁδηγοὺς τῆς ὀργάνωσης καὶ μὲ αὐτὴ τὴν εὐκαιρία εἶχε ἀναλάβει ἐπίσης νὰ συνοδεύσει καὶ τὴν ὁμάδα τοῦ Σατουρνίνο Κουλέβρας Σαΐζ (Πρίμο) μέχρι τὰ περίχωρα τῆς Βαρκελώνης. Στὴν ὁμάδα λοιπὸν ἦταν ὁ Σατουρνίνο, ὁ ἀδελφός του Γκρεγκόριο, ἕνας Γάλλος σύντροφος, ὁ Μανουέλ, ὁ Χοσὲ Σ. Τζ. καὶ ὁ Μιγκουὲλ Α. Α. Ὁ Χουὰν Μπουσκουὲτς Βέργες ποὺ τοὺς συνόδευε ἦταν ὁ σύνδεσμος μὲ τὴν ὁμάδα τοῦ Χοσὲ Σαμπατὲ ὁ ὁποῖος ἐκείνη τὴν ἐποχὴ βρισκόταν στὴ Βαρκελώνη. Οἱ ἐννιὰ σύντροφοι ἔφτασαν μὲ ἀσφάλεια καὶ χωρὶς ἀπρόοπτα μέχρι τὰ προάστεια τῆς Καταλανικῆς κωμόπολης Μανρέσα. Ἐκεῖ τοὺς βρῆκε ἡ πρώτη ἀτυχία. Καθὼς ἤτανε πολὺ κουρασμένοι ἀπὸ τὸ μακρὺ κι ἐπικίνδυνο ταξίδι ἀποφάσισαν νά... ἐπιτάξουν κάποιο ἁμάξι γιὰ νὰ τοὺς πάει στὴ Βαρκελώνη. Ἔστησαν ἐνέδρα στὴν ἀρτηρία ἀπὸ τὸ Ρουκαφὸρ στὸ Ἐλ Πόντ ντὲ Βιλαμοῦρα. Μὲ τὸ πρῶτο ἁμάξι ποὺ φάνηκε τρεῖς σύντροφοι στήθηκαν στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ κραδαίνοντας τὰ ὁπλοπολυβόλα τους ἔκαναν νόημα στὸν ὁδηγὸ νὰ σταματήσει. Αὐτὸς φρέναρε. σὰ νὰ τοὺς ὑπάκουε, ἀλλὰ μόλις τοὺς πλησίασε, πάτησε τέρμα τὸ γκάζι καὶ τοὺς προσπέρασε τρέχοντας ὅσο μποροῦσε — εὐτυχῶς χωρὶς νὰ χτυπήσει κανέναν ἀπὸ τοὺς συντρόφους. Αὐτοὶ ἀντέδρασαν ἀμέσως καὶ πυροβόλησαν τὴν κούρσα. Τὰ δυὸ πίσω λάστιχα τρύπησαν καὶ ἡ κούρσα ἔπεσε σ' ἕνα χαντάκι.

Μόλις πλησίασαν τὸ ἁμάξι εἶδαν ὅτι μιὰ σφαῖρα εἶχε πληγώσει τὴν μιὰ ἐπιβάτιδα, μιὰ ὑπηρέτρια περίπου εἰκοσιτριῶν χρονῶν. Ὁδηγὸς ἦταν τὸ ἀφεντικό της, ἕνας ἐργοστασιάρχης ἀπ' τὴ Μανρέσα. Ἡ κοπέλλα χρειαζόταν ἐπειγόντως γιατρό, ἀναγκάστηκαν λοιπὸν οἱ σύντροφοι νὰ βγάλουν τὸ ἁμάξι ἀπ' τὸ χαντάκι καὶ νὰ τὸ ξανανεβάσουν στὸ δρόμο λέγοντας στὸν ἐργοστασιάρχη νὰ ὁδηγήσει προσεχτικὰ μέχρι τὸν κοντινότερο σταθμὸ πρώτων βοηθειῶν, λίγα χιλιόμετρα παραπέρα. Ἀργότερα ἡ ἀστυνομία ἀνακοίνωσε ὅτι οἱ γκουερίλλα εἶχαν σκοτώσει [illegible] Αὐτὸ ἦταν ψέμα, ἡ ὑ-

πηρέτρια σὲ δυὸ ἑβδομάδες εἶχε ἐγκαταλείψει τὸ νοσοκομεῖο τελείως ὑγιής.

Ὁ Ραμὸν τὸ κατάλαβε ὅτι μέσα σὲ λίγες ὧρες ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ θὰ εἶχε ἀρχίσει νὰ χτενίζει τὴν περιοχή. Ἔθαψαν βιαστικὰ τὰ βαρύτερα ὅπλα, πυρομαχικὰ καὶ γενικὰ τὰ διάφορα σύνεργα, κι ἐξαφανίστηκαν στὰ γρήγορα. Τὴν ἄλλη μέρα τὰ ξημερώματα ἔφτασαν στὰ προάστεια τῆς Μανρέσα ὅπου κρύφτηκαν καὶ ξεκουράστηκαν μέχρι τὴ δύση σὲ ἕνα λαγκάδι, μακρυὰ ἀπὸ τοὺς χαφιέδες τῆς Γκουάρντια Σιβίλ.

Τὸ βραδάκι ἀποφάσισαν ὁ Σατουρνίνο Κουλέβρας κι ὁ Χουὰν Μπουσκονὲτς νὰ πᾶνε στὴ Βαρκελώνη καὶ νὰ κανονίσουν τὰ σίγουρα σπίτια γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους τῆς ὁμάδας. Στὸ ταξίδι ὁ Σατουρνίνο κι ὁ Χουὰν ἔφτασαν σ' ἕνα χωριουδάκι ὅπου ἔκαναν τὸ πρῶτο τους λάθος ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς κοστίσει ἀκριβά. Ρώτησαν ἕναν χωρικὸ τὸν δρόμο γιὰ τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμό. Δὲν ὑπῆρχε ὅμως σιδηροδρομικὸς σταθμὸς στὸ χωριό, κι αὐτό, μαζὶ μὲ τὸ ὅτι ἦταν δυὸ ἄγνωστοι καὶ κάπως παράξενοι, κίνησε τὶς ὑποψίες τοῦ χωρικοῦ. Τοὺς ἔδωσε ἀπίθανες ὁδηγίες ποὺ ἔβγαζαν σὲ κάτι κατσικόδρομους καὶ πῆγε κατευθείαν νὰ εἰδοποιήσει τὴν τοπικὴ Γκουάρντια Σιβὶλ γιὰ τὴν ἐμφάνιση τῶν δυὸ ὑπόπτων. Ὁ Σατουρνίνο κι ὁ Μπουσκονὲτς ἀντιλήφτηκαν ὅτι εἶχαν χαθεῖ καὶ προσπαθοῦσαν νὰ γυρίσουν πίσω ὅταν εἶδαν ἕνα φορτηγὸ τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ νὰ τοὺς πλησιάζει. Τὸ φορτηγὸ σταμάτησε ἀπότομα καὶ ἐνῶ οἱ πολιτοφύλακες πηδοῦσαν ἔξω οἱ δυὸ σύντροφοι πρόλαβαν καὶ τοὺς πυροβόλησαν. Οἱ διῶκτες τους ἔπεσαν στὸ χῶμα καὶ καθὼς εἶχε ἤδη νυχτώσει γιὰ τὰ καλὰ οἱ γκουερίλλας κατάφεραν νὰ ξεφύγουν στὰ βουνὰ πρὶν οἱ ἄλλοι συνέλθουν.

Νωρὶς τὸ ἄλλο πρωὶ ὁ Μπουσκονὲτς πῆγε μέχρι τὴν κοντινὴ Τοράσσα ὅπου ἀγόρασε τροφὴ κι ἕνα ζευγάρι παπούτσια — τὰ δικά του εἶχαν κουρελιαστεῖ καὶ εἶχε δανειστεῖ τοῦ Σατουρνίνο. Γύρισε στὰ βουνὰ μὲ τὰ ἐφόδια καὶ κατέβηκαν μαζὶ στὴν Τοράσσα ἀπ' ὅπου πῆραν τὸ τραῖνο γιὰ τὴ Βαρκελώνη.

Στὴν πρωτεύουσα ἐπικοινώνησαν μὲ τὸν Χοσὲ Σαμπατὲ καὶ τοὺς ἄλλους συντρόφους ποὺ εἶχαν ἤδη βρεῖ σίγουρα καταλύματα ὅσο αὐτοὶ τριγύριζαν στὰ βουνά. Καθὼς αὐτὸ τὸ θέμα εἶχε τακτοποιηθεῖ, ὁ Σατουρνίνο γύρισε νὰ βρεῖ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ τοὺς φέρει

στὴ Βαρκελώνη. Γιὰ κάποιον λόγο ὅμως αὐτοὶ ἔκρυψαν ὅλα τους τὰ πολυβόλα σὲ ἕνα δάσος πρὶν κινήσουν γιὰ τὴν πόλη*.

Οἱ Ραμὸν Βίλα, Χελίος Τσιλιόλι καὶ Μανόλο Σαμπατὲ τοὺς συνόδεψαν μέχρι τὰ περίχωρα τῆς πόλης, κι ἀφοῦ τοὺς ἀποχαιρέτησαν ξεκίνησαν πρὸς τὴ Μπέργα, τὸ μέρος ποὺ προτιμοῦσε γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις του ὁ Ραμόν. Δυστυχῶς τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸ ἁμάξι εἶχε προκαλέσει μεγαλύτερη κινητοποίηση τῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ ἀπ' ὅτι περίμεναν. Οἱ τρεῖς σύντροφοι βάδιζαν κατευθείαν σὲ παγίδα. Στὴ μάχη ποὺ ἀκολούθησε ὁ Χελίος σκοτώθηκε ἐπὶ τόπου ἐνῶ ὁ Ραμὸν κι ὁ Μανόλο ξέφυγαν χωρὶς νὰ πάθουν τίποτε. Δυὸ μέρες ἀργότερα ὁ Ραμὸν ἄφησε τὸν Μανόλο χρυμμένο σ' ἕνα δασάκι καὶ πῆγε σ' ἕνα κοντινὸ ἀγρόκτημα γιὰ τρόφιμα. Ἡ ἀστυνομία ὅμως εἶχε λυσσάξει νὰ βρεῖ τὸν Ραμὸν καὶ τὸ σύντροφό του. Μπάτσοι τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ εἶχαν τοποθετηθεῖ στρατηγικὰ σ' ὅλα τὰ σημεῖα ὅπου θὰ μποροῦσαν νὰ ζητήσουν καταφύγιο οἱ ἀναρχικοί. Ἐνῶ ὁ Ραμὸν πλησίαζε τὴ φάρμα πρόσεξε κάτι ὕποπτες κινήσεις καὶ ἀμέσως ἔκανε μεταβολή. Μιὰ ριπὴ σφαῖρες πέρασε ξυστὰ δίπλα του ἀλλὰ καμμιὰ δὲν τὸν πέτυχε. Ὁ Ραμὸν κατάφερε νὰ σωθεῖ πηδώντας σ' ἕνα βαθὺ λαγκάδι ὅπου ὅμως ἔσπασε τὸ λαιμό του.

Ὁ Μανόλο ἦταν τώρα μονάχος του σὲ μιὰν ἄγνωστη περιοχή. Τρέμοντας ἀπὸ τὸ κρύο καὶ καταπεινασμένος ἔκρυψε τελικὰ τὸ πιστόλι του καὶ κατέβηκε στὸν πλησιέστερο δρόμο ὅπου τὸν ἔπιασε κατευθείαν ἕνας μπάτσος. Στὸ τοπικὸ στρατόπεδο τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ ἐξακριβώθηκε ὅτι ἦτανε ἕνας ἀπ' τοὺς περίφημους ἀδελφοὺς Σαμπατέ.

Ὁ Μανουὲλ Σαμπατὲ Λιοπὰρτ ἐκτελέστηκε μαζὶ μὲ τὸν Σατουρνίνο Κουλέβρας Σαΐζ (ποὺ πιάστηκε τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1949) στὸ διαβόητο Κάμπο ντὲ λὰ Μπότα τῆς Βαρκελώνης στὶς 24 Φεβρουαρίου 1950. Οἱ Φρανκικοὶ ἐκδικήθηκαν πάνω στὸν Μανόλο τοὺς δυὸ ἀδερφούς του, τὸν Χοσὲ καὶ τὸν Φρανσίσκο.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ Ὀκτώβρη, κοὶ πάλι κοντὰ στὰ σύνορα, ἐνῶ ξεκουραζόταν λίγες ἑκατοντάδες μέτρα ἀπὸ τὴν μεθόριο ἡ Γκουάρ-

---

* Αὐτὰ τὰ ὅπλα, κανεὶς δὲν τὰ ξαναεῖδε. Μετὰ λίγες μέρες ὁ Σατουρίνα καὶ ὁ Μπουσκουὲτς γύρισαν γιὰ νὰ τὰ μαζέψουν, ἀλλὰ δὲν τὰ βρῆκαν. Ὅταν, τὸν Ὀκτώβριο, πιάστηκε ἡ ὁμάδα τοῦ Σατουρνίνο, ἦταν ἀκόμη χωρὶς ὅπλα.

ντια Σιβὶλ ἔστησε ἐνέδρα καὶ δολοφόνησε τὸν Σεσίλιο Κάλδος Γκαρσία*, γνωστὸ ἀγωνιστὴ τῶν δουνῶν, πρώην Φρούραρχο τοῦ 126ου Τάγματος (ἀπὸ ἄντρες τῆς CNT, ἦταν γνωστὸς σὰν «Κολούμνα Λιμπερτάδ» πρὶν στρατιωτικοποιηθεῖ) καὶ μέλος τῆς παράνομης Ἐπιτροπῆς Χερσονήσου τῆς FAI. τὸν Κάρλος Κουέβας, ἀγωνιστὴ τῆς ἀντίστασης καὶ τὸν Ὄλτρα, ἀγωνιστὴ ἀπὸ τὴ Βαλένσια.

Στὴν Βαρκελώνη ἡ καταπίεση χαλάρωσε κάπως μετὰ τὴ σύλληψη ἑνὸς νεαροῦ ἀναρχικοῦ κι ἑνὸς μέλους τῆς ὁμάδας τοῦ Τάλιον, τοῦ Τζαῖμε Α. στὴν Κινέζικη συνοικία τῆς πόλης (Μπάρριο Τσίνο). Αὐτὸς προσπάθησε νὰ πουλήσει ἕνα παράξενο χρυσὸ ρολόι σ' ἕναν χαφιέ. Ὁ χαφιὲς κατάλαβε ὅτι εἶχε μπροστά του ἕναν «τρομοκράτη». Ὅταν ζήτησε τὰ χαρτιά του, ὁ Τζαῖμε τοῦ ἔδειξε μιὰ κάρτα Φαλαγγίτη. Οἱ κάρτες ὅμως αὐτοῦ τοῦ τύπου εἶχαν ἀντικατασταθεῖ πρὶν λίγο καιρό, ὅταν ἡ ἀστυνομία ἀνακάλυψε ὅτι ἀπὸ τὴν Τουλούζη ἐρχόταν ποσότητες ἀπὸ πλαστογραφημένες τέτοιες κάρτες. Ἔτσι ἀποκοίμισε τὶς ὑποψίες τοῦ Τζαῖμε γιὰ τὸν πραγματικὸ λόγο ποὺ τὸν ἔπιασε καὶ περίμενε τὴν πιὸ κατάλληλη στιγμὴ κάνοντας τὸν νεαρὸ ἀγωνιστὴ νὰ πιστεύει ὅτι ἦταν περίπτωση ρουτίνας καὶ τυπικὴ ἡ σύλληψή του. Ψάχνοντάς τον ὅμως, ἀφοῦ τοῦ εἶχε περάσει ἤδη τὶς χειροπέδες, βρῆκε πάνω του ἕνα Κὸλτ καὶ δυὸ χειροβομβίδες. Ὁ Τζαῖμε ὁδηγήθηκε στὴν «Γιεφατούρα ντὲ Πολίσια» μὲ μεγάλη συνοδεία καὶ μὲ αὐτὸν ξεκίνησε ἡ ἁλυσίδα συλλήψεων καὶ φόνων τῶν ἀγωνιστῶν στοὺς δρόμους, στὰ σπίτια τους καὶ στὰ ἀστυνομικὰ τμήματα τῆς Καταλωνίας*.

Στὶς 14 Ὀκτωβρίου, στὴ Βαρκελώνη, ἀξιωματικοὶ τῆς Μπριγάδα Πολιτίκο Σοσιάλ, στὰ πλαίσια ἑνὸς κύματος συλλήψεων ἐντόπισαν τὸν νεαρὸ Ἀραγωνέζο ἀναρχικὸ Λουσιάνο Ἀλπουέντε — γνωστὸ σὰν Μαδοῦργα — καὶ τὸν ἐκτέλεσαν ἐν ψυχρῷ, τὸν πυροβόλησαν στὴ μέση τοῦ δρόμου ἐνῶ αὐτὸς μιλοῦσε μ' ἕνα φίλο του. Τρεῖς μέρες ἀργότερα, στὶς 17, ἡ ἀστυνομία βρῆκε μιὰ κρυψώνα ὅπλων κοντὰ στὸν ποταμὸ Λιομπρεγκάτ, στὸ δρόμο γιὰ τὸ Πράτ, κι ἔστησε ἐκεῖ παγίδα. Ἡ ὁμάδα δράσης ποὺ πῆγε γιὰ νὰ πάρει τὰ ὅπλα καὶ τὰ πυρομαχικά, ὅταν τὰ χρειάστηκε, ἀναγκάστηκε νὰ δώσει μιὰ λυσσασμένη μάχη μὲ τὴν ἀστυνομία. Οἱ σύντροφοι ἔρρι-

* Ὁ Σεσίλιο Κάλδος γεννήθηκε στὴ Σαντατντέρ, τὸν Δεκέμβρη 1902.

* Δὲς «Φυλακισμένος τοῦ Φράνκο» τοῦ Μιγκουὲλ Γκαρσία.

ξαν χειροβομβίδες καὶ τὰ κατάφεραν νὰ γλυτώσουν χωρὶς ἀπώλειες — ἕνας μόνο τραυματίστηκε ἐλαφρὰ στὸ πόδι. Ὅμως οἱ μυστικὲς ὑπηρεσίες ἀπέδιδαν. Εἶχαν μάθει ἐπίσης ὅτι τὴν ἴδια μέρα, στὶς 17, στὶς 7.30 τὸ ἀπόγευμα ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ εἶχε ραντεβοῦ μὲ συντρόφους στὴν Κάλλε Τραφαλγκὰρ τῆς Βαρκελώνης*. Ἦταν ἡ κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ νὰ ξεμπερδεύουν μ᾽ ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐπικίνδυνους καὶ περίφημους ἀγωνιστὲς τῆς ἀντίστασης. Ἔστησαν μιὰ τεράστια παγίδα ποὺ κάλυπτε ὁλόκληρο τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, μέχρι τὴν Ἄρκο ντὲλ Τριοῦμφο. Ὁ Χοσὲ δὲν ἐμφανίστηκε τὴν ὥρα τοῦ ραντεβοῦ κι ἔτσι ἄρχισαν νὰ πιστεύουν ὅτι οἱ πληροφορίες τους δὲν ἦταν ἀκριβεῖς. Δυστυχῶς ὅμως! Στὶς 7.50 ὁ Χοσὲ ἐντοπίστηκε στὴ στάση τοῦ τράμ, στὴν Κάλλε Μπράχ, δίπλα στὴν Κάλλε Τραφαλγκάρ. Ἀντιλήφτηκε κι αὐτὸς ἀμέσως τοὺς μπάτσους καὶ πυροβόλησε πρῶτος μὲ τὸ πιστόλι του. Ἐπωφελήθηκε ἀπὸ τὴν ἔκπληξή τους καὶ τόσκασε τρέχοντας τὴν Κάλλε Τραφαλγκάρ.

Ὁ Χοσὲ ἤξερε ἀρκετὰ καλὰ τὶς μεθόδους τῆς ἀστυνομίας γιὰ νὰ φανταστεῖ ὅτι ἦταν συμπτωματικὴ αὐτὴ ἡ συμπλοκή. Τρέχοντας προσπαθοῦσε ἄγρυπνα νὰ ἀνακαλύψει τίποτε ὕποπτες κινήσεις. Τὸ ἤξερε ὅτι ἡ παγίδα θὰ ἦταν ἀρκετὰ προσεκτικὰ στημένη. Στὸ τέρμα τοῦ δρόμου, σ᾽ ἕνα στενὸ ποὺ ὁδηγοῦσε στὸ πέρασμα τοῦ Σὰν Μπεντίο καὶ στὸ Σαλὸν Βίκτωρ Πραδέρα εἶδε δυὸ μπάτσους στημένους ἐκεῖ, τὸν Μορὰν Ἀστιγγάρα* καὶ τὸν Λουὶς Γκαρσία Ντάγκας*. Ὁ Χοσὲ πυροβόλησε καὶ πάλι πρῶτος κι ὁ Γκαρσία Ντάγκας ἔπεσε μὲ μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι. Ἄλλοι ἀστυνομικοὶ μὲ πολιτικὰ πυροβόλησαν κι αὐτοὶ καὶ τραυμάτισαν σοβαρὰ τὸν Χοσέ. Ἀκόμη καὶ σ᾽ αὐτὴ τὴν κατάσταση συνέχισε νὰ πυροβολεῖ καὶ τραυμάτισε ἄλ-

---

* Τρεῖς μέρες πρὶν τὶς 14 Ὀκτωβρίου, ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ κι ἕνας ἄλλος σύντροφος εἶχαν ληστέψει τὸ φορτηγὸ μὲ τοὺς μισθοὺς μιᾶς οἰκοδομικῆς ἑταιρίας — 734.000 πεσσέτες.

* Γεννήθηκε τὸν Φεβρουάριο 1906 καὶ κατατάχτηκε στὴν ἀστυνομία τὸν Νοέμβριο 1934.

* Γεννήθηκε τὸν Μάιο 1917 καὶ κατατάχτηκε στὴν ἀστυνομία τὸν Ἰούλιο 1941. Βετεράνος Φαλαγγίτης, εἶχε καταδικαστεῖ σὲ θάνατο ἀπὸ τοὺς Δημοκρατικούς, ἀλλὰ ἡ ποινή του μετατράπηκε. Μετὰ τὸν ἐμφύλιο μπῆκε στὴν ἀστυνομία καὶ μέσα σὲ λίγα χρόνια πέρασε ἀπ᾽ ὅλα τὰ τμήματα: Κυβερνητικὴ Φρουρά, Μηχανοκίνητα, Μπριγά-

λους δυὸ ἀπὸ τοὺς διῶκτες του. Τὸ θάρρος τους ἐξαφανίστηκε ἀπότομα μόλις διαπίστωσαν μὲ πόση εὐκολία ὁ Χοσὲ ἔβρισκε τοὺς στόχους του.

Ὁ Χοσέ, ποὺ δὲν εἶχε πιὰ δρόμο διαφυγῆς, ἔτρεξε στὸ πέρασμα τοῦ Σὰν Μπενίτο καὶ κατάφερε νὰ περάσει καὶ τὴν Πλάζα ντὲ Σὰν Πέδρο, ὁπότε ἕνας περαστικὸς τὸν ὁδήγησε νὰ χωθεῖ σ' ἕνα κοντινὸ φαρμακεῖο. Ὁ φαρμακοποιός, βλέποντας τὸν πληγωμένο, τὸν ἔβαλε νὰ καθήσει κάτω, ἀλλὰ ὅλες οἱ δυνάμεις του εἶχαν ἐγκαταλείψει πλέον τὸν Χοσέ, ποὺ ἔπεσε ἀναίσθητος στὸ πάτωμα. Ὁ φαρμακοποιὸς δίστασε νὰ τὸν περιποιηθεῖ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση καὶ κάποιος ἔτρεξε ἔξω νὰ εἰδοποιήσει τὴν ἀστυνομία. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶδαν τὸν πληγωμένο καὶ δυὸ ἀξιωματικοὶ τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ ποὺ περνοῦσαν καὶ εἰδοποίησαν ἀμέσως ἕνα ἀσθενοφόρο. Εἶπαν στὸν ὁδηγό του νὰ πάει τὸν Χοσὲ στὸ Δημοτικὸ Νοσοκομεῖο, στὴν Κάλλε Σεπουλβέδα ἀλλὰ ἦταν ἀργὰ πλέον: ὅταν τὸν ἔβαζαν στὸ φορεῖο ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ ἦταν ἤδη νεκρός*.

Ἦταν μέρα θριάμβου γιὰ τοὺς Φαλαγγίτες, μέρα θρήνου γιὰ τὴν Ἀντίσταση. Καὶ αὐτὴ ἦταν μόνο ἡ ἀρχή. Ἀκολουθοῦσε ἕνας ὁλόκληρος τραγικὸς κατάλογος θυμάτων. Τὴν Παρασκευὴ 21 Ὀκτώβρη οἱ δυνάμεις τῆς καταστολῆς πυροβόλησαν καὶ σκότωσαν στὴν Κάλλε Ντιαγκονὰλ τὸν Χούλιο Ροντρίγκεζ Φερνάντες, τὸν Ἐλ Κουβάνο*, ἕναν ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὲς τῆς Ὁμάδος Τάλιον. Ἕνα ἀμάξι τῆς ἀσφάλειας γεμᾶτο μπάτσους τὸν πλησίασε καὶ τὸν γάζωσαν στὴ μέση τοῦ δρόμου, πρὶν αὐτὸς καταλάβει τί συνέβαινε. Τὴν ἴδια μέρα οἱ ἐπαγγελματίες δολοφόνοι χτύπησαν στὴν περιοχὴ τοῦ Πουέμπλο Σέκο καὶ σκότωσαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο δυὸ ἀκόμη συντρόφους ἀναρχικούς, τὸν Βίκτορ Ἐσπαλλάργκας* καὶ τὸν Χοσὲ Λουὶς

δα Πολιτίκο Σοσιάλ. Ἦταν διαβόητος γιὰ τὴν σκληρότητά του πρὸς τοὺς πολιτικοὺς κρατούμενους.

* Ὁ Χοσὲ Σαμπατὲ εἶχε γυναίκα στὴ Γαλλία, τὴν Ἐμίλια, καὶ ἕνα μικρὸ παιδάκι.

* Ὁ Χούλιο γεννήθηκε τὸν Ἰούλιο 1918 στὴν Ἀβάνα τῆς Κούβας. Στὸν Ἐμφύλιο ἦταν Διοικητὴς τῆς 39ης Μεικτῆς Ταξιαρχίας τοῦ XVI Σώματος στρατοῦ.

* Ὁ Ἐσπαλλάργκας ἦταν παλιὸς ἀγωνιστὴς τῆς Βαρκελώνης. Ἂν καὶ δούλευε στὶς ὁμάδες δράσης, γιὰ λόγους ἀρχῶν ποτὲ δὲν εἶχε ὅπλο.

Μπαρράο, γνωστὸ σὰν Πέπε*. Καὶ οἱ δυὸ τους ἦταν ἄοπλοι.

Στὶς ἐννιὰ τὸ ἀπόγευμα δολοφονήθηκε ὁ Φρανσίσκο Μαρτίνεζ — «Πάκο», μὲ τὸν ἴδιο τρόπο κι αὐτός. Τὸν πυροβόλησαν στὴ γωνία τῆς Κάλλε Ντὸς ντὲ Μάγιο, μπροστὰ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ «Μπυραρία «Ντάμ», ἐκεῖ ποὺ ἔπαιζε μικρός. Ἦταν εἰκοσιεφτὰ χρονῶν ὅταν δολοφονήθηκε.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς φόνους ἔγιναν ἀναρίθμητες συλλήψεις. Στὶς 5 Νοεμβρίου ὁ Χοσὲ Περὲζ Πεδρέρο - «Τραγαπάνες»* πιάστηκε μέσα σ' ἕνα τράμ, τὴν ἴδια μέρα ὁ Πέδρο Ἀδροβὲρ Φόντ - «Ἐλ Γιάχο» ἔπεσε στὰ χέρια τῆς ἀστυνομίας ἐνῶ γύριζε σπίτι του. Στὸ ἴδιο μέρος λίγο ἀργότερα πυροβόλησαν καὶ σκότωσαν τὸν Χουὰν - «Ἐλ Σοφὲρ» καὶ στὴν ἔρευνα σπίτι του βρῆκαν μεγάλες ποσότητες ὅπλα κι ἐκρηκτικά. Τὴν ἴδια μέρα, τέλος, πιάστηκε ὁ Χόρχε Πὸνς Ἀργίλες μ' ἕναν ἄλλο σύντροφο. Ἀκόμη τρεῖς γιατροὶ τῆς Βαρκελώνης κατηγορήθηκαν ὅτι βοήθησαν σὲ διάφορες περιστάσεις πληγωμένα μέλη τῆς Ἀντίστασης.

Ἡ καταστολὴ δὲν περιορίστηκε στὴ Βαρκελώνη. Ἡ Ἀναρχικὴ Ἀντίσταση εἶχε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μέλη ποὺ δροῦσαν στὴ βιομηχανικὴ περιοχὴ καὶ πολλοὺς ἄλλους στὰ γύρω βουνὰ καὶ στὰ δάση. Ἀπὸ τὰ πιὸ συνηθισμένα πεδία τῶν ἐπιχειρήσεών τους ἦταν τὸ Ἄλτο καὶ τὸ Μπάγιο Λιομπρεγκὰτ ὅπου προτιμοῦσαν νὰ δροῦν δύο ἀπὸ τοὺς πιὸ φημισμένους Γκουερίλλας. ὁ Ραμὸν Βίλα Καπντεβίλλα - «Καρακεμάδα» καὶ ὁ Μαρσελίνο Μασσάνα Βενσὲλ - «Πάντσο». Εἶχε πιαστεῖ σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη ὁ σαραντaεφτάχρονος ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὴ Γρανάδα Χοσὲ Πουέρτας, ποὺ δούλευε στὰ ὀρυχεῖα τοῦ Φίγκολς. Οἱ μπάτσοι τὸν ἔδειραν καὶ τὸν βασάνισαν φρικτὰ σὲ μιὰν ἀπεγνωσμένη προσπάθεια νὰ τοῦ ἀποσπάσουν πληροφορίες ἀλλὰ αὐτὸς ἀπαντοῦσε θαρραλέα:

«Μόνον ἕνας ἄνδρας τῆς Ἀντίστασης δρᾶ ἐδῶ... Αὐτὸς εἶμαι ἐγώ!»

---

* Ὁ Μπαρράο ὅταν δολοφονήθηκε ἦταν βαρειὰ ἄρρωστος ἀπὸ ἐντερικὴ λοίμωξη.

* Ὁ Χοσὲ Περὲζ Πεδρέρο ὁδηγήθηκε στὸ ἀπόσπασμα στὶς 14 Μαρτίου 1952. Μαζί του, στὸ Κάμπο ντε λα Μπότα τῆς Βαρκελώνης, τουφεκίστηκαν καὶ οἱ Πέδρο Ἀδροβὲρ Φόντ, Σαντιάγο Ἀμὶρ Γκρουάνας (Ἐλ Σερίφ), Ζίνες Οὐρρέα Πίνα καὶ Χόρχε Πὸνς Ἀργίλες.

Ὁ Χοσὲ Πουέρτας εἶχε παίξει σπουδαῖο ρόλο στὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Μὲ τὴν ἧττα τῶν Δημοκρατικῶν δὲ μπόρεσε νὰ περάσει τὰ σύνορα καὶ στὴ συνέχεια πιάστηκε. Οἱ κακουχίες στὴ φυλακὴ πείραξαν σοβαρὰ τὰ πνευμόνια του. Τελικά, ὅταν τὸν ἀπέλυσαν μὲ «ἐλευθερία ὑπὸ ὅρους» (δηλ. «ὑπὸ ἐπιτήρησιν») γύρισε στὴν πατρίδα του, τὴ Βέργα, ὅπου δὲν ἄργησε νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς ὁμάδες τῶν βουνῶν. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀγωνιστὲς ἦταν παλιοὶ φίλοι του καὶ τὸν χειμῶνα τοῦ 1944 βγῆκε μαζί τους στὰ βουνὰ καὶ μοιράστηκε τὴν τραχειὰ ζωή τους. Ὅμως τὸ ἄρρωστο στῆθος του δὲν ἄντεχε ἐκεῖ πάνω κι ἔτσι γύρισε τελικὰ στὴν πόλη σὰν ἀντάρτης τῶν πόλεων καὶ ἦταν ἀνεκτίμητες οἱ ὑπηρεσίες του στὶς διάφορες ὁμάδες. Ἔγινε σύνδεσμος τῆς Βαρκελώνης μὲ τὰ βουνά. Ὅταν ἦταν ἀνάγκη, ἀκόμη καὶ μὲ τὸν χειρότερο καιρὸ μποροῦσε νὰ περπατήσει μίλλια καὶ νὰ διακινδυνεύσει τὰ πάντα γιὰ νὰ προειδοποιήσει τοὺς Γκουερίλλα γιὰ τὰ σχέδια τῆς ἀστυνομίας. Ὅταν τὸν συνέλαβαν δὲν ἤξεραν τίποτε γιὰ αὐτὲς τὶς δραστηριότητές του, τὸν ἔπιασαν ἁπλῶς γιατὶ ἦταν παλιὸς ἀναρχικός.

Τὴ Δευτέρα 14 Νοεμβρίου 1949 ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ τὸν ὁδήγησε δεμένο καὶ φιμωμένο σ' ἕνα ἐρημικὸ μέρος μαζὶ μὲ ἄλλους δυὸ ἀναρχικοὺς συντρόφους, τοὺς Χοσὲ Μπαρτοβίλλο καὶ Χουὰν Βιλέλλα — κι αὐτοὺς τοὺς δυὸ τοὺς εἶχαν προηγουμένως βασανίσει ἄγρια στὸ στρατόπεδο τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ τῆς Βέργα — κι ἐκεῖ τοὺς ἐκτέλεσαν ἐν ψυχρῷ.

Μετὰ ἀπ' αὐτὸν τὸν τριπλὸ φόνο ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ τοῦ Σαλέντ συνέχισε μὲ τὴ δολοφονία τοῦ Μιγκουὲλ Χουίτο στὴν ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ του, χωρὶς νὰ δώσει τὴν παραμικρὴ ἐξήγηση. Τὸ μόνο του ἔγκλημα ἦταν ὅτι εἶχε ἀνηψιὸ τὸν περίφημο γκουερίλλα Μαρσελλίνο Μασσάνα.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1950 ἐξαρθρώθηκαν οἱ «Λὸς Μάνιος». Τὸν Βενσεσλάο Χιμένες Ὀρίβε τὸν πυροβόλησαν προτοῦ αὐτὸς καταλάβει τί γινόταν. Ἂν καὶ βαρειὰ πληγωμένος εἶχε τὸ θάρρος καὶ τὴν ἑτοιμότητα νὰ πάρει μιὰ κάψουλα ὑδροκυανίου ποὺ εἶχε κρυμμένη μέσα στὴν πέννα του. Ἦταν εἰκοσιοχτὼ χρονῶν.

Τὴν ἴδια μέρα συνέλαβαν ἄλλα δυὸ μέλη τῆς ὁμάδας, τὸν Πλασίδο Ὀρτὶζ καὶ τὸν Σιμὸν Γκρασία Φλέριγκαν. Καταδικάστηκαν καὶ οἱ δυὸ σὲ θάνατο καὶ ὁδηγήθηκαν στὸ ἀπόσπασμα στὶς 24 Νοεμβρίου 1950.

Σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ἀναφέραμε πολλὲς φορὲς τὸ ὄνομα τοῦ Ραμὸν Βίλα Καπντεβίλλα. Ἂς δώσουμε λοιπὸν τώρα μιὰ σκιαγραφία

αὐτοῦ τοῦ ἀκούραστου ἀγωνιστῆ καθὼς δὲν ἔχουμε ἄλλην εὐκαιρία νὰ ἀναφερθοῦμε σ' αὐτὸν στὴ συνέχεια τῆς ἱστορίας μας.

Ὁ Ραμὸν γεννήθηκε στὴν Πεγκουέρα, κοντὰ στὴ Βέργα, στὶς 2 Ἀπριλίου 1908. Ἕνα ἀτύχημα ὅταν ἦταν δεκαπέντε χρονῶν τοῦ ἔδωσε τὸ παρατσούκλι «Καρακεμάδα» — καμμένο πρόσωπο — (ἀλλὰ ἀνάμεσα στοὺς φίλους του ἦταν γνωστὸς σὰν «Γιαμπάλα» — ἄγριος κάπρος — ἐξαιτίας τῆς τάσης του γιὰ μοναξιά, τοῦ ἀνεξάρτητου χαρακτήρα καὶ τῆς φυσικῆς του δύναμης). Ἦταν στὴν ἐξοχὴ μαζὶ μὲ τὴ μητέρα του ὅταν ξέσπασε καταιγίδα καὶ ζήτησαν καταφύγιο κάτω ἀπὸ ἕνα δέντρο. Ἕνας κεραυνὸς χτύπησε τὸ δέντρο: ἡ μητέρα του ἔμεινε στὸν τόπο ἐνῶ ἕνα πυρωμένο ξύλο χτύπησε τὸν Ραμὸν στὸ πρόσωπο καὶ τοῦ τὸ ἔκαψε.

Ἡ σωματική του διάπλαση ἦταν ἐξαιρετική, εἶχε τὴν ἀντοχὴ καὶ τὴν δύναμη τῶν ὀρησίβιων. Αὐτὸ δημιουργοῦσε προβλήματα στοὺς ὑπόλοιπους γκουερίλλα ποὺ συχνὰ δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Αὐτὸς ἦταν ἱκανὸς νὰ σκαρφαλώνει στὰ βουνὰ μὲ ἐλάχιστη τροφὴ καὶ νερὸ καὶ μετὰ ἡμέρες νὰ δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι μόλις εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν πόλη.

Ὁ Ραμὸν ἀπὸ μικρὸς μπῆκε στὴν Ἀναρχοσυνδικαλιστικὴ Ἐθνικὴ Συνομοσπονδία Ἐργασίας (CNT) καὶ συμμετεῖχε στὴν ἀποτυχημένη ἐξέγερση τοῦ Φιγκὸλς στὰ 1932, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ περάσει τὰ δυὸ ἑπόμενα χρόνια στὰ μπουντρούμια τῶν Φυλακῶν τῆς Μανρέσα. Ἡ Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση δὲν ἔδειχνε καὶ μεγάλη συμπάθεια στοὺς Ἀναρχοσυνδικαλιστὲς κι ἔτσι ὁ Ραμὸν ὅταν τελικὰ ἀπελευθερώθηκε εἶχε νὰ πηγαίνει ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, μὲ τοὺς μπάτσους τοῦ Ἱσπανικοῦ Εἰδικοῦ Κλάδου ἀπὸ πίσω του, νὰ τοῦ κάνουν τὸν βίο ἀβίωτο. Στὶς 18 Ἀπριλίου 1936 ἐνῶ συζήταγε μ' ἕναν ξάδερφό του στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ Καστελλιὸν ντὲ λὰ Πλάνα δυὸ ἀξιωματικοὶ τῆς ἀστυνομίας τὸν σταμάτησαν. Αὐτοὶ οἱ «πράκτορες τοῦ «Νόμου καὶ τῆς τάξεως» προσπάθησαν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ «Λέϋ ντὲ φοῦγκα» ἀλλὰ αὐτὸ ἀποδείχτηκε μοιραῖο γιὰ τὸν ἕνα τους. Μετὰ ἀπὸ μερικοὺς πυροβολισμοὺς ὁ ἕνας μπάτσος, ὁ Ἐρνέστο Γκαρσία Μπαγιόνα, ἔμεινε μὲ μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι καὶ μιὰν ἄλλη στὴν καρδιά. Ἦταν ἀρκετὰ γνωστός. Τέσσερα χρόνια πρὶν εἶχε πάρει μέρος στὸ ἀποτυχημένο πραξικόπημα τοῦ Στρατηγοῦ Σανχοῦρχο καὶ ἡ Κυβέρνηση τὸν εἶχε «τιμωρήσει» μὲ τετράμηνη προσωρινὴ ἀπόλυση καὶ δυσμενὴ μετάθεση στὸ Καστελλιόν. Ὁ ἄλλος, Ραμὸν Μπεὰς Χιμένες, ὁδηγήθηκε σὲ νοσοκομεῖο γιὰ νὰ χει-

ρουργηθεῖ. Τὰ τραύματά του ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἦταν ὅλα καὶ τόσο σοβαρά. Τὸ 1939, μετὰ τὴ νίκη τοῦ Φράνκο, τὸν βλέπουμε νὰ ξαναεμφανίζεται στὸ προσκήνιο καὶ μάλιστα μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ Ἀνώτατου Ἐπιθεωρητῆ.

Στὴν ἀψιμαχία σκοτώθηκε καὶ ὁ ξάδερφος τοῦ Καρακεμάδα, ὁ Ραμὸν Ρίβες. Στὴν αὐτοψία βρέθηκαν δεκαέξη σφαῖρες ἐπάνω του. Ὁ Καρακεμάδα ὁ ἴδιος τὸ ἔσκασε, κατέφυγε προσωρινὰ σὲ μιὰ πορτοκαλοφυτεία — δίπλα σ' ἕνα στρατόπεδο τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ — καὶ ἔπειτα, καθὼς τοῦ εἶχαν τελειώσει τὰ πυρομαχικά, προτίμησε νὰ παραδοθεῖ στὴν Γκουάρντια Σιβὶλ παρὰ νὰ τὸν πιάσει ὁ Εἰδικὸς Κλάδος. Ἀπολύθηκε στὶς 18 Ἰουλίου 1936 ὅταν ἡ κυβέρνηση ἄνοιξε ὅλες τὶς φυλακὲς προσπαθώντας νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ Φασιστικὸ πραξικόπημα.

Αὐτὲς τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Ἐμφύλιου ὁ Ραμὸν εἶχε σπουδαία δράση στὴν Καταλωνία, μέχρι τὸ ξερίζωμα καὶ τῶν τελευταίων ἑστιῶν ἀντίστασης τῶν Φρανκικῶν, καὶ ἀργότερα οἱ συνάδελφοί του τὸν ἐξέλεξαν Ὑπεύθυνο Προμηθειῶν τῆς Σεντρὰλ Τέρμικα — μιᾶς μεγάλης ἑταιρίας ὅπου δούλευε — στὸ Φιγκὸλς-λὰς-Μίνας. Ἀργότερα ἔγινε Διοικητὴς ἑνὸς Σώματος Καραμπινιέρων.

Μετὰ τὴν ἧττα τῆς ὀργανωμένης ἐργατικῆς τάξης καὶ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ὁ Ραμὸν δραπέτευσε στὴ Γαλλία καὶ κατέληξε, μαζὶ μὲ χιλιάδες ἄλλους, στὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως. τοῦ Ἀρζὲλ-σὺρ-Μέρ. Ἀπὸ κεῖ κατάφερε νὰ τὸ σκάσει τὸ 1940 καὶ γύρισε στὴν Ἱσπανία ὅπου ἄρχισε νὰ ὀργανώνει τὶς πρῶτες ὁμάδες γκουερίλλα ἐνάντια στὸ Φρανκικὸ καθεστώς. Δυστυχῶς, ὅταν λίγους μῆνες ἀργότερα ξαναγύριζε μὲ ἀποστολὴ στὴ Γαλλία, τὸν συνέλαβε ἕνας Γάλλος ἀστυνομικὸς καὶ γιὰ λίγο καιρὸ τὸν βρίσκουμε φυλακισμένο στὸ Περπινιάν. Ἡ πολεμικὴ μηχανὴ τῶν Ναζὶ ὅμως χρειαζόταν ἐργάτες κι ἔτσι ὁ Ραμὸν σύντομα στέλνεται σ' ἕνα ὀρυχεῖο βωξίτη, κοντὰ στὸ Χερὼ νὰ δουλέψει γιὰ τὸν Γερμανικὸ ὀργανισμὸ TODT. Τὸν Φεβρουάριο 1944 προσχωρεῖ στὴ Γαλλικὴ ἀντίσταση καὶ σύντομα γίνεται περίφημος γιὰ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὶς γνώσεις του στὰ ἐκρηκτικὰ καὶ τὴν πεῖρα του στὰ σαμποτάζ. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Γαλλίας στὰ 1945 ἐπιστρέφει καὶ πάλι στὴν Ἱσπανία γιὰ νὰ συνεχίσει τὸν ἀγῶνα. Εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀριθμήσουμε ὅλες του τὶς δραστηριότητες στὴν Ἰβηρικὴ ἀπὸ τὸ 1945 μέχρι τὸ θάνατό του, τὸ 1963. Ἀρκούμαστε στὸ τελευταῖο σαμποτὰζ ποὺ εἶχε ὀργανώσει, τὴν ἀνατίναξη τῶν ἠλεκτροφό-

ρων πυλώνων κοντὰ στὸ Ραγιαντὲλ τῆς Μανρέσα, στὶς 2 Αὐγούστου 1963.

Πολλὰ χρόνια πρὶν ἡ Φρανκικὴ ἀστυνομία εἶχε προσπαθήσει νὰ τοῦ φορτώσει τὸν φόνο μιᾶς Ἀγγλίδας ποὺ μαζὶ μὲ τὸν σύζυγό της, ἕναν γιατρό, βρισκόταν γιὰ διακοπὲς στὴν Ἱσπανία, κοντὰ στὸ Πουέρτο ντὲ Τόσας, τὸν Ὀχτώβρη 1951. Κατὰ τὴ δήλωση τοῦ Δόκτωρα Μπέρναρντ Τζότζεφ Πὲκ δυὸ ἄντρες ποὺ φοροῦσαν μπλὲ φόρμες, μὲ αὐτόματα στὰ χέρια, σταμάτησαν τὸ ἁμάξι του καὶ διέταξαν αὐτὸν καὶ τὴ γυναίκα του νὰ κατέβουν. Ὁ γιατρὸς πάτησε γκάζι καὶ προσπέρασε, οἱ ἄντρες πυροβόλησαν καὶ μιὰ σφαῖρα ἔσπασε τὸ πίσω τζάμι καὶ σκότωσε τὴ γυναίκα του. Ἀργότερα ὁ γιατρὸς νόμισε ὅτι ἀναγνώρισε τὸν Ραμὸν στὶς φωτογραφίες ποὺ τοῦ ἔδειξε ἡ ἀστυνομία σὰν ἕνα ἀπὸ τοὺς ὁπλοφόρους. Τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔγινε αὐτὸ τὸ περιστατικὸ οἱ Γαλλικὲς ἀρχὲς καὶ ὁ τύπος εἶχαν ἐξαπολύσει μιὰ ἐκτεταμένη δυσφημιστικὴ καμπάνια ἐνάντια στὸ Ἱσπανικὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα τῶν Ἐξορίστων (ὅπως θὰ δοῦμε καὶ στὸ ἑπόμενο κεφάλαιο) καὶ ὅταν ὁ Ραμὸν γύρισε στὴ Γαλλία δὲν ἦταν ἡ πιὸ κατάλληλη στιγμὴ γιὰ νὰ παρουσιαστεῖ σὲ δικαστήριο καὶ νὰ ἀποδείξει τὴν ἀθωότητά του. Ὁ Ραμὸν δὲν εἶχε καὶ μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὴν ἀστικὴ δικαιοσύνη, πολὺ περισσότερο δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς τύπους ποὺ θὰ πήγαιναν ἐθελοντικὰ στὴ φυλακή, ἔστω καὶ γιὰ λίγο. Μόλις ἀνακάλυψε, μὲ τὸν γυρισμό του στὴ Γαλλία, ὅτι ἡ Ἱσπανικὴ ἀστυνομία τὸν κατονόμαζε σὰν ἕνα ἀπὸ τοὺς δολοφόνους τῆς Ἀγγλίδας, τρομοκρατήθηκε. Μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἔγινε σιγὰ-σιγὰ ἀκόμη πιὸ μοναχικός, ποτὲ ὅμως δὲν πέρασε ἀπ' τὸ μυαλό του νὰ ἐγκαταλείψει τοὺς συντρόφους του γκουερίλλα στὸν ἀγῶνα τους ἐνάντια στὸν Ἱσπανικὸ φασισμό.

Στὶς 1 τὸ βράδυ τῆς 17ης Αὐγούστου 1963, ἕνας τῆς Γκουάρτια Σιβὶλ καὶ δυὸ ἰδιωτικοὶ ντέντεκτιβς σὲ ὑπηρεσία, κοντὰ στὸ κάστρο τοῦ Βαλσαρὲνζ στὴν περιοχὴ τῆς Μανρέσα ξεχώρισαν ἀνάμεσα στὰ δέντρα μιὰ φιγούρα νὰ βαδίζει πρὸς τὸ κάστρο καὶ τὸν κάλεσαν νὰ σταματήσει.

Ἀκούστηκε ἕνας πυροβολισμός. Ὁ Ραμὸν Βίλα Καπντεβίλλα εἶχε αὐτοκτονήσει μὲ μιὰ σφαῖρα στὴν καρδιά. Τὸ σῶμα του τὸ πῆγαν στὸ νεκροταφεῖο τοῦ Καστελνοῦ ντὲ Μπάγκ ὅπου τὸ ἀναγνώρισε καὶ ἐπίσημα ἡ ἀδερφή του Ζοζέφα ποὺ ζοῦσε στὴν κοντινὴ Βέργα.

Ἡ Ἱσπανικὴ ἀστυνομία δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία γιὰ ἐπικὰ ἀνακοινωθέντα, ποὺ πρόθυμα τὰ κυκλοφοροῦσε ὁ Φρανκικὸς τύπος,

ἀνάλογα μ' ἐκεῖνα πού ἔβγαζε γιά τούς φόνους τοῦ Χοσὲ Λουὶς Φαθερίας, τοῦ Χοσὲ Σαμπατὲ καὶ τόσων ἄλλων.

«Ὁ Ἐλ Καρακεμάδα, ὁ λήσταρχος, σκοτώθηκε ἀπὸ τὴ Γκουάρντια Σιβὶλ μετὰ εἰκοσιεπτὰ χρόνια ἀφιερωμένα στὸ ἔγκλημα καὶ στὸ πλιάτσικο».

Ὁ τελευταῖος γκουερίλλα τῶν βουνῶν εἶχε πεθάνει ἀλλὰ ἀμέτρητοι ἄλλοι σύντροφοι εἶχαν ἤδη πάρει τὸ πόστο του καὶ συνέχιζαν τὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸν φασισμό, ὄχι μόνο στὴν Ἱσπανία, ἀλλὰ καὶ σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Ὁ θάνατος τοῦ Καρακεμάδα δὲν πῆγε χαμένος, οἱ νέοι ἀναρχικοὶ ἀγωνιστὲς πῆραν πολλὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ παράδειγμά του.

Στὴ Γαλλία ἡ CNT παρέμενε σιωπηλή, ὅπως εἶχε κάνει καὶ μὲ τὸν Φαθερίας, καὶ μὲ τόσους ἄλλους. Οὔτε μιὰ φορὰ δὲν προσπάθησε νὰ πεῖ στὸν κόσμο ποιὸς ἦταν ὁ νεκρὸς καὶ γιὰ τί εἶχε ἀγωνιστεῖ. Ἡ Ἱσπανικὴ δικτατορία ἦταν ποὺ τὸν σκότωσε ἀλλὰ τὸν τάφο του τὸν εἶχε ἀνοίξει τὸ «Ἱσπανικὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα».

Φραντσίσκο Σαμπατέ, Έλ Τσίκο, στο 1936

Σαμπατέ. Βαρκελώνη 1956.

Σαμπατε, Βαρκελώνη 1956

Francisco Denis, El Catala, αὐτοκτόνησε γιά νά μή συλληφθεῖ στίς 3 Ἰουνίου 1949

Χοσέ Σαμπατέ καί Ἰταλιάνο Χέλιος.

Σαμπατέ, Πυρηνναία 1944

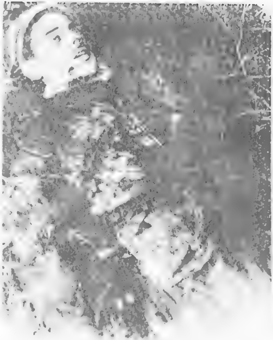
Χοσέ Σαμπατέ, σκοτώθηκε στις 1[illegible] Οκτωβρίου 1949.

Φωτογραφίες τῆς ἀστυνομίας Σαμπατέ καὶ Φασερίας

Μανουέλ, ἐκτελέσθηκε στὶς 24 Φεβρουαρίου 1950.

Francisco Conesa Alvarez.

Rogelio Madrid Torres.

Martin Ruiz Montoya.

Antonio Miracle Guitart.

X. ΟΙ ΦΑΣΑΡΙΕΣ

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ἄλλο ἕνα ἐπεισόδιο στὴ Γαλλία, ποὺ ἔβαλε σὲ ἀκόμη περισσότερους μπελάδες τὴ ζωὴ τοῦ Φρανσίσκο Σαμπατέ. Τὸ ἀπόγευμα τῆς Τρίτης 18 Ἰανουαρίου 1951 ἕνα φορτηγὸ τῶν ταχυδρομείων ἄφηνε τὸ ταχυδρομικὸ γραφεῖο τῆς ὁδοῦ Ντυγκυεσκλὲν τῆς Λυὼν μὲ τὸν ὁδηγὸ καὶ δυὸ φρουρούς. Μιὰ μαύρη κούρσα τοῦ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ τρεῖς ἄντρες μὲ ὁπλοπολυβόλα διέταξαν τὸν ὁδηγὸ νὰ κατέβει. Οἱ ληστὲς ὅμως τὰ ἔχασαν ὅταν εἶδαν τοὺς δυὸ φρουροὺς νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ πίσω μέρος τοῦ φορτηγοῦ — δὲν τὸ εἶχαν προβλέψει αὐτὸ — καὶ ἀφοῦ δίστασαν γιὰ μιὰ στιγμή, ὀπισθοχώρησαν τρέχοντας πρὸς τὸ αὐτοκίνητό τους καὶ πυροβολώντας πρὸς τὰ πίσω γιὰ νὰ καλυφθοῦν. Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μέσα σὲ λίγα δευτερόλεπτα καὶ οἱ ληστὲς κατάφεραν νὰ ξεφύγουν χωρὶς ἀπώλειες.

Τὰ θύματα ποὺ ἄφησαν πίσω τους, στὴ βιασύνη τους νὰ φύγουν, ἦταν οἱ δυὸ φρουροί. Ὁ ἕνας, ὁ Λουὶ Μορέν, σκοτώθηκε ἐπὶ τόπου ἐνῶ ὁ ἄλλος ποὺ τραυματίστηκε σοβαρὰ πέθανε στὸ νοσοκομεῖο λίγες μέρες ἀργότερα, στὶς 3 Φεβρουαρίου. Τραυματίστηκαν ἄλλα ἐννιὰ ἄτομα ποὺ βρισκόταν ἐκείνη τὴν ὥρα στὸν δρόμο ἢ μέσα στὸ ταχυδρομεῖο καὶ στὶς 26 Ἰανουαρίου ἕνα ἀπὸ αὐτά, ἡ ἐξηντατετράχρονη Αὐγούστα Γιάρντ, πέθανε ἐπίσης στὸ νοσοκομεῖο. Τὸ αὐτοκίνητο τῶν ληστῶν ἀνακαλύφτηκε λίγες μέρες ἀργότερα στὸν βυθὸ τοῦ καναλιοῦ Γιονάζ, κοντὰ στὴ γέφυρα Κοσυὰ Λουΐζὲ τῆς Λυών.

Στὶς 28 Ἰανουαρίου ἡ ἀστυνομία τῆς Λυὼν ἐξαπέλυσε ἕνα τεράστιο ἀνθρωποκυνηγητὸ στὰ προάστεια τῆς πόλης. Συμμετεῖχαν πάνω ἀπὸ 2.000 μπάτσοι κι ἀνάμεσά τους ἀποσπάσματα τῶν CRS. Ἡ ἐπιχείρηση ἄρχισε στὶς ἐξήμισι τὸ πρωὶ καὶ βάσταξε περισσότερες ἀπὸ εἰκοσιτέσσερις ὧρες. Περιελάμβανε ἀνάμεσα

στὰ ἄλλα καὶ τὴν ἀνάκριση πάνω ἀπὸ 50.000 ἀνθρώπων σὲ ἀκτίνα εἴκοσι χιλιομέτρων ἀπ' τὴ Λυὼν καὶ τὴν ἔρευνα πάνω ἀπὸ 10.000 σπιτιῶν — χωρὶς ἀποτέλεσμα. Στὶς 30 Ἰανουαρίου συνέλαβαν ἕναν τριανταεφτάχρονο Ἰσπανό, τὸν Χουὰν Σ. καὶ τὸν κατηγόρησαν γιὰ συμμετοχὴ στὴν ὑπόθεση. Ἀργότερα ἀνακοινώθηκαν στὸν τύπο τὰ ὀνόματα δύο ἀκόμη Ἰσπανῶν ὑπόπτων, τοῦ Φρανσίσκο καὶ τοῦ Χοσὲ Μπαίγιο Μάτα, τριανταενὸς καὶ εἰκοσιεφτὰ χρονῶν ἀντίστοιχα.

Ὁ Γαλλικὸς τύπος ἀφιέρωσε πολλὰ φύλλα στὸ ...περιπετειώδες μυθιστόρημα τῆς «Συμμορίας τῶν Ἰσπανῶν», καὶ οἱ Φραγκικὲς ἀρχὲς καὶ ὁ τύπος δὲν ἔχασαν οὔτε αὐτοὶ τὴν εὐκαιρία, ξεκίνησαν κι αὐτοὶ μιὰ τεράστια δυσφημιστικὴ καμπάνια ἐνάντια στοὺς ἀναρχικοὺς γενικὰ κι ἐνάντια στὸ Ἰσπανικὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα εἰδικότερα. Αὐτὴ ἡ βρωμερὴ καμπάνια ποὺ καλοῦσε τὸ Γαλλικὸ κράτος νὰ πάρει μέτρα ἐνάντια στὸ Ἰσπανικὸ Κίνημα τῶν Ἐξορίστων εἶχε ἀρκετὴ ἐπιτυχία ἀρχικὰ — ἕνα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά της ἦταν ἡ Γαλλικὴ ἀστυνομία νὰ ἀρχίσει νὰ ἐνοχλεῖ διάφορους συντρόφους καὶ μερικοὺς νὰ τοὺς φυλακίσει.

Στὶς 3 Φεβρουαρίου πιάστηκε στὴν Τουλούζη ὁ Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Ἰσπανικοῦ Ἀναρχικοῦ Κινήματος τῆς Γαλλίας, Χοσὲ Πέϊρατς Βάλλς. Ἡ παρισινὴ ἐφημερίδα τῆς δεξιᾶς «Λὲ Φιγκαρό» ἀνακοίνωσε τὴν ἑπόμενη μέρα ὅτι ὑπῆρχαν ὑποψίες «πὼς ἡ συμμορία τῶν Ἰσπανῶν ἴσως ἦταν τμῆμα μιᾶς ὀργάνωσης ἀναρχικῶν».

Ὅταν ἀποκαλύπτεται ἡ διαφθορὰ ἑνὸς ἀστυνομικοῦ ἢ ἑνὸς δικαστῆ, ἑνὸς κληρικοῦ, ἑνὸς στρατιωτικοῦ, (κάτι ποὺ γίνεται ὅλο καὶ πιὸ συχνὰ) ποτὲ κανεὶς δὲν ρωτᾶ γιὰ τὴν φύση τῶν θεσμῶν ἢ τῶν ὑπηρεσιῶν ὅπου αὐτοὶ ἀνήκουν — τουλάχιστον ὁ τύπος δὲν τὸ κάνει αὐτό: Ἕνας στρατηγὸς π.χ. ποὺ γίνεται πράκτορας μιᾶς ξένης δύναμης ποτὲ δὲν ἀποτελεῖ ἀφορμὴ γιὰ νὰ καταχριθεῖ ὁλόκληρος ὁ στρατός. Ὁ κληρικὸς ποὺ σκοτώνει καὶ βιάζει μικρὰ παιδάκια θεωρεῖται «ἀνάξιος ὑπηρέτης» ὅπως καὶ ὁ ἀστυνομικὸς ποὺ βάζει καψούλια στὶς τσέπες αὐτῶν ποὺ θέλει νὰ ἐνοχοποιήσει. Ποτὲ δὲν ἀκούγεται ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ θεσμοὶ εἶναι διεφθαρμένοι καὶ ἀνέντιμοι.

Ὅταν ὅμως δώσει τὴν παραμικρὴ ἀφορμὴ ἕνα μέλος τῆς ὀργανωμένης ἐργατικῆς τάξης ὁ καπιταλιστικὸς τύπος εἶναι ἕτοιμος νὰ ρίξει τὶς πιὸ ἀπίθανες κατηγορίες σ' ὁλόκληρη τὴν ὀργάνωση ὅπου ἀνήκει ὁ ἢ οἱ δράστες. Ἔτσι καὶ τὸ MLE Γαλλίας κατηγορήθηκε γιὰ τὴν ἀποτυχημένη ληστεία τῆς Λυών. Οἱ ληστὲς ἦταν

ἀναρχικοί, αὐτὸ ἄρχουσε γιὰ νὰ ξεκινήσει μιὰ καμπάνια μίσους ἐνάντια στὴ CNT. Εὐτυχῶς ποὺ δὲν κράτησε πολύ, καθὼς οἱ ἀναρχικοὶ ἦταν πάρα πολλοί, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἰσπανοὺς μετανάστες στὴ Γαλλία ἀλλὰ καὶ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ ἐπαφὲς καὶ οἱ δραστηριότητές τους κινοῦνταν γενικὰ στὰ νόμιμα πλαίσια. Τυπικὸ παράδειγμα καταστολῆς ἐνάντια στὴ CNT ἦταν ἡ σύλληψη στὶς 6 Φεβρουαρίου 1951 στὴν Τουλούζη τοῦ Μαρσελίνο Μασσάνα (Πάντσο). Ἡ Ἰσπανικὴ κυβέρνηση ζητοῦσε τὴν ἔκδοσή του γιὰ «ἐγκλήματα» ποὺ εἶχε κάνει στὴν Ἰσπανία. Μετὰ τὶς ἀνακρίσεις ἔγινε τὸν ἑπόμενο μῆνα ἕνα δικαστήριο στὴ Γκαρὸν ὅπου ἀπορρίφτηκε τὸ αἴτημα τῆς Ἰσπανίας καὶ ὁ Πάντσο βγῆκε καὶ πάλι, ἐλεύθερος.

Μὲ τὴν εὐκαιρία ἂς ποῦμε καὶ μερικὰ γιὰ τὸν Πάντσο. Γεννήθηκε στὴ Βέργα τὸ 1919. Μὲ τὸ τέλος τοῦ ἐμφύλιου εἶχε τὸ βαθμὸ τοῦ λοχαγοῦ καὶ μαζὶ μὲ χιλιάδες ἄλλους βρέθηκε στὸ λιμάνι τοῦ Ἀλικάντε νὰ περιμένει κάποιο πλοῖο γιὰ τὴ Γαλλία. Ὅμως δὲν πρόφτασε, οἱ φρανκικοὶ τὸν πρόλαβαν καὶ τὸν πῆραν μαζὶ μὲ τοὺς ὑπόλοιπους ἄτυχους στὸ διαβόητο στρατόπεδο συγκέντρωσης τῆς Ἀλμπατέρα. Αὐτὸ τὸ στρατόπεδο τὸ εἶχαν χτίσει οἱ Δημοκρατικοὶ γιὰ 800 κρατούμενους καὶ ἐπὶ Φράνκο γιὰ μιὰ ἐποχὴ ἔφτασε νὰ ἔχη 18.000. Μετὰ λίγους μῆνες ὁ Πάντσο μεταφέρθηκε στὴ Βαρκελώνη κι ἐκεῖ, μετὰ τρία χρόνια στὶς φασιστικὲς φυλακές, ἀπολύθηκε μὲ «ἐλευθερία ὑπὸ ὅρους» τὸ 1942. Λίγο μετὰ τὴν ἀπόλυσή του ἔμαθε ὅτι θὰ τὸν καλοῦσαν νὰ καταταγεῖ στὸ στρατὸ καὶ θὰ τὸν στέλναν στὸ Ἀλγεθίρας. Ὁ Μασσάνα δὲν σκόπευε νὰ ὑπηρετήσει τὸν Φράνκο κι ἔτσι βγῆκε στὰ βουνὰ καὶ ἄρχισε τὴ ζωὴ τοῦ γκουερίλλα.

Ὅπως κι οἱ περισσότεροι σύντροφοί του γιὰ νὰ μάθει πρῶτα καλὰ τὰ βουνὰ ἔκανε γιὰ ἕνα διάστημα τὸν λαθρέμπορο ἀνάμεσα στὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Ἀνδόρρα καὶ ἀργότερα ἀνάμεσα στὴν Ἀνδόρρα καὶ τὴ Γαλλία, μέχρι νὰ ἀφιερώσει ὁλοκληρωτικὰ τὴ ζωή του στὸν ἀντιφασιστικὸ ἀγῶνα. Λίγους μῆνες πρὶν τὴν αἴτηση ἐκδόσεως τῶν Ἰσπανικῶν ἀρχῶν, ποὺ ἀναφερθήκαμε πιὸ πρίν, ὁ Πάντσο εἶχε γλυτώσει παρὰ τρίχα ἀπὸ τοὺς Γάλλους καραμπινιέρους ποὺ προσπάθησαν νὰ τὸν πιάσουν ἐνῶ περνοῦσε τὰ σύνορα, καὶ αὐτὸ τὸν ἔκανε τὸν ἀποδιοπομπαῖο τράγο γιὰ τὸν Γαλλικὸ τύπο. Ἀργότερα παρουσιάστηκε ἐθελοντικὰ στὸ δικαστήριο τοῦ Σὰν Ζιρὸν γιὰ νὰ ἀπαντήσει στὶς κατηγορίες ἐναντίον του καὶ ἀφέθηκε ἐλεύθερος «ὑπὸ ὅρους».

Ἡ περιγραφὴ κι ἡ φωτογραφία τοῦ Μασσάνα τοποθετήθηκαν σὲ κάθε δημόσιο χῶρο στὴν Μανρέσα καὶ σ' ὅλα τὰ χωριὰ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἄλτο Λιομπρεγκάτ. Ὁρίστηκε μιὰ σημαντικὴ ἀμοιβὴ γιὰ ὅποιον θὰ ἔδινε πληροφορίες ποὺ ἴσως ὁδηγοῦσαν στὴ σύλληψή του. Δὲ χρειάζεται νὰ ποῦμε ὅτι ποτὲ δὲν πληρώθηκε αὐτὴ ἡ ἀμοιβὴ — κανένας δὲν πρόδωσε γιὰ χάρη της — ἡ φωτογραφία ὅμως τοῦ Πάντσο ποὺ κυκλοφόρησε στὶς ἐπικηρύξεις εἶχε προέλευση τὰ ἀρχεῖα τῆς Γαλλικῆς ἀστυνομίας ποὺ πάντα ἦταν ὑπερπρόθυμη νὰ συνεργαστεῖ μὲ τὴν σύντροφό της τὴν Ἰντερπόλ, τὴν ἀστυνομία τοῦ Φράνκο.

Ἐπιστρέφουμε στὸ ἐπεισόδιο τῆς Λυών: Ἡ ἀστυνομία ἀπέσπασε ἀπὸ ἕναν ἀπὸ τοὺς κατηγορούμενους Ἰσπανούς, τὸν Φρανσίσκο Μπαίγιο Μάτα, μιὰ δήλωση ὅτι δῆθεν εἶχε ἀκούσει ἀπὸ ἕναν τρίτο πῶς κάποιος Σαμπατὲ εἶχε πάρει μέρος στὴν ἀποτυχημένη ληστεία τῆς Ρὸν - Πουλένκ τὸν Μάη τοῦ 1948 κι ἔτσι ἡ ἀστυνομία βρῆκε καὶ πάλι τὴν εὐκαιρία νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸν Ἐλ Τσίκο.

Στὶς 2 Φεβρουαρίου ὁ Ἐλ Τσίκο ἦταν στὴ Ντιζόν, στὴν περιοχὴ ὅπου εἶχε ἐπίσημα περιοριστεῖ ὅταν τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν πῆγαν στὸ τμῆμα τῆς ὁδοῦ Βωμπὰν τῆς Λυών, ὅπου καὶ τὸν ἀνέκριναν ἐξαντλητικά, χωρὶς νὰ ἔχουν ἔνταλμα συλλήψεως οὔτε νὰ τὸν προσάγουν πρῶτα σὲ εἰσαγγελέα. Ἔμεινε ἀρκετὲς μέρες στὴ φυλακὴ χωρὶς κἂν νὰ τοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ δεῖ δικηγόρο. Σὲ αὐτὲς τὶς «ἀνακρίσεις» ὁ Σαμπατὲ ἀναγκάστηκε νὰ ὑπογράψει μιὰ ὁμολογία ὅτι αὐτὸς εἶχε κόψει τὰ τηλεφωνικὰ καλώδια τῆς Ρὸν - Πουλένκ στὴ ληστεία. Μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε τί ἀνακρίσεις ἦταν αὐτὲς ποὺ ἕνας ἄνθρωπος σὰν τὸν Σαμπατὲ ἀναγκάστηκε νὰ κάνει ἀπόπειρα αὐτοκτονίας πηδώντας ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ ἀνακριτικοῦ γραφείου. Ὅμως τὸ μόνο ποὺ ἔπαθε ἦταν κοψίματα στὸ κεφάλι καὶ τὸν λαιμὸ ἀπὸ τὰ σπασμένα τζάμια.*

---

* Γιὰ καμμιὰ ἀστυνομία δὲν εἶναι δύσκολο ἕνας «ὕποπτος» νὰ πέσει ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος. Μποροῦν κατὰ τὰ γοῦστα τους, νὰ τὸν βάλουν νὰ πηδήξει χρησιμοποιώντας τὰ βασανιστήρια, εἴτε ἁπλούστατα νὰ τὸν πετάξουν οἱ ἴδιοι, νεκρὸ ἢ ζωντανό. Ἂς ὑπενθυμίσουμε πάντως πῶς ὅταν ὁ φιλελεύθερος πολιτικὸς Μαζάρυκ «ἔπεσε» ἀπὸ ἕνα παράθυρο στὴν Πράγα, ὁ ἀστικὸς τύπος δὲν ἔπαυε νὰ τὸ διατυμπανίζει, χρησιμοποιώντας μάλιστα τὸν λεπτότατα εἰρωνικὸ

Ὁ Σαμπατὲ ἔμεινε τέσσερις μέρες στὰ χέρια τῆς Γαλλικῆς ἀστυνομίας πρὶν τὸν παρουσιάσουν στὸν Λεγκουέ, τὸν εἰσαγγελέα τῆς Λυὼν ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὴν ὑπόθεση. Αὐτὸς διέταξε τὴν προληπτική του κράτηση καὶ τὸν κατηγόρησε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, καὶ γιὰ «σύμπραξη γιὰ τέλεση ἐγκλήματος». Μετὰ τὴν «ὁμολογία» τοῦ Σαμπατὲ ὁ εἰσαγγελέας τοῦ Τμήματος τῆς Βιὲν ζήτησε ἀπὸ τὸ ἁρμόδιο δικαστήριο στὶς 23 τοῦ μηνὸς νὰ ξανανοίξει τὴν ὑπόθεση μὲ κατηγορούμενους τὸν Σαμπατὲ καὶ ἄλλους — μὲ κατηγορίες «φόνο ἐκ προθέσεως καὶ ἀπόπειρα ληστείας μετὰ χρήσεως βίας». Ἡ ὑπεράσπιση ἔστειλε ἕνα κείμενο στὸ Ἐφετεῖο τῆς Λυὼν ποὺ ἀνέφερε τὴν παραβίαση ἀπὸ μέρους τῆς ἀνάκρισης πάμπολλων κανόνων τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου — ἀναφέρουμε μερικές:

«Μπορεῖ ἀναμφίβολα νὰ ἀποδειχτεῖ ὅτι αὐτὰ ποὺ παρεδόθησαν στὸν δικαστικὸ ἀνακριτὴ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, τὸν εἰσαγγελέα τῆς Βιέν, ὡς ὁμολογίες τοῦ Ο..., τοῦ Π... καὶ τοῦ Σαμπατὲ δὲν ἦταν παρὰ ἁπλὲς ὑπογραφὲς ποὺ ἀποσπάστηκαν διὰ τῆς βίας ἀπὸ τοὺς ἀνακρινόμενους, ἐπίσης, κάτι τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοηθεῖ, ὅτι σὲ μιὰ ἄλλη περίπτωση ἄλλοι κατηγορούμενοι μπροστὰ στὸν πρόεδρο τοῦ δικαστηρίου τῆς Γκρενόμπλ, οἱ Πέδρο Μ..., Π... Φρανσίσκο Π... καὶ ὁ ἴδιος Π... εἶχαν καταγγείλει ἀνάλογη συμπεριφορὰ πρὸς αὐτοὺς στὶς ἀρχὲς Φεβρουαρίου τοῦ 1951 τῆς ἀστυνομίας τῆς Λυών, καὶ εἰδικότερα τῶν ἀντρῶν τοῦ ἴδιου τμήματος, τοῦ τμήματος τῆς ὁδοῦ Βωμπάν».

«Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθεῖ», συνέχιζε ἡ ὑπεράσπιση, «ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς συνηγόρους τοῦ Σαμπατέ, ὁ Πιὲρ Λεβύ, ποὺ τὸν ἐπισκέφτηκε στὶς 10 Φεβρουαρίου 1951 στὶς φυλακὲς τοῦ Σαὶν Πὼλ ντὲ Λυών, διέκρινε φανερὰ ἴχνη βασανισμοῦ ἐπάνω του τοὺς ὁποίους ὑπέστη στὰ χέρια τῆς ἀστυνομίας καὶ πληροφόρησε τὸν Πρόε-

---

δρο «ἐκπαραθύρωσις» προκειμένου νὰ περιγράψει τὶς ἀνακριτικὲς μεθόδους τῶν Σταλινικῶν.

Ὅταν ὁ ἀναρχικὸς σιδηροδρομικὸς Πινέλλι «ἔπεσε» ἀπὸ τὸ παράθυρο ἑνὸς ἀστυνομικοῦ τμήματος τοῦ Μιλάνου διαβάσαμε στὸ «Νταίηλυ Μαίηλ» τὴν ἀνταπόκριση τοῦ Ρίτσαρντ Χὲρντ («πέθανε πέφτοντας ἀπὸ ἕνα παράθυρο στὸ Μιλάνο»), ἢ στοὺς «Τάϊμς», τὴν «πιὸ σοβαρὴ ἀγγλικὴ ἐφημερίδα» τὸν ἀκόμη θρασύτερο Κλὶφ Μπόρρελλ («βρέθηκε νεκρὸς μετὰ τὴν πτώση του ἀπὸ τὸ παράθυρο μιᾶς πολυκατοικίας τοῦ Μιλάνου»).

δρο τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου ὁ ὁποῖος στὴν συνέχεια τὸ ἀνέφερε στὸν Γενικὸ Εἰσαγγελέα τῆς Λυών».

Οἱ δικηγόροι κατέληγαν «πολὺ περισσότερο, οἱ «ὁμολογίες», ποὺ ἀποσπάστηκαν ἀπὸ τὸν Σαμπατὲ στὶς 3 καὶ 5 Φεβρουαρίου ἀπὸ τὸν ἀνακριτὴ τὸν ἐντεταλμένο ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως δὲν μποροῦν νὰ ληφθοῦν ὡς ἀξιόπιστες οὔτε νομότυπες καθὼς οἱ μέθοδοι μὲ τὶς ὁποῖες ἀποσπάστηκαν ἀπὸ τὸν κατηγορούμενο μᾶς ἀναγκάζουν ὁπωσδήποτε νὰ τὶς ἀγνοήσουμε ὡς στοιχεῖα καὶ νὰ τὶς ἀποκλείσουμε ἀπὸ τὴ δικογραφία.

Ὁ Εἰσηγητὴς τοῦ Δικαστηρίου τῆς Λυὼν διέταξε στὶς 13 Νοεμβρίου 1952 τὴν ἀπόλυση τοῦ Σαμπατέ. Ὅμως οὔτε αὐτὴ ἡ ἀπόφαση ἔκλεισε τὸ θέμα, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1951 ἄλλαξε ἡ φύση τοῦ Ἱσπανικοῦ κινήματος ἀντίστασης. Ἡ παράνομη δουλειὰ τῶν διάφορων ἀντιφασιστικῶν ὀργανώσεων σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια εἶχε βοηθήσει νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα γενικὸ αἴσθημα δυσφορίας, ὅλο καὶ πιὸ δυνατὸ κάτω ἀπὸ τὴν κρούστα τῆς «ἡσυχίας, τάξης καὶ ἀσφάλειας». Οἱ διαδηλώσεις γινόταν ὅλο καὶ πιὸ συχνὲς καὶ πιὸ ἀποτελεσματικές.

Στὴ Βαρκελώνη ἔγινε μιὰ τελείως αὐθόρμητη ἔκρηξη τῆς λαϊκῆς ὀργῆς μὲ ἀφορμὴ τὴν καμπάνια διαμαρτυρίας ἐνάντια στὴν Ἑταιρία τῶν Τράμ. Τὴν ξεκίνησαν οἱ φοιτητὲς ἀλλὰ κατέληξαν νὰ συμμετέχουν ὅλοι ὅσοι χρησιμοποιοῦσαν τὰ τράμ· ὅλη ἡ ἐργατικὴ τάξη. Οἱ ἐπιβάτες ξεκίνησαν τὴν καμπάνια μὲ τὸ μποϋκοτάζ, μὲ συγκεκριμένο στόχο τὰ κόμιστρα — ἡ Ἑταιρία τῶν Τράμ ζητοῦσε πολὺ μεγαλύτερο εἰσιτήριο ἀπ' ὅτι π.χ. τῆς Μαδρίτης. Στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ Φεβρουαρίου ἡ μαζικότητα τοῦ μποϋκοτὰζ αὔξανε καθημερινὰ καὶ μετὰ τὶς 23 σχεδὸν ὅλα τὰ τρὰμ κυκλοφοροῦσαν ἄδεια στὴν πόλη. Αὐτὸ ἔδωσε νέα ὁρμὴ στὶς παράνομες ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις.

Ἡ ἀγκιτάτσια ἐνάντια στὴν Ἑταιρία τῶν Τρὰμ ὁδήγησε σὲ γενικὴ ἀπεργία στὴ Βαρκελώνη, στὶς 12 Μαρτίου. Πάνω ἀπὸ 30.000 ἐργάτες κατέβηκαν στοὺς δρόμους γιὰ νὰ διαδηλώσουν ὄχι μόνο γιὰ τὰ κόμιστρα, ἀλλὰ καὶ γενικὰ γιὰ τὸ κόστος ζωῆς ποὺ διαρκῶς ἀνέβαινε καί, κυρίως, ὅτι ἐξακολουθοῦσε ἡ ἀντίσταση ἐνάντια στὴ δικτατορία τοῦ Φράνκο. Στὴν πορεία τῶν ἀπεργῶν κυκλοφόρησαν σὲ ποσότητες πολλὲς πολυγραφημένες προκηρύξεις. Μιά, ποὺ τελικὰ δὲν τὴν εἶχε βγάλει καμμιὰ ἀπὸ τὶς συντονισμένες ἀναρχικὲς ὁμάδες, ἔλεγε:

Γιὰ νὰ ξεμπερδεύουμε μὲ τὰ τράμ
ὁ Φαθερίας εἶναι αὐτὸς ποὺ χρειάζεται.
Στὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸ καθεστὼς
ζήτω ὁ Σαμπατέ!

Ὁ λαὸς τῆς Βαρκελώνης ἤξερε ἀπὸ ἔνστικτο ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ ποὺ ἀγωνιζόταν πράγματι γιὰ τὴν ἐλευθερία.

Ἡ ἀπεργία ξαπλώθηκε στὴ Βαδελόνα, τὴν Τορράσα, τὴν Σαμπαδὲλ καὶ τὴ Μανρέσα, καὶ στὶς 13 Μαρτίου 150.000 ἐργάτες πλημμύριζαν τοὺς δρόμους. Ἡ κυβέρνηση συγκέντρωσε ὅλες τὶς δυνάμεις καταστολῆς στὴν Καταλωνία. Εἰδικὸ τραῖνο κουβάλησε ἀπὸ τὴ Μαδρίτη πάνω ἀπὸ 1.000 ἄντρες τῆς Πολίσια Ἀρμάδα. Ἄλλες 2.000 ἦρθαν ἀπὸ τὴ Σαραγόσσα καὶ τὴ Βαλένσια. Τὸ καταδρομικὸ «Μεντὲζ Νουνιὲζ» καὶ τὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Ἐλκάνο», «Γκραβίνα» καὶ «Λινίερς» μὲ μεγάλες δυνάμεις πεζοναυτῶν ἔφτασαν στὸ λιμάνι τῆς Βαρκελώνης. Οἱ πεζοναῦτες ἀνέλαβαν μαζὶ μὲ τὸ στρατὸ καὶ τοὺς μπάτσους τὴν ἀστυνόμευση τῶν δρόμων τῆς πρωτεύουσας.

Ἡ Βαρκελώνη εἶχε τὴν ὄψη κατεχόμενης πόλης. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ κυκλοφοροῦσαν στοὺς δρόμους συλλαμβάνονταν καὶ ἀνακρίνονταν καὶ σὲ ἐλάχιστες μέρες τὰ κελλιὰ ὅλων τῶν ἀστυνομικῶν τμημάτων τῆς Καταλωνίας γέμισαν ἐργαζόμενους. Ἂν καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ ἡ ἀπεργία δὲν μποροῦσε νὰ κρατήσει πολὺ ἀκόμα, ἔδωσε τουλάχιστον σ' ὅλο τὸν κόσμο νὰ καταλάβει ὅτι ὅσα ἔλεγε τὸ καθεστὼς — ποὺ μέχρι τότε λίγο - πολὺ μποροῦσε πάντα νὰ ἐλέγχει τὴν κατάσταση — πὼς εἶχε τὴν λαϊκὴ συμπαράσταση, ἦταν ὅλα ψέμματα. Αὐτὴ ἡ μαζικὴ κινητοποίηση τῆς ἐργατικῆς τάξης ὁδήγησε στὴν ἀποπομπὴ τοῦ κυβερνήτη τῆς Καταλωνίας Ἐδουάρδο Μπαὲζ Ἀλλέγκρια καὶ στὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὸν Στρατηγὸ Φελίπε Ἀσέδο Κολοῦνχα, περιβόητο γιὰ τὴν ἀδίστακτη σφαγὴ τῆς ἐργατικῆς τάξης στὶς Ἀστουρίες μετὰ τὴν ἐξέγερση τῶν μεταλλωρύχων. τὸν Ὀχτώβρη 1934.

XI. Η ΑΠΟΓΝΩΣΗ

Τὰ μπλεξίματα μὲ τὶς Γαλλικὲς ἀρχὲς εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα ὁ Σαμπατὲ νὰ ζεῖ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι κάποια μέρα θὰ δημιουργοῦνταν μιὰ ὀργάνωση ἱκανὴ νὰ ξεκινήσει στὴν Ἱσπανία ἐνέργειες γκουερίλλα καὶ γενικότερα ὑπονομευτικὲς γιὰ τὸν Φράνκο. Πάνω ἀπὸ ἔξη χρόνια δούλευε γι' αὐτὸν τὸν σκοπό, ἀλλὰ ἡ ὀργάνωση τῶν ἐξορίστων παρέμενε ἄδρανὴς καὶ ἀναποφάσιστη, χωρὶς νὰ κάνει σοβαρὲς ἐνέργειες γιὰ νὰ καλύψει αὐτὸ τὸ ὀργανωτικὸ κενό. Οἱ γραφειοκράτες ἔμεναν ἱκανοποιημένοι μὲ τὴν παθητικὴ διαιώνιση τῆς ὕπαρξής τους στὴ νέα τους πατρίδα, γιὰ τὸν Ἐλ Τσίκο ὅμως, αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς ἦταν ἀνυπόφορος. Μόλις πέρασαν τὰ πέντε χρόνια ποὺ τοῦ ἀπαγορευόταν νὰ πλησιάσει τὰ παλιά του λημέρια, ἑτοιμάστηκε νὰ ἀναπληρώσει τὸν χαμένο καιρό. Στὶς ἀρχὲς τῆς ἄνοιξης τοῦ 1955 μερικοὶ ἀγωνιστὲς τοῦ Ἱσπανικοῦ Ἀναρχικοῦ Κινήματος (MLE) μὲ πρῶτο καὶ καλύτερο τὸν Ἐλ Τσίκο ἀποφάσισαν νὰ δράσουν πάνω σὲ δικά τους σχέδια καὶ μὲ δικιά τους εὐθύνη, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ὀργάνωση χωρὶς ὅμως νὰ ἐγκαταλείψουν στὸ ἐλάχιστο τὶς ἀντιεξουσιαστικὲς προοπτικές. Σχημάτισαν τὴν Ἰβηρικὴ Ὁμοσπονδία Ἀναρχοσυνδικαλιστῶν μὲ σύνθημα «ἐπίγνωση καὶ δράση».

Δὲν ἄργησαν νὰ δημιουργηθοῦν προβλήματα ἀνάμεσα στὸν Σαμπατὲ καὶ τὴν ὀργάνωση τῶν ἐξορίστων. Ὁ Ἐλ Τσίκο ποὺ δὲν ἤθελε νὰ στάσει σὲ σύγκρουση μὲ τὴν ὀργάνωση, μετονόμασε μετὰ ἀπὸ συζητήσεις μὲ τὴ Γραμματεία τῆς Διηπειρωτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς CNT—FAI τὴν δική του Ὁμοσπονδία σὲ «Ὁμάδες Ἀναρχοσυνδικαλιστῶν». Ἡ ἐπίσημη ὀργάνωση ὅμως ἀκόμη κι ἔτσι δὲν ἔπαψε νὰ τοὺς ἐπιτίθεται.

Ὅπως ξέρουμε ὁ Σαμπατὲ θεωροῦσε κύριο πεδίο τῆς μάχης τὴν Ἱσπανία. Μὲ τὰ «Γκροῦπος Ἀναρκοσυντικαλίστας» ἤθελε νὰ καλύψει τὶς ἐλλείψεις αὐτοῦ τοῦ χώρου, ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωση καὶ

τὴν ἀποτελεσματικότητα. Αὐτὲς τὶς ὁμάδες ἀρχικά, πρὶν ἐξαπλωθοῦν καὶ στὴν Ἰσπανία, τὶς ἀποτελοῦσαν ἐξόριστοι σύντροφοι. Σκοπός τους ἦταν νὰ γίνουν οἱ πυρῆνες τοῦ ἀντιφρανκικοῦ ἀγώνα.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Σαμπατὲ ἦταν ὁ ἴδιος πάντα: ἡ δράση! Ποτὲ δὲν θεώρησε τὴ νέα του ὀργάνωση σὰν ἕναν ἀνταγωνιστὴ τῆς μητρικῆς, τῆς CNT. Ὁ Σαμπατὲ εἶχε ἀφιερώσει τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα του στὴ CNT, τὸ μόνο ποὺ ἤθελε ἦταν νὰ δημιουργήσει ἕνα ἀποτελεσματικὸ ὅπλο ταξικοῦ ἀγώνα, ὥστε νὰ ξανακερδίσει ἡ CNT τὴν ἀπήχηση ποὺ εἶχε στὶς μάζες πρὶν τὴ δικτατορία. Ἔτσι, μὲ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Ἰσπανία σὰν ἀπεσταλμένος τῶν «Ἀναρχοσυνδικαλιστικῶν Ὁμάδων» δὲν ὀργάνωνε ὁμάδες στὸ ὄνομά του. ἀλλὰ κατασκεύαστηκε νὰ ὀργανώνει τοπικὲς ὁμοσπονδίες τῆς CNT Φυσικὰ αὐτοὺς ποὺ πλησίαζε συμφωνοῦσαν ἀπόλυτα μαζί του τόσο στὸν τομέα τῆς θεωρίας ὅσο καὶ τῆς πρακτικῆς.

Ὁ Σαμπατὲ ἔφτασε στὴ Βαρκελώνη στὶς 29 Ἀπριλίου 1955 μὲ ἄλλους τέσσερις συντρόφους. Τὰ πράγματα στὴν Καταλωνία δὲν εἶχαν ἀλλάξει καὶ πολὺ ὅσο ἔλειπε. Ὁ Κυβερνήτης Φελίπε Ἀσέδο Κολούνγκα ἦταν ἕνας ἀλαζονικὸς τσαρλατάνος, τυφλωμένος ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, ποὺ δὲν δίσταζε νὰ τιμωρεῖ ἄγρια ἀκόμη καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ὑφισταμένους του. Οὔτε καὶ στὸ ἀρχηγεῖο τῆς ἀσφάλειας εἶχαν γίνει ἀλλαγές, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Χοσὲ Λουὶς Ἀλμπὲρτ ποὺ ἐγκατέλειψε τὴ θέση του μετὰ τέσσερα χρόνια τυραννίας γιὰ νὰ γίνει κυβερνήτης τοῦ Ὀρένσε. Τὸν ἀντικατέστησε ὁ Φερνάρδο Βίδες Καμίνο, γυιὸς τοῦ στρατηγοῦ Βίδες ὁ ὁποῖος ἦταν ὑπεύθυνος τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς Στρατιᾶς τοῦ Βορρᾶ, τοῦ στρατηγοῦ Ἐμίλιο Μόλα ὁ Βιδάλ. Αὐτὸς κατὰ τὸν Ἐμφύλιο πόλεμο εἶχε καταφέρει νὰ τοποθετηθεῖ στὸ Τμῆμα Ἐπιτάξεων καὶ ἐκεῖ συγκέντρωσε τεράστια περιουσία.

Οἱ σύντροφοι τοῦ Σαμπατὲ εἶχαν μαζί τους ἄφθονα ὅπλα καθὼς καὶ προπαγανδιστικὸ ὑλικὸ ποὺ τοὺς εἶχαν προμηθεύσει φίλοι. Οἱ σάκκοι τους ἦταν γεμᾶτοι μὲ τὴν τετρασέλιδη «Ἐλ Κομπάτε» — ὑπότιτλος: Ὄργανο τῶν Ἀναρχοσυνδικαλιστικῶν Ὁμάδων». Ἦταν τὸ πρῶτο φύλλο τῆς ἐφημερίδας, μὲ ἡμερομηνία 1 Μαΐου 1955. Ἔτσι ἤθελαν νὰ τονίσουν αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ μέρα γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐργατικῆς τάξης, τὴν Πρωτομαγιά. Στὴν «Ἐλ Κομπάτε» ὑπῆρχαν ἄρθρα γιὰ τὴν καταγωγὴ αὐτῆς τῆς γιορτῆς τῶν ἐργατῶν, γιὰ τοὺς Μάρτυρες τοῦ Σικάγου, γιὰ τὴν ἱστορία τῆς CNT καὶ γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῆς συνομοσπονδίας στὸν ἀγῶνα γιὰ τὰ δίκαια τῶν ἐργατῶν. Ἡ ἐφημερίδα ἔκλεινε μὲ ἕνα κάλεσμα

γιὰ ἀγῶνα σὲ τρία πεδία. Γιὰ τὴ CNT. γιὰ ἄμεση δράση ἐνάντια στοὺς καταπιεστὲς τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία.

Οἱ δυὸ ἀπὸ τοὺς τέσσερις συντρόφους, θὰ ἔμεναν στὴν Τοράσσα μέχρι νὰ χρειαστεῖ ὁ Σαμπατὲ τὴ βοήθειά τους. Ὅπως ἦταν φυσικὸ μετὰ μιὰ τόσο πολύχρονη ἀπουσία ἦταν βασικὸ νὰ σιγουρευτεῖ ποιὲς ἀπὸ τὶς ἐπαφές του ὑπῆρχαν ἀκόμη καὶ ἦταν πρόθυμες νὰ βοηθήσουν. Ἄλλη ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἦταν νὰ βρεθοῦν χρήματα γιατὶ ἡ ὁμάδα ἦταν σχεδὸν ἀπένταρη — εἶχαν δώσει ὅλα τους τὰ λεφτὰ γιὰ ἐφόδια καὶ γιὰ ὅπλα. Ὁ Σαμπατὲ κι ὁ φίλος του κατάφεραν νὰ ἀρχίσουν τὴ διανομὴ τοῦ προπαγανδιστικοῦ ὑλικοῦ νωρὶς τὸ πρωὶ στὶς 30 Ἀπριλίου ἀφοῦ ἐπιβεβαίωσαν τοὺς συνδέσμους ποὺ μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιοῦν. Κατέλαβαν ἕνα ταξὶ καὶ γύρισαν ὅλες τὶς περιοχὲς τοῦ Σάνς, τοῦ Κόρτς, τοῦ Ἐλ Μπόρν, τῆς Ἄρκο ντὲλ Τριοῦμφο καὶ τοῦ Καρμέλο, μοιράζοντας παντοῦ τὴν «Ἐλ Κομπάτε». Δὲν παρέλειψαν νὰ ταχυδρομήσουν καὶ μερικὰ φύλλα στὴν «Γιεφατοῦρα ντὲ Πολίσια», στὸν Κυβερνήτη, καὶ στὶς ἄλλες ἀρχὲς τῆς Βαρκελώνης.

Ἡ ὁμάδα υἱοθέτησε ἀργότερα μιὰ μᾶλλον ἔξυπνη καὶ λιγότερο ἐπικίνδυνη μέθοδο διανομῆς. Τοποθετοῦσαν μικρὲς στοῖβες ἀπὸ βρεμμένα φυλλάδια στὶς ὀροφὲς παρκαρισμένων αὐτοκινήτων, λεωφορείων καὶ τρὰμ ἔτσι ὥστε μόλις ξεκινοῦσε τὸ ἁμάξι καὶ ἄρχιζαν νὰ στεγνώνουν τὰ φύλλα ἔφευγαν σιγὰ-σιγὰ καὶ σκορπίζονταν στοὺς δρόμους. Ὅμως δὲν ἄργησαν νὰ προβάλουν ἐπιτακτικὰ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα. Μιὰ μέρα ὁ Σαμπατὲ δὲν εἶχε λεφτὰ οὔτε νὰ τηλεφωνήσει στοὺς συντρόφους στὴν Τοράσσα.

Γιὰ νὰ ξαναενωθεῖ ὅλη ἡ ὁμάδα στὴ Βαρκελώνη ὁ Σαμπατὲ ἔπρεπε νὰ βρεῖ λεφτά. Ὁ Ἐλ Τσίκο θεώρησε ὅτι τὸ καλύτερο θὰ ἦταν μιὰ τράπεζα νὰ πληρώνει τὰ ἔξοδα — οἱ τράπεζες ποὺ πλήρωναν συνήθως γιὰ τὸν Σαμπατέ, παρέμεναν στὰ μάτια του τὸ κύριο σύμβολο τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης. Ὅμως γιὰ νὰ κάνεις μιὰ ληστεία πρέπει νὰ ἔχεις ἤδη ἕνα κάποιο κεφάλαιο, καὶ οἱ δυὸ σύντροφοι ἦταν τελείως ἀπένταροι. Στὶς 3 Μαΐου ὁ Σαμπατὲ καὶ ὁ φίλος του πῆραν ἕνα ταξὶ καὶ πῆγαν στὴν Τραβεσέρα ντὲ Γκρασία, περιοχὴ τῆς Βαρκελώνης. Ἐκεῖ ὁ Σαμπατὲ εἶπε στὸν ὁδηγὸ νὰ τὸν περιμένει λίγα λεπτά. Πῆρε ἕνα καλάθι γιὰ τὰ ψώνια ποὺ εἶχε μαζί του καὶ μπῆκε σ' ἕνα ὑφασματοπωλεῖο, δίπλα στὸ παζάρι τῶν λαχανικῶν. Ζήτησε τὸν διευθυντὴ καὶ μόλις αὐτὸς ἐμφανίστηκε ἀνακοίνωσε μὲ στόμφο: «—Σοῦ Ἐλ Τσίκο!»

Ἀφοῦ λοιπὸν συστήθηκε στὸν τζέντλεμαν τοῦ ἐξήγησε τοὺς

λόγους αὐτῆς τῆς ἀπρόσμενης ἐπίσκεψης. Χωρὶς καθυστέρηση ὁ διευθυντὴς τοῦ παρέδωσε ὁλόκληρο τὸ ταμεῖο, — ἂν τὸν πιστέψουμε, δηλαδή, — 4.000 πεσέτες καὶ ὁ Σαμπατὲ γύρισε πανευτυχὴς στὸ ταξί. Ἔφυγε πληρώνοντας κανονικὰ τὸν ταξιτζῆ καὶ εἰδοποίησε κατευθεῖαν τοὺς δυὸ συντρόφους νὰ ἔρθουν ἀπ' τὴν Τοράσσα. Στὶς 6 Μαΐου ξαναδρέθηκαν καὶ οἱ τέσσερις μαζί. Ἂν καὶ τὸ οἰκονομικὸ δὲν εἶχε λυθεῖ ἱκανοποιητικὰ ὁ Σαμπατὲ εἶχε ἤδη καταστρώσει ἕνα σχέδιο.

Τὴν ἴδια μέρα, πιὸ ἀργά, πῆραν ἕνα ταξὶ στὴν Ἀβενίδα ντὲ Χοσὲ Ἀντόνιο Σισίλια. Ὅμως καθὼς περνοῦσαν μπρὸς ἀπὸ τὸ Χοσπιτὰλ Κλίνικο ὁ ὁδηγὸς ἄρχισε νὰ ὑποψιάζεται τοὺς ἐπιβάτες του — ἴσως πρόσεξε ὅτι ἦταν ὁπλισμένοι. Ἔκανε μιὰ ἀπόπειρα νὰ σταματήσει λέγοντάς τους νὰ τὸν περιμένουν λίγο νὰ βγεῖ ἔξω ὅμως μόλις ἀντίκρυσε τὰ ὁπλοπολυβόλα πείστηκε νὰ τοὺς πάει στὴ διεύθυνση ποὺ ζήτησανε. Ἦταν ἕνα ὑποκατάστημα τῆς Μπάνκα ντὲ Βισκάγια, στὴ διασταύρωση τῆς Κάλλε Μαγιόρκα μὲ τὴν Κάλλε Μουνταγέρ Τὸ ταξὶ παρκάρισε δίπλα στὴν εἴσοδο κι ἕνας σύντροφος ἔμεινε μέσα, νὰ προσέχει τὸν ὁδηγό. Οἱ ἄλλοι τρεῖς — ὁ ἕνας κρατοῦσε ἕνα καλάθι γιὰ λαχανικὰ — πέρασαν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς δυὸ φρουροὺς τῆς εἰσόδου καὶ μπῆκαν στὴν τράπεζα. Ἔβγαλαν τὰ ὁπλοπολυβόλα ἀπ' τὸ καλάθι καὶ διέταξαν ὅλους νὰ μείνουν ἀκίνητοι. Ὁ ἕνας ἔμεινε στὸν προθάλαμο νὰ προσέχει τοὺς δυὸ ἀνυποψίαστους μπάτσους, ὁ ἄλλος ἔλεγχε ὅλη τὴν αἴθουσα μήπως κινηθεῖ κανεὶς καὶ ὁ τρίτος πῆγε στὸ ταμεῖο. Ὁ ταμίας τρέμοντας ἀπὸ φόβο ἔβαλε μονάχος του 700.000 πεσέτες στὸ καλάθι. Ἄρχισαν νὰ ὑποχωροῦν πρὸς τὴν ἔξοδο διατάζοντας ὅλους νὰ ξαπλώσουν κάτω μὲ τὸ πρόσωπο στὸ πάτωμα ἀπειλώντας ὅτι δὲ θὰ διστάσουν νὰ πυροβολήσουν ἀπ' ἔξω τὸν πρῶτο ποὺ θὰ σήκωνε τὸ κεφάλι του. Οἱ τρεῖς σύντροφοι βγῆκαν κανονικὰ καὶ ἤρεμα — καλημέρισαν μάλιστα καὶ τοὺς φρουροὺς — ἀνέβηκαν στὸ ταξὶ κι ἐξαφανίστηκαν. Καθὼς ἔφευγαν ἕνας ἀπὸ τὴν τράπεζα βγῆκε φωνάζοντας τὴν ἀστυνομία, ὅμως ἦταν πολὺ ἀργά: τὸ ταξὶ εἶχε χαθεῖ μέσα στὴν κυκλοφορία. Στὴ διασταύρωση τῆς Κάλλε Χοσὲ Ἀντόνιο μὲ τὴν Κάλλε ντὲ λὰ Ντιπουτασιὸν οἱ δυὸ κατέβηκαν καὶ πῆραν ἄλλο ταξί. Οἱ ἄλλοι δυὸ κατέβηκαν στὸ Σινὲ Ἀμέρικα, στὴν Ἀβενίδα ντὲλ Μαρκὲς ντὲ Ντοέρος. Πλήρωσαν τὶς εἰκοσιδύο πεσέτες ποὺ ἔγραφε τὸ ταξίμετρο κι ὁ Σαμπατὲ γελώντας ἔδωσε ἕνα μάτσο χαρτονομίσματα γιὰ φιλοδώρημα στὸν ὁδηγό Ὅταν αὐτὸς ἔφτασε στὸ ἀστυνομικὸ τμῆμα γιὰ νὰ ἀναφέρει τί ἔγινε διαπίστωσε

ὅτι τὸ φιλοδώρημα ἦταν 7.600 πεσέτες. Ἐξάλλου ὁ διευθυντὴς τοῦ ὑφασματοπωλείου στὴν Τραβεσέρα ντὲ Γκαρσία ἔλαβε ἕνα ἀνώνυμο τσὲκ γιὰ 4.000 πεσέτες.

Γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὸ ἀνθρωποκυνηγητὸ ποὺ σίγουρα θὰ ἐξαπέλυε ἡ ἀστυνομία οἱ δύο γύρισανε στὴν Τοράσα ἐνῶ ὁ τρίτος μὲ τὸν Σαμπατὲ μείνανε στὴ Βαρκελώνη. Τὰ ἔντυπα ποὺ μοιράζονταν γιὰ τὴν Πρωτομαγιὰ εἶχαν ἤδη ἐρεθίσει τὴν ἀστυνομία. Ἡ ληστεία στὴν Κάλλε Μαγιόρκα ἔδειχνε τέτοιο θράσος ποὺ κινητοποιήθηκαν ὅλες οἱ δυνάμεις ἀσφαλείας στὴ Βαρκελώνη. Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἀστυνομίας, ὁ Πέδρο Πόλο διέταξε νὰ χτενιστεῖ ὁλόκληρη ἡ περιοχὴ καὶ νὰ συλληφθοῦν ὅλοι οἱ ἀναρχικοὶ ποὺ ἴσως μποροῦσαν νὰ δώσουν ὁποιεσδήποτε σχετικὲς πληροφορίες στὴν «ἀνάκριση».

Οἱ ἔρευνες δὲν ἀπέδωσαν κανένα στοιχεῖο σχετικὰ μὲ τὸν Σαμπατὲ καὶ τοὺς ἄλλους τρεῖς, ἡ ἀστυνομία ὅμως ἀνακάλυψε σὲ μιὰ ἔφοδο στὶς 9 Μαΐου τὸ παράνομο τυπογραφεῖο τῆς «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα» καὶ ἔπιασε ἑφτὰ συντρόφους ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ*. Αὐτοὶ φυσικὰ δὲν ἤξεραν τίποτα γιὰ τὸν Ἐλ Τσίκο. Ἡ ἴδια ἡ «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα» εἶχε κι αὐτὴ ἕνα ἄρθρο γιὰ τὴν Πρωτομαγιὰ ἀλλὰ σὲ ἕνα φύλλο τυπωμένο στὸ δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Μάη.

Ὁ Ἐλ Τσίκο συνέχιζε νὰ ὀργανώνει κι ἄλλες ὁμάδες δράσης. Αὐτὸ ἦταν πολὺ ριψοκίνδυνο καθὼς ἡ ἀστυνομία παρακολουθοῦσε ὅλους τοὺς γνωστοὺς ἀναρχοσυνδικαλιστὲς καὶ μποροῦσε νὰ τοὺς συλλάβει μόλις ἄρχιζε νὰ τοὺς θεωρεῖ ἐπικίνδυνους.

Καθὼς κι ὁ ἴδιος ἦταν μέλος τῆς CNT ἦταν ἀναγκασμένος νὰ ζητᾶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ κύκλου ποὺ ἤξερε καλύτερα δηλ. γενικὰ τῶν ἄλλων μελῶν. Ἀφοῦ βρέθηκε μὲ τὸν Γραμματέα τῆς Περιφερειακῆς Ἐπιτροπῆς Καταλωνίας κανόνισε νὰ ξανασυναντηθοῦν τὸ ἴδιο ἀπόγευμα γιὰ νὰ καθορίσουν λεπτομερέστερα τὶς ἐνέργειες ποὺ πρότεινε ὁ Σαμπατὲ καὶ τὸν βαθμὸ συνεργασίας τους. Εἶχαν κλείσει τὸ ραντεβοῦ γιὰ τὶς 3 τὸ ἀπόγευμα στὴν Κάλλε

* Ἀφοῦ ἔμειναν ἀρκετὸ καιρὸ προφυλακισμένοι, τρεῖς τους ἀποφυλακίστηκαν προσωρινά. Ὅταν τελικὰ ἔγινε ἡ δίκη, τὸν Ἀπρίλιο 1960, δικάστηκαν ἐρήμην καθὼς εἶχαν στὸ μεταξὺ διαφύγει στὴ Γαλλία. Ὅμως ὁ ἕνας τους ἦταν ἤδη νεκρὸς τότε, ἦταν ὁ Ἀντόνιο Μιράκλε Γκιτάρζ, ποὺ ὅπως θὰ δοῦμε συνόδευε τὸν Σαμπατὲ στὴν τελευταία μάχη του μὲ τὴ Γκουάρντια Σιβίλ.

Βάντ-Ράς, στὰ ἀνατολικὰ τῆς πόλης. Ὁ Σαμπατὲ ποτὲ δὲν ὅριζε γιὰ τὶς συναντήσεις του καφενεῖα καὶ γενικὰ μέρη ἀπ' ὅπου θὰ ἦταν δύσκολο νὰ διαφύγει σὲ περίπτωση παγίδας.

Στὶς τρεῖς παρὰ πέντε ὁ Σαμπατὲ πέρασε μὲ ταξὶ ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ ραντεβοῦ γιὰ νὰ τὸν ἐλέγξει, ὅπως συνήθως. Πρόσεξε καὶ στὶς δυὸ μεριὲς τοῦ δρόμου ἀσυνήθιστα πολλοὺς ἐργάτες καὶ μπῆκε σὲ ὑποψίες. Σταμάτησε τὸν ὁδηγὸ λίγο πέρα ἀπ' τὸ σημεῖο τοῦ ραντεβοῦ καὶ τοῦ εἶπε νὰ περιμένει. Προχώρησε πρὸς μιὰ παρέα ἐργατῶν ποὺ ἔδειχναν νὰ συζητοῦν ἔντονα ἀναμεταξύ τους. Πέρασε μπροστὰ ἀπὸ ἕναν τύπο μὲ καμπαρντίνα ποὺ ἦταν στημένος σὰν νὰ περίμενε κάποιον ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν ἀκολούθησε καὶ ἔφτασε στὴν γωνία τῆς Κάλλε ντὲ Λουχάνα, ὅπου εἶδε ἕνα φορτηγὸ γεμᾶτο μπάτσους. Ἀντιλήφτηκε ὅτι ἦταν μιὰ προσεχτικὰ σχεδιασμένη παγίδα.

Ὅμως οἱ ἀστυνομικοὶ στὸ φορτηγὸ δὲν τὸν κατάλαβαν — ἴσως τὸν νόμισαν ὅτι ἦταν ἕνας ἁπλὸς περαστικός, — καὶ ἔκαναν νόημα στὸν χαφιὲ μὲ τὴν καμπαρντίνα νὰ τὸν παρατήσει καὶ νὰ γυρίσει στὴ θέση του. Ἐκεῖνος φαντάστηκε ὅτι οἱ συνάδερφοί του ἤξεραν καλύτερα καὶ ἔκανε μεταβολή. Ὁ Σαμπατὲ προχώρησε λίγα μέτρα ἀκόμη κι ἔπειτα ἔστριψε κι ἄρχισε νὰ σκέφτεται τί νὰ κάνει. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶδε τὸν Γραμματέα νὰ προχωρᾶ πρὸς τὸ μέρος του. Χωρὶς νὰ δείξει καμμιὰ ἀνησυχία τὸν χαιρέτησε ἐγκάρδια καὶ ἐνῶ βαδίζανε πρὸς τὸ ταξὶ τοῦ εἶπε ὅτι τοὺς εἶχε περικυκλώσει ἡ ἀστυνομία.

«Ἀδύνατον» εἶπε ὁ Γραμματέας, «ἂν ἦταν ἔτσι θὰ σὲ παρακολουθοῦσαν τώρα!»

«Κι ὅμως, κανεὶς δὲν μὲ παρακολουθεῖ» ἀπάντησε ὁ Σαμπατέ. «Δὲν προφταίνω νὰ σοῦ ἐξηγήσω τώρα, συνέχισε κανονικὰ καὶ μὴ γυρνᾶς νὰ δεῖς πίσω». Στὸ ταξὶ εἶπαν στὸν ὁδηγὸ νὰ ξεκινήσει καὶ μόλις ἀπομακρύνθηκαν ὁ Ἐλ Τσίκο ἄνοιξε τὸν χαρτοφύλακά του κι ἔβγαλε ἕνα... Στέν. Ἔσπασε μὲ τὴν λαβὴ τὸ πίσω τζάμι — πρὸς τρόμο τοῦ ὁδηγοῦ καὶ τοῦ Γραμματέα — γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο. Τὸ φορτηγὸ τῆς ἀστυνομίας τοὺς εἶχε πάρει ἀπὸ πίσω. Κοντὰ στὸ νοσοκομεῖο Σάντα Κρουὰ ὁ Σὰν Πάμπλο εἶπε στὸν ταξιτζὴ νὰ πατήσει γκάζι. Ἑτοιμάστηκε νὰ εἰδοποιήσει τὸν σύντροφό του νὰ πεταχτεῖ ἔξω καὶ νὰ τρέξει ἀλλὰ ἦταν περιττό. Ὁ Γραμματέας εἶχε ἤδη ἀνοίξει τὴν πόρτα καὶ εἶχε πηδήξει πρὶν ὁ Σαμπατὲ ποὺ τὸν παρατηροῦσε χαμογελαστὸς τελειώσει τὴν φράση. Χώθηκε ἀμέσως σὲ ἕνα ταξὶ ἐκεῖ δίπλα καὶ ἐξαφανίστηκε. Ὁ Σαμπατὲ περίμενε

μὲ τὸ Στὲν ἕτοιμο. Τὸ φορτηγὸ φάνηκε νὰ στρίβει ἀργὰ τὸ δρόμο. Μόλις ἔφτασε σὲ ἀκτίνα βολῆς πήδηξε κι αὐτὸς ἔξω ἀπ' τὸ ταξὶ καὶ ἄρχισε νὰ πολυβολεῖ θρυμματίζοντας τὸ παρμπρίζ. Τὸ φορτηγὸ φρενάρισε καὶ ὁ ὁδηγός του ἔγειρε χτυπημένος πάνω στὸ τιμόνι. Οἱ μπάτσοι ἔβγαιναν καὶ κυλιόνταν στὸ ἔδαφος γιὰ νὰ μὴ δίνουν στόχο. Ὁ ταξιτζῆς ποὺ εἶχε κουβαλήσει τοὺς δυὸ συντρόφους πάτησε γκάζι καὶ τόσκασε χωρὶς νὰ νοιαστεῖ διόλου γιὰ τὸ κόμιστρο. Ἀκριβῶς τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ Σαμπατὲ ἀντιλαμβάνονταν ὅτι τοῦ εἶχαν τελειώσει τὰ πυρομαχικά. Πυροβόλησε μερικὲς φορὲς μὲ τὸ Κόλτ γιὰ νὰ ἀποθαρρύνει τοὺς διῶκτες του καὶ τόσκασε πρὶν αὐτοὶ συνέλθουν ἀπὸ τὴν ἔκπληξη. Ἔστριψε στὴν πρώτη γωνία καὶ κόλλησε στὸν τοῖχο ὥσπου νὰ τοὺς ἀκούσει νὰ τρέχουν. Περίμενε νὰ πλησιάσουν τὴ γωνία ὁπότε ξεπρόβαλε μὲ τὸ Στὲν στὸ χέρι σὰν νὰ ἦταν νὰ τοὺς καθαρίσει ὅλους. Αὐτοὶ μόλις τὸν ἀντίκρυσαν μόνο ποὺ δὲν ἔπαθαν συγκοπή. Ἔκανε μεταβολὴ ὅλο τὸ μπουλοῦκι καὶ ἐξαφανίστηκαν μὲ τὰ πόδια στὸν ὦμο. Ὁ Σαμπατὲ ἔτρεξε σ' ἕνα κοντινὸ δρόμο, σταμάτησε μὲ τὸ πιστόλι του ἕνα ἁμάξι καὶ εἶπε στὸν ὁδηγὸ νὰ πάρει τὴν πρώτη στροφὴ ἀριστερὰ καὶ νὰ κάνει τὸν γῦρο τοῦ τετράγωνου. Κατέβηκε μπρὸς ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο, στὴν στάση τῶν ταξί. Ἀφοῦ ἄλλαξε ἀρκετὰ ταξὶ ἔνοιωσε ἀσφαλὴς νὰ γυρίσει στὴν κρυψώνα του.

Ἀργότερα ὁ Ἐλ Τσίκο ἔβγαλε μερικὰ συμπεράσματα γιὰ τὸ ἐπεισόδιο αὐτό: Ἡ ἀστυνομία δὲν ἤξερε ποιὸς θὰ πήγαινε στὸ ραντεβοῦ γιατὶ τότε ἀσφαλῶς θὰ τοῦ εἶχαν ἑτοιμάσει διαφορετικὴ ὑποδοχή. Γενικὰ ἦταν φανερὸ ὅτι δὲν ἤθελαν νὰ τοὺς συλλάβουν ἀλλὰ νὰ τοὺς παρακολουθήσουν, ὅτι δηλαδὴ γιὰ τὴν ὥρα ἡ ἀστυνομία ἐνδιαφερόταν ὄχι νὰ ἐξαρθρώσει τὶς ὁμάδες ἀλλὰ νὰ διευρύνει τὸ δίκτυο παρακολούθησης ὥστε νὰ τὶς ἔχει στὸ χέρι της ὅποτε θὰ ἤθελε καὶ τελικὰ νὰ τὶς διαλύσει ὅλες μόλις ἄρχιζε νὰ τὶς θεωρεῖ ἐπικίνδυνες. Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, σὰν ἀπὸ θαῦμα, ὁ Σαμπατὲ κατάφερε νὰ ἀποφύγει τὸ θάνατο.

Ἀνάμεσα στὰ διάφορα κόλπα ποὺ εἶχε μάθει ὁ Σαμπατὲ στὴ Γαλλία ἦταν ἕνας τύπος αὐτοσχέδιου ὅλμου. Ἦταν σχεδιασμένος νὰ ρίχνει βλήματα μὲ προπαγανδιστικὸ ὑλικὸ σὲ ἀπόσταση περίπου διακόσια μέτρα. Τὸ βλῆμα ἔσκαζε στὸν ἀέρα καὶ σκόρπιζε προκηρύξεις. Ὁ Ἐλ Τσίκο πρωτοχρησιμοποίησε αὐτὴ τὴ μέθοδο στὶς 28 Σεπτεμβρίου 1955, σὲ μιὰ ἐπίσκεψη τοῦ Φρὰνκο στὴ Βαρκελώνη. Μπῆκε σ' ἕνα ταξὶ μὲ συρόμενη ὀροφὴ καὶ ἐξήγησε στὸν ὁδηγὸ ὅτι ἦταν ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Προπαγάνδας καὶ ὅτι

εἶχε ἀναλάβει νὰ μοιράσει κυβερνητικὲς προκηρύξεις στὸν λαὸ τῆς Βαρκελώνης πρὸς τιμὴν τοῦ Καουντίλλιο. Δὲν μπορεῖ νὰ περιγραφεῖ τί ἔνοιωσε ὁ κόσμος ὅταν εἶδε νὰ πέφτουν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ χιλιάδες ἀνατρεπτικὲς προκηρύξεις, καλοτυπωμένες σὲ πολύχρωμο χαρτί, γραμμένες στὰ Καταλανικὰ καὶ στὰ Ἱσπανικά. Ὑπογραφὴ εἶχαν «Ἀναρχικὸ Κίνημα — Τμῆμα Δημοσίων Σχέσεων». Ὁ Σαμπατὲ δὲν τὶς εἶχε σφραγίσει μὲ τὴ σφραγίδα τῆς Συνομοσπονδίας οὔτε εἶχε χρησιμοποιήσει τὸν τίτλο καμμιᾶς ἀναρχικῆς ὀργάνωσης. Δὲν πίστευε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ βλέπουμε τὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸν Φράνκο ἀπὸ τὴ σκοπιὰ κάποιου πολιτικοῦ κόμματος ἢ ὁμάδας. Αὐτὸ ποὺ ἤθελε ἦταν νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα γενικὸ κλῖμα ἀντίστασης. Νίκη δὲν σήμαινε γι' αὐτὸν τὸ νὰ δυναμώσει ἡ ἐπιρροὴ κάποιου πολιτικοῦ σχηματισμοῦ ἢ τάσης ἀλλὰ νὰ ἑνωθοῦν οἱ δυνάμεις ὅλου τοῦ λαοῦ ἐνάντια στὴν τυραννία.

Ὁ Σαμπατὲ εἶχε ξεπεράσει τὸν ἐλιτισμό. Καταλάβαινε καλύτερα ἀπὸ πολλοὺς ὅτι μόνο ἡ μαζικὴ δράση τοῦ κόσμου θὰ μποροῦσε νὰ ρίξει τὸ φρανκικὸ καθεστώς. Ὅμως ἡ πεῖρα του, τὰ τόσα λάθη ποὺ εἶχε δεῖ τοὺς Ἀναρχοσυνδικαλιστὲς νὰ κάνουν στὸν Ἐμφύλιο ,τοῦ εἶχε διδάξει κι αὐτό, ὅτι: εἶναι πιὸ δύσκολο νὰ διατηρήσεις τὴν νίκη ἀπὸ τὸ νὰ τὴν πετύχεις.

Τὸ ἤξερε ὅτι ἡ καλύτερη ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐλευθερία ἦταν μιὰ δυνατὴ CNT, μαχητική, μόνη ἱκανὴ ὄχι ἁπλῶς νὰ ξεκινήσει ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερασπίσει τὴν ἐπανάσταση ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς της. Ποτὲ δὲν ξεχνοῦσε πῶς φέρθηκε τὸ ΚΚ στὸν ἐμφύλιο, ποὺ ὑπακούοντας στὸν Στάλιν ἀφιερώθηκε σὲ ξεκάθαρα ἀντεπαναστατικὲς ἐνέργειες καὶ κατέστρεψε τὸ ἠθικὸ τῶν ἐπαναστατημένων ὁδηγώντας ἀναπόφευκτα τὶς ἀντιφασιστικὲς δυνάμεις στὴν ἧττα. Ὁ Σαμπατὲ θὰ προτιμοῦσε νὰ πεθάνει παρὰ νὰ ξαναδεῖ τὴν ἐπανάσταση νὰ προδίδεται ἔτσι. Γιὰ αὐτὸ καὶ ἀφιερώθηκε στὴ δημιουργία ὁμάδων ἱκανῶν νὰ ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικὰ αὐτὲς τὶς ἀπειλές. Γιὰ αὐτὸ καὶ δὲν περιορίστηκε στὴν διανομὴ τῆς ξεκάθαρα ἀναρχικῆς «Ἔλ Κομπάτε» ἀλλὰ παράλληλα μοίραζε καὶ γενικότερα ἀντιφασιστικὸ ὑλικό.

Τὸ Νο 2 τῆς «Ἔλ Κομπάτε» βγῆκε τὸν Ἰούλη καὶ τὸ Νο 3 τὸν Ὀκτώβρη. Καὶ τὰ δυὸ φύλλα ἦταν δισέλιδα. Στὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο φύλλο ποὺ ἦταν εἰδικὴ ἔκδοση μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ τυπογραφείου τῆς «Σολιδαριδάδ Ὀμπρέρα» καὶ δὲν εἶχε νούμερο

οὔτε ἡμερομηνία, ὁ Σαμπατὲ ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ἔγραφε καὶ τὰ ἑξῆς*:

«Αὐτὸ εἶναι μιὰ προειδοποίηση. Ὅταν ἔκλεισαν τὴν «Σόλι» μας καὶ ἔπιασαν τοὺς συντρόφους τῆς CNT αὐτοὶ δὲν ἀντιστάθηκαν. Ἂν ὅμως ἔρθουν γιὰ μᾶς θὰ μᾶς βροῦν μὲ τὰ πιστόλια στὸ χέρι, εἴμαστε τέλεια προετοιμασμένοι καὶ ἱκανοὶ νὰ ὑπερασπίσουμε τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὴν ὀργανωμένη βία τοῦ κράτους χρησιμοποιώντας τὴν ἀμυντικὴ βία τῆς ὀργανωμένης ἐργατικῆς τάξης».

Ἐδῶ μποροῦμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ὁ Σαμπατὲ ἀναφέρεται στὸ ὄργανο τῆς CNT σὰν ἡ «Σόλι μας» καὶ ὅτι γενικὰ θεωροῦσε πὼς ὁποιαδήποτε ἐπίθεση ἐνάντια στὴν ὀργάνωσή του τὸν ἔπληττε κι αὐτὸν προσωπικά.

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς... ἐκδοτικές του δραστηριότητες ὁ Ἔλ Τσίκο εἶχε γράψει ὁρισμένες ὁμιλίες σ' ἕνα μαγνητόφωνο καὶ κάθε τόσο ἐμφανιζόταν — ἀπροειδοποίητα, φυσικὰ — σὲ μέρη ὅπου μαζευόταν ἐργαζόμενοι, καντίνες ἐργοστασίων κλπ. Οἱ ἐργάτες μποροῦσαν νὰ παρακολουθήσουν στὰ μεσημεριανά τους διαλείμματα λόγους ποὺ κανεὶς δὲν φανταζόταν ὅτι θὰ ἀκουγόταν ποτὲ στὴν Ἱσπανία σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Ὁ Ἔλ Τσίκο γρήγορα ἔγινε πασίγνωστος. Στὴν Καταλωνία ἡ κυβέρνηση τὸν ἀνακήρυξε «ὑπ' ἀριθμὸν 1 Δημόσιο Κίνδυνο τοῦ Καθεστῶτος».

Βέβαια ἀρκετοὶ τοῦ ἔκαναν καὶ ἀρνητικὲς κριτικές, εἰδικότερα, — ἂν καὶ αὐτὸ ἴσως ἠχεῖ παράξενο — ἀνάμεσα στὶς ἀναρχικὲς ὀργανώσεις τῆς Γαλλίας*. Ἐκεῖ εἶχαν ἀποκηρύξει τὰ «Γκροῦ-

* Τὸ ἑπόμενο φύλλο τῆς «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα», τὸ 40, ἐμφανίστηκε μετὰ τρεῖς μῆνες καὶ εἶχε ἡμερομηνία τοῦ πρώτου δεκαπενθήμερου τοῦ Αὐγούστου.

* Αὐτὸ δὲν ἦταν τόσο παράλογο ὅσο θὰ μποροῦσε νὰ τὸ θεωρήσει κάποιος Ἱσπανὸς μεγαλωμένος μὲ τὴν παράδοση τῆς χώρας του· ὁ ἀναρχισμὸς νὰ συσπειρώνει μεγάλο μέρος τῆς ἐργατικῆς τάξης. Στὶς δημοκρατικὲς χῶρες καὶ εἰδικότερα σὲ κεῖνες ὅπου τὸ ἀναρχικὸ κίνημα δὲν ὑπῆρξε ἀναγκαστικὰ συνώνυμο μὲ τὸ κίνημα τῆς ἐργατικῆς τάξης, ποτὲ δὲν εἴδαμε παράδειγμα ἀναρχικῆς ὀργάνωσης ποὺ νὰ παραμένει τέτοια γιὰ πολὺν καιρὸ (σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τὶς ἀναρχικὲς ὁμάδες, πολλὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες τὸ κατόρθωσαν). Τὸ νὰ σχηματιστεῖ μιὰ

πος 'Αναρχοσυντικαλίστας» σάν σφετεριστές τοῦ τίτλου τῶν ἀναρχικῶν καὶ ἐπιτιμοῦσαν αὐστηρὰ τὶς δραστηριότητές τους. Τὸν κατηγόρησαν ἀκόμη ὅτι αὐτὸς ἦταν ὑπαίτιος ποὺ ἀνακαλύφτηκε τὸ τυπογραφεῖο τῆς «Σολιδαριδὰδ 'Ομπρέρα». Όλες οἱ παρατάξεις τὸν κατηγοροῦσαν γιὰ ἀνεύθυνο, ὅτι τοῦ ἔλειπε ὁ κοινὸς νοῦς, ὅτι προσπαθοῦσε νὰ διασπάσει τὸ κίνημα.

Παίρνουμε ἕνα παράδειγμα αὐτῶν τῶν ἐπιθέσεων ἀπὸ τὸ Λεύκωμα Εἰσηγήσεων — 'Αναφορῶν στὸ 7ο Διεθνὲς Συνέδριο 'Ομάδων, τὸν 'Ιούλιο τοῦ '56. Στὴν ἀναφορά της ἡ Διηπειρωτικὴ 'Επιτροπὴ τῆς FAI περιέλαβε καὶ ὁρισμένες παραγράφους ἀπὸ μιὰ προγενέστερη ἀπόφαση τῆς ὁλομέλειάς της, τοῦ 1951, ποὺ καθόριζε τί εἴδους ἐνέργειες θὰ ἔπρεπε νὰ γίνονται στὴν 'Ισπανία. Έτσι ἄρχιζε μιὰ ἀκόμη σκληρότερη ἐπίθεση ἐνάντια στὸν 'Ελ Τσίκο καὶ τὰ «Γκροῦπος 'Αναρχοσυντικαλίστας». Στὴν ἀναφορὰ ὑπῆρχε ἐπίσης τὸ τελευταῖο κείμενο ποὺ εἶχαν μοιράσει τὰ «Γκροῦπος», καὶ ἀκολουθοῦσε τὸ παρακάτω κείμενο τῆς ἐπιτροπῆς:

«Όλοι οἱ σύντροφοι στὴν 'Οργάνωσή μας τὸ ξέρουν ὅτι πάντα εἶχαν καὶ διατηροῦν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράζουν ἐλεύθερα ὅ,τι ἀμφι-

---

δομὴ ποὺ μόνο στὸ ὄνομα διαφέρει ἀπὸ ἕνα πολιτικὸ κόμμα, σημαίνει ὅτι αὐτοὶ ποὺ συμμετέχουν εἶναι ἀνίκανοι νὰ ἐκφράσουν τὶς ἐπαναστατικές τους ἰδέες, ἐπειδὴ φοβοῦνται τὴν καταστολή. 'Οπότε ἡ ὀργάνωση αὐτὴ ἀποδέχεται κάποιο ρεφορμιστικὸ πρόγραμμα καὶ ἀποκηρύσσει κάθε ἐπαναστατικὴ δραστηριότητα, καὶ μάλιστα δὲν τὸ ἀντιλαμβάνεται ὅτι αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλο τίμημα γιὰ τὴ «νομιμότητα». Καὶ μὲ τὸν καιρὸ καταντάει ἄδεια, ἄχρηστη, καταντάει νὰ γίνει μιὰ πλατφόρμα φιλελευθεριστῶν ἢ ἕνα γηροκομεῖο πρώην ἀγωνιστῶν. Αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὴν CNT τῶν ἐξορίστων, ἀλλὰ ἐπίσης, ὅπως ἀποδείχτηκε καὶ στὸ Συνέδριο τῆς Καρράρας, τὸ 1968 (ὅπου ὁ μεταφραστὴς τῆς ἀγγλικῆς ἔκδοσης ἦταν ὁ Βρεττανὸς ἀπεσταλμένος), καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες ὀργανώσεις τῆς ἴδιας ἡλικίας, οἱ ὁποίες εἶχαν βυθιστεῖ μέχρι τὸ λαιμὸ στὴ σοσιαλδημοκρατία καὶ εἶχαν γίνει ἔτσι κι ἀλλοιῶς περιττές, καθὼς δὲν λείπουν τὰ σοσιαλδημοκρατικὰ κινήματα, ποὺ τὰ περισσότερά τους μάλιστα εἶναι πολὺ πιὸ δυναμικὰ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς αὐτοαποκαλούμενους ἀναρχικούς. Άλλες πάλι κατέληξαν στὸ κίνημα τῆς «νέας ἀριστερᾶς», στὸν λιμπεραλισμὸ καὶ τὸν πασιφισμό, ὥστε τελικὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὶς ξεχωρίσει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀριστερὰ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

βολίες νοιώθουν σχετικά μὲ ὁτιδήποτε, ἕνα δικαίωμα ποὺ κανεὶς ποτὲ δὲν προσπάθησε νὰ τοὺς ἀφαιρέσει. Αὐτὸ ποὺ κανένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάνει μέσα στὸ κίνημά μας εἶναι νὰ τὸ χωρίζει καὶ νὰ τὸ διασπᾶ, δημιουργώντας μιὰ Ὀργάνωση μέσα στὴν Ὀργάνωση. Αὐτὸ εἶναι ποὺ ἔκανε καὶ ὁ Ζὼρζ Φοντενὶ μέσ' στὴν Γαλλικὴ Ἀναρχικὴ Ὁμοσπονδία (FAF) δημιουργώντας τὴν OPB*. Τελικὰ αὐτὸ ἀκριβῶς ζητᾶνε νὰ κάνουν καὶ στὸ δικό μας κίνημα οἱ συντάκτες αὐτοῦ τοῦ κειμένου.

Ὅλες οἱ ὁμάδες καὶ οἱ ἀγωνιστὲς πρέπει νὰ ἀντιλαμβάνονται πόσο σοβαρὰ εἶναι τὰ συμπεράσματα ποὺ περιέχει αὐτὴ ἡ διακήρυξη καὶ πόσο ὑπεύθυνοι μποροῦν νὰ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔγραψαν. Πρέπει νὰ προσθέσουμε ὅτι αὐτὴ ἡ «αὐτομορφοποιημένη» Ὁμοσπονδία ἔχει ἐκδόσει ἕνα φυλλάδιο μὲ τίτλο «Ἐλ Κομπάτε, Ὄργανο τῶν Ὁμάδων Ἀναρχοσυνδικαλιστῶν». Εἶναι ἐξακριβωμένο ὅτι ἕνας στενὸς φίλος καὶ θαυμαστὴς τοῦ Φοντενὶ συμμετεῖχε στὴν προετοιμασία τοῦ πρώτου φύλλου αὐτῆς τῆς ἔκδοσης. ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἀποσχίστηκε ἀπὸ τὴν FAF καὶ δημιούργησε τὴν «Φεντερασιὸν Κομμουνὶστ - Λιμπερταίρ» (Ἀναρχο - Κομμουνιστικὴ Ὁμοσπονδία) ἡ ὁποία κατέληξε νὰ ρίχνει νερὸ στὸν μύλο τῶν Τροτσκιστῶν.

Τέλος, ἕνα ἄλλο φύλλο ποὺ χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα «Ρούτα» αὐτοαποκαλεῖται Ὄργανο τῆς Ἱσπανικῆς Ἀναρχο - Κομμουνιστικῆς Ὁμοσπονδίας, τμήματος τῆς Ἀναρχοκομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Δὲν πιστεύουμε ὅτι τὸ φύλλο αὐτὸ ἔχει ὁποιαδήποτε σχέση μὲ τὴν «Ἐλ Κομπάτε», ἂν καὶ ἡ φράξια τοῦ Φοντενὶ καὶ τὸ OPB φαρεύοντας σὲ θολὰ νερὰ ἐλπίζουν νὰ σπείρουν τοὺς σπόρους τῆς διχόνοιας καὶ τὴν σύγχυση χρησιμοποιώντας γιὰ τοὺς δικούς τους σκοποὺς τὶς δραστηριότητες τῶν ἀνεύθυνων συντρόφων μας».

---

* Ἡ ORGANIZATION PENSEE BATAILLE ἀποσχίστηκε ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ Ἀναρχικὴ Ὁμοσπονδία. Μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ζὼρζ Φοντενὶ ἵδρυσε τὴν Ἀντιεξουσιαστικὴ Κομμουνιστικὴ Ὁμοσπονδία, ἡ ὁποία κατάφερε νὰ ἀποκτήσει τὸν ἔλεγχο τῆς ἐφημερίδας «LE LIBERTAIRE». Συνεργάστηκε στενὰ μὲ τὴν ἰταλικὴ ἀναρχικὴ ὀργάνωση GAAP-GRUPPI ANARCHICI DI ARIONE PROLETARIA, τοῦ Πιὲρ Κάρλο Ματσίνι. Καὶ οἱ δύο ὀργανώσεις ἰσχυρίζόταν ὅτι ἀντιπροσώπευαν τὸ ἀναρχικὸ κίνημα στὶς χῶρες τους, ἀλλὰ ἡ ζωή τους ἦταν πολὺ σύντομη.

Τὸ κείμενο αὐτὸ εἶχε ὑπογραφὴ «Π., Τ. καὶ Σ.» ποὺ ἦταν μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Σχέσεων τῆς FAI. Ὁ Ἐλ Τσίκο μάταια προσπάθησε νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ αὐτὲς τὶς κακόπιστες ἐπιθέσεις στέλνοντας στὴν Ὀργάνωση πολλὲς ἐπιστολὲς ὅπου ἐξηγοῦσε τὶς θέσεις του. Αὐτὸ δὲν τὸν βοήθησε σὲ τίποτα. Ὅμως δὲ μποροῦσε νὰ ἀφήσει τὴν παράνομη δουλειὰ στὴν Ἱσπανία γιὰ νὰ μπλεχτεῖ κι αὐτὸς στὸν στεῖρο καὶ καταστρεπτικὸ κυκεῶνα τῶν διακοινώσεων καὶ ἀντιδιακοινώσεων ὥστε νὰ ἀπαντᾶ σὲ ὅλες τὶς κακεντρέχειες. Βαθειὰ πληγωμένος κι αὐτὸς ὅπως τόσοι ἄλλοι σύντροφοι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἀποφάσισε νὰ συνεχίσει τὸ δρόμο του καὶ νὰ βασίζεται μόνο στὸν ἑαυτό του καὶ σ' ὅσους ἦταν πρόθυμοι νὰ τὸν βοηθήσουν — καὶ ὑπῆρχαν πολλοί.

Ἡ ἀδίστακτη καταστολὴ ἀνάγκασε τὰ «Γκροῦπος Ἀναρχοσυντικαλίστας» νὰ σταματήσουν τὴ δράση τους τὸν χειμῶνα τοῦ 1956 - 57. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ σαραντατρεῖς ἀγωνιστὲς τῆς CNT πιάστηκαν σὲ διάφορα σημεῖα τῆς Καταλωνίας καὶ κατηγορήθηκαν γιὰ συμμετοχὴ σὲ παράνομες ὀργανώσεις καὶ κυρίως γιὰ συνομωσία μαζὶ μὲ τὸν Φρανσίσκο Σαμπατὲ κατὰ τῆς ἀσφάλειας τῆς Πολιτείας.

Στὴ Γαλλία ἡ ἀστυνομία ἀνακάλυψε μιὰ τεράστια ὁπλαποθήκη κοντὰ στὰ ἱσπανικὰ σύνορα καὶ ἐξαπέλυσε ἄγρια καταστολή. Κατηγορήθηκε ὁ ὀργανωτής κι ἐμψυχωτὴς τῶν «Γκροῦπος» στὴ Γαλλία καὶ στὶς 28 Μαΐου 1957 καταδικάστηκε ἐρήμην σὲ δώδεκα μῆνες φυλακή. Ἡ ἔφεση τοῦ δικηγόρου του ξαναδικάστηκε στὶς 12 Νοεμβρίου καὶ ἡ ποινὴ μειώθηκε σὲ ὀχτὼ μῆνες φυλακὴ καὶ πέντε χρόνια νὰ μὴν ξαναεμφανιστεῖ στὴν περιοχή. Παρουσιάστηκε καὶ ἔμεινε φυλακισμένος μέχρι τὸν Ἰούλιο τοῦ '58.

Ὁ Χοσὲ Λουὶς Φαθερίας ζοῦσε παράνομος στὴν Ἰταλία ἀπὸ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1952 ἀλλὰ πάντα διατηροῦσε στενὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς συντρόφους στὴν Ἱσπανία καὶ τὴ Γαλλία. Ἀφοῦ ἐπικοινώνησε πρῶτα μὲ τὸν Σαμπατὲ ἀποφάσισε νὰ γυρίσει στὴν Ἱσπανία καὶ νὰ ξαναρχίσει τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα. Μαζὶ μὲ ἕναν Ἰταλὸ σύντροφο πέρασε τὰ Γαλλο-Ἰταλικὰ σύνορα τὸν Φεβρουάριο τοῦ '56 καὶ βρῆκε στὸ ὁρισμένο σημεῖο τὸν Ἐλ Τσίκο ποὺ τοὺς ὁδήγησε μὲ ἕνα φορτηγὸ στὸ κρυσφήγετο. Κανόνισαν ἕνα ραντεβοῦ γιὰ μιὰ ἄλλη μέρα κοντὰ στὰ Ἱσπανικὰ σύνορα. Ὁ Φαθερίας ἤθελε πρὶν γυρίσουν στὴν Ἱσπανία νὰ δεῖ τοὺς παλιοὺς συντρόφους του στὸ Παρίσι, στὴν Τουλούζη καὶ στὶς ἄλλες πόλεις, καὶ νὰ δεῖ καὶ μόνος

του αυτά πού τόσα χρόνια παρακολουθοῦσε ἀπὸ μακρυά, τὸ τί συνέβαινε μὲ τὴν 'Οργάνωσή του στὴ Γαλλία. Τόπος τοῦ ραντεβοῦ ἦταν ἡ φάρμα «Λὰ Γκραντουέϊγ», τρία χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν 'Ισπανία. 'Ανῆκε σὲ ἕναν Γάλλο, τὸν Μισὲλ Γκισσέ, ποὺ ζοῦσε ἐκεῖ μὲ τὴ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιά του. 'Ο Σαμπατὲ τοὺς ἤξερε πάνω ἀπὸ δέκα χρόνια, ἀπὸ τότε ποὺ δούλευε μηχανικὸς στὴν κατασκευὴ ἑνὸς τελεφερὶκ στὰ ὀρυχεῖα βολφραμίου τῆς Κοσταμπόν. Ἤξερε κάθε γωνιὰ καὶ κάθε θάμνο τῆς περιοχῆς, κι ἔτσι τὴν ἔβρισκε ἰδανικὴ γιὰ νὰ περάσει ἀπὸ ἐκεῖ τὰ σύνορα. 'Η «Μὰς Γκραντουέϊγ» ἦταν ἑφτὰ χιλιόμετρα περίπου ἀπὸ τὰ ἰαματικὰ λουτρὰ τῆς Λὰ Πρέστ, καὶ δυὸ χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ μεθόριο. Σ' αὐτὰ τὰ δυὸ χιλιόμετρα στὴ μέση τῆς ἀπόστασης ἦταν μόνο ἕνα σπίτι ἀκόμη, ὅπου ἔμενε ὁ ἀδερφὸς τοῦ Γκισσέ. 'Ανάμεσα στὴ «Μὰς» καὶ στὰ λουτρὰ τῆς Λὰ Πρέστ ἦταν καὶ πάλι ἕνα μόνο σπίτι, ἡ Λὰ Μπαρραγκάν, ποὺ τὸ εἶχε ἡ ἀδερφὴ τοῦ Γκισσέ. Στὰ Βόρεια, στὴν 'Ανατολὴ καὶ στὴ Δύση ἡ περιοχὴ ἦταν τελείως χέρσα καὶ ἀκατοίκητη ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὺς βοσκοὺς καὶ τὰ κοπάδια τους ἀλλὰ γενικὰ ὁμαλὴ κι εὐδιάβατη. Στὰ Νότια ἦταν τὰ 'Ισπανικὰ σύνορα.

'Η ὁμάδα, δηλ. ὁ Σαμπατέ, ὁ Φαθερίας, ὁ 'Ιταλὸς σύντροφος καὶ ὁ Ἄνχελ Μ., συναντήθηκαν στὴ Λὰ Γκραντουέϊγ καὶ συζήτησαν τὰ σχέδιά τους. 'Ο Σαμπατέ, ὅπως εἴδαμε, δὲν δροῦσε ἁπλῶς ἔξω ἀπὸ τὴν ὀργάνωση ἀλλὰ καὶ ἐνάντια στὶς ἀποφάσεις της. Αὐτὸ διαρκῶς τὸν πίκραινε. Εἶχε ἀρχὴ οἱ ἐχθροὶ νὰ μὴν ξέρουν τίποτε γιὰ τὰ σχέδιά του — καὶ στοὺς ἐχθροὺς ἔβαζε κι αὐτοὺς ποὺ ὑπῆρχαν στὶς 'Επιτροπὲς τοῦ MLE — CNT στὴ Γαλλία. —. Ἔβαλε λοιπὸν τὸν Φαθερίας νὰ τοῦ ὑποσχεθεῖ ὅτι ἡ 'Επιτροπὴ τῆς Τουλούζης δὲ θὰ μάθαινε τίποτα γιὰ τὸ ταξίδι στὴν 'Ισπανία καὶ ὅτι στὴν 'Ισπανία δὲν θὰ εἶχε ἐπαφὲς μὲ κανέναν ἀπ' αὐτούς. Ὅμως ὁ Φαθερίας εἶχε ἤδη συναντήσει μέλη τῆς Διηπειρωτικῆς Γραμματείας πρὶν βρεθεῖ μὲ τὸν 'Ελ Τσίκο στὸ Μὰς καὶ γιὰ νὰ ἀποφύγει τοὺς καυγάδες προτίμησε νὰ μὴν τὸ ἀναφέρει στὸν Σαμπατέ. Καὶ οἱ δυό τους ἔχαναν τὴν ἴδια κριτικὴ στὶς 'Επιτροπὲς ὅμως ὁ Φαθερίας ποὺ στὴν 'Ιταλία δὲν ἔνοιωθε τόσο ἔντονα τὶς συνέπειες τῆς παράλυσής τους ἦταν λιγότερο ἀπογοητευμένος καὶ πίστευε ὅτι κάποια μέρα θὰ μποροῦσαν νὰ ἑνωθοῦν ὅλες οἱ ὀργανώσεις τῆς ἐργατικῆς τάξης ποὺ δροῦσαν μέσα ἢ ἔξω ἀπὸ τὴν 'Ισπανία. Πολλὰ πράγματα — ἂν καὶ ἴσως ἦταν μόνο λόγια — τὸν ἐνθάρρυναν νὰ πιστεύει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ περίμενε νὰ βοηθήσει ὁ ἴδιος νὰ γεφυρωθεῖ τὸ χάσμα. Ἕνας ρόλος γιὰ τὸν ὁποῖο

αὐτὸς ἴσως ἦταν ὁ πιὸ κατάλληλος. Ἔτσι προσπάθησε νὰ τὰ ἔχει καλὰ καὶ μὲ τὶς δυὸ πλευρές.

Ἡ ὁμάδα ἔφτασε χωρὶς ἀπρόοπτα στὴ Βαρκελώνη ἀλλὰ ὁ Σαμπατὲ δὲν ἄργησε νὰ ἀνακαλύψει τὴν «ἀπιστία» τοῦ φίλου του. Στὴ Βαρκελώνη τὸν περίμενε σὲ ἕνα μυστικὸ γραμματοκιβώτιο μιὰ ἐπιστολὴ ἑνὸς φίλου ἀπὸ τὴν Τουλούζη, ποὺ περιέγραφε μὲ λεπτομέρειες τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Χοσὲ Λουὶς στὰ γραφεῖα τῆς Ἐπιτροπῆς, στὴν ὁδὸ Μπελφόρ. Ὁ Σαμπατὲ μόλις τὸ διάβασε ἔχασε τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸ σύντροφό του. Ὁ ἴδιος ἦταν πολὺ τυπικὸς σ' αὐτὰ τὰ θέματα καὶ τὸ θεώρησε αὐτὸ καθαρὴ προδοσία. Μετὰ ἀπὸ μιὰ συζήτηση ποὺ γρήγορα κατέληξε σὲ καυγὰ οἱ σύντροφοι χώρισαν — δυστυχῶς γιὰ πάντα. Καὶ οἱ δυό τους κατάλαβαν ἀργότερα πόσο ἠλίθιο ἦταν τὸ ἐπεισόδιο καὶ ἀργότερα, ὅταν ὁ Σαμπατὲ ἔμαθε τὸν θάνατο τοῦ Φαθερίας, πένθισε σὰν νὰ εἶχε χάσει ἕναν ἄλλο ἀδερφό του.

Ὁ Χοσὲ Λουὶς βρέθηκε τώρα μονάχας στὴν Ἱσπανία, μαζὶ μὲ τὸν Ἰταλὸ σύντροφο, τὰ ὅπλα του καὶ λίγα χρήματα ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Σαμπατέ. Μετὰ ἀπὸ τόσον καιρὸ ποὺ ἔλειπε δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ ἔχει σίγουρες ἐπαφὲς κι ἔτσι δὲν μποροῦσε νὰ κάνει καὶ πολλά. Κατάλαβε ὅτι ἂν συνέχιζε στὴ Βαρκελώνη ἴσως νὰ ἔφτανε κάποτε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν Ἐλ Τσίκο καί, πικραμένος, προτίμησε νὰ γυρίσει στὴν Ἰταλία τὸ Μάρτη. Ὁ Σαμπατὲ συνέχιζε μὲ ἐπιμονὴ τὶς προσπάθειες νὰ δημιουργηθεῖ τὸ Καταλανικὸ Κίνημα Ἀντίστασης. Τὴν ἐποχὴ ποὺ ὅλοι στήριζαν τὶς ἐλπίδες τους σὲ μιὰ ἐπέμβαση τῶν ξένων χωρῶν ἐκεῖνος τὸ ἤξερε ὅτι μόνο ἡ λαϊκὴ ἐξέγερση θὰ ἔρριχνε τὸν Φράνκο. Εἶχε μαζέψει τεράστια ποσὰ — οἱ τράπεζες ἦταν ἀστείρευτη πηγὴ χρημάτων. Ἂν κάποιος κάποτε καταπιαστεῖ νὰ ὑπολογίσει τί λεφτὰ εἶχε ληστέψει στὴν Καταλωνία, θὰ τρίβει τὰ μάτια του.

Φυσικὰ ὅλα πήγαιναν στοὺς Γκουερίλλα, αὐτὸς ἐλάχιστα κρατοῦσε γιὰ τὶς προσωπικές του ἀνάγκες — ποὺ ἐξάλλου ἦταν πολὺ λίγες. Δὲν κάπνιζε οὔτε ἔπινε καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ νοικοκυριοῦ καὶ γιὰ τὴν ἀνατροφὴ καὶ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τὰ ἔβγαζε ἡ Λεωνόρα δουλεύοντας καθαρίστρια. «Τὰ ἔβγαζε» τρόπος τοῦ λέγειν γιατὶ σπάνια ἔφταναν, ὅμως ποτὲ δὲν πέρασε ἀπ' τὸ μυαλὸ τοῦ Σαμπατὲ νὰ κρατήσει γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς οἰκογένειάς του λεφτὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λήστευε.

Τὰ σχέδιά του ὁ Σαμπατὲ τὰ κατέστρωνε σὲ πολὺ μεγάλη κλίμακα, πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ αὐτὴ ποὺ μποροῦσε νὰ καλύψει ἡ

δράση ἑνὸς μονάχα ἀνθρώπου, ἔστω κι ἂν αὐτὸς ἦταν ὁ Ἔλ Τσίκο. Ἀργότερα θὰ δοῦμε τὴν τρομερὴ καταστολὴ ποὺ ἐπακολούθησε στὶς περιοχὲς ὅπου δροῦσε, καὶ ποὺ ὁδήγησε ἑκατοντάδες συντρόφους στὰ μπουντρούμια τοῦ Φράνκο. Ὁ Σαμπατὲ εἶχε διαβλέψει σωστὰ τὴν τεράστια σημασία μιᾶς ἀποτελεσματικῆς ὑποδομῆς πίσω ἀπὸ τὶς ὁμάδες γκουερίλλα τῶν πόλεων, κι ἔρριξε μεγάλο βάρος στὴ δημιουργία βάσεων, στὴν ὀργάνωση ὁμάδων καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐπαφῶν ἀνάμεσά τους, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει πὼς ὅταν θὰ ἔφτανε ἡ μέρα οἱ Γκουερίλλα θὰ ἦταν ἀρκετὰ ὀργανωμένοι ὥστε νὰ δώσουν τὴν χαριστικὴ βολὴ στὴ δικτατορία.

Γιὰ αὐτὲς τὶς ὁμάδες ἀξίζει νὰ ἀναφέρουμε ὅτι ποτὲ δὲν προχωροῦσαν σὲ μιὰ δυναμικὴ ἐνέργεια χωρὶς μιὰ παράλληλη προπαγάνδα, καὶ γενικὰ μιὰ καμπάνια στὴν ἴδια περιοχή. Καὶ ποτὲ δὲν δέχτηκαν οὔτε μιὰ πεσέτα ἀπὸ ἄλλες ὁμάδες. Ἡ πεῖρα του, εἶχε διδάξει στὸν Σαμπατὲ ὅτι αὐτὴ ἡ μέθοδος χρηματοδότησης εἶναι πρόσφορη μόνον ὅταν λειτουργεῖς νόμιμα. Στὴν παρανομία ὅμως εἶναι σαφῶς λαθεμένη, καθὼς κάνει πολὺ πιὸ εὐάλωτη γιὰ τὴν ἀστυνομία τὴν δομὴ τοῦ μυστικοῦ δίκτυου. Καὶ δὲν ἀξίζει γιὰ ὁτιδήποτε νὰ διακινδυνέψει μιὰ παράνομη ὀργάνωση ποὺ τόσος χρόνος καὶ κόπος ξοδεύτηκαν γιὰ νὰ στηθεῖ.

Ἐκεῖ λοιπὸν κατέληγαν τὰ ἔσοδα τῶν... ἀπαλλοτριώσεων: παράνομο δίκτυο, προπαγάνδα, ἐφημερίδες, ὅπλα καὶ ἐκρηκτικά, ἀντιμετώπιση τοῦ κατευθυνόμενου τύπου, βοήθεια στοὺς φυλακισμένους συντρόφους κλπ. Κι ἔτσι λυσσοῦσαν οἱ Φρανκικοὶ καὶ ὁ τύπος τους ἀνεβοκατέβαζε τὸν Σαμπατὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀγωνιστὲς σὰν «μπαντίτος» — ληστές. Ὅλες οἱ κυβερνήσεις βέβαια. πολὺ περισσότερο σήμερα, θέλουν νὰ κρύβουν τὴν ὕπαρξη καὶ τὴν δράση τῶν ἐπαναστατικῶν ὁμάδων παρουσιάζοντάς τους ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης σὰν κοινοὺς ἐγκληματίες.

Καὶ δυστυχῶς ὁ Ἱσπανικὸς ἀναρχικὸς τύπος τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν ἔκανε καμμιὰ προσπάθεια νὰ τονίσει ὅτι οἱ ἀπαλλοτριώσεις ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ἐπαναστατικοῦ ταξικοῦ ἀγώνα καὶ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖες στὸν ἐφοδιασμὸ τῶν ἀντάρτικων ὁμάδων ἐνάντια στὴν τρομοκρατία καὶ τὶς νομότυπες ληστεῖες τοῦ Φρανκικοῦ καθεστῶτος. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα δὲν εἶχε ὑπ' ὄψιν του τὴν διατύπωση τοῦ Βραζιλιανοῦ ἐπαναστάτη Κάρλος Μαριγκέλλα* ποὺ

* Ὁ Κάρλος Μαριγκέλλα γεννήθηκε στὸ Σαλβαντὸρ ντε Μπα-

ἔγραφε στὰ 1968, στὸ «Ἐπιχειρήσεις καὶ τακτικὲς τῶν Γκουερίλλα»:

«Οἱ ἀπαλλοτριώσεις εἶναι ἔνοπλες ἐπιχειρήσεις τῶν γκουερίλλα μὲ σκοπὸ τὸν ἀνεφοδιασμὸ τοῦ κινήματος σὲ ρευστὸ καὶ μέσα γενικὰ γιὰ τὴν προώθηση τοῦ κινήματος πρὸς τὴν ἐπανάσταση».

Ὅπως εἴπαμε καὶ παραπάνω τὶς δραστηριότητες τοῦ κινήματος τὶς ἐφοδίαζε ὁ Ἐλ Τσίκο μὲ τὴ συνδυασμένη βοήθεια τῶν Ἱσπανῶν τραπεζιτῶν, βιομηχάνων, μεγαλογαιοκτημόνων καὶ ἐπιχειρηματιῶν ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ ποτὲ τὰ ἔσοδα δὲν ἐπαρκοῦσαν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ὁμάδων. Μετὰ τὸ «σπάσιμό» του μὲ τὸν Φαθερίας ὁ Σαμπατὲ ἀφιερώθηκε στὴν προπαγάνδα, στὴ Βαρκελώνη καὶ τὰ περίχωρα.

Στὶς 21 Μαρτίου 1956 ὁ Σαμπατὲ ἐνῶ τριγυρνοῦσε στοὺς δρόμους τῆς Βαρκελώνης, στὴ γειτονιὰ Πουέμπλο Σέκο ἀντιλήφθηκε — μὲ κάποια αἴσθηση ποὺ εἶχε ἀναπτυχθεῖ μέσα του μετὰ τόσα χρόνια κινδύνους — ὅτι τὸν παρακολουθοῦσαν. Σταμάτησε ἀρκετὲς φορὲς γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ἀλλὰ τίποτε τὸ ὕποπτο δὲν συνέβαινε. Ὅμως ἀπὸ ἔνστικτο ἔνοιωθε ὅτι κάποιος κίνδυνος τὸν παραμόνευε καί, μὲ τὸν φίλο του ποὺ τὸν συνόδευε, ἄρχισαν νὰ κόβουν βόλτες γιὰ νὰ σιγουρευτοῦν ὅτι δὲν ἦταν κάποιος ποὺ ἁπλῶς εἶχε τὸν ἴδιο δρόμο κατὰ τύχη. Σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς ὁδοῦ Μοντχουΐκ εἶπε στὸν σύντροφό του νὰ συνεχίσει κι ὁ ἴδιος κόλλησε στὸν τοῖχο. Σύντομα ἀνακουφίστηκε, κατάλαβε ὅτι δὲν εἶχε τρελλαθεῖ ἀπὸ τὶς πολλὲς περιπέτειες. Κάποιος τοὺς ἀκολουθοῦσε περπατώντας διαστικά. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἔβγαλε

χία τῆς Βραζιλίας, τὸ 1912. Ὁ πατέρας του ἦταν Ἕλληνας καὶ ἡ μάνα του Ἰταλίδα. Ἦταν μέλος τοῦ Κ.Κ. μέχρις ὅτου ἐξεγέρθηκε ἐνάντια σ' αὐτὸ ποὺ ἀποκαλοῦσε «ἐξαστικοποίηση» τῶν Κομμουνιστικῶν Κομμάτων τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Τὸ 1918 ἵδρυσε τὴν Ἐθνικοαπελευθερωτικὴ Συμμαχία (ALN) ἡ ὁποία ξεκίνησε ληστεύοντας τράπεζες καὶ μαζεύοντας ὅπλα μὲ σκοπὸ νὰ δημιουργήσει τὴν ἀναγκαία ὑποδομὴ γιὰ τὶς πρῶτες βραζιλιάνικες ὁμάδες γκουερίλλα. Ὁ Μαριγκέλλα δολοφονήθηκε σὲ μιὰ ἐνέδρα ποὺ τὸν ὁδήγησαν δυὸ παπάδες, τὸ Νοέμβριο 1969 στὸ Σὰν Πάολο.

(Στὴν Ἑλλάδα ἔχει κυκλοφορήσει τὸ βιβλίο του «Θεωρία καὶ τεχνικὴ τοῦ ἀνταρτοπόλεμου». Πάντως μερικὰ ἄλλα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὸν Μαριγκέλλα μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς στὸ «Φράξια Κόκκινος Στρατός», ἐκδόσεις Διεθνοῦς Βιβλιοθήκης — Σ.τ.Μ.).

τὸ ὁπλοπολυβόλο καὶ μόλις ὁ ἄλλος ἔστριψε τοῦ ζήτησε μὲ ψυχρὸ ὕφος τὰ χαρτιά του. Ἐκεῖνος μετὰ τὸ πρῶτο ξάφνιασμα πῆγε νὰ τραβήξει τὸ πιστόλι του ὅμως ὁ Σαμπατὲ πυροβόλησε ἀμέσως καὶ τὸν ἔρριξε νεκρό. Ἦταν ἕνας γνωστὸς Ἀστυνομικὸς Ἐπιθεωρητής, ὁ Χοσὲ Γκομὲζ ντὲ Λαζάρο ὑ Χερναΐζ*.

Ἡ ἀστυνομία τὸ ἤξερε ὅτι ὁ Σαμπατὲ καὶ ὁ Φαθερίας ἤτανε καὶ οἱ δυὸ στὴ Βαρκελώνη ἀλλὰ δὲν ἤξερε ὅτι εἶχαν χωρίσει. Τὶς δυὸ ἑπόμενες μέρες ὅλες οἱ ἐφημερίδες εἶχαν μεγάλες φωτογραφίες τῶν δυὸ ἀγωνιστῶν ποὺ τοὺς κατηγοροῦσαν ὅτι μαζὶ ἐκτέλεσαν τὸν μπάτσο. Ἡ φωτογραφία τοῦ Φάθε ἤταν τῆς Ἱσπανικῆς Ἀστυνομίας ἀπὸ τότε ποὺ ἤτανε φυλακισμένος στὴ Βαρκελώνη γιὰ κατοχὴ ὅπλων καὶ παράνομων ἐντύπων, τὸ 1946 Ὅμως ποτὲ ἡ Ἱσπανικὴ Ἀστυνομία δὲν εἶχε βρεῖ εὐκαιρία νὰ πάρει φωτογραφία τὸν Ἐλ Τσίκο, καὶ θὰ βρισκόταν σὲ πολὺ δύσκολη θέση ἂν δὲν τῆς παραχωροῦσαν οἱ Γάλλοι μπασκίνες μιά, ἀπὸ τὰ δικά τους ἀρχεῖα. Ἡ διεθνὴς ἀλληλεγγύη τῶν μπάτσων δυνάμωνε ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια.

Ὅπως συνήθως, ἀπὸ τὸν Σαμπατὲ ἔλειπαν τὰ χρήματα γιὰ νὰ ἐκτελέσει τὰ σχέδιά του. Πρὶν ἀκόμη μπεῖ στὴν Ἱσπανία εἶχε σχεδιάσει μὲ τὸν Φαθερίας μιὰ ληστεία στὸ ὑποκατάστημα τῆς Κάλλε Φουσίνα τῆς Σέντραλ Μπάνκ.

Ὅταν χώρισε μὲ τὸν Φαθερίας ἀναγκάστηκε νὰ ἀλλάξει κάπως τὰ σχέδιά του ἀλλὰ ποτὲ δὲν ξέχασε τὴν ληστεία. Χτύπησε στὶς 23 Μαΐου μὲ ἀπίστευτο θάρρος καὶ θράσος.

Τὸ ὑποκατάστημα ἤταν κοντὰ στὸ παζάρι τοῦ Μπόρνε Ὁ Σαμπατὲ καὶ ὁ Ἄνχελ μὲ ἕνα μεγάλο καλάθι γιὰ λαχανικὰ μπῆκαν σ' ἕνα ταξὶ καὶ εἶπαν στὸν ὁδηγὸ νὰ σταματήσει κοντὰ στὴν τράπεζα. Ψιλόβρεχε καὶ οἱ δυὸ τῆς Πολίσια Ἀρμάδα ποὺ κανονικὰ ἔπρεπε νὰ ἤταν ἔξω ἀπὸ τὴν τράπεζα ἤτανε μέσα στὸ χώλ, πίσω ἀπὸ τὶς περιστρεφόμενες πόρτες καὶ κοντὰ στὸν ταμία.

Μπαίνοντας ὁ Ἐλ Τσίκο ἔβγαλε ἀπ' τὸ ἀδιάβροχό του ἕνα ὁπλοπολυβόλο Τόμσον. Ὁ ἕνας μπάτσος πῆγε νὰ τραβήξει τὸ πιστόλι του ἀλλὰ ὁ Σαμπατὲ τὸν χτύπησε ἀμέσως στὸ χέρι καὶ τοῦ τὸ πέταξε κάτω. Ἔπειτα ἀφόπλισανε καὶ τὸν ἄλλο καὶ ἔβγαλαν τὰ πιστόλια τους.

---

* Ὁ Γκομέζ, γεννημένος στὶς 28 Ἰουνίου 1909, στὸν ἐμφύλιο εἶχε ὑπηρετήσει στοὺς Φρανκικούς, καὶ τὸ 1941 μπῆκε στὴν Ἀστυνομία τῆς Βαρκελώνης.

Ἡ τράπεζα ἦταν γεμάτη πελάτες. Ὁ Σαμπατὲ τοὺς ἔστησε ὅλους στὸν τοῖχο, πελάτες, ὑπαλλήλους καὶ φρουρούς. Ὁ Ἄνχελ πέρασε ἀπὸ τὰ χρηματοκιβώτια καὶ γέμισε τὸ μεγάλο καλάθι — στὴν βιασύνη τους ἀφήσανε καὶ πολλὰ χρήματα ποὺ δὲν χωροῦσαν. Σκέπασε τὸ καλάθι ὥστε νὰ μὴ φαίνεται τί εἶχε μέσα καὶ γύρισε στὸ ταξὶ ἐνῶ ὁ Σαμπατὲ ἔμεινε πίσω καὶ τὸν κάλυπτε. Μόλις ὁ Ἄνχελ ἔφτασε στὸ ταξὶ ὁ Ἐλ Τσίκο ἔβγαλε ἕναν δυναμίτη μὲ μικρὸ φυτίλι, τὸν ἄναψε καὶ τὸν ἔβαλε στὴν ἔξοδο καὶ ὁ ἴδιος βγῆκε λέγοντάς τους νὰ κρυφτοῦν ὅσο πιὸ μακρυὰ μποροῦσαν ἀπὸ τὴν πόρτα. Ὅλοι ξάπλωσαν στὸ πάτωμα καὶ σύρθηκαν τρέμοντας ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αἴθουσας ἐνῶ ὁ Σαμπατὲ ἔφευγε ἀνενόχλητος. Μπῆκε κι αὐτὸς στὸ ταξὶ κι ἐξαφανίστηκαν. Ὁ ὁδηγὸς δὲν εἶχε καταλάβει τίποτα. Στὴν τράπεζα, τὸ φυτίλι κάηκε μέχρι τὸ τέλος ἀλλὰ καμμιὰ ἔκρηξη δὲν ἔγινε. Ὅταν οἱ πυροτεχνουργοὶ πῆραν τόν... δυναμίτη καὶ τὸν ἔρριξαν σ' ἕνα διπλανὸ πάρκο γιὰ νὰ τὸν ἐξουδετερώσουν ἀνακάλυψαν ὅτι μέσα εἶχε σκέτη ἄμμο κι ἕνα χαρτάκι ποὺ ἔλεγε «ἁπλῶς γιὰ νὰ σᾶς δείξω ὅτι δὲν εἶμαι καὶ τόσο αἱμοβόρος ὅσο νομίζετε» καὶ ὑπογραφὴ «ὁ ἀναλφάβητος». «Αἱμοβόρος» καὶ «ἄξεστος ἀναλφάβητος» ἦταν τὰ πιὸ συνηθισμένα ἐπίθετα ποὺ κολλοῦσε στὸν Σαμπατὲ ὁ Ἱσπανικὸς τύπος.

Ὁ Σαμπατὲ κι ὁ Ἄνχελ Μ. γυρίζανε στὶς 26 Ἰουλίου στὴ Γαλλία ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐνῶ περνοῦσαν χωριστὰ τὰ σύνορα οἱ Γάλλοι φύλακες ἔπιασαν τὸν Ἄνχελ, καὶ καθὼς αὐτὸς δὲν εἶχε χαρτιὰ ἐπάνω του τὸν πῆγαν στὸ τμῆμα τοῦ Πράτς-ντὲ-Μόλλο. Βρῆκαν καὶ ἕνα πιστόλι Στὰρ τῶν 9 mm καὶ τὸν κατηγόρησαν γιὰ παράνομη ὁπλοφορία καὶ παράνομο διάβαση τῶν συνόρων Τὸ δικαστήριο δέχτηκε τὰ διάφορα ἐλαφρυντικὰ καὶ τὸν καταδίκασε σὲ δώδεκα μέρες φυλάκιση.

Στὸ μεταξὺ ἡ Ὀργάνωση τῶν ἐξορίστων δὲν εἶχε λύσει κανένα ἀπὸ τὰ ἐσωτερικά της προβλήματα. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἦταν οἱ διάφορες ἐπιτροπὲς καὶ ἀποστολὲς κλπ. ὅπως ἡ ἐπίσημα ἀναγνωρισμένη MLE-CNT ἢ οἱ ἡμιπαράνομες FIJL-FAI. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, διάφοροι σύντροφοι ποὺ λογομαχοῦσαν χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα στὶς διάφορες συνελεύσεις γιὰ νὰ διαχωρίσουν αὐτὲς τὶς «νόμιμες» δραστηριότητες — μὲ τὶς γραφειοκρατίες τους καὶ τὶς ἀτέλειωτες συγκεντρώσεις, διαλέξεις καὶ ἐπιτροπὲς — ἀπὸ τὴν παράνομη ἀλλὰ ἐποικοδομητικὴ δουλειὰ γιὰ τὴν Ἀντιστασιακὴ ὀργάνωση. Ὅμως ἡ ἀπάθεια τῶν περισσότερων ἐξόριστων μελῶν ἦταν ἀποκαρδιωτικὴ καὶ ἡ γραφειοκρατία ἦταν κυρίως ὑπεύθυνη γιὰ αὐ-

τό. Ἂν οἱ γραφειοκράτες ἀποφάσιζαν νὰ καταστρώσουν καὶ νὰ ἐφαρμόσουν μιὰ μαχητικὴ πολιτική, δὲν θὰ τοὺς ἦταν δύσκολο νὰ ξεσηκώσουν ὅλους ἐκείνους ποὺ παρέμεναν ἀπαθεῖς. Ὅμως ἡ ἀνανδρία τους καὶ οἱ φαῦλες καταγγελίες ἐνάντια σ' ὅλους ὅσους ἀρνιόνταν νὰ δεχτοῦν τὴν ἐξουσία τους, καθήλωναν τὰ μέλη τῆς βάσης σὲ μιὰν ἀπελπιστικὴ ἀπάθεια: Ξέχασαν τὸ κίνημα γιὰ νὰ συζητᾶνε γελοῖα θέματα ὅπως... «τὴν στάση τῆς Ὀργάνωσης σὲ περίπτωση νέου παγκόσμιου πόλεμου» ἀντὶ νὰ βγάλουν κάποιες θέσεις πάνω στὸν πόλεμο τοῦ '36.

Τὸν Νοέμβριο 1956 ὁ Σαμπατὲ γύρισε στὴ Βαρκελώνη μὲ δυὸ συντρόφους, τὸν Ἄνχελ Μ. καὶ τὸν Ἀμαδέο Ραμὸν Βαλλαδὰρ - ἐλ Ἀστουριάνο. «Ὁ Ἀμαδέο πρώτη φορὰ θὰ δροῦσε σὰν γκουερίλλα στὴν Καταλωνία, ἂν καὶ ἦταν πολλὰ χρόνια ἀντάρτης στὴν πατρίδα του, τὴν Ἀστουρία. Ὅταν στὰ 1955 ἀποδεκατίστηκαν οἱ ὁμάδες γκουερίλλα στὶς Ἀστουρίες αὐτὸς πέρασε στὴ Γαλλία ὅπου ἦρθε σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν Σαμπατέ. Διψοῦσε γιὰ δράση ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ ἔχει στὴ Γαλλία, καὶ πάντα μιλοῦσε σὲ ὅλους ὅτι ἤθελε νὰ ξαναρχίσει τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα ἐνάντια στὸν Φράνκο. Ἂν καὶ δημιουργήθηκαν ὁρισμένα μικροεπεισόδια ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τὸν Σαμπατὲ ἐξαιτίας μιᾶς κάποιας ἐπιπολαιότητας ποὺ ἔδειχνε ὁ Ἀμαδέο καὶ γιὰ ὁρισμένες ἰδιοτροπίες τοῦ χαρακτῆρα του, τελικὰ προσχώρησε στὴν ὁμάδα. Ὁ Σαμπατὲ ἀποφάσισε νὰ παραβλέψει τὶς μικροαδυναμίες του γιὰ χάρη τῆς ἐνεργητικότητάς του. καθὼς μάλιστα ὁ Ἀστουριάνο ἦταν κι αὐτὸς πρόθυμος νὰ δεχτεῖ ὅλα τὰ χρήματα ποὺ θὰ ἐξασφάλιζε ἡ ὁμάδα νὰ πηγαίνουν γιὰ προπαγάνδα καὶ γιὰ ὀργανωτικὲς δραστηριότητες.

Πῆγαν στὴ «Μὰς Γκραντουέϊγ» καὶ ἀπὸ 'κεῖ πέρασαν τὰ σύνορα. Σύντομα τοὺς τέλειωσαν τὰ χρήματα ποὺ εἶχαν μαζί τους. Αὐτὴ τὴ φορὰ τὸ ταμεῖο τῆς ὁμάδας θὰ τὸ γέμιζε ἡ «Οἰκοδομικὴ Ἑταιρία Κουβιέρτας ἰ Τεγιάδος», τῆς Βαρκελώνης. Τὰ γραφεῖα καὶ τὸ Ταμεῖο Μισθοδοσίας τῆς Ἑταιρίας ἦταν στὸ 12 τῆς Κάλλε Λίνκολν. Ἡ ληστεία σχεδιάστηκε γιὰ νὰ πάρουν μέρος τρεῖς ἄντρες. Ὁ Σαμπατὲ πῆγε στὴ Βαρκελώνη γιὰ νὰ καταστρώσει τὶς λεπτομέρειες τοῦ σχέδιου ἐνῶ οἱ ἄλλοι δύο ἔμειναν στὴν Τοράσσα. Ἀφοῦ τέλειωσαν οἱ προετοιμασίες κάλεσε καὶ τοὺς ἄλλους δύο στὴ Βαρκελώνη ὅπου συναντήθηκαν στὶς ἀρχὲς Δεκεμβρίου τοῦ 1956. Ἡ ἐπιχείρηση ὁρίστηκε γιὰ τὶς 22 τοῦ μηνός, ὁπότε θὰ ἦταν οἱ μεγαλύτεροι μισθοὶ μαζὶ μὲ τὰ Χριστουγεννιάτικα ἐπιδόματα.

Οἱ σύντροφοι ἔδρασαν καλύτερα κι ἀπὸ κομμάντος. Πρῶτοι

ἔφτασαν ὁ Ἄνχελ καὶ ὁ Ἀστουριάνο γιὰ νὰ ἐλέγξουν μήπως εἶχαν γίνει τίποτε ἀλλαγὲς στὴ ρουτίνα, ἐκείνη τὴ μέρα. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἔφτασε κανονικά, στὶς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα, μὲ ταξί. Σταμάτησε λίγο παραπέρα καὶ προχώρησε κατευθεῖαν πρὸς τὰ γραφεῖα. Εἶδε ὅμως ὅτι οἱ σύντροφοί του δὲ τὸν ἀκολουθοῦσαν κι ἔτσι τοὺς πλησίαζε νὰ δεῖ τί συνέβαινε.

«Τί συμβαίνει; Τί στὸ διάολο περιμένετε ἔτσι;»

«Εἶναι πολὺς κόσμος μέσα» εἶπε ὁ Ἄνχελ.

Τὰ γραφεῖα τῆς «Κουβιέρτας ὐ Τεγιάδος» εἶχαν μιὰ ἰδιορρυθμία. Ἦταν σ' ἕνα καινούργιο κτίριο μὲ μεγάλα παράθυρα καὶ ἀπὸ τὸ δρόμο μποροῦσες εὔκολα νὰ βλέπεις τί γίνεται μέσα. Ἐκείνη τὴ μέρα ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους περίμεναν γιὰ ὑποθέσεις τους στὸ φουαγιὲ περίπου εἰκοσιπέντε ἄτομα ἀκόμη. Πίσω ἀπὸ τὴν κύρια εἴσοδο ἦταν ἕνας μεγάλος προθάλαμος ὅπου στεκόταν ἕνας θυρωρὸς μὲ ἐντυπωσιακὴ στολή.

Ἀκούγοντας τὴν παρατήρηση τοῦ φίλου του ὁ Σαμπατὲ ἀπάντησε ἐπιτακτικά. «Πᾶμε καὶ μὴ σᾶς νοιάζει! Πᾶμε μέσα!» Προχώρησε καὶ οἱ ἄλλοι τὸν ἀκολούθησαν. Ὅλοι τους φοροῦσαν ἀκριβὰ ροῦχα. Τὸ μόνο ποὺ τοὺς ξεχώριζε ἀπὸ τοὺς ἄλλους πελάτες ἦταν ὅτι κάτω ἀπ' τὰ ἀδιάβροχά τους κρυβόταν τὰ Τόσμιον. Ὁ θυρωρὸς τοὺς ρώτησε εὐγενικὰ ποιόν ἤθελαν.

«Θὰ ἤθελα νὰ δῶ τὸν Σενιὸρ Γκίλλεν» εἶπε ὁ Σαμπατέ.

«Γκίλλεν;»

«Ναί, Γκίλλεν, ἀπάντησε ὁ Σαμπατὲ καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ μὲ ἀπόλυτη φυσικότητα, σὰν νὰ χαιρετοῦσε ἕναν παλιὸ φίλο, ἔβαλε τὸ χέρι του στὸν ὦμο τοῦ ἄλλου γελώντας, σὰν νὰ τοῦ ἔλεγε κάποιο ἀνέκδοτο, καὶ τοῦ ψιθύρισε στὸ αὐτί: «Ἂν θέλεις τὴ ζωή σου μὴν κάνεις τὸν παραμικρὸ θόρυβο οὔτε τίποτε ἀπότομο. Τώρα θὰ κάνεις ὅ,τι σοῦ πῶ. Σὺ Ἐλ Τσίκο! Κατάλαβες; Ἔλα μαζί μας στὸ πρῶτο πάτωμα σὰν νὰ ἤμασταν πελάτες. Περπάτα πρῶτος».

«Σᾶς παρακαλῶ... Ἔχω γυναίκα καὶ παιδιά....».

«Καλὰ θὰ κάνεις νὰ τὰ θυμηθεῖς καὶ νὰ μὴ προσπαθήσεις τίποτα ἀνόητο. Θὰ τὰ ξαναδεῖς μόνον ἂν κάνεις ὅ,τι σοῦ λέω. Προχώρα!» «Ὁ Ἐλ Ἀστουριάνο ἔμεινε στὴ θέση τοῦ θυρωροῦ χωρὶς κανεὶς νὰ τοῦ δώσει σημασία. Ἡ σκάλα ποὺ ὁδηγοῦσε στὸν πρῶτο ὄροφο ἦταν στὸ ἀριστερὸ μέρος τῆς αἴθουσας, ἀνέβηκε πρῶτος ὁ θυρωρὸς καὶ κοντὰ ἀπὸ πίσω του ὁ Ἐλ Τσίκο κι ὁ Ἄνχελ. Ὑπῆρχε ἕνα μικρὸς προθάλαμος μὲ τρεῖς πόρτες.

«Χτύπα ἤρεμα τὴν δεξιὰ πόρτα», εἶπε ὁ Σαμπατὲ στὸν θυρωρὸ

Ἡ πόρτα ἄνοιξε, ὁ Σαμπατὲ ἔσπρωξε τὸν θυρωρὸ μέσα καὶ πρόβαλε ἀπὸ πίσω του μὲ τὸ ὁπλοπολυβόλο ἕτοιμο, λέγοντας στοὺς ὑπαλλήλους νὰ μείνουν στὶς θέσεις τους.

Ὁ τόνος του τοὺς ἔπεισε, τοὺς ἔβαλε νὰ σταθοῦν στὸν τοῖχο μὲ τὰ πόδια τους ἀνοιγμένα ὥστε νὰ μὴ ἔχουν ἰσορροπία καὶ ρώτησε ποιός ἦταν ὁ ταμίας. Αὐτὸς πῆγε στὸ χρηματοκιβώτιο, ποὺ κάλυπτε ὁλόκληρο τὸν ἕνα τοῖχο τοῦ δωματίου. Μόλις ἄνοιξε φάνηκαν τὰ ράφια ποὺ ὅμως ἦταν ἀπολύτως ἄδεια. Ὁ ὑπάλληλος μὲ μεγάλο ζῆλο ἄνοιξε καὶ τὸ πίσω μέρος ποὺ αὐτὸ ἦταν γεμᾶτο χαρτονομίσματα. Ὁ Σαμπατὲ κάλυπτε μὲ τὸ Τόμσον ἐνῷ ὁ Ἄνχελ γέμιζε ἕναν σάκκο μὲ χρήματα. Σχεδὸν ἕνα ἑκατομμύριο πεσέτες! Συγχρόνως ὁ Ἐλ Τσίκο ἐξηγοῦσε στὸν κόσμο τοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς λόγους τῆς ληστείας. Τοὺς εἶπε ὅτι τὰ χρήματα αὐτὰ θὰ βοηθοῦσαν τὴν ἀντιφρανκικὴ ἀντίσταση. Μόλις ἄδειασε τὸ πρῶτο ὁ Σαμπατὲ τοὺς εἶπε νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν στὸ ὑπόγειο, ὅπου ἦταν τὸ κεντρικὸ χρηματοκιβώτιο. Γιὰ νὰ κατέβουν ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ξαναπεράσουν ἀπὸ τὸ φουαγιέ. Φανταστεῖτε λοιπὸν τὴν ἔκπληξή τους ὅταν εἶδαν ὅτι κάτω ὁ Ἐλ Ἀστουριάνο εἶχε στήσει στὸν τοῖχο ὅλους τοὺς πελάτες καὶ τοὺς ὑπαλλήλους καὶ κράδαινε ἀπειλητικὰ τὸ ὁπλοπολυβόλο του.

Αὐτὸ τὸ ἀπρόσμενο τοὺς ἔκανε νὰ ματαιώσουν τὰ σχέδιά τους. Θὰ μποροῦσε νὰ σημάνει συναγερμὸς ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή. Ὁ Σαμπατὲ ἔβγαλε ἀμέσως τὸ μαχαίρι καὶ ἄρχισε νὰ κόβει ὅσα τηλεφωνικὰ σύρματα ἔβλεπε, ἀλλὰ αὐτὰ ἦταν πάρα πολλά, κι ἔτσι ἔχαναν πολύτιμο χρόνο. Στὸ πεζοδρόμιο ἀπ' ἔξω εἶχε μαζευτεῖ κόσμος κι ἔβλεπε τὴ σκηνὴ — ἴσως φαντάζονταν ὅτι ἔβλεπαν κανένα γκαγκστερικὸ φίλμ. Ὁ Σαμπατὲ εἶπε στοὺς πελάτες καὶ τοὺς ὑπαλλήλους ὅτι ὁ πρῶτος ποὺ θὰ ξεπρόβαλε τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὴν πόρτα δὲν θὰ ζοῦσε γιὰ νὰ διηγεῖται τὴν περιπέτειά του. Ὁ Ἄνχελ ἔτρεξε ἔξω πρῶτος μὲ τὸν σάκκο τὰ χρήματα καί, χώθηκε στὸ ταξὶ ποὺ περίμενε τὸν Σαμπατέ.

«Ξεκίνα ἀμέσως!» διέταξε.

«Ἔ;» ἔκανε ὁ ὁδηγός. «Περιμένω κάποιον ἄλλο... δὲ σὲ ξέρω ἐσένα».

«Ὁ Ἄνχελ δὲν ἔχασε καιρὸ σὲ ἐξηγήσεις κι' ἔβγαλε τὸ Τόμσον. «Τώρα μὲ θυμήθηκες;» ρώτησε.

Οἱ ἄλλοι δυὸ πήδηξαν μέσα σχεδὸν ἀμέσως καὶ τὸ ταξὶ ἐξαφανίστηκε. Ὁ Σαμπατὲ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ρωτήσει τὸν Ἀστουριάνο τί συνέβη ὅσο αὐτοὶ ἤτανε ἐπάνω.

«Μερικοί ἤθελαν νὰ βγοῦν ἔξω — κι ἔπρεπε νὰ βγάλω τὸ ὅπλο γιὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσω» ἀπάντησε.

Ὁ Ἐλ Τσίκο δὲν εἶχε καιρὸ γιὰ καυγάδες ἀλλὰ ἦταν γεγονὸς ὅτι ἡ ἐπιπολαιότητα τοῦ Ἀστουριάνο θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι καταστροφική. Ἀπὸ πρὶν εἶχανε συμφωνήσει νὰ ἀφήνουν τὸν κόσμο νὰ μπαινοβγαίνει ἐλεύθερα ὥστε κανεὶς νὰ μὴν ἀντιληφθεῖ τίποτα.

Κατέβηκαν ἀπ' τὸ ταξὶ ἀφοῦ πρῶτα συμβούλεψαν τὸν ὁδηγὸ νὰ πάει κατευθείαν στὴν ἀστυνομία γιὰ νὰ μὴ τὸν θεωρήσουν συνένοχο. Ἀργότερα, ἀφοῦ χωρίστηκαν καὶ ἄλλαξαν ἀρκετὲς φορὲς ταξὶ ξανασυναντήθηκαν στὸ ὁρισμένο μέρος.

Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ μαντέψουμε τί ἀνθρωποκυνηγητὸ ἐξαπολύθηκε μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ ληστεία. Ἡ ἀστυνομία ξαφνιάστηκε ἀπὸ τὸ θράσος τῶν ἀναρχικῶν, νὰ ληστέψουν μέρα μεσημέρι τόσα λεφτὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν τεράστια ἑταιρία. Καὶ φυσικὰ ὁ πρῶτος ποὺ ἀναζήτησαν ἦταν ὁ Σαμπατέ.

Οἱ σύντροφοι ἔμειναν κρυμμένοι τὶς 23 καὶ 24 Δεκέμβρη χωρὶς νὰ βγοῦν καθόλου στοὺς δρόμους. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Σαμπατὲ εἶπε στοὺς φίλους του ὅτι θὰ ἔκανε ἕνα ταξιδάκι στὰ περίχωρα γιὰ κάτι ἐπείγοντα ζητήματα, καὶ πρόσθεσε ὅτι γιὰ κανένα λόγο δὲν θάπρεπε νὰ ἀφήσουν τὸ κρυσφήγετο. Ὁ ἴδιος βγῆκε μεταμφιεσμένος σὰν χωρικὸς καὶ πράγματι γύρισε τὸ ἀπόγευμα. Ὅμως ὁ Ἄνχελ ἔλειπε ἀπ' τὴν κρυψώνα. Ὁ Σαμπατὲ στὴν ἀρχὴ ἀγρίεψε ὅμως καθὼς ἡ ὥρα περνοῦσε καὶ ὁ σύντροφός του δὲ φαινόταν, ἀποφάσισε νὰ βγεῖ ἔξω νὰ τὸν ψάξει. Παίρνοντας πάντα τὶς συνηθισμένες προφυλάξεις τὸν ζήτησε σὲ ἀρκετὰ μέρη ὅπου ἴσως νὰ εἶχε πάει, ὅμως αὐτὸς δὲν εἶχε φανεῖ πουθενά. Ὅλο καὶ πιὸ ἀνήσυχος ξεκίνησε γιὰ τὸ σπίτι μιᾶς χήρας, στὸ κέντρο τῆς Βαρκελώνης, στὸ Διαγονὰλ ὅπου ἔμενε αὐτὴ μὲ τὸ γιό της.

Ὅπως συνήθως, ἀντὶ νὰ χτυπήσει τὴν μπροστινὴ πόρτα, ἔκανε τὸ γύρο τοῦ κήπου καὶ πῆγε ἀπὸ τὴν πίσω. Ἄνοιξε ὁ γιὸς ποὺ μόλις εἶδε τὸν Ἐλ Τσίκο τοῦ ἔκανε κρυφὰ νόημα νὰ τρέξει. Ὁ Σαμπατὲ ἀμέσως πήδηξε στὸ πλάι. Σφαῖρες πέρασαν ξυστὰ ἀπ' τὰ μαλλιά του. Σὲ δευτερόλεπτα διέσχισε τὸν κῆπο, πήδηξε τὸν τοῖχο κι ἐξαφανίστηκε. Τί εἶχε γίνει; Οἱ ἀστυνομικοὶ περίμεναν στὸ σπίτι ἀλλὰ εἶχαν στηθεῖ στὸ χώλ ὑπολογίζοντας νὰ χτυπήσει τὴν κύρια εἴσοδο. Πῶς ὅμως ἤξεραν τὸ σπίτι; Καὶ ποιὸν περίμεναν; Ὅλα ἔδειχναν ὅτι ὁ Ἄνχελ εἶχε συλληφθεῖ. Πολὺ ἀργότερα μαθεύτηκε ἡ ἀλήθεια. Ἡ συνδυασμένη δράση τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Ἱσπανικῆς ἀστυνομίας — στὰ πλαίσια βέβαια τῆς διεθνοῦς συνεργασίας τῶν σω-

μάτων καταστολῆς — εἶχε λειτουργήσει καὶ πάλι: Παρακολουθώντας τὴν Ἱσπανο-Γαλλικὴ ἀλληλογραφία ἐντόπισαν τὴ διεύθυνση ἑνὸς ζευγαριοῦ, στὴν Τραβέρσα ντὲ Λὰς Κόρτς. Στὶς 2 τὸ μεσημέρι τῆς 23ης Δεκεμβρίου, μετὰ τὴ ληστεία τῆς «Κουβιέρτας ὅ Τεγιάδος», ἡ ἀστυνομία ἐπέδραμε σ' αὐτὸ τὸ σπίτι. Μετὰ τὴ συνηθισμένη «ἀνάκριση» ὁ ἄτυχος κάτοικος Μιγκουέλ Φ. ὁμολόγησε στοὺς μπάτσους αὐτὸ ποὺ ἤδη ἤξεραν ἀπὸ τοὺς Γάλλους συναδέλφους τους, ὅτι τὸ σπίτι τὸ χρησιμοποιοῦσε ὁ Σαμπατὲ σὰν «νεκρὸ γραμματοκιβώτιο». Καθὼς λοιπὸν ἦταν πιθανὸ νὰ περάσει κάποτε ἀπὸ κεῖ ὁ Σαμπατέ, ἡ ἀστυνομία συνέλαβε τὸ ζευγάρι καὶ περίμενε στὸ διαμέρισμα. Καὶ ἀπό... ὑπερβάλλοντα ζῆλο, πῆγαν καὶ στὸ σπίτι τῆς θετῆς μητέρας τοῦ Μιγκουέλ, στὸ Διαγόναλ, ἀπ' ὅπου ὁ Σαμπατέ γλύτωσε παρὰ τρίχα.

Αὐτὴ ἡ ἀπρονοησία τοῦ Ἄνχελ Μ ἴσως νὰ ἦταν μοιραῖα. Γιατὶ πράγματι τὸν εἶχαν πιάσει. Πήγαινε στὸ σπίτι τῆς Τραβέρσα ντὲ Γκρασία καὶ ἔπεσε κατευθεῖαν στὴν παγίδα ποὺ εἶχε στήσει γιὰ τὴν διμάδα ἡ Μπριγάδα Πολίτικο Σοσιάλ. Ἦταν φανερὸ λοιπὸν ὅτι τὸ χρυσοφήγγετο τοῦ Ἐλ Τσίκο καὶ τοῦ Ἀστουριάνο στὴν παληὰ πόλη δὲν ἦταν πιὰ σίγουρο, ὅπως καὶ ὅλα τὰ σπίτια ποὺ ἤξερε ὁ Ἄνχελ. Ὁ Σαμπατὲ τοῦ εἶχε μεγάλη ἐμπιστοσύνη ἀλλὰ τὸ ἤξερε ὅτι στὸ τέλος θὰ ἀναγκαζόταν νὰ μιλήσει — μὲ τόσα χρόνια πείρας τὰ βασανιστήρια εἶχαν γίνει μιὰ πολὺ ἐκλεπτυσμένη τέχνη στὴν Ἱσπανία. — Ἡ ἐλπίδα του ἦταν ὄχι νὰ μὴ μιλήσει ἀλλὰ νὰ τοὺς καθυστερήσει ἀρκετά, ὥστε νὰ προφτάσουν ὁ ἴδιος κι ὁ Ἐλ Ἀστουριάνο νὰ ἐξαφανιστοῦν.

Μιάμιση ὥρα ἀφότου ἔφυγαν ἕνας μικρὸς στρατὸς ἀστυνομικῶν εἶχε περικυκλώσει τὸ σπίτι. Ἔσπασαν τὴν πόρτα: Τὸ τραπέζι ἦταν στρωμένο ἀλλὰ τὰ φαγητὰ ἄγγιχτα, οἱ ἀντάρτες δὲν εἶχαν προφτάσει νὰ φᾶνε.

Τὸ πρῶτο πράγμα ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνει ὁ Σαμπατὲ ἦταν νὰ ἀσφαλίσει ὅ,τι σημαντικὸ ὑλικὸ εἶχε συγκεντρώσει. Αὐτὸ τὸ ὑλικὸ ἦταν κρυμμένο σὲ ἕνα ἄλλο σπίτι ποὺ εἶχε νοικιάσει στὴν Κάλλε Μπασεγόδα, στὸ ἀνατολικὸ ἄκρο τῆς Βαρκελώνης. Εἰδοποίησε ἕναν ἀκόμη σύντροφο νὰ βοηθήσει κι ὁ ἴδιος μαζὶ μὲ τὸν Ἀστουριάνο πῆραν ἕνα ταξὶ καὶ πῆγαν στὸ διαμέρισμα. Οἱ δυὸ σύντροφοι ἔμειναν στὴν εἴσοδο ἐνῶ ὁ Σαμπατὲ ἔτρεξε ἐπάνω νὰ μαζέψει τὸ ὑλικό — ὅπλα, ἐκρηκτικά, προκηρύξεις, μαγνητόφωνο, πυρομαχικὰ ὅλμου κλπ. Ἐνῶ τὰ συσκεύαζε ἄκουσε τὴ σειρήνα, ἡ ἀστυνομία ἔφτανε. Ἡ πείρα τοῦ εἶχε διδάξει ὅτι ὅταν ἀκούγεται ἀστυνομία δὲν ὑπάρχει

περίπτωση νὰ κρυφτεῖς ἢ νὰ ἐλπίσεις ὅτι θὰ προσπεράσει. Ἐξαφανίζεσαι ἀμέσως, ἀλλιῶς εἶσαι καταδικασμένος.

Ὅμως μόλις κατέβηκε κάτω δὲν εἶδε πουθενὰ ἀστυνομικούς. Οἱ φίλοι του ἐξήγησαν στὰ γρήγορα ὅτι ὁ ταξιτζὴς ἦταν ποὺ εἶχε κορνάρει, τὴν ὥρα ποὺ ἔφευγε. Προφανῶς εἶχε ὑποπτευθεῖ κάτι, ἴσως μάλιστα νὰ τοὺς εἶχε ἀναγνωρίσει. Ἀκόμη χειρότερα, ἕνας χαρτοφύλακας μὲ πολλὰ χρήματα εἶχε μείνει στὸ πίσω κάθισμα τοῦ ταξί. Δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία. Ὁ ταξιτζὴς πήγαινε κατευθείαν στὴν ἀστυνομία, δυστυχῶς τὸ τμῆμα ἦταν πολὺ κοντά. Τὰ πολύτιμα ὑλικὰ εἶχαν χαθεῖ ὁριστικά.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ περνοῦσαν δυὸ ἀστυφύλακες ποὺ ἔκαναν τὴ βραδυνή τους βάρδια. Ἄκουσαν τὰ κορναρίσματα καὶ εἶδαν τοὺς τρεῖς συντρόφους. Ὁ ἕνας μπάτσος, μὲ τὸ ὅπλο στὸ χέρι, πλησίασε καὶ τοὺς ρώτησε γιατὶ βρισκόταν ἔξω τέτοια ὥρα, καὶ νὰ τοῦ δείξουν τὶς ταυτότητές τους. Ὁ Ἐλ Τσίκο πῆρε τὸ περιφρονητικό του ὕφος καὶ τὰ ἔπαιξε ὅλα γιὰ ὅλα: «Εἶμαι ὁ Ἐλ Τσίκο! Κατάλαβες; Τσακίσου στὸ διάβολο τώρα! Δὲ θέλω νὰ καθαρίσω νυχτιάτικα ἕνα φτωχὸ μπάσταρδο σὰν κι ἐσένα!» Ὁ δεύτερος νυχτοφύλακας πλησίασε κι αὐτὸς νὰ δεῖ τί συνέβαινε ἀλλὰ ὁ σύντροφός του, ποὺ εἶχε ζυγίσει τὴν κατάσταση, γύρισε, ἔβαλε τὸ ὅπλο στὴ θήκη καὶ τοῦ εἶπε πὼς ὅλα ἦταν ἐντάξει. Οἱ τρεῖς ἀγωνιστὲς ἐξαφανίστηκαν ἀπὸ τὴν περιοχὴ ὅσο πιὸ γρήγορα μποροῦσαν. Τὸ πρῶτο ποὺ εἶχαν νὰ κάνουν ἦταν νὰ βροῦν μιὰ καλὴ κρυψῶνα καθὼς ἦταν σίγουρη ὅτι σὲ λίγο θὰ τοὺς ἔψαχνε ὅλη ἡ ἀστυνομία τῆς Βαρκελώνης. Ὅμως ποῦ μποροῦσαν νὰ εἶναι ἀσφαλεῖς; Ὁ Ἄνχελ ἤξερε πάρα πολλά...

Ἀφοῦ εἶχαν ἀπομακρυνθεῖ ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνη περιοχή, ὁ Σαμπατὲ τοὺς εἶπε νὰ τὸν περιμένουν λίγο, αὐτὸς θὰ πήγαινε νὰ δεῖ μήπως μποροῦσαν νὰ μείνουν σ' ἕνα κοντινὸ σπίτι. Ὅταν γύρισε ἀντιλήφθηκε ἔκπληκτος ὅτι οἱ ἄλλοι δυὸ δὲν ἦταν ἐκεῖ ποὺ τοὺς εἶχε ἀφήσει. Πέρασε μιὰ ὥρα ἀγωνίας, περιμένοντάς τους νὰ γυρίσουν. Μιὰ στιγμὴ εἶδε νὰ πλησιάζουν μπάτσοι τῆς Πολίσια Ἀρμάδα καὶ τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ καὶ κατάλαβε ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸ σκάσει. Μπῆκε σ' ἕνα ταξὶ καὶ πέρασε τὸν κλοιὸ χωρὶς νὰ τὸν ὑποπτευθοῦν. Ἐνῶ κοίταζε ἔξω ἀπ' τὰ παράθυρα εἶδε ξαφνικὰ τὸν Ἀστουριάνο στὸ πεζοδρόμιο, ἕτοιμο νὰ περάσει τὸν δρόμο. Εἶχαν συναντηθεῖ τελείως συμπτωματικά. Ὁ Σαμπατὲ εἶπε στὸν ταξιτζὴ νὰ σταματήσει καὶ φώναξε τὸν Ἀστουριάνο μέσα. Αὐτὸς διηγήθηκε στὸν Σαμπατὲ ὅτι τὴν ὥρα ποὺ τὸν περίμεναν ὁ ἄλλος εἶχε ἀπομακρυνθεῖ λίγο γιὰ νὰ πάρει τσιγάρα καὶ δὲν ξαναγύρισε. Σὲ λίγο ὁ Ἀστουριά-

νο παρατήρησε ὕποπτες κινήσεις στὴν περιοχὴ καὶ προτίμησε νὰ ἀπομακρυνθεῖ. Φοβόταν ὅτι ὁ ἄλλος εἶχε συλληφθεῖ, ἢ ἀκόμη τοὺς εἶχε προδώσει. Ὁ Σαμπατὲ δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ δεχτεῖ αὐτὲς τὶς ἐξηγήσεις.

Εἶπαν στὸν ταξιτζὴ νὰ τοὺς πάει στὸ Μόντε Καρμέλο, στὶς βόρειες συνοικίες. Ἐκεῖ εἶχαν κρύψει σὲ μιὰ οἰκοδομὴ 100.000 πεσέτες κι ἕνα ὁπλοπολυβόλο. Ὅμως ὅταν ἔφτασαν εἶδαν ὅτι δὲν ὑπῆρχε τίποτα. Τὰ εἶχε ἀποκαλύψει ὁ Ἄνχελ ἄραγε; Πάντως παρέμενε τὸ βασικὸ πρόβλημα, νὰ βροῦν ἕνα κρυσφήγετο μέχρι νὰ ἠρεμήσει ἡ κατάσταση. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἦταν σίγουροι ὅτι δὲν θὰ τὸ ἤξερε ὁ Ἄνχελ; Στὸ τέλος κατέληξαν σὲ μιὰ ἀπελπισμένη λύση, τὴ μόνη ποὺ τοὺς ἔμενε. Ἦταν ἐπικίνδυνο νὰ κυκλοφοροῦν ἀκόμη στοὺς δρόμους. ἡ ὥρα ἦταν πολὺ περασμένη καὶ ἡ Βαρκελώνη εἶχε ἐρημώσει. Ἦταν μεγάλος κίνδυνος νὰ τοὺς σταματήσουν οἱ νυχτοφύλακες, ἐξάλλου οἱ περιπέτειες ὁλόκληρης τῆς μέρας εἶχαν ἐξαντλήσει τοὺς συντρόφους.

Ἄφησαν τὸ ταξὶ καὶ μπῆκαν σ' ἕνα μπάρ. Μερικοὶ καθυστερημένοι πελάτες κουτσόπιναν ἀκόμη. Πῆραν ἀπὸ πίσω τὸν πρῶτο ποὺ ἔφυγε καὶ τὸν ἀκολούθησαν μέχρι τὸ σπίτι του, στὰ βορειοανατολικὰ τῆς πόλης, στὴν Κάλλε ντὲ Καρταγχένα. Ἐνῶ αὐτὸς ἔψαχνε τὶς τσέπες του γιὰ τὰ κλειδιὰ ὁ Σαμπατὲ κόλλησε τὸ ὅπλο στὴν πλάτη του καὶ εἶπε: «Εἶμαι ὁ Ἐλ Τσίκο. Ἐγὼ κι ὁ φίλος μου θὰ περάσουμε τὴ νύχτα στὸ σπίτι σου. Λυπᾶμαι ἀλλὰ δὲ μποροῦμε νὰ κάνουμε ἀλλοιῶς».

Στὸ σπίτι ἔμεναν ὁ ἄντρας, ἡ γυναίκα του κι ἡ δωδεκάχρονη κόρη τους. Ὁ Σαμπατὲ τοὺς ἐξήγησε εὐγενικὰ ὅτι θὰ φρόντιζαν νὰ τοὺς ἐνοχλήσουν ὅσο λιγότερο μποροῦσαν. Ὅσο αὐτὸς κι ὁ φίλος του θὰ ἔμεναν ἐκεῖ κανένας δὲν θὰ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχαν ἀπρόοπτα κανεὶς δὲ θὰ πάθαινε τίποτα. Ὅμως ὁ ἄντρας ἀπάντησε ὅτι αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο, ὁ ἴδιος κι ἡ γυναίκα του ἔπρεπε νὰ πᾶνε τὴν ἄλλη μέρα στὴ δουλειά τους. Ἂν ἔλειπαν κάποιος θὰ τὸ καταλάβαινε καὶ θὰ προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ ποῦ εἶναι. Ὁ Σαμπατὲ τὸ παραδέχτηκε καὶ συμφώνησαν τὸ ζευγάρι νὰ πάει στὶς δουλειές του ἀλλὰ νὰ τηλεφωνήσουν στὸ σχολειὸ τῆς κόρης τους ὅτι ἦταν ἄρρωστη καὶ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ πάει. Τὸ σχέδιο ἦταν ἐπικίνδυνο βέβαια ἀλλὰ οἱ σύντροφοι δὲν εἶχαν ἄλλο δρόμο. Ὅμως ὅλα πῆγαν καλά. Οἱ σύντροφοι ἔμειναν ἐκεῖ πάνω ἀπὸ δυὸ μέρες. Ξεκουράστηκαν καὶ προσπάθησαν νὰ σκεφτοῦν κάποιο ἄλλο μέρος ποὺ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς βρεῖ ἡ ἀστυνομία. Τελικὰ ἀποφάσισαν νὰ πᾶνε σὲ ἕνα ἄλλο διαμέρι-

σμα. Προτοῦ φύγουν ἄφησαν στὴν οἰκογένεια ἀρκετὰ χρήματα γιὰ τὴν — καταναγκαστική, ἔστω — φιλοξενία.

Πρώτη φορὰ ὁ Σαμπατὲ βρέθηκε σὲ τόσο δύσκολη θέση. Ἡ ἀστυνομία τῆς Βαρκελώνης δούλευε πολὺ μεθοδικὰ πλέον γιὰ νὰ ἐξοντώσει μιὰ καὶ καλὴ τὸν Δημόσιο Κίνδυνο ὑπ' ἀριθμὸν 1 τῆς Ἱσπανίας. Τὰ πράγματα χειροτέρεψαν ἀπὸ τὸ πρωὶ τῆς 30 Δεκεμβρίου, ὁπότε ἔσκασε μιὰ βόμβα στὸ Μνημεῖο τῆς Νίκης, στὴν Πλάζα ντὲ λὰ Βικτορία. Τὸ ἴδιο τὸ μνημεῖο δὲν ἔπαθε καὶ πολλὲς ζημιές, ἡ ὑπερβολικὴ γόμωση ὅμως ἔσπασε ὅλα τὰ τζάμια τῆς γειτονιᾶς. Τὸ μνημεῖο αὐτὸ ἦταν ἰδανικὸς στόχος γιὰ τούς... ἀντιστασιακοὺς βομβιστές. Ἦταν ἕνας ὀβελίσκος ποὺ ἀρχικὰ εἶχε στηθεῖ στὴ μνήμη τοῦ Φρανσίσκο Πὶ ὔ Μαργκάλλ, ἀπόστολου τοῦ φεντεραλισμοῦ στὴν Ἱσπανία καὶ μαθητῆ τοῦ Προυντόν, ποὺ πολλοὶ τὸν θεωροῦσαν σὰν τὸν «πατέρα» τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος. Τὸ 1940 οἱ φασίστες ἔβγαλαν τὴν ἀναμνηστικὴ πλάκα καὶ τὴν προτομὴ τοῦ μεγάλου φεντεραλιστῆ. καὶ τὸ μετέτρεψαν σὲ σύμβολο τῆς νίκης τῆς βίας καὶ τῆς τυραννίας. Ἡ ἀστυνομία ἀμέσως κατάλογισε τὴν τελευταία ἔκρηξη στὸν Σαμπατέ. Τόσο ἀσφυκτικὰ ἔστησαν τὸν κλοιὸ γύρω του ὥστε πολλοὶ ἀνώτεροι μπάτσοι, σίγουροι γιὰ τὴν ἐπικείμενη σύλληψή του, περνοῦσαν τὰ βράδυα τους στὴ «Γιεφατοῦρα» περιμένοντας νὰ ἔρθει ἡ εἴδηση ὅτι ὁ Ἐλ Τσίκο πιάστηκε ἢ σκοτώθηκε.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Σαμπατὲ κι ὁ Ἀστουριάνο κατάφεραν νὰ ἀποφύγουν πρὸς τὸ παρὸν τοὺς ἐχθρούς τους καὶ ἔμειναν κρυμένοι γιὰ περισσότερο ἀπὸ ἕνα μῆνα χωρὶς νὰ δώσουν σημεῖα ζωῆς. Ἔπειτα, στὶς ἀρχὲς Φεβρουαρίου 1957, ὁ Σαμπατὲ ἀποφάσισε νὰ γυρίσει στὴ Γαλλία. Στὸ μεταξὺ μετὰ τὴν σύλληψη τοῦ Ἄνχελ Μ., μὲ τὶς πληροφορίες, ποὺ τοῦ ἀπέσπασαν μὲ βασανιστήρια, οἱ φασίστες, εἶχαν ἐξαπολύσει ἕνα πρωτοφανὲς κῦμα τρομοκρατίας στὴν Καταλωνία. Μὲ τὴν ὑπηρεσία τῶν εἰδικῶν ἀστυνομικῶν ποὺ στάλθηκαν ἀπ' τὴ Μαδρίτη γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς Καταλανοὺς συναδέλφους τους. σπίτια ὅπου σύχναζε ὁ Σαμπατὲ κι οἱ σύντροφοί του, ἐρευνήθηκαν, καὶ οἱ κάτοικοι οἱ ὁποῖοι βέβαια δὲν εἶχαν ἄμεση ἀνάμιξη στὶς δραστηριότητές του φυλακίστηκαν. Ἀπὸ τὶς 31 Δεκεμβρίου 1956 ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων τῆς ἀστυνομίας τὰ ὁποῖα κλείστηκαν στὴ φυλακὴ ἦταν 14 στὴν Τοράσσα 3 στὴν Ὀλέσα ντὲ Μονσερράτ, 3 στὴν Ἐσπαραγκουέρα, 8 στὸ Ρικὸλ 6 στὸ Μόγια καὶ 10 στὴ Βαρκελώνη*.

* Σαραντατρεῖς ἀπὸ ὅσους πιάστηκαν, πέρασαν στὶς 14 Ἰουλίου

Στὸ μεταξὺ ὁ Σαμπατὲ εἶχε χάσει ὅλη τὴν ἐμπιστοσύνη του γιὰ τὸν Ἀστουριάνο. Μπόρεσε νὰ τὸν γνωρίσει καλύτερα στὶς ἀντίξοες συνθῆκες καὶ ἄρχισε νὰ τὸν περιφρονεῖ ἀναγνωρίζοντας τί ἤταν στὴν πραγματικότητα. Ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς ἠθικὲς ἀρχές.

Ἡ καταστολὴ κι ἡ συνεχὴς ἐπιτήρηση τῆς ἀστυνομίας στὴν περιοχὴ τοῦ Λιομπρεγκὰτ ἦταν ἐξαιρετικὰ σκληρές. Ὁ Σαμπατὲ ἀποφάσισε νὰ πάρει ἕνα διαφορετικὸ δρόμο ἀνάμεσα στὰ πυρηναῖα ποὺ εἶχε πολὺ καιρὸ νὰ τὸν περάσει, ἀπὸ τὸ Σάντα Κολόμα ντὲ Φαρνές, ἔξω ἀπὸ τὰ μέρη ὅπου δροῦσε συνήθως. Ἀντιλήφθηκε ὅτι θὰ ἤταν ἐπικίνδυνο νὰ ξεκινήσει μ' ἕναν ἄνθρωπο ποὺ δὲν τὸν ἐμπιστευόταν ἕνα τέτοιο μακρὺ ταξίδι μὲ τόσα πολλὰ λεφτὰ — εἶχε ἀκόμη τὰ περισσότερα χρήματα ἀπὸ τὴ ληστεία τῆς Κουβιέρτας ὕ Τεγιάδος.

Ὑπῆρχε μιὰ γυναίκα στὴ Βαρκελώνη ἐκείνη τὴν ἐποχὴ — κατὰ δική της παράκληση ἐφ' ὅσον ζεῖ ἀκόμη θὰ τῆς δώσουμε τὸ ψευδώνυμο Μαρία. Ὁ Σαμπατὲ τὴν ἐμπιστευόταν ἀπολύτως κι κι εἶχε συνεργαστεῖ μαζί της σὲ πολλὲς περιπτώσεις. Εἶχε μόλις ἀναρρώσει ἀπὸ μιὰ σοβαρὴ ἐγχείρηση κι ἤθελε νὰ γυρίσει στὴ Γαλλία — καὶ πράγματι προετοιμαζόταν νὰ ξεκινήσει ὅταν τὴν εἰδοποίησε καὶ τῆς μίλησε γιὰ τὸ πρόβλημά του, γιὰ τοὺς φόβους ποὺ εἶχε ὡς πρὸς τὸν Ἀστουριάνο, καὶ ὅτι ἦταν ἀναγκαῖο νὰ συνοδεύεται στὸ ταξίδι ἀπὸ κάποιο ἄλλο πρόσωπο. Ἡ Μαρία τοῦ εἶπε ὅτι στὴν κατάσταση ποὺ βρισκόταν ἡ ἴδια θἆταν περισσότερο ἐμπόδιο παρὰ βοήθεια. Ὁ Σαμπατὲ τῆς ὑποσχέθηκε ὅτι τὸ ταξίδι θὰ γινόταν σὲ μικρὰ στάδια ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ τὰ ἀντέξει καὶ ὅτι δὲ θὰ εἶχε νὰ κουβαλάει τίποτε. Ἡ Μαρία, ποὺ πράγματι ἤθελε νὰ πάει μαζί του δὲν ἄργησε νὰ πειστεῖ.

Ἡ ἀναχώρηση εἶχε ὁριστεῖ γιὰ τὶς 6 Φεβρουαρίου καὶ κανόνισαν νὰ συναντηθοῦν στὴν περιοχὴ τοῦ Σὰν Ἀντρέου. Ὁ Σαμπατὲ ἔφτασε ντυμένος γέρος Καταλανὸς χωρικὸς φορώντας ἕνα μπερέ, ἕνα μακρὺ μαῦρο μαντῆλι καὶ στὸ χέρι του εἶχε ἕνα καλάθι μὲ φροῦτα Κάτω ἀπὸ τὰ φροῦτα ἦταν τὸ γεμᾶτο ὁπλοπολυβόλο καὶ σύνεργα γιὰ ὀρειβασία. Οἱ δυό τους μπῆκαν σ' ἕνα κουπὲ ἑνὸς τραίνου ὅπου ἕνα μικρὸ κοριτσάκι σηκώθηκε βλέποντας τὸν γέρο καὶ τοῦ πρόσφερε τὴ θέση της. Αὐτὸς τὴ δέχτηκε μὲ εὐχαριστίες. Ὁ Ἀστουριάνο πῆγε

1958 ἀπὸ στρατοδικεῖο. Ὡς τότε οἱ εἰκοσιεφτὰ ἦταν μισὸ χρόνο προφυλακισμένοι, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι ἦταν ὑπὸ ἐπιτήρηση. Ὁ Ἄνχελ καταδικάστηκε σὲ τριάντα χρόνια κάθειρξη.

σ' ἕνα ἄλλο κουπὲ μὲ τὶς ἀποσκευές του, σὰν παραθεριστής. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔφτασαν στὸ Γκρανολὲρς ὅπου περίμεναν δύο ὧρες γι' ἄλλο τραῖνο, νὰ τοὺς πάει στὸν τελευταῖο σταθμὸ τοῦ ταξιδιοῦ τους, στὴν μικρὴ πόλη Χοσταλρὶχ κοντὰ στὴ Γκερόνα. Ἀπέφυγαν τὴν πόλη καὶ κατευθύνθηκαν ἴσια στὰ βουνά. Ἐκεῖ ἑτοιμάστηκαν γιὰ τὸ μακρὺ δρόμο τους πρὸς τὰ σύνορα — φορώντας χοντρὰ παντελόνια καὶ γερὲς μπότες ὀρειβασίας.

Ἦταν βράδυ ὅταν ξεκίνησαν τὸ ταξίδι, καὶ μὲ τὴν αὐγὴ σταμάτησαν σ' ἕνα δάσος, ἔφαγαν ἀπὸ ἕνα σάντουιτς καὶ ἔπεσαν νὰ κοιμηθοῦν ἀφήνοντας τὸν καθένα ἀπ' τοὺς τρεῖς κάθε φορὰ γιὰ φρουρό. Εἶχε ἔντεκα χρόνια νὰ ταξιδέψει ὁ Σαμπατὲ σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ καὶ συνεπῶς φανταζόταν ὅτι αὐτὴ τὴ διαδρομὴ θὰ τὴν ἐπιτηροῦσε ἡ ἀστυνομία λιγότερο ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη.

Προχωροῦσαν βράδυ περπατώντας ἀργὰ ὥστε νὰ μὴ κουραστεῖ ἡ Μαρία καὶ σταματώντας συχνὰ γιὰ νὰ ἀνανεώνουν τὶς δυνάμεις τους. Ξεκουράζονταν τὴ μέρα κρυμμένοι μέσα στὰ δάση καὶ τρεῖς μέρες πέρασαν ἔτσι, χωρὶς κανένα ἀπρόοπτο ἐκτὸς ἀπ' ὅτι ὁ Σαμπατὲ ἔδειχνε ἀσυνήθιστα νευρικός. Στὴν πραγματικότητα ὅμως εἶχε ἀντιληφθεῖ ὅτι εἶχαν χαθεῖ καὶ δὲν εἶχε ἰδέα ποῦ μποροῦσαν νὰ βρίσκονται. Μετὰ ἀπὸ ἄλλες δυὸ μέρες ἀντιλήφθηκαν ὅτι βρέθηκαν σ' ἕνα μέρος ἀπ' ὅπου εἶχαν ξαναπεράσει πρὶν τρεῖς μέρες. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἄρχισε νὰ βλαστημάει τὸν ἑαυτό του. Ὄχι μόνο εἶχαν χάσει τρεῖς πολύτιμες μέρες ἀλλὰ τὰ τρόφιμα τοὺς ἐλαττώνονταν διαρκῶς. Τώρα δὲν εἶχαν κἂν μιὰ φέτα ψωμί. Γιὰ νὰ ἀνανεώσουν τὶς προμήθειές τους ἀποφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ βουνὰ καὶ νὰ πλησιάσουν κάποιο δρόμο. Τυχαῖα εἶδαν λίγο παραπέρα μιὰ παράγκα ἀπὸ κεῖνες ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ἐργάτες τοῦ ξυλάνθρακα. Πλησίασαν μὲ προσοχή. Ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ συχνὰ χρησιμοποιοῦσε τέτοιες παράγκες γιὰ νὰ κοιμοῦνται καὶ νὰ ξεκουράζονται. Ὁ Ἀστουριάνο ἔμεινε ἀπ' ἔξω ἐνῶ ὁ Σαμπατὲ κι ἡ Μαρία μπῆκαν στὴν καλύβα. Στὸ μισόφωτο εἶδαν δυὸ ἄντρες νὰ κοιμοῦνται — ἕνα νεαρὸ περίπου εἴκοσι χρονῶν, κι ἕναν ποὺ ἔμοιαζε σὰν παπποῦς του. Ὁ Σαμπατὲ ξύπνησε τὸν νεαρὸ καὶ χαμηλόφωνα τὸν ρώτησε γιὰ κάποιο χωριό. Τότε ὁ νεαρὸς ξύπνησε τὸν μεγάλο, ποὺ ἀποδείχτηκε πατέρας του. Ὁ ἡλικιωμένος ἀνακάθησε καὶ δείχνοντας κακόκεφος ἀγριοκοίταξε τοὺς ξένους. Ὁ Σαμπατὲ ἐπανέλαβε τὴν ἐρώτησή του.

«Ἐξαφανιστεῖτε ἀπὸ 'δῶ» γρύλλισε ὁ μεσόκοπος.

«Δὲν ξέρω τίποτα καὶ δὲν θέλω νὰ ξέρω τίποτα!»

Ὅμως ὁ Σαμπατὲ ὑπομονετικὰ ἐπανέλαβε τὴν ἐρώτησή του,

αὐτὴ τὴ φορὰ στὰ Καταλανικά, — κάτι ποὺ φάνηκε νὰ μαλακώνει τὸν μεσόκοπο. — Ὁ πατέρας τοὺς εἶπε ὅτι ὅλοι οἱ ἐργάτες στὴν περιοχὴ εἶχαν εἰδοποιηθεῖ τὴν προηγούμενη μέρα, ὅτι ἔπρεπε νὰ πληροφορήσουν τὴν Γκουάρντια Σιβὶλ ἂν ἐμφανιζόταν τίποτα ξένο. Τοὺς εἶχαν θυμίσει ἐπίσης τὶς ποινὲς ποὺ τοὺς περίμεναν ἂν δὲν ἔκαναν ἔτσι. Ὁ μεσόκοπος τοὺς προειδοποίησε ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξαφανιστοῦν τὸ ταχύτερο καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε νὰ μὴν πεῖ τίποτα, ἀλλὰ ἂν κάποιος τοὺς εἶχε δεῖ κοντὰ στὸ σπίτι του, αὐτὸ θὰ τὸν ἔβαζε σὲ μεγάλους μπελάδες.

Οἱ τρεῖς σύντροφοι ἔφυγαν μὲ συνοδὸ τὸ ἀγόρι ποὺ θὰ τοὺς ὁδηγοῦσε στὸ δρόμο τους. Τοὺς ἐξήγησε ὅτι ὁ πατέρας του ἦταν συνδικαλισμένος καὶ ἡ ἀστυνομία πολλὲς φορὲς τὸν εἶχε συλλάβει καὶ τὸν εἶχε βασανίσει.

Μετὰ τὸν πόλεμο πέρασε δυὸ χρόνια σὲ στρατόπεδο συγκέντρωσης, κι ἀπὸ τότε εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ ἀνακατευτεῖ σ' ὁποιαδήποτε μορφὴ πολιτικῆς δραστηριότητας. Ἔπειτα ὁ νεαρὸς δίστασε γιὰ μερικὰ δευτερόλεπτα κι εἶπε νὰ τὸν περιμένουν, καὶ γύρισε στὴν καλύβα. Ἀπ' ἔξω μποροῦσαν ν' ἀκούσουν τὴ λογομαχία ἀνάμεσα στὸν πατέρα καὶ στὸ γιὸ ποὺ μετὰ λίγα λεπτὰ γύρισε μ' ἕνα μεγάλο καρβέλι ψωμὶ καὶ τοὺς ἔδωσε τὶς πληροφορίες ποὺ τοῦ εἶχαν ζητήσει. Μποροῦσαν νὰ εἶναι σίγουροι ὅτι ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς θὰ συνέχιζαν χωρὶς ἄλλα προβλήματα. Στὸ μεταξὺ εἶχαν προχωρήσει γιὰ καλὰ μέσα στὰ βουνὰ καὶ καθὼς ἡ περιοχὴ ἦταν πολὺ ἀνώμαλη καὶ δασώδης ἀποφάσισαν νὰ ταξιδεύουν καὶ τὴ μέρα. Στὴ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ πλησίασαν πολλὲς φορὲς καλύβες ξυλοκόπων ποὺ τοὺς χαιρέτησαν, ἀλλὰ δὲν ἔκαναν προσπάθεια νὰ τοὺς πιάσουν κουβέντα.

Τὸ ἀπόγευμα ὁ Ἀστουριάνο παραπονέθηκε ὅτι ἤθελε νὰ πιεῖ νερό, καθὼς ἦταν πολὺ διψασμένος.

Μιὰ πρόσφατη ἐγχείρηση ποὺ εἶχε κάνει τὸν ὑποχρέωνε νὰ πίνει πολὺ νερό. Ὁ Σαμπατὲ ποὺ πάντα ὑποχωροῦσε ἄλλαξε τὴ διαδρομή. Κατέβηκαν στὴν πεδιάδα ὅπου ἔλπιζαν ὅτι θὰ ἔβρισκαν κάπου νερὸ κι ὅπου ἔβλεπαν συχνὰ παράγκες κτισμένες γιὰ τοὺς ἐργάτες τοῦ ξυλάνθρακα εἴτε γιὰ τοὺς ξυλοκόπους. Στὴν αὐλὴ μιᾶς τέτοιας παράγκας βρῆκαν τρεῖς νταμιτζάνες ποὺ ὁ κάτοχός τους τὶς εἶχε μισοθάψει στὸ χῶμα γιὰ νὰ διατηρεῖται τὸ κρασὶ κρύο. Ἤπιαν μ' εὐγνωμοσύνη καὶ γέμισαν τὰ φλασκιά τους. Ὁ Σαμπατὲ πλήρωσε γιὰ τὸ κρασὶ ἀφήνοντας χρήματα κάτω ἀπ' τὴ μιὰ νταμιτζάνα

Ἀκόμη μιὰ φορὰ συνέχισαν τὸ ἀργὸ ταξίδι τους σκαρφαλώνοντας στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν. Ἡ Μαρία ἦταν τόσο κουρασμέ-

νη πού όταν τελικά έφτασαν στό μέρος όπου θά διανυκτέρευαν έπεσε καί κοιμήθηκε άμέσως. Σύντομα όμως οί σύντροφοί της έπρεπε νά τήν ξυπνήσουν. Είχαν άκούσει πυροβολισμούς έκεΐ κοντά. Μπορούσε νά είναι καί κάποιος κυνηγός. Θά ήταν όμως καλύτερα νά απομακρυνθοΰν γιά κάθε ένδεχόμενο. Ό Σαμπατέ ήξερε δτι πίσω τους είχαν αφήσει πολύ καθαρά ίχνη.

'Ακόμη μιά φορά έμφανίστηκε τό πρόβλημα τοΰ νεροΰ. Ένώ περνοΰσαν μιά γέφυρα μέσα στή νύχτα, ό Άστουριάνο είπε δτι άκουσε νερό άπό κάτω καί πήγε μέχρι τήν όχθη τοΰ ρυακιοΰ άλλά έκεί δέν ύπήρχε τίποτα άλλο, άπό άμμο καί χαλίκια. Ή γή γινόταν δλο πιό ξερή κι άμμώδης κι έπρεπε ν' άνοίγουν τό δρόμο τους άνάμεσα άπό τούς βάτους, σπάζοντας τά κλαδιά μέ τά μπαστούνια τους. Όταν έπιτέλους έφτασαν σέ πιό άνοιχτό έδαφος τά χέρια τους είχαν καταπληγιάσει άπ' τ' άγκάθια. Ή Μαρία, πολύ πιό μικρόσωμη άπ' τούς δυό συντρόφους της, είχε άποκτήσει ένα έντελώς άξιοθρήνητο ΰφος. Όμως μέ τήν αύγή έφτασαν τελικά σ' ένα όμορφο λιβάδι σκεπασμένο μέ γρασίδι κι άνακάλυψαν μιά πηγή μέ δροσερό νερό. Ευτυχία!!! Ήπιαν ώσπου νά γεμίσουν τήν κοιλιά τους, γέμισαν τά παγούρια τους κι άφοΰ λούστηκαν κιόλας συνέχισαν τό δρόμο τους. Ένώ περπατοΰσαν έχασαν τελείως τήν αίσθηση τοΰ χρόνου καί προχωρώντας ή γή άλλαξε καί πάλι άπότομα. Εμφανίστηκαν βράχια καί χαράδρες παντοΰ καί τό δρόμο έκλειναν μεγάλοι όρεινοί όγκοι, χωρίς ίχνος γρασίδι πάνω τους. Ταξίδευαν άργά ξοδεύοντας μεγάλο μέρος άπ' τίς δυνάμεις τους. Γιά μιά άκόμη φορά στίς πλαγιές τών βουνών θά έμεναν άκάλυπτοι, κι έτσι ήταν άναγκασμένοι νά ταξιδεύουν νύχτα. Ήταν άρκετά δύσκολο καί διαρκώς κινδύνευαν νά χαρακωθοΰν άσχημα άπ' τούς βράχους καί τά μυτερά χαλίκια. Τελικά όμως πέρασαν κι αύτή τή δύσβατη ζώνη κι ό Σαμπατέ ξεκίνησε γιά νά βρεΐ ένα μέρος όπου θά μποροΰσαν νά άναπαυτοΰν μερικές ώρες. Κατάφεραν νά σκαρφαλώσουν τήν άπότομη πλαγιά ένός βουνοΰ καί έφτασαν σ' ένα ξέφωτο όπου πίστευαν δτι θά μποροΰσαν νά ξεκουραστοΰν, μακριά άπό άδιάκριτα μάτια. Έκεί έξαντλημένοι κοιμήθηκαν σάν μωρά.

Ή Μαρία ήταν ή πρώτη πού ξύπνησε μέ τήν αύγή καί δταν κοίταξε γύρω της παραλίγο νά λιποθυμήσει: Τό μικρό ξέφωτο δπου είχαν περάσει τή νύχτα τους τελείωνε λίγο παρακάτω σ' έναν άπότομο γκρεμό, καί φαινόταν καθαρά στό βάθος ένας δρόμος πού όδηγοΰσε σ' ένα μεγάλο άγρόκτημα. Ξύπνησε άμέσως τούς συντρόφους της. Δέ μπόρεσαν νά κρατήσουν ένα χαμόγελο, βλέποντας δτι είχαν

διαλέξει ένα άπό τά πιό έπικίνδυνα μέρη τής περιοχής γιά νά περάσουν τή νύχτα τους.

Άρχισαν πάλι νά κατεβαίνουν τά βουνά καί κρύφτηκαν σ' ένα δάσος. Ήταν πεινασμένοι κι οί τροφές τους είχαν έξαντληθεί καί πάλι. Σ' ένα λιβάδι βρήκαν ένα μαρούλι πού τό μοιράστηκαν ό Σαμπατέ κι ή Μαρία — ό 'Αστουριάνο άρνήθηκε νά τό άγγίξει —.

Κατά τίς 10 τό πρωί πλησίασαν ένα άγρόκτημα όπου στήν πόρτα άντιλήφτηκαν νά παίζουν ξέγνοιαστα δυό μικρά άγόρια. Πλησίασαν καί τά ρώτησαν άν ήταν μέσα οί γονείς τους. Τά μικρά είπαν μέ φυσικότητα ότι ό πατέρας τους ήταν στή φυλακή καί ή μητέρα τους είχε πάει τό πρωί στό χωριό νά κάνει ψώνια. Οί τρείς σύντροφοι άποφάσισαν νά περιμένουν τήν νοικοκυρά τού σπιτιού νά γυρίσει καί κρύφτηκαν λίγο παραπέρα, σ' ένα μέρος άπ' όπου θά μπορούσαν νά βλέπουν τόν δρόμο πρός τό σπίτι. Όταν γύρισε ή γυναίκα ό Σαμπατέ κι ή Μαρία πήγαν νά συζητήσουν μαζί της ένώ ό 'Αστουριάνο έμεινε πίσω. Ό τύπος είχε δώσει μιά πλήρη περιγραφή τών φυγάδων άλλά ή άστυνομία δέν ήξερε γιά τήν παρουσία τής Μαρίας στή συντροφιά καί είχε προειδοποιήσει τούς κατοίκους γιά δυό άντρες, όχι γιά έναν άντρα καί μιά γυναίκα. Στή συζήτηση μέ τή γυναίκα ό Σαμπατέ έμαθε ότι ό άντρας της ήταν Σοσιαλιστής καί είχε συλληφθεί έπειδή είχε συμμετάσχει σέ μιά συγκέντρωση άριστερών στό χωριό. Τρία χρόνια τόν είχανε κλεισμένο στίς φυλακές τής Γκερόνα.

Ή γυναίκα τούς πούλησε μερικά αύγά ένα κουνέλι, ψωμί καί κρασί, πού ό 'Ελ Τσίκο τά πλήρωσε γενναιόδωρα καί άφησε μάλιστα πίσω του καί χρήματα γιά δώρο. Ή γυναίκα τά δέχτηκε μ' εύγνωμοσύνη.

Μιά άκόμη φορά κατασκήνωσαν στά βουνά, κι ένώ οί άλλοι έγδερναν τό κουνέλι κι έτοίμαζαν τή φωτιά, ή Μαρία έπωφελήθηκε άπ' τή λιακάδα γιά νά κάνει ένα μπάνιο σ' ένα κοντινό ρυάκι κι έπειτα άναπλήρωσε τόν χαμένο της ύπνο. Όταν ξύπνησε τό γεύμα ήταν έτοιμο: ψητό κουνέλι. Μετά ξεκουράστηκαν, περιμένοντας νά πέσει τό βράδυ γιά νά συνεχίσουν τό ταξίδι τους. Τώρα τό έδαφος ήταν λιγότερο βραχώδες κι είχαν καλό κέφι, άλλά σύντομα τόν ούρανό κάλυψαν βαρειά σύννεφα κι άργισε νά βρέχει. Έπεσε ή νύχτα καί μέ τήν αύγή κι οί τρείς τους ήταν βρεγμένοι ώς τό κόκκαλο. Τέλος έφτασαν σέ μιά έγκαταλελειμένη φάρμα. Στό σταύλο ύπήρχε ένας σωρός άχυρο καί κοιμήθηκαν έκεί. Ήταν ή πρώτη

φορὰ πού κοιμήθηκαν κάτω ἀπὸ στέγη μετὰ τὴν ἀναχώρησή τους ἀπὸ τὴ Βαρκελώνη.

Ὁ Σαμπατὲ κι ὁ Ἀστουριάνο κοιμήθηκαν σχεδὸν ἀμέσως ἀλλὰ ἡ Μαρία δὲ μποροῦσε νὰ κλείσει μάτι καθὼς ὁ σταῦλος ἦταν γεμᾶτος ποντίκια πού χοροπηδοῦσαν ἀδιάφορα πάνω στὰ σώματα τῶν δυὸ κοιμισμένων ἀνδρῶν· ἦταν πολὺ τρομαγμένη ἀκόμη καὶ γιὰ νὰ ξαπλώσει. Ὅταν ὁ Σαμπατὲ ξύπνησε πλησίασε τὴν κοντινὴ φάρμα. Ἦταν Κυριακὴ κι ὅσο μποροῦσαν νὰ δοῦν οἱ μόνοι κάτοικοι ἦταν δυὸ γυναῖκες, ἡ μιὰ πολὺ νέα. Ἀποφάσισε νὰ παρουσιαστεῖ αὐτὸς κι οἱ δυὸ φίλοι του σὰν παραθεριστές. Ὁ Σαμπατὲ εἶχε γοητευτικὴ φωνὴ ὅταν μιλοῦσε Καταλανικὰ καὶ δὲ δυσκολεύτηκε νὰ πείσει τὶς δυὸ γυναῖκες νὰ τοὺς πουλήσουν δυὸ κόττες, λίγο χοιρομέρι καὶ κρασί. Ρώτησε ἂν μποροῦσε νὰ τὰ μαγειρέψει στὴ φάρμα καὶ οἱ δυὸ γυναῖκες δέχτηκαν πρόθυμα. Ἐνῶ συζητοῦσε μὲ τὶς γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Ἔλ Τσίκο κι ἡ Μαρία μαδοῦσαν τὶς κόττες. Καθὼς ἔψηναν τὶς πατάτες εἶδαν δυὸ ἀνθρώπους νὰ πλησιάζουν τὸ ἀγρόκτημα. Ἡ Μαρία εἶπε νὰ τὸ βάλουν στὰ πόδια, ἀλλὰ τὸ κορίτσι ἦρθε καὶ τοὺς εἶπε ὅτι ἦταν ὁ πατέρας της κι ὁ ἀδερφός της. Ὁ Σαμπατὲ ἔβαλε πάλι τὴν κατσαρόλα στὴ φωτιά, ἕτοιμος νὰ τὴν πάρει μαζί του ἂν χρειαζόταν νὰ τὸ σκάσουν βιαστικά, κι ἔκατσε νὰ περιμένει. Ἡ γυναίκα τοὺς σύστησε σὰν παραθεριστὲς πού εἶχαν ἀγοράσει μερικὲς προμήθειες ἀλλὰ ὁ πατέρας τοὺς εἶπε νὰ μαζέψουν ἀμέσως τὰ πράγματά τους, καὶ τοὺς ἔβγαλε ἀπ' τὸ σπίτι. Μετὰ ἀπὸ μιὰ μικρὴ λογομαχία ἀνάμεσα στὸν πατέρα καὶ στὴν κόρη, ὁ πατέρας ὑποχώρησε καὶ τοὺς ἐπέτρεψε νὰ φᾶνε ἥσυχα τὸ γεῦμα πού εἶχαν ἑτοιμάσει. Ἔπειτα ὁ Σαμπατὲ κέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ πατέρα χωρὶς δυσκολία. Ἐνῶ μιλοῦσαν ἐκεῖνος τοὺς εἶπε τὰ ἴδια πράγματα μὲ τὸν ἐργάτη τοῦ λιθάνθρακα — ὅτι εἶχαν προειδοποιήσει ὅλους στὴν περιοχὴ γιὰ τὶς ποινὲς πού τοὺς περίμεναν ἂν δὲν εἰδοποιοῦσαν γιὰ ὁποιοδήποτε ξένο ἀντιλαμβάνονταν. Ὁ Σαμπατὲ τοῦ εἶπε ὅτι αὐτὸς κι οἱ φίλοι του θὰ περνοῦσαν τὰ Γαλλικὰ σύνορα γιὰ νὰ ψάξουν γιὰ δουλειά. Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἡ παρουσία τῆς Μαρίας ἐμπόδισε τοὺς κατοίκους νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι οἱ ταξιδιῶτες ἦταν αὐτοὶ πού ζητοῦσε ἡ Γκουάρντια Σιβίλ. Μετὰ ἀπὸ λίγη συζήτηση ὁ Σαμπατὲ κατάφερε νὰ πείσει τὸν πατέρα νὰ στείλει τὴν κόρη του στὸ χωριό, νὰ πάρει μερικὲς προμήθειες γι' αὐτοὺς — ψωμί, κονσέρβες μὲ χοιρομέρι καὶ τέτοια —. Καί, τέλος, τοῦ εἶπε ὅτι χρειαζόταν ἕνα καλὸ μέρος νὰ περάσουν τὴ νύχτα, καὶ τὸν ρώτησε ἂν μποροῦσαν νὰ διανυκτερεύσουν στὸ σταῦ-

λο, κάτι τὸ ὁποῖο στὸ τέλος τὸ δέχτηκε κι αὐτὸ ὁ ἄντρας. Δὲν ὑπῆρχαν ποντίκια στὸ σταῦλο καὶ πέρασαν μιὰ ἥσυχη νύχτα.

Νωρὶς τὸ ἑπόμενο πρωὶ ἐμφανίστηκε ἡ κόρη, φέρνοντας μαζί της μιὰ κατσαρόλα ἀχνιστὴ κρεμμυδόσουπα. Ἔξω ἔβρεχε πολὺ καὶ μετὰ τὸ γεῦμα ὁ Σαμπατὲ ρώτησε ἂν θὰ μποροῦσαν νὰ μείνουν μέχρι νὰ καθαρίσει ὁ οὐρανός. Ὅμως αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ ἄντρας ἔπαψε νἄναι ὑποχωρητικός. Τοὺς εἶπε νὰ ἐξαφανιστοῦν ἀμέσως κι ἂν τυχὸν τοὺς συνέβαινε τίποτα νὰ μὴ βγάλουν κουβέντα ὅτι ἤτανε σπίτι του. Πρὶν νὰ φύγει ἡ Μαρία ἄφησε ἕνα φάκελλο γιὰ τὴν κόρη γράφοντας ἀπ' ἔξω «Γιὰ τὴν Ρ..., γιὰ ν' ἀγοράσει ἕνα ἀδιάβροχο». Ἡ Ρ... ἦταν ἡ θυγατέρα καὶ μέσα στὸ φάκελλο ὑπῆρχαν περισσότερα χρήματα ἀπ' ὅσα θὰ ἤθελε γιὰ νὰ ἀγοράσει ἑφτὰ ἀδιάβροχα.

Αὐτὴ τὴ μέρα προχώρησαν κάτω ἀπ' τὴ βροχή, ἀλλὰ ἡ διάθεσή τους ἦταν τώρα πιὰ πολὺ καλή. Στὸ μεταξὺ ὁ Σαμπατὲ εἶχε μάθει ποῦ βρισκόταν καὶ διασκέδαζε μὲ τὶς ἀναμνήσεις του ἀπὸ τὸ δρόμο. Ἀλλὰ ὁ Ἀστουριάνο ἄρχισε νὰ μὴ περπατάει μαζί τους ἀλλὰ ν' ἀκολουθεῖ ἀπὸ πίσω τους καὶ σὲ μιὰ περίπτωση ἔπαψαν τελείως νὰ τὸν βλέπουν. Ὁ Σαμπατὲ τὸν φώναξε ἀλλὰ αὐτὸς ἄργησε νὰ ἀπαντήσει ἂν καὶ δὲν ἦταν πολὺ μακρυά. Ὅταν ἐπιτέλους βρέθηκαν ὁ Σαμπατὲ εἶπε: «Μᾶς ἔδωσες μεγάλη τρομάρα».

Ὁ Ἀστουριάνο ἄρχισε νὰ γκρινιάζει ἀκατάπαυστα — ἀναμφίβολα ἔνοιωθε ὅτι ὁ λόγος γιὰ τὴν τρομάρα ποὺ τοὺς ἔδωσε ἦταν ὅτι αὐτὸς κουβαλοῦσε ὅλα τὰ χρήματα τῆς ληστείας.

Πέρασαν δυὸ μέρες χωρὶς τίποτα ἀπρόοπτο κατὰ τὶς ὁποῖες κάλυψαν μεγάλο μέρος τῆς ἀπόστασης κι ὅλοι τους εἶχαν καλὰ κέφια. Τὴ νύχτα τηροῦσαν αὐστηρὰ τὴ βάρδια. Οἱ δυὸ κοιμόταν κι ὁ ἕνας φυλοῦσε σκοπός. Τὸ ἔδαφος ἦταν πολὺ πιὸ εὔκολο νὰ τὸ περάσουν τώρα. Εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀνοίγει ὁ καιρός. Πλησίαζε ἡ ἄνοιξη κι ἡ ὁδοιπορία ἦταν εὐχάριστη. Ζωάκια τοὺς ἔβλεπαν καθὼς προχωροῦσαν καὶ πότε-πότε ἕνας λαγὸς πηδοῦσε στὸ μονοπάτι μπροστά τους καὶ ἐδῶ κι ἐκεῖ οἱ ταξιδιῶτες σταματοῦσαν γιὰ νὰ μαζέψουν κάστανα.

Στὴν ἀρχὴ τῆς τρίτης μέρας εἶδαν μιὰ φάρμα λίγο παραπέρα ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶχαν διανυκτερεύσει. Ὁ Σαμπατὲ κι ἡ Μαρία πῆγαν νὰ πάρουν προμήθειες κι ὁ Ἀστουριάνο ἔμεινε κρυμμένος, ὅπως καὶ τὴν ἄλλη φορά. Γύρισαν μ' αὐγὰ ψωμὶ καὶ κρασί, γιὰ ν' ἀνακαλύψουν ὅτι εἶχε ἐξαφανιστεῖ, παίρνοντας μαζί του τὸν ταξιδιωτικό του σάκο, τὸ ὁπλοπολυβόλο του καὶ τὸ μπαστούνι του. Αὐτὴ

τή φορά δέ μπορούσαν νάχουν άμφιβολίες: Τό είχε σκάσει!! Αύτή ή προδοσία, δυό φορές πιό όδυνηρή γιατί τήν είχαν προβλέψει άπό τή Βαρκελώνη, έκανε τόν Σαμπατέ νά χάσει τήν αύτοκυριαρχία του, κάτι πού σπανίως συνέβαινε.

Βημάτιζε μπρός καί πίσω άγριεμένος βρίζοντας τόν έαυτό του. Τελικά ή Μαρία κατάφερε νά τόν ήρεμήσει. «Δέ χάθηκε κι ό κόσμος! Έφυγε μέ τά λεφτά, καί τί μ' αύτό; Δές το άπ' τήν καλή πλευρά: Θά μπορούσε νά μάς έχει σκοτώσει έδώ πού είμαστε. Μήν στενοχωριέσαι λοιπόν καί τόσο. Θά μπορούσε νά μάς κυττάζει αύτή τή στιγμή καί νά μάς πυροβολεί».

Ό Σαμπατέ κάθησε σ' ένα κορμό καί κύτταξε γύρω του. Τά μάτια του έπεσαν σ' ένα χαμηλό λόφο. Έγειρε τό κεφάλι του καί σκέφτηκε μιά στιγμή κι έπειτα είπε δυνατά: «Μόνο ένα πράγμα μπορούμε νά κάνουμε τώρα, νά γυρίσουμε στή Βαρκελώνη». Σηκώθηκε καί προχώρησε πρός τό λόφο. Ή Μαρία άκολουθούσε χωρίς νά πεί λέξη. Ό λόφος ήταν καλυμμένος μέ βάτα καί μικρά δέντρα καί τούς ήταν δύσκολο νά σκαρφαλώσουν μέχρι τήν κορφή. Όμως παρά τήν πυκνή βλάστηση ή κορφή έδειχνε ότι θά έπρεπε νά είναι γυμνή.

Προχώρησαν όσο πιό γρήγορα μπορούσαν, σάν νά ήθελαν νά άπομακρυνθούν άπό τήν περιοχή τό ταχύτερο δυνατόν καί νά έπιστρέψουν. Ξαφνικά ό Σαμπατέ έπιασε τή Μαρία άπ' τό χέρι, ψιθυρίζοντάς της νά μείνει άκίνητη. Μπορούσαν νά άκούσουν ήχους βημάτων καί σπάσιμο κλαδιών. Ήταν, όπως σκέφτηκαν, ό Αστουριάνο πού προχωρούσε μπροστά τους. Ό Έλ Τσίκο έκανε μερικά βήματα μπρός, άλλά ή Μαρία τόν κράτησε.

«Μή πηγαίνεις, θά σέ σκοτώσει. Είναι έτοιμος γιά όλα καί είσαι εύκολη λεία γιά τό όπλοπολυβόλο του άπό έκεί πέρα».

Αύτός πράγματι σταμάτησε Ένα τέταρτο άργότερα άκουσαν τά βήματα νά έπιστρέφουν. Ό Αστουριάνο είχε γυρίσει γιά νά έλέγξει άν πράγματι είχανε προχωρήσει πρός τήν Βαρκελώνη, άλλά δέν ήταν εύκολο νά δεί τό δρόμο άπό τήν κορφή τού λόφου, έξαιτίας τής πυκνής βλάστησης.

Ό Σαμπατέ δέ μπορούσε νά συγκρατηθεί Χαμηλόφωνα άρχισε νά λέει στή Μαρία ότι τά λεφτά ήταν άπαραίτητα γιά τίς όμάδες τής άντίστασης, γιά νά μπορέσουν νά βοηθήσουν τούς συντρόφους στίς φυλακές καί τίς οίκογένειές τους, καί τέτοια. Αφού είπε τόν πόνο του στή Μαρία ό Έλ Τσίκο ξάπλωσε μέ τό πρόσωπο στό χώμα γιά καμμιά ώρα Στό τέλος βρήκε τί νά κάνει. Έβγαλε

τοὺς χάρτες καὶ τὰ δρομολόγια τῶν λεωφορείων κι ἀφοῦ τὰ ἐξέτασε γιὰ μερικὰ λεπτὰ εἶπε στὴ Μαρία «πρὶν τὶς ἔξη ἡ ὥρα πρέπει νἄμαστε στὸ κοντινότερο χωριό».

«Ποιό χωριὸ δηλαδή;»

«Εἶναι ἡ Σάντα Κολόμα ντὲ Φαρνές. Σίγουρα θὰ βροῦμε αὐτὸν τὸ μπάσταρδο ἐκεῖ πέρα. Θὰ προσπαθήσει νὰ πάρει ἀπὸ κεῖ τὶς προμήθειές του καὶ νὰ φύγει μὲ τὸ λεωφορεῖο ἀπ' τὸ χωριό».

Πήρανε τὸ δρόμο τὸν ὁποῖο ὁ Σαμπατὲ κατάλαβε ὅτι θὰ πῆρε καὶ ὁ Ἀστουριάνο. Τὸ ἔδαφος ἦταν ἀμμῶδες κι ὁ Σαμπατὲ προχωροῦσε μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ χῶμα μπροστά του.

«Γιατί κοιτάζεις;»

«Οἱ μπότες του εἶναι φτιαγμένες σὰν τὶς δικές μου. Θέλω νὰ δῶ τὰ ἴχνη».

Ἐνῶ περπατοῦσαν ἄλλαξε τὸ πρόσωπο τοῦ Σαμπατέ.

Τὸ ὕφος του ἔδειχνε χαρούμενο. Τὰ ἴχνη ἀπὸ τὶς μπότες φαινόταν καθαρά. Ὁ Ἀστουριάνο ἦταν πονηρὸς ἀλλὰ ὄχι ἀρκετὰ γιὰ νὰ ξεγελάσει τὸν Σαμπατέ. Γιὰ νὰ ἀποφύγει νὰ ἀφήσει ἴχνη ὁ φυγάδας ἔσερνε ἕνα κλαδὶ πίσω του. Ποιός ἄλλος θὰ μποροῦσε νἄχει πάρει τέτοιες προφυλάξεις;

Ἔφτασαν σ' ἕνα σημεῖο ποὺ ὁ δρόμος ἔκανε ἀνοιχτὴ στροφὴ κι ὅπου ὑπῆρχε ἕνα μονοπάτι τὸ ὁποῖο προφανῶς χρησιμοποιοῦσαν οἱ ταξιδιῶτες γιὰ νὰ κόβουν δρόμο.

Τὰ ἴχνη τέλειωναν ἐκεῖ. Ὁ Σαμπατὲ προχώρησε στὸ μονοπάτι λίγα μέτρα καὶ γύρισε κρατώντας θριαμβευτικὰ ἕνα φρεσκοκομμένο κλαδί. Δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία τώρα ὅτι ἀκολουθοῦσαν τὸν Ἀστουριάνο. Ὁ Σαμπατὲ κι ἡ Μαρία ἔφτασαν σύντομα στὸ δρόμο ποὺ ὁδηγοῦσε στὸ Σάντα Κολόμα, ἀλλὰ περίμεναν νὰ πέσει ἡ νύχτα πρὶν βγοῦν στὴν πόλη. Ἡ Μαρία ἐπωφελήθηκε ἀπὸ τὴ στάση γιὰ νὰ ἀλλάξει τὰ τραχειὰ ὀρειβατικὰ παντελόνια της μὲ μιὰ φοῦστα. Προχώρησαν στὸ χωριὸ καθὼς ἔπεφτε τὸ βράδυ.

Ὁ Σαμπατὲ προσπάθησε νὰ ὑπολογίσει τὶς πιθανότητες νὰ συναντήσουν τὸν ἀνύποπτο πρώην φίλο τους. Τὸ χωριὸ ἦταν πολὺ μεγάλο ἀλλὰ ἦταν σίγουρος ὅτι ὁ Ἀστουριάνο θὰ ἦταν κάπου ἐκεῖ κι αὐτός, καθώς, ἂν καὶ εἶχε ξεκινήσει πρὶν ἀπ' αὐτούς, δὲ θὰ ἦταν τόσο ἠλίθιος νὰ κυκλοφοράει μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας μέσα στὸ χωριό. Προφανῶς θὰ εἶχε κάνει τὸ ἴδιο μ' αὐτούς. Θὰ περίμενε νὰ νυχτώσει. Ὅταν τὸ σκοτάδι ἔπεσε στὸ Σάντα Κολόμα οἱ καμπάνες τῆς ἐκκλησίας χτυποῦσαν ἤδη ἔξη ἡ ὥρα. Προχωρόντας πρὸς τὸ παζάρι ὁ Σαμπατὲ βρῆκε αὐτὸν ποὺ ζητοῦσε. Ἦταν σ' ἕνα κατά-

στημα στὴ δεξιὰ μεριὰ τοῦ δρόμου. Ἔπρεπε νάναι προσεκτικὸς γιατὶ δὲν ἤξερε πῶς θὰ ἀντιδροῦσε ὁ ἄλλος. Ὁ Ἀστουριάνο ἦταν ἱκανὸς νὰ τὸν πυροβολήσει μέσα στὸ κέντρο τῆς πόλης.

Οἱ δρόμοι ἦταν ἔρημοι, ἔτσι ὁ Σαμπατὲ εἶπε στὴ Μαρία νὰ κρυφτεῖ ἐνῶ ὁ ἴδιος πλησίασε τὸ μαγαζί. Ἡ Μαρία ἔδειχνε ἕτοιμη νὰ λιποθυμήσει, τὰ γόνατά της ἔτρεμαν. Ὁ πρώην γκουερίλλα βγῆκε ἀπ' τὸ κατάστημα. Δὲν κουβαλοῦσε πιὰ τὸν ταξιδιωτικό του σάκκο ἀλλὰ ἕνα καλάθι γιὰ ψώνια, ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἔχουν οἱ χωρικοὶ καὶ περπατοῦσε γρήγορα καὶ ἀπρόσεκτα. Καθὼς πέρασε τὴν ἐξώπορτα ὁ Σαμπατὲ προχώρησε ἴσια πάνω του.

«Τί ἔγινε μὲ σένα; Μᾶς κατατρόμαξες γιὰ ἕνα διάστημα...».

Τὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου ἔγινε κατάχλωμο. Ἄφησε κάτω τὴν τσάντα μὲ τὶς τροφὲς κι ἀκριβῶς ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἡ ὑπάλληλος τοῦ μαγαζιοῦ βγῆκε τρέχοντας φωνάζοντάς του ὅτι εἶχε ξεχάσει τὶς μποτίλιες μὲ τὸ κρασί. Στάθηκε ἀναποφάσιστος κοιτάζοντας μιὰ τὴ γυναίκα καὶ μιὰ τὸ Σαμπατέ. Ὁ τελευταῖος εἶπε στὸν Ἀστουριάνο νὰ πάει νὰ πάρει τὸ κρασί. Ὅταν γύρισε μὲ τὶς μποτίλιες τὶς ἔδωσε στὴ Μαρία ποὺ εἶχε στὸ μεταξὺ πλησιάσει τὸ Σαμπατέ. Ἦταν φανερὸ ὅτι τὰ εἶχε κοπανίσει γιὰ τὰ καλά. Κι οἱ τρεῖς μαζὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸ μαγαζὶ μὲ τὸν Σαμπατὲ λίγο πιὸ πίσω ἀπ' τοὺς ἄλλους δυό. Ὅταν βρέθηκαν σὲ ἀσφάλεια, λίγο πιὸ ἔξω ἀπ' τὸ χωριό, ὁ Ἐλ Τσίκο εἶπε νὰ σταματήσουν καὶ ζήτησε ἐξηγήσεις ἀπὸ τὸν ἄλλο. Αὐτὸς ἐξήγησε μέσα στὸ μεθύσι του ὅτι ἐνῶ περίμενε τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Σαμπατὲ καὶ τῆς Μαρίας εἶδε... τέσσερις τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ λίγο παραπέρα. Μάζεψε τὸ σάκκο καὶ τὄσκασε. Τοῦ φώναξαν ἀρκετὲς φορὲς νὰ σταματήσει ἀλλὰ ἔτρεξε μέχρι νὰ φτάσει στὸ χωριό. Εἶπε ὅτι τὰ πόδια του πληγώθηκαν κι ἔδωσε κι ἄλλες ἠλίθιες ἐξηγήσεις μὲ τὸ ἴδιο ὕφος. Συνέχισε νὰ λέει ὅτι ἤξερε ὅτι θὰ τοὺς συναντοῦσε στὴ Σάντα Κολόμα καὶ αὐτὸ ποὺ τὸν ἐνδιέφερε κυρίως ἦταν νὰ σώσει τὸ χρῆμα καὶ νὰ ἀπομακρύνει τὴν Γκουάρντια Σιβὶλ ἀπὸ 'κεῖ πάνω ὅπου κρύβονταν οἱ φίλοι του. Ὁ Σαμπατὲ ἄκουσε μὲ ἀπάθεια, χωρὶς νὰ τὸν διακόψει κι ἔπειτα εἶπε:

«Μόνον ἕνα πρᾶγμα δὲν καταλαβαίνω. Ἐμεῖς εἴδαμε περισσότερους ἀπὸ τέσσερις τῆς Γκουάρντια Σιβίλ».

«Βέβαια, ἦταν τουλάχιστον ὀχτώ», συμπλήρωσε ὁ Ἀστουριάνο.

«Καὶ τὸ χρῆμα — ποῦ εἶναι;»

«Τὸ ἔκρυψα λίγο παραπέρα ἀπ' τὸ χωριό».

«Ἐντάξει, πᾶμε νὰ τὸ πάρουμε».

«Θυμᾶσαι ποῦ τὸ ἔβαλες;»

«Βέβαια! Ἄντε, πᾶμε!»

Ἡ Μαρία δὲν πίστευε ὅτι εἶχε κρυμμένο τὸ χρῆμα πουθενὰ κι ἔκανε νοήματα στὸν Σαμπατὲ νὰ ψάξει στὸ καλάθι, ἀλλὰ ὁ Σαμπατὲ δὲν πίστευε ἔτσι ποὺ εἶχαν ἔρθει τὰ πράγματα ὅτι ὁ ἄλλος μποροῦσε ἀκόμη νὰ τοὺς κοροιδεύει.

Περπατοῦσαν τρία τέταρτα γύρω ἀπ' τὸ χωριὸ ὅταν ὁ Σαμπατὲ ἔχασε τὸν ἄλλο γιὰ μιὰ στιγμή. Ἂν ὁ Ἀστουριάνο ἔκανε προσπάθεια νὰ τὸ σκάσει ἦταν καταδικασμένος. Θἄπρεπε νὰ τὸ ξέρει ὅτι τώρα μιὰ ἀπόδραση δὲν εἶχε ἐλπίδες ἐπιτυχίας, καὶ πράγματι στὸ τέλος εἶπε στὸ Σαμπατὲ σὰν ἀπορημένος:

«Γιατί γυρνᾶμε ἔτσι γύρω γύρω; Γιατί ψάχνεις;»

«Τὸ μέρος ὅπου ἔβαλες τὰ χρήματα», ἀπάντησε παγερὰ ὁ Σαμπατέ.

«Ἄ, αὐτό! Τὰ λεφτά; Τὰ ἔχω μαζί μου στὸ καλάθι βέβαια! Hombre! Ποῦ νόμιζες ὅτι ἦταν;»

Καὶ πράγματι ἐκεῖ ἦτανε, καλὰ φυλαγμένα σὲ πλαστικὸ γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὴ βροχή. Τὸ καλάθι ἦταν ἐπίσης γερὰ ἐφοδιασμένο μὲ ζαμπόν, λουκάνικα, κουτιὰ μὲ σαρδέλλες, τόνο κι ἀκόμη σοκολάτες καὶ γλυκά.

Ὁ Ἀστουριάνο σταμάτησε νὰ κάνει ἕνα τσιγάρο. Ὅπως πάντα, στὸ σκοτάδι ἔβγαλε τὸ τζάκετ του καὶ γονάτισε χάμω μὲ τὸ πρόσωπο πρὸς τὸ ἔδαφος, ὅπως ἄναδε τὸ τσιγάρο. Ὁ Σαμπατὲ πρόσεξε ὅτι τὸ μόνο ὅπλο ποὺ εἶχε ἦταν ἕνα πιστόλι, στὴ θήκη τοῦ ὤμου του, καὶ τὸν ρώτησε τί ἔγινε μὲ τὸ ὁπλοπολυβόλο. Ὁ ἄλλος τοῦ ἀπάντησε ὅτι τὸ εἶχε πετάξει γιὰ νὰ τὸ σκάσει πιὸ ἄνετα. Ὁ Σαμπατὲ κινδύνεψε νὰ χειροδικήσει ἀλλὰ κατάφερε νὰ ἐλέγξει τὸν ἑαυτό του, ἂν καὶ ἔτρεμε ἀπὸ ὀργή. Καπνίζοντας τὸ τσιγάρο του ὁ Ἀστουριάνο σήκωσε τοὺς ὤμους του κι ἔδωσε κι ἄλλες ἐξηγήσεις ἀκόμη πιὸ παράλογες κι ἀντιφατικὲς ἀπὸ τὶς προηγούμενες. Ὁ Σαμπατὲ καὶ ἡ Μαρία ἄκουγαν σιωπηλοί, μὲ παγερὸ ὕφος.

Τὸ βραδυνὸ αὐτὴ τὴ φορὰ ἦταν ἐξαιρετικὸ — καλαμαράκια, φρέσκο ψωμί, ἀκόμη καὶ σαμπάνια. Ὁ Ἀστουριάνο δὲν ἔνοιωθε καλὰ ὕστερα ἀπὸ τόσο κρασὶ κι ἡ σαμπάνια πρόσθεσε κι ἄλλους στοὺς φόβους ποὺ ἤδη ἔνοιωθε. Ἀκόμη καὶ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση δὲν ἦταν τόσο ἠλίθιος ὥστε νὰ πιστέψει ὅτι εἶχε κοροϊδέψει τοὺς ἄλλους. Ὁ ψυχρὸς τρόπος ποὺ ὁ Σαμπατὲ εἶχε δεχθεῖ τὴν ἱστο-

ρία θἄπρεπε νὰ τὸν προειδοποιήσει καλύτερα ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἔνδειξη ὀργῆς.

Πρὶν νὰ ξεκινήσουν καὶ πάλι ὁ Σαμπατὲ εἶπε στὴ Μαρία νὰ μένει πίσω ἀπὸ τὸν Ἀστουριάνο ἐνῶ ὁ ἴδιος θὰ προχωροῦσε ἀπὸ μπρός. Ἂν ἔκανε τὴν παραμικρὴ ὕποπτη κίνηση νὰ τὸν χτυποῦσε στὸ κεφάλι μὲ τὸ βαρύ της μπαστοῦνι.

Ἐνῶ διέσχιζαν μιὰ γέφυρα ὁ Ἀστουριάνο κάθησε στὸ παραπέτο σὰν νὰ ἤθελε νὰ λιποθυμήσει, ἀλλὰ τὸ δεξί του χέρι τὸ εἶχε μέσα στὸ σακκάκι του, πιάνοντας τὸ πιστόλι. Ὁ Σαμπατὲ γύρισε πίσω καθὼς οἱ σύντροφοι ἀργοποροῦσαν, ἀλλὰ ἡ Μαρία τοῦ ἔκανε σινιάλο νὰ μείνει ἐκεῖ ποὺ ἦταν, καθὼς ὁ ὑποτιθέμενος ἄρρωστος φίλος τους εἶχε τὸ χέρι του στὸ ὅπλο. Ὅμως ὁ Σαμπατὲ πλησίασε τὸ σύντροφό του μὲ τὸ δάχτυλο στὴ σκανδάλη τοῦ ὁπλοπολυβόλου.

«Τί συμβαίνει;»

«Εἶναι ἄρρωστος».

«Ἂς βροῦμε λοιπὸν ἕνα μέρος νὰ ξεκουραστοῦμε».

Ὁ Ἀστουριάνο εἶπε ὅτι ἔνοιωθε καλύτερα καὶ πρότεινε νὰ προχωρήσουν. Ἡ Μαρία ὅμως ποὺ τὸν παρατηροῦσε προσεχτικὰ πρόσεξε ὅτι τὸ χέρι του καθὼς προχωροῦσαν, δὲν μετακινήθηκε διόλου ἀπὸ τὴ θήκη τοῦ ὤμου. Κατὰ τὴν αὐγὴ σταμάτησαν σ' ἕνα δάσος καὶ ξάπλωσαν νὰ κοιμηθοῦν. Ὁ Ἀστουριάνο ξάπλωσε μὲ τὸ πρόσωπο πρὸς τοὺς συντρόφους του. Ὁ Σαμπατὲ ἔδειξε στὴ Μαρία ὅτι τὸ πιστόλι τοὺς σημάδευε ἂν κι ἦταν κάτω ἀπ' τὸ μπουφάν. Σὰν νὰ ἔψαχνε γιὰ ἕνα πιὸ ἄνετο μέρος ἄλλαξαν θέση καὶ κάθισαν πίσω ἀπὸ τὸν Ἀστουριάνο, ἀλλὰ αὐτὸς γύρισε ξανὰ γιὰ νὰ τοὺς ἔχει καὶ πάλι κατάπρόσωπο. Ἀλλὰ κι αὐτὴ ἡ διευθέτηση δὲν ταίριαζε διόλου μὲ τὰ σχέδιά του. Τὸ παιχνίδι τὸ ἔπαιξαν ἀρκετὲς φορὲς τὴ νύχτα κι ὁ Σαμπατὲ δὲν ἔκλεισε μάτι οὔτε στιγμή.

Ἀργότερα, τὸ ἀπόγευμα, ἐνῶ ὁ Σαμπατὲ ξεκουραζόταν κάτω ἀπὸ ἕνα δέντρο ὁ Ἀστουριάνο ἔβγαλε ἕνα μαχαίρι καὶ μὲ σπασμωδικὲς κινήσεις ἄρχισε νὰ κόβει ἕνα κλαδὶ σταματώντας τὸ μαχαίρι λίγο πέρα ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ Σαμπατὲ καὶ στὸ μεταξὺ μορφάζοντας πρὸς τὴ Μαρία. Ἐνῶ περνοῦσαν οἱ ὧρες ἡ ἔνταση μεγάλωνε συνέχεια.

Ὁ Σαμπατὲ δὲν τὸ ἔκρυβε ὅτι ἦταν κουρασμένος, ἀλλὰ δὲν τολμοῦσε νὰ κοιμηθεῖ. Ἡ Μαρία τοῦ εἶπε νὰ τῆς δώσει τὸ ὁπλοπολυβόλο καὶ νὰ προσπαθήσει νὰ κοιμηθεῖ γιὰ λίγες ὧρες.

Ἐπωφελούμενοι ἀπὸ μιὰ στιγμὴ ποὺ ὁ Ἀστουριάνο εἶχε χω-

θεῖ σὲ κάτι θάμνους προφανῶς γιὰ ν' ἀναπαυθεῖ, ὁ Σαμπατὲ κι ἡ Μαρία εἶχαν μιὰ σύντομη συζήτηση χαμηλόφωνα.

«Θέλει νὰ μᾶς σκοτώσει», εἶπε αὐτή.

Αὐτὸς συμφώνησε.

«Δὲν μοῦ ἀρέσει τὸ ὕφος του· δὲ θὰ διστάσει καθόλου νὰ βάλει χέρι στὰ χρήματα».

«Τί θὰ κάνουμε λοιπόν, δὲν θὰ πρέπει νὰ φύγουμε πρὶν μᾶς σκοτώσει;»

«Δὲν ξέρω» εἶπε ὁ Σαμπατέ. «Κάτι θὰ σκεφτῶ».

«Ἐντάξει, ἀλλὰ καλὰ θἄκανες νὰ τὸ σκεφτεῖς γρήγορα», ἀπάντησε ἡ Μαρία.

Τελικὰ πρὶν νὰ πέσει ἡ νύχτα ὁ Σαμπατὲ ἀποφάσισε νὰ δράσει. Εἶπε στὴ Μαρία νὰ πάρει τὸ ὅπλο ἀπὸ τὸν ἄλλο ὅταν θὰ τῆς ἔκανε νόημα. Ὅμως πέρασαν ἄλλες δυὸ μέρες σ' αὐτὴ τὴν τεταμένη ἀτμόσφαιρα καχυποψίας, πρὶν νὰ ἐμφανιστεῖ ἡ εὐκαιρία. Στὸ μεταξὺ ἡ Μαρία παρακολουθοῦσε στενὰ τὸν Ἀστουριάνο καὶ πρόσεξε ποὺ εἶχε τὰ τρία μαχαίρια κρυμμένα στὰ ροῦχα του. Ἡ κοπέλλα ἐπίσης παρακολουθοῦσε τὸ Σαμπατὲ περιμένοντας νὰ τῆς κάνει τὸ νόημα, ἀλλὰ αὐτὸς ἀγνόησε τὶς ματιὲς ποὺ τοῦ ἔρριχνε χωρὶς νὰ τῆς δίνει καμμιὰ ἐξήγηση.

Μὲ τὸ δεύτερο σούρουπο, καθὼς ἡ ὁμάδα ἑτοίμαζε τὸ βραδυνὸ φαγητὸ πρὶν ἀρχίσουν τὴν πορεία, ὁ Ἀστουριάνο ἔκανε τὸ λάθος ποὺ περίμενε ὁ Ἐλ Τσίκο. Σήκωσε τὸ φλασκί του νὰ πιεῖ νερὸ καὶ μὲ τὰ δυὸ χέρια. Κανονικὰ χρησιμοποιοῦσε μόνο τὸ ἀριστερό, ἀφήνοντας λεύτερο τὸ δεξί του. Ὁ Σαμπατὲ δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία καὶ πήδηξε δείχνοντάς του τὸ πιστόλι του καὶ λέγοντάς του νὰ μὴν κινηθεῖ καὶ νὰ κρατήσει τὰ χέρια του ψηλά.

Ἡ ξαφνικὴ κίνηση τοῦ Σαμπατὲ ἔπιασε ἀπροετοίμαστη τὴ Μαρία — ὅπως καὶ τὸν Ἀστουριάνο — ἀλλὰ αὐτὴ δὲν ἄργησε νὰ προχωρήσει στὸ σχέδιο, καὶ πλησιάζοντας ἀπὸ πίσω πῆρε τὸ πιστόλι καὶ τὰ τρία μαχαίρια του, ποὺ τοὺς εἶχαν ἀνησυχήσει τόσο. Πέταξε τὰ ὅπλα πρὸς τὸν Σαμπατὲ καὶ συνέχισε νὰ ψάχνει τὶς τσέπες του. Ὁ Ἀστουριάνο διαμαρτυρήθηκε δραματικὰ ἀπαιτώντας νὰ ξέρει γιατί τὸν μεταχειριζόταν ἔτσι. Ἄρχισε νὰ τρομάζει κι ἔπεσε στὰ γόνατα ξαναλέγοντάς τους τὶς ἱστορίες γιὰ τὴν Γκουάρντια Σιβίλ.

Μένοντας στὰ γόνατα ἄρχισε νὰ παρακαλεῖ τὸν Σαμπατὲ γιὰ τὴ ζωή του ζητώντας συγγνώμη ποὺ τοὺς εἶχε φερθεῖ μὲ τέτοιον τρόπο. Ἦταν σίγουρος ὅτι πλησίαζε ἡ τελευταία του ὥρα. Ἂν

καὶ ὁ Σαμπατὲ εἶχε μείνει ξάγρυπνος ἀρκετὲς νύχτες, εἶχε ἀκόμη τὴν δύναμη νὰ τοῦ κάνει κήρυγμα. Τοῦ ἐξήγησε αὐτὰ ποὺ βέβαια ὁ ἄλλος πάντοτε ἤξερε, ὅτι τὰ χρήματα δὲν ἤτανε γιὰ τὸ προσωπικὸ ὄφελος ἑνὸς ἀλλὰ ὅτι θὰ χρησιμοποιοῦνταν γιὰ τὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸ φασισμό. Μὲ λόγια ποὺ ἔβγαιναν ἀπ' εὐθείας ἀπ' τὴν καρδιά του, προσπάθησε νὰ κάνει τὸν ἄλλο νὰ καταλάβει πόσο βρωμερὴ ἦταν ἡ συμπεριφορά του καὶ νὰ τὸν προειδοποιήσει νὰ φέρεται στὸ μέλλον ὅπως ταιριάζει σ' ἕναν ἄντρα. Συνέχισε νὰ τοῦ λέει ὅτι τὸ ὁπλοπολυβόλο ποὺ κουβαλοῦσε, θὰ χρησιμοποιοῦνταν γιὰ νὰ ὑπερασπίσει καὶ τοὺς τρεῖς τους καὶ τὸν προειδοποίησε ὅτι πλησίαζε τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς του, καὶ δὲν θὰ ἀνέχονταν νέα παραπατήματα.

«Βάλτο καλὰ στὸ κεφάλι σου» εἶπε ὁ Σαμπατέ. «Θἄπρεπε νὰ σὲ σκοτώσω σὰ σκυλὶ ἀλλὰ δὲ θὰ τὸ κάνω. Μέχρι νὰ φτάσουμε στὴ Γαλλία θὰ ὑπερασπιστῶ τὴ ζωή σου ὅπως καὶ τὴ δική μου. Ἂν μᾶς μείνει ἔστω καὶ μιὰ φέτα ψωμί, θὰ τὴ μοιραστῶ μαζί σου. Ἀλλὰ μὴν ξεχάσεις οὔτε στιγμή, ὅτι τὸ παραμικρὸ στραβοπάτημα, θὰ σημαίνει τὸ τέλος σου. Ἂν προσέχεις, δὲν θὰ ἔχεις παράπονο ποὺ μὲ ἀκολούθησες».

Ὁ Ἀστουριάνο συνέχιζε νὰ διαμαρτύρεται γονατιστός. Ὁ Σαμπατὲ ποὺ εἶχε καθήσει πάνω στὸν κορμὸ ἑνὸς δέντρου, σηκώθηκε λέγοντάς του νὰ σηκωθεῖ κι αὐτὸς κι ἔπειτα δίνοντας τὸ σάκκο μὲ τὰ χρήματα στὴ Μαρία, τῆς ἔδωσε καὶ τὸ πιστόλι καὶ κράτησε τὰ μαχαίρια γιὰ τὸν ἑαυτό του

Ἡ λάμψη στὰ μάτια τοῦ Ἀστουριάνο ἀνησύχησε τὴ Μαρία. Ὅμως σ' ὅλο τὸ ὑπόλοιπο ταξίδι, προχωροῦσε ἀφήνοντας μιὰν ἀπόσταση ἀσφαλείας ἀνάμεσά τους. Ἐνῶ ἔμεναν μόνο δυὸ βήματα γιὰ νὰ φτάσουν τὰ σύνορα, ὁ Σαμπατὲ ἔνοιωθε ἐξαντλημένος. Τὰ μάτια του εἶχαν χωθεῖ μέσα στὶς κόγχες, κι ἂν καὶ δὲ φοβόταν πιὰ μιὰ σφαίρα στὴν πλάτη, ποτὲ δὲν ἦταν σίγουρος ὅτι ὁ ἄλλος δὲν σχεδίαζε καμμιὰ προδοσία. Ἐκείνη τὴ μέρα ὅμως ὁ Ἀστουριάνο εἶχε ἀνθρώπινη συμπεριφορά. Ἡ ὄψη τοῦ Σαμπατὲ ἦταν τόσο θλιβερὴ — περπατοῦσε σχεδὸν ἀποχαυνωμένος τρικλίζοντας στὸ παραμικρὸ ἐμπόδιο, ὥστε ὁ Ἀστουριάνο πέταξε τὸ μπαστοῦνι του σ' ἕνα γκρεμό, καὶ εἶπε «Τσίκο, σὲ παρακαλῶ, πήγαινε νὰ κοιμηθεῖς, ἀκόμα καὶ γιὰ λίγες ὧρες μόνο».

Ὁ Σαμπατὲ τὸν πίστεψε καὶ ξάπλωσε στὸ γρασίδι ὅπου κοιμήθηκε τέσσερις ὧρες.

Ξύπνησε μὲ ἀνανεωμένες τὶς δυνάμεις του καὶ μὲ καλὰ κέ-

φια. Όταν ήρθε ή ώρα νά μοιραστοῦν τήν τροφή, δίστασε γιά λίγο κι έπειτα έδωσε τό ένα μαχαίρι στόν Αστουριάνο. Τήν τελευταία μέρα τοῦ ταξιδιοῦ εἶχε μείνει μόνο μισή κονσέρβα ζαχαροῦχο γάλα, πού τό κράτησαν γιά τή Μαρία. Ὁ Σαμπατέ τούς ἔδειξε τή θέα ἀπό τά βουνά καί εἶπε στούς συντρόφους του ὅτι κάπου ἐκεῖ ἦταν ἡ γραμμή τῶν συνόρων. Τό κρύο ἦταν τσουχτερό ἀλλά τά σύνορα ἦταν τόσο κοντά πού τούς ἔδιναν φτερά. Λίγο ἀργότερα βρίσκονταν στήν γαλλική ἐπικράτεια — καί οἱ τρεῖς τους ξέχασαν τίς πίκρες ἀναμεταξύ τους — καί ἄρχισαν νά χορεύουν ἀγκαλιασμένοι σάν παιδιά. Εἶχαν ἀφήσει τή Βαρκελώνη στίς 6 Φεβρουαρίου καί τώρα ἦταν 19. Εἶχαν περάσει σχεδόν ἕνα δεκαπενθήμερο στά βουνά.

Ὁ Σαμπατέ ἤξερε τώρα πιά τήν περιοχή σάν τήν παλάμη του. Ἀναμέτρησε καί ξανάφερε στή μνήμη του τίς περιπέτειες πούχε περάσει ἐκεῖ — τό ἀγροτικό κοινόβιο πούχε προσπαθήσει νά ἱδρύσει, τή φορά πού τόν κυνηγοῦσαν ἀνάμεσα στά βουνά τά σκυλιά τῆς πολιτοφυλακῆς καί τή σύλληψή του —. Ἐκείνη τή μέρα τό μόνο πού τούς ἔμεινε ἦταν μερικά ἄγουρα κάστανα πού ἡ Μαρία βρῆκε στόν πάτο ἀπ' τό σάκκο της. Μέ τό σούρουπο ὁ Ἀστουριάνο ἀρρώστησε. Τόν σήκωσαν κι ἔφτασαν μέχρι ἕνα κοντινό σπίτι, ὅπου ὁ Σαμπατέ στά Καταλανικά ζήτησε καταφύγιο ἀπ' τόν ἰδιοκτήτη, ἕναν πενηντάρη ἄντρα. Ἐκεῖνος τούς λυπήθηκε καί τούς εἶπε ὅτι ἦταν εὐπρόσδεκτοι. Ἡ γυναίκα του τούς ἑτοίμασε ἕνα γεῦμα καί κρεβάτια κι ἔβαλε τή Μαρία νά καθήσει μπρός στό τζάκι. Ὁ Ἐλ Τσίκο τούς ἐξήγησε ἐνῶ ἔτρωγαν ὅτι ἦταν ὁδηγός κι ὅτι περνοῦσε τόν ἀδερφό του καί τήν ἀδερφή του ἀπ' τά σύνορα γιά νά βροῦν δουλειά στή Γαλλία. Τήν ἄλλη μέρα ἡ Μαρία πῆγε νά μαζέψει τά ντοκουμέντα καί τά χαρτιά πού πάντα ἄφηναν στό σπίτι ἑνός συντρόφου στήν Γαλλική ἐπικράτεια ὅταν ἄφηναν τά σύνορα γιά τήν Ἱσπανία.

Μιά τελευταία λεπτομέρεια ἀποδείκνυε ὅτι ὁ Ἀστουριάνο ετοιμαζόταν νά ἐγκαταλείψει τούς συντρόφους του, ἀπό τότε πού ἑτοίμαζαν μέ τό Σαμπατέ τό ταξίδι ἀπ' τή Βαρκελώνη. Αὐτός πού εἶχε ἀναλάβει τά χαρτιά καί τίς ταυτότητες εἶπε στή Μαρία ὅτι ὁ πρώην γκουερίλλα δέν εἶχε θελήσει ν' ἀφήσει τά δικά του χαρτιά ὅταν ἡ ὁμάδα ἐγκατέλειπε τή Γαλλία. Πρίν νά ἀφήσουν τόν βρωμερό τους σύντροφο* ὁ Σαμπατέ τοῦ ἔδωσε 25.000 πεσέτες καί

* Ὁ Ἀμαδέο Ραμόν Βαλλαδόρ, ὁ Ἐλ Ἀστουριάνο, γεννήθηκε

40.000 φράγκα λέγοντάς του ὅτι δὲν ἤθελε νὰ τὸν ξαναδεῖ ποτέ. Κι ἔτσι ἔγινε, πράγματι*...

στὶς 24 Μαΐου 1920, στὸ Φαβέρο τῆς Λεόν. Αὐτοκτόνησε τὸ 1963 στὸ Περπινιάν, ὅταν ὁ γιατρός του τοῦ εἶπε ὅτι εἶχε καρκίνο.

XII. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ὁ Σαμπατὲ εἶχε ξεγελάσει τὴν ἀστυνομία τῆς Καταλωνίας, παρ' ὅτι αὐτὴ βρισκόταν σὲ γενικὴ κινητοποίηση γιὰ νὰ τὸν πιάσει. Ὅμως δὲν ἤξερε τί τὸν περίμενε στὴ Γαλλία μὲ τὴν ἐπιστροφή του. Ἡ καταστολὴ ποὺ εἶχε ἐξαπολυθεῖ στὴν Καταλωνία συνεχιζόταν ἀκόμη πιὸ σκληρή, ἐπειδὴ εἶχε δραπετεύσει. Ἀλλὰ τὸ μακρὺ χέρι τῆς Ἱσπανικῆς ἀστυνομίας μποροῦσε νὰ τὸν φτάσει ἀκόμη καὶ πέρα ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα. Ὅπως εἴδαμε ἡ ἀπροσεξία τοῦ Ἄνχελ τὸν εἶχε ὁδηγήσει στὰ ὑπόγεια τῆς Γιεφατοῦρα. Ἐκεῖ τὸν ἀνέκριναν ἐξαντλητικὰ μέρα καὶ νύχτα στὰ γραφεῖα τῆς «Περιφερειακῆς Ταξιαρχίας τοῦ Τμήματος Πολιτικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἔρευνας», ὑπὸ τοὺς ἐπιθεωρητὲς Καῖσαρ Ροδρίγο Ροδρίγεζ* καὶ Γιέσους Μαρτὶν Γκαρσία*. Αὐτοὶ οἱ κύριοι τὸν ἀνάγκασαν νὰ ὑπογράψει μιὰ πλήρη ὁμολογία, ὅπου ὑπῆρχαν λεπτομέρειες γιὰ τὴ δράση τοῦ Ἐλ Τσίκο ὄχι μόνο στὴν Ἱσπανία ἀλλὰ καὶ στὴ Γαλλία. Εἶχαν ἤδη καταφέρει νὰ ἐξαρθρώσουν ἕνα σημαντικὸ μέρος τῆς ὀργάνωσης στὴν Καταλωνία, καὶ τώρα προσπαθοῦσαν νὰ ἐξοντώσουν τὸν Σαμπατὲ καὶ πέρα ἀπ' τὰ σύνορα.

Ἀπὸ μιὰ δήλωση ποὺ ἀπέσπασαν ἀπὸ τὸν Ἄνχελ Μ. στάλ-

---

* Γεννήθηκε στὶς 12 Ἀπριλίου 1916 καὶ κατατάχτηκε στὴν ἀσφάλεια τὸν Ἰούλιο 1941, σὰν ἀστυνομικὸς «β' κατηγορίας». Χάρη στὸν ζῆλο του (!!!) γρήγορα ἀπέκτησε τὴν ἐκτίμηση τῶν ὁμοίων του. καὶ τώρα εἶναι πρῶτος πολιτικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῆς Μπριγάδα Πολιτίκο Σοσιὰλ τῆς Βαρκελώνης.

* Γεννήθηκε στὶς 27 Μαρτίου 1916 καὶ μπῆκε στὴν ἀσφάλεια τὸν Ἰούλιο 1934. Στὴν ἀνάκριση ἦταν γραμματέας.

θηκε μιὰ ἀναφορὰ στὶς Γαλλικὲς ἀρχές, οἱ ὁποῖες ἐνήργησαν ἀμέσως. Τὸ κείμενο τῆς αἰτήσεως γιὰ τὸ ἔνταλμα ἦταν τὸ ἑξῆς:

«Πρὸς
τὸ Τμῆμα Γενικῶν Πληροφοριῶν.
Ἀντικείμενο τῆς Ἐκθέσεως:
1. Γενικὲς πληροφορίες
2. Ἀποθήκη ὅπλων στὰ ἀνατολικὰ Πυρηναῖα.

—Κατὰ ἀξιόπιστες πηγὲς πληροφοριῶν ἕνα στὸκ ὅπλων (ὁπλοπολυβόλα. πιστόλια. χειροβομβίδες). συγκεντρώθηκε ἀπὸ μιὰ ὁμάδα Ἱσπανῶν στὴν περιοχὴ τοῦ Πρέστε. στὰ Ἀνατολικὰ Πυρηναῖα.

Συγκεκριμένα, στὴν περιοχὴ ποὺ γειτονεύει μὲ τὴν Μὰς Γκραντουέιγ, κάτω ἀπὸ ἕνα σωρὸ πέτρες, δίπλα σ' ἕνα τοῖχο, 4 ἢ 5 χιλιόμετρα δυτικὰ τῆς Λὰ Πρέστε (χάρτης ἀναφορᾶς: R. 603—13, E.M. κλῖμαξ 1) 50.000). Τὸ στὸκ ἀποτελοῦν ὁπλοπολυβόλα Τόμσον καὶ Στέν, πιστόλια Κὸλτ καὶ Στάρ, χειροβομβίδες, ἐκρηκτικὰ καὶ πυρομαχικά.

Ἡ φάρμα ἀνήκει σὲ δυὸ ἄτομα Γαλλικῆς ἐθνικότητας, ὀνόματι Ἰουλιέττα καὶ Μισὲλ Γκισώ.

Εἶναι προφανὲς ὅτι αὐτὰ τὰ ὅπλα ἔχουν συγκεντρωθεῖ ἀπὸ τὸν Φρανσίσκο Σαμπατέ. γνωστὸ σὰν ἐπικεφαλῆς τῶν «Εἰδικῶν Ὁμάδων» τῆς CNT (ἀπολιτικῆς) ἀλλὰ πιὸ γνωστὸ σὰν ἕνα ἀπ' τοὺς «Ἐλεύθερους Σκοπευτὲς» τῆς ὀργάνωσης, ποὺ γενικὰ δουλεύει γιὰ δικό του λογαριασμό.

Ἂν καὶ τὸν ἔχει ἀποκηρύξει ἡ ἱσπανικὴ CNT τῆς ἐξορίας, ἀνέχεται τὶς δραστηριότητές του γιὰ πολιτικοὺς λόγους καὶ ἐπίσης ἐξαιτίας τοῦ φόβου τὸν ὁποῖο προκαλεῖ (εἶναι γνωστὲς οἱ μέθοδοι ποὺ χρησιμοποιεῖ).

Θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι ὁ Σαμπατὲ ἔχει καταδικαστεῖ ἐπανειλημμένα στὴ Γαλλία, ἔχει ἐξοριστεῖ καὶ ἔχει καταδικαστεῖ σὲ ἀποκλεισμὸ ἀπὸ συγκεκριμένες περιοχές. Συνεχίζει νὰ ἀπασχολεῖ τακτικὰ τὶς ὑπηρεσίες μας. Χρησιμοποιεῖ τὴν Μὰς Γκραντουέιγ σὰν βάση γιὰ τὶς παράνομες δραστηριότητές του στὴν Ἱσπανία. Στὴν ἀναφορὰ συμπεριλαμβάνονται δύο σχέδια τοῦ πληροφοριοδότη μας ποὺ δείχνουν τὴν ἀκριβῆ τοποθεσία κι ἕνα σχέδιο τῆς Μάς».

Τὸ μεσημέρι 29 Φλεβάρη 1957 δεκαπέντε πολιτοφύλακες

ἀπ' τὸ Πρὰτς ντὲ Μόλλο κι ἄλλοι τόσοι ἀστυνομικοὶ πῆραν θέσεις γύρω ἀπ' τὴ φάρμα. Ὑπεύθυνος γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις ἦταν ὁ ὑπαξιωματικὸς τῆς ἀστυνομίας Μπούλμπ.

Ὁ Μισὲλ Γκισὼ ὁ κάτοικος τῆς Μὰς πληροφορήθηκε γιὰ τὸ λόγο τῆς ἔρευνας, ἀλλὰ ἀρνήθηκε κατηγορηματικὰ τὴν ὕπαρξη ὁποιασδήποτε γιάφκας. Ἡ ἄρνησή του ὅμως δὲν ἔφερε ἀποτέλεσμα καὶ διατάχτηκε ἡ σύλληψή του. Ἀστυνομικοὶ ἔψαξαν μὲ προσοχὴ ὅλη τὴν περιοχὴ χρησιμοποιώντας ἀνιχνευτὲς ναρκῶν. Ἕνας μικρὸς τοῖχος προεξεῖχε ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν αὐλὴ πρὸς τὰ ἔξω. Σ' ἕνα σημεῖο ὑπῆρχε ἕνας ὄγκος ἀπὸ μπάζα περίπου ἕξη πόδια μακρὺς καὶ ἀφοῦ οἱ ἀστυνομικοὶ μετακίνησαν τὰ μπάζα βρῆκαν ἕνα βαθὺ λάκκο μὲ τοιχώματα ἀπὸ πλάκες γιὰ νὰ προφυλάγεται ἀπ' τὴν ὑγρασία Μέσα ἦταν ἕνα βαρέλι πετρελαίου χωρητικότητος 15 λίτρων τοποθετημένο ὁριζοντίως καὶ μέσα σ' αὐτὸ ἡ ἀστυνομία βρῆκε τὰ παρακάτω:

Ἕνα ὁπλοπολυβόλο Στὲν τῶν 9 χιλ.
Ἕνα αὐτόματο πιστόλι Μὸσχ
Ἕνα κιβώτιο μὲ σφαῖρες τῶν 9 χιλ.
Τρία κιλὰ ἀπὸ διάφορα ἐκρηκτικὰ
Τέσσερις ὁπλιστῆρες γιὰ ὅπλα Στὲν
Τέσσερις ὁπλιστῆρες γιὰ αὐτόματο πιστόλι Μὸσχ
Τρεῖς ὁπλιστῆρες γιὰ αὐτόματο πιστόλι
Ἐπίσης 10 πιστολοθῆκες κι ἄλλον ὁπλισμὸ σὲ ἄριστη κατάσταση.

Ὁ Μισὲλ Γκισὼ εἶπε στὴν ἀστυνομία ὅτι δὲν ἤξερε γιὰ τὴν ὕπαρξη τῆς κρύπτης τῶν ὅπλων, ἀλλὰ τὸν ὁδήγησαν στὸ Σερὲ καὶ τὸν κράτησαν ἀρκετὲς μέρες γιὰ ἀνάκριση. Τοῦ ἔδειξαν μιὰ φωτογραφία τοῦ Ἄνγελ Μ. μαζὶ μὲ τὰ σχέδια τῆς βάσης ποὺ εἶχε ἑτοιμάσει ὁ Ἄνγελ. καὶ τελικὰ τὴν κατάθεσή του στὴν Ἰσπανικὴ Ἀστυνομία ἡ ὁποία περιέγραφε μὲ πολλὲς λεπτομέρειες τὸν Μισὲλ καὶ τὴν γυναίκα του καὶ τὴν οἰκογένειά του. Τελικὰ ὁμολόγησε ὅτι ἤξερε γιὰ τὰ ὅπλα καὶ τὸν προφυλάκισαν.

Ἐκδόθηκε ἐπίσης ἔνταλμα γιὰ τὴ σύλληψη τοῦ Φρανσίσκο Σαμπατὲ Λιοπάρτ. μὲ τὴν κατηγορία τῆς παράνομης κατοχῆς ὅπλων καὶ ἐκρηκτικῶν.

Ἔτσι ὁ Ἐλ Τσίκο βρέθηκε μὲ ἀρκετὰ προβλήματα, μὲ τὴν ἐπιστροφή του στὴ Γαλλία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἔνταλμα γιὰ τὴν σύλληψή του ἦταν καὶ οἱ σχέσεις του μὲ τὸ MLN — CNT τῆς ἐξορίας ποὺ παρέμεναν ἄσχημες ἐξαιτίας τῆς ἰδέας τῶν ἀναρχοσυνδικα-

λιστικῶν ὁμάδων»* καὶ οἱ ὑλικὲς καὶ ἠθικὲς ὑποχρεώσεις του πρὸς τοὺς συντρόφους του ποὺ ἔμεναν στὶς φυλακὲς στὴν Καταλωνία. Οἱ δραστηριότητές του αὐτὴ τὴν ἐποχὴ περιγράφηκαν μὲ λίγες λέξεις σ' ἕνα δελτίο ποὺ ἔβγαλαν στὶς ἀρχὲς τοῦ Σεπτεμβρίου, συμπαθοῦντες ἀγωνιστὲς τῆς CNT τῆς ἐξορίας*.

«Τὰ τελευταῖα λίγα χρόνια, μὲ ἢ χωρὶς τὴν συγκατάθεση τῶν μελῶν, ἡ Συνομοσπονδιακὴ ὀργάνωση, εἰδικότερα αὐτὴ τῆς ἐξορίας, ἔχει ἐγκαταλείψει τὸν ἐνεργὸ ἀγῶνα στὴν Ἰσπανία.

Μιὰ ὁμάδα συντρόφων ποὺ ἀγωνιζόταν στὸ ἐσωτερικὸ γιὰ πολλὰ χρόνια, σύμφωνα μὲ τὶς ἀποφάσεις τῆς Ὀργάνωσης στὴν ἐξορία, ἀποφάσισαν νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα μὲ δικούς τους σκοποὺς καὶ δική τους εὐθύνη, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο δημιούργησαν τὶς «ἀναρχοσυνδικαλιστικὲς ὁμάδες».

Χρειάστηκε λίγος καιρός, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν προβλημάτων, ποὺ ἀντιμετωπίσαμε ἀλλὰ σιγὰ - σιγά, ἡ ὀργάνωσή μας ἀπέκτησε κάποιο σχῆμα, καὶ ἦρθε σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς συντρόφους ποὺ ἤθελαν νὰ δώσουν θετικὴ βοήθεια. Στὴν Τοράσσα, ἡ ὁποία πάντα ἦταν γνωστὴ γιὰ τὸ ἐπαναστατικό της δυναμικό, οἱ σύντροφοι σχημάτισαν μιὰ μικρὴ ὁμάδα μὲ τὴν ὁποία ἤρθαμε σὲ ἐπαφή.

Ὅλοι τους ἦταν βετεράνοι ἀγωνιστὲς καὶ γνωστοὶ στὴ CNT. Αὐτοὶ οἱ σύντροφοι ἦταν τελείως ἀπομονωμένοι καὶ ποτὲ δὲν εἶχαν καμμιὰ ἐπαφὴ μὲ τὴ CNT τῆς ἐξορίας. Μᾶς πλησίασαν γιὰ βοήθεια, τὴν ὁποία δώσαμε πρόθυμα, ὁποτεδήποτε εἴχαμε αὐτὴ τὴ δυνατότητα. Μὲ τὸ ὑλικὸ ποὺ τοὺς ἐφοδιάσαμε, κατάφεραν νὰ εὐρύνουν τὸ πεδίο τῆς δραστηριότητάς τους καὶ ἐκτὸς τῆς Τοράσσα. Στὶς ἀρχὲς

---

* Ἡ 7η Πανεθνικὴ Συνδιάσκεψη τῆς FAI ἔγινε τὸν Ἰούλιο 1956, γιὰ νὰ συμπέσει μὲ τὸ 7ο Διηπειρωτικὸ Συνέδριο τῆς MLE-CNT τῆς Τουλούζης. Ἡ Μαρία παρακολούθησε τὶς συγκεντρώσεις τῆς FAI ὅπου συζητήθηκαν καὶ οἱ δραστηριότητες τῶν «Γκροῦπος Ἀναρκοσινδικαλίστας», ἀλλὰ σχεδὸν δὲν τὴν ἄφησαν νὰ ἀνοίξει τὸ στόμα της γιὰ νὰ τὰ ὑπερασπιστεῖ. Ἡ ἐπίσημη θέση ποὺ βγῆκε ἦταν «Τὰ Γκροῦπος Ἀναρκοσινδικαλίστας πρέπει νὰ ἀποκηρυχθοῦν!».

* Ὁ Σαμπατὲ ἔστειλε στὴν Ὀργάνωση τρία γράμματα μὲ ἡμερομηνίες 15 Αὐγούστου, 1 Σεπτεμβρίου καὶ 8 Σεπτεμβρίου 1957. Μεταφέρουμε ἐδῶ τὸ τρίτο, ὅπου συνοψίζει τὶς ἰδέες καὶ τὶς δραστηριότητές του.

τοῦ 1957, ἔγιναν ἀρκετὲς συλλήψεις στὴν περιοχὴ τῆς Τοράσσα. Ἀνάμεσα στοὺς συλληφθέντες ἦταν καὶ 2 ἄντρες καὶ μιὰ γυναίκα σύντροφοι οἱ ὁποῖοι προηγουμένως εἶχαν ἐμφανιστεῖ σὰν ἀπεσταλμένοι τοῦ ἐσωτερικοῦ στὴν ἐθνικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Τουλούζης. Ἡ ἐθνικὴ ἐπιτροπὴ ἀρχικὰ ἀρνήθηκε νὰ τοὺς δεχτεῖ καὶ ὅταν τελικὰ ἀποφάσισε νὰ τοὺς δεῖ. ἦταν ἤδη πολὺ ἀργά, καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοί, εἶχαν ἤδη ἐπιστρέψει στὴν Ἰσπανία

Ἐξ αἰτίας τῶν ἀναρχικῶν καὶ ἀναρχοσυνδικαλιστικῶν δραστηριοτήτων τους, ἡ ἀστυνομία συνέλαβε 43 ἀγωνιστὲς καὶ συμπαθοῦντες. Ἡ νομικὴ μας βοήθεια πρὸς αὐτούς. καὶ ἡ ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποστήριξή μας ἦταν ἡ μεγαλύτερη δυνατή. καὶ δὲ σταμάτησε οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή. Μὲ ὅλες τὶς δυσκολίες καὶ παρὰ τὸν σχετικὰ μικρὸ ἀριθμὸ ἀνθρώπων στοὺς ὁποίους μπορούσαμε νὰ ὑπολογίζουμε καταφέραμε νὰ ἔρθουμε σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς φυλακισμένους μέσα σὲ 3 ἑβδομάδες, καὶ νὰ ἑτοιμάσουμε ἕνα κατάλογο ὀνομάτων τους. Δώσαμε προσωπικὰ τὸν κατάλογο στὸν γραμματέα τῆς Διηπειρωτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ ὁποῖος εἶχε ἤδη πληροφορηθεῖ τὴ σύλληψη αὐτῶν τῶν συντρόφων. Μποροῦμε νὰ ἀποδείξουμε ὅτι ἑπτὰ μῆνες ἀφ᾿ ὅτου παραδώσαμε αὐτὸν τὸν κατάλογο δὲν δόθηκε ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ὀργάνωση ἡ παραμικρὴ ἠθικὴ ἢ ὑλικὴ βοήθεια στοὺς ἀγωνιστὲς ποὺ περιλαμβάνονταν σ᾿ αὐτόν.

Ἀντίθετα, μποροῦμε ν᾿ ἀποδείξουμε ὅτι αὐτὸ ἀποτέλεσε ἀφορμὴ γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν ἀμφιβολίες καὶ σύγχιση ἀνάμεσα στοὺς ἀγωνιστὲς τῆς ἐξορίας ὡς πρὸς τὴ σύλληψη αὐτῶν τῶν συντρόφων.

Παρόλα αὐτά, μὲ τὶς προσπάθειές μας καταφέραμε νὰ βγάλουμε 38 ἀπ᾿ αὐτοὺς τοὺς συντρόφους ἀπ᾿ τὴ φυλακὴ μετὰ ἀπὸ κράτηση 7 μηνῶν, καλώντας δικηγόρους ἀπὸ τὴ Γαλλία κι ἀπὸ τὴ Μαδρίτη γιὰ νὰ τοὺς ὑποστηρίξουν*.

Ἀκόμη, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς αὐτοαποκαλούμενους συντρόφους προσπάθησαν νὰ δυσφημίσουν τὴ συμμετοχή μας σ᾿ αὐτὸ τὸ γεγονός, ἀποκαλώντας μας ἐγκληματίες, ληστές, «μπάντιτος», μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο μὲ τοὺς φασίστες ἐχθρούς μας. Ἐνεργοῦν ἔτσι γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τοὺς ἑαυτούς τους ἀπέναντι στὸ κίνημά μας γιὰ τὴ δειλία καὶ τὴν ἀδράνειά τους.

---

* Ἕνας ἀπὸ τοὺς δικηγόρους ποὺ ἐξασφάλισε ὁ Σαμπατὲ ἦταν καὶ ὁ Ζὰν-Μπαπτὶστ Μπιάγκι. ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς Γάλλους δικηγόρους.

Συνεχίζουμε καὶ θὰ συνεχίσουμε τὸν ἀγῶνα μας μέσα στὴν Ἱσπανία. Θεωροῦμε ὅτι ἡ ἀδράνεια εἶναι ὁ θάνατος τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος. Θὰ σιγουρέψουμε ὅτι ἡ φωνὴ τοῦ ἀναρχισμοῦ θ' ἀκουστεῖ ὡς τὴν τελευταία γωνιὰ τῆς Ἱσπανίας, καὶ παντοῦ στὴν Ἱσπανία θὰ δείξουμε τὴν ἀλληλεγγύη μας μὲ τοὺς φυλακισμένους ἀδερφοὺς καὶ ἀδερφές μας».

Μεταφέραμε ἐδῶ ἕνα μέρος ἀπὸ αὐτὸ τὸ γράμμα γιατὶ δείχνει πολὺ καθαρὰ τὴ σχέση ἀνάμεσα στὸν Ἐλ Τσίκο, σὲ μιὰ ἐξαιρετικὰ δύσκολη ἐποχὴ γι' αὐτόν, καὶ στὸν MLA-CNT στὴν ἐξορία. Ὅμως ὁ Ἐλ Τσίκο ἦταν ἕνας ἄνθρωπος ἐξαιρετικός, καὶ πρὶν ν' ἀσχοληθεῖ μὲ τὰ δικά του πιεστικὰ προβλήματα. ἔκανε ὅτι μποροῦσε γιὰ νὰ βοηθήσει τοὺς συντρόφους του πούχαν φυλακιστεῖ στὴν Ἱσπανία. Ἔστειλε 300.000 πεσέττες γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσει, σχεδὸν ὅλα ὅσα εἶχαν ἀπομείνει ἀπὸ τὴ ληστεία τῆς Κουβιέρτας ὕ Τεγιάδος.

Ἀποτέλεσμα τοῦ μνημονίου ποὺ κυκλοφόρησε ἡ FAI, ἦταν νὰ διαλυθοῦν τὰ «Γκρούπος Ἀναρχοσυντικαλίστας».

Ὁ Ἐλ Τσίκο τὸ θεωροῦσε δεδομένο ὅτι θὰ ζοῦσε παράνομος στὴν Ἱσπανία, κι οὔτε κἂν μποροῦσε νὰ φανταστεῖ κάπως ἀλλιῶς τὴ ζωή του Ἀλλὰ τοῦ ἦταν δύσκολο νὰ φανταστεῖ τὸν ἑαυτό του στὴν ἴδια κατάσταση στὴ Γαλλία. Ἀκολουθώντας τὶς συμβουλὲς τοῦ δικηγόρου του ἔκανε ἔφεση στὴν ποινὴ ποὺ τοῦ εἶχε ἐπιβάλλει τὸ δικαστήριο τοῦ Σερέ. Ἂν ἤθελε νὰ τὸ κάνει, θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ ὅτι δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ὁπλαποθήκη, καὶ πράγματι θὰ μποροῦσε πολὺ εὔκολα νὰ τὸ ἀποδείξει. Ὅμως τὸ ἔνοιωθε σ' [illegible]ταν ὑποχρέωσή του σὰν πολεμιστὴ νὰ παραδεχτεῖ ὅτι τὰ ὅπλα ἦταν δικά του, γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν στὸν ἀγώνα ἐνάντια στὸν Ἱσπανικὸ φασισμό. Ἡ ἔφεση ἔγινε δεκτὴ καὶ ἡ δίκη ἐπαναλήφθηκε, αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ τὸν Ἐλ Τσίκο παρόντα. στὸ Ἐφετεῖο τοῦ Σερὲ στὶς 12 Νοέμβρη 1957.

Τὸ Ἐφετεῖο δέχτηκε ὅτι ὑπῆρχαν ἐλαφρυντικά, ἀλλὰ ἐπίσης πῆρε ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶχε ἐπίσης καταδικαστεῖ γιὰ παρόμοιο ἐπεισόδιο στὶς 6 Ὀχτώβρη 1949. Καταδικάστηκε λοιπὸν σὲ 8 μῆνες φυλακὴ καὶ 5 χρόνια ἀποκλεισμὸ ἀπὸ τὴν περιοχή. Ὁδηγήθηκε ἀπὸ τὸ δικαστήριο κατευθείαν στὴ φυλακὴ τοῦ Περπινιάν, καὶ λίγες μέρες ἀργότερα μεταφέρθηκε στὶς φυλακὲς τοῦ Μονπελιέ. Ἡ κυβέρνηση τοῦ Φράνκο ἐπωφελήθηκε ἀπὸ τὴ σύλληψη τοῦ Σαμπατὲ γιὰ νὰ ζητήσει τὴν ἔκδοσή του, ἀλλὰ εὐτυχῶς ἡ Γαλλικὴ κυβέρνηση τὸ ἀρνήθηκε

Ὁ Σαμπατὲ ἀπελευθερώθηκε στὶς 12 τοῦ Μάη 1958 ἀλλὰ

ὅπως ὅριζε ἡ καταδίκη του ἔπρεπε νὰ μὴν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ντιζὸν γιὰ τὰ ἑπόμενα πέντε χρόνια. Βγῆκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία τῶν φ.λων του στὴν Ὀργάνωση, καὶ συντετριμμένος ξεκίνησε γιὰ τὸν τόπο τῆς ἐξορίας ρίας του...

Ὁ Χοσὲ Λουὶς Φαθερίας γύρισε στὴ Γαλλία ἀπ' τὴν Ἰταλια τὸ Φλεβάρη τοῦ 1957, κι ἤθελε νὰ ξαναρχίσει καὶ πάλι τὸν ἀγῶνα στὴν Ἱσπανία. Εἶχε ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς διάφορες ὀργανωτικὲς ἐπιτροπὲς ὅπως καὶ μὲ τοὺς μεμονωμένους συντρόφους, καὶ συζητοῦσε μὲ ὅλους τὴν ἰδέα τῆς προετοιμασίας ἑνὸς γενικοῦ σχέδιου δράσης στὴν Ἱσπανία. Ὅμως ὅπως συνήθως, στὴ Γαλλία τὶς προτάσεις του στὴν ὀργάνωση δὲν τὶς πῆραν στὰ σοβαρά. Τώρα μποροῦσε νὰ δεῖ ἐπιτέλους τί εἶχε προκαλέσει τὴ διάσταση ἀνάμεσα στὴν ὀργάνωση καὶ τὸν Σαμπατέ. Θὰ τὸ ἤθελε πολὺ νὰ ξαναενωθεῖ μὲ τὸ Σαμπατὲ ὅμως ὁ Ἐλ Τσίκο ἀκόμη θυμόταν τὸν καυγὰ τοῦ 1956 καὶ ἀπέφυγε κάθε ἐπαφὴ με τὸν Φαθερίας. Δυστυχῶς οἱ δύο σύντροφοι δὲν ξανάσμιξαν. Ἂν εἶχε συμβεῖ αὐτὸ πολλὰ πράγματα θἄχαν ξεκαθαρίσει καὶ τουλάχιστον ὁ Φαθερίας δὲν θἄχε πάει σὲ καμμιὰ περίπτωση στὴν Ἱσπανία μὲ τὸν τρόπο ποὺ πῆγε.

Οἱ φίλοι τοῦ Φαθερίας εἶχαν προσφερθεῖ νὰ πληρώσουν τὰ ναῦλα του γιὰ τὴν Ἀργεντινή, ὅπου θὰ εὕρισκε καλοὺς φίλους καὶ σίγουρες ἐπαφές. Ὅμως αὐτὸ δὲν ἔγινε· ἔνοιωθε τὸ ἴδιο δεμένος μὲ τὴν Ἱσπανία ὅπως καὶ ὁ Σαμπατέ. Ἐνῶ ἑτοίμαζε τὰ σχέδιά του, ὁ Φαθερίας ἔδειξε ὁπωσδήποτε μιὰν ἐπιπολαιότητα αὐτὴ τὴ φορά. Κανονικὰ ἦταν πολὺ προσεκτικὸς καὶ δὲν ριψοκινδύνευε ποτὲ τίποτα.

Τώρα ὅμως ἄφηνε νὰ τὸν βλέπουν παντοῦ, χωρὶς νὰ παίρνει κανένα μέτρο γιὰ νὰ κρύψει τὴν ταυτότητά του, κι ὁ καθένας ἤξερε ὅτι ἑτοιμαζόταν νὰ γυρίσει στὴν Ἱσπανία. Μαζὶ μὲ τὸν Ἰταλὸ σύντροφό του Γκολιάρντο Φιάσκι, κι ἕναν Ἱσπανὸ τὸν Λουὶς Α.Β. ἀποφάσισαν νὰ περάσουν τὰ Πυρηναῖα. Ὅμως οἱ φασίστες ἤξεραν τὴν παρουσία του στὴ Γαλλία, καὶ πιθανῶς τὸ ὅτι ἑτοιμαζόταν νὰ ταξιδέψει στὴν Ἱσπανία.

Ὅταν ἡ ὁμάδα ἑτοιμάστηκε νὰ ἀναχωρήσει, ἀποδείχτηκε ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ περάσουν τὰ σύνορα. Ἱσπανοὶ φρουροὶ ἦταν πάρα πολλοὶ στὰ σύνορα καὶ παντοῦ ὑπῆρχαν φρουρὲς καὶ περίπολοι στὰ μέρη ἀπ' ὅπου σκόπευαν νὰ περάσουν. Οἱ τρεῖς ἄντρες περίμεναν κοντὰ στὰ σύνορα γιὰ δυὸ μέρες πρὶν νὰ τοὺς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ πε-

ράσουν τὰ σύνορα ἀπαρατήρητοι, ἀκόμη καὶ τότε ὅμως τὸ διακινδύνευσαν *πάρα πολύ.*

Τὴν Πέμπτη 30 Αὐγούστου ὁ Φαθερίας εἶχε ἕνα ραντεβοῦ στὴ διασταύρωση τῶν Κάλλες Δόκτορος Οὐρούττια καὶ Πὶ ῦ Μολλὶστ μπροστὰ στὴν κύρια εἴσοδο τοῦ νοσοκομείου τοῦ Σὰν Ἀντρέου. Ὁ Φαθερίας ἔφτασε χωρὶς νὰ ξέρει ὅτι οἱ ἄλλοι εἶχαν συλληφτεῖ. Ὅμως, ὅπως συνήθως, πρὶν τὴν συνάντηση γύρισε μ' ἕνα ταξὶ τὴν περιοχὴ γιὰ νὰ ἐλέγξει ἂν τὰ πάντα ἦταν κανονικά.

Ἀλλὰ αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ ἀστυνομία εἶχε μάθει ἀπὸ τὰ προηγούμενά της παθήματα, καὶ ἄλλαξε κατάλληλα τὶς μεθόδους της: Ἤξεραν ἀπὸ τὴν πεῖρα τους πόσο δύσκολο ἦταν νὰ πιάσουν ἀνθρώπους σὰν τὸν Σαμπατὲ ἢ τὸν Φαθερίας στὸ δρόμο. κι ἔτσι ἑτοίμασαν μιὰ «κρυμμένη» ἐνέδρα.

Δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἕνα αὐτοκίνητο, οὔτε ἕνας χαφιές. οὔτε ὕποπτα φορτηγὰ παρκαρισμένα στὴν περιοχή. Τελείως τίποτε δὲ φαίνονταν πουθενά. Ὅμως ὅλα τὰ σπίτια στὴν περιοχὴ τοῦ ραντεβοῦ εἶχαν γεμίσει ἀστυνομικούς, στρατιῶτες καὶ ἄντρες τῆς Γκουάρντια Σιβίλ, κι ὅλα τὰ παράθυρα ποὺ ἔβλεπαν στὸ δρόμο ἔκρυβαν ὁπλοπολυβόλα.

Τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Φαθερίας ἔφτασε καὶ αὐτοὶ τὸν ἀναγνώρισαν, πυροβόλησαν ἐν ψυχρῷ καὶ μὲ τὴν πρώτη βολὴ τοῦ τσάκισαν τὸ κόκκαλο τῆς κνήμης.

Αὐτός, ἄσχημα τραυματισμένος, ἅρπαξε τὸ πιστόλι του, ἕνα Βάλτερ τῶν 38, τὸ ὅπλο ποὺ πάντα προτιμοῦσε, καὶ μὲ χίλιες δυσκολίες, χωρὶς κἂν νὰ ξέρει ἀπὸ ποῦ τὸν χτυποῦν, ρίχτηκε σέρνοντας τὸ πόδι του σ' ἕνα χαντάκι τὸ ὁποῖο εἴχανε ἀνοίξει στὴν γωνιὰ τῆς Πασέο ντὲ Βερντούν, γιὰ δημόσια ἔργα. Τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησής του τοῦ ἔδωσε τὴ δύναμη ποὺ χρειαζόταν γιὰ νὰ πέσει μέσα σ' ἕναν ὑπόνομο ἀπὸ ὕψος 4 μέτρα. Ἦταν τρομερὸ τὸ τράνταγμα ἀλλὰ διατήρησε τὶς αἰσθήσεις του καὶ εἶχε μόλις βγάλει μιὰ χειροβομβίδα ἀπ' τὴν τσέπη του γιὰ νὰ τὴ ρίξει στοὺς διῶκτες του. εἴτε νὰ αὐτοκτονήσει — δὲν ξέρουμε τί ἀκριβῶς — ὅταν τὸν γάζωσε μιὰ ριπὴ τῶν ἀστυνομικῶν, ποὺ εἶχαν ἤδη περικυκλώσει τὸ ἄνοιγμα τοῦ ὑπονόμου. Πέθανε κρατώντας ἀκόμη τὴν ἀχρησιμοποίητη χειροβομβίδα.

Ἂν καὶ ἦταν φανερὸ πὼς εἶχε πεθάνει μὲ τὸ αἷμα του νὰ χύνεται στὸ χῶμα τὸ σῶμα του μεταφέρθηκε στὸ «Χοσπιτὰλ Κλινίκο» ἀπ' ὅπου τοῦ ἔβγαλαν ἐννιὰ σφαῖρες. Στὶς τσέπες του βρῆκαν ὅλη του τὴν περιουσία, χίλια φράγκα καὶ πεντακόσιες πεσσέτες,

μιὰ ταυτότητα μὲ ὄνομα Χοσὲ Λουὶς Σολέρ, καὶ πέντε γεμιστῆρες γιὰ τὸ αὐτόματο Βάλτερ.

Ἡ ἀστυνομία ἐξέδωσε ἕνα ἐπίσημο ἀνακοινωθέν, ποὺ μοιράστηκε στὸν τύπο, καὶ περιέγραφε μιὰ πολεμικὴ ἐπιχείρηση μεγάλης κλίμακας, ἀνακοινώνοντας ὅτι ἡ ἀστυνομικὴ δύναμη περιελάμβανε κι ἀρκετοὺς στρατιῶτες ἀπ' τὰ στρατόπεδα τῆς Βαρκελώνης, ποὺ εἶχαν ἀποσπαστεῖ στὴν Κοινωνικὴ Ταξιαρχία, τὸν Εἰδικὸ Κλάδο δηλαδή, ὑπὸ τὸν ἄμεσο ἔλεγχο τοῦ Χουὰν Ἐστεβέζ, καὶ τοῦ κομισσάριου Πέδρο Πόλο, κι ἐπίσης ἕνα ἀπόσπασμα τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Χουὰν Λουκὲ Ἀρένας*. Ὅπως καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις, οἱ Γάλλοι ἀστυνομικοὶ εἶχαν εἰδοποιήσει τοὺς Ἱσπανοὺς γιὰ τὸν Φαθερίας πρὶν ἀκόμη αὐτὸς ἐγκαταλείψει τὴ Γαλλία.

Ὅταν στὶς 12 Νοεμβρίου 1957 οἱ Γάλλοι ἔπιασαν τὸν Σαμπατέ, σχεδὸν δυὸ μῆνες μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Φαθερίας, ἀφοῦ πρῶτα τὸν ρώτησαν εἰρωνικὰ μήπως ὁ Φαθερίας ἦταν φίλος του, τοῦ ἔδωσαν μιὰ πολὺ ἀκριβῆ περιγραφὴ τῆς ἐκτέλεσής του. Τοῦ εἶπαν ἐπίσης πῶς, πότε, ποῦ καὶ μὲ ποιοὺς εἶχε περάσει τὰ σύνορα, ἀκόμη καὶ τὸ συγκεκριμένο πέρασμα ποὺ περάσανε, τὸ Λαμανέρ, στὰ Ἀνατολικὰ Πυρηναῖα.

Ὅταν τελικὰ ὁ Σαμπατὲ ἀπολύθηκε, τὸν Μάη τοῦ 1958, ἔπιασε δουλειὰ στὸ ἐργοστάσιο καλοριφὲρ Μωβαὶ καὶ Σωβασύ, στὴ Ντιζόν. Ἡ φυλακὴ τοῦ εἶχε κοστίσει πολύ, ἀλλὰ ὁ ἀέρας τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔδωσε καὶ πάλι φτερά. Παρὰ τὶς φαῦλες ἐπιθέσεις ἐναντίον του, ποὺ εἶχαν προέλευση ὄχι μόνον τοὺς φασίστες ἀλλὰ καὶ τὴν Ὀργάνωση, ἀνακάλυψε ὅτι μποροῦσε ἀκόμα νὰ ὑπολογίζει σὲ πολλοὺς φίλους ποὺ τοῦ ἔμεναν πιστοί. Σιγὰ - σιγὰ κατάφερε νὰ ἀνασυστήσει τὸ δίκτυο τῶν συνδέσμων του (στὸ Παρίσι, τὴ Λυών, τὸ

---

* Ὅλοι τὸν θεωροῦσαν εἰδικὸ στὴν κοινωνικὴ καταστολή. Ἔγινε Γενικὸς Γραμματέας τῆς Ὑπηρεσίας Ἀσφαλείας τὸν Σεπτέμβρη 1951, μετὰ τὸν Συνταγματάρχη Ἀλφόνσο Ρομέρο ντε Ἄρκος, ποὺ εἶχε αὐτὴ τὴ θέση ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο 1949.

* Ὁ Φαθερίας γεννήθηκε στὴ Βαρκελώνη στὶς 6 Ἰανουαρίου, 1920. Στὸν ἐμφύλιο ὑπηρέτησε στὴ Μεραρχία Ἀσκάσο καὶ πιάστηκε αἰχμάλωτος στὶς τελευταῖες μάχες, στὴν Καταλωνία. Μετὰ τὸ 1945 ποὺ ἀπελευθερώθηκε, ἀφιερώθηκε στὶς παράνομες ἐπαναστατικὲς δραστηριότητες, καὶ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἦταν καὶ Ἀναπληρωτὴς Γραμματέας τῶν Νέων Ἀναρχικῶν τῆς Καταλωνίας.

Κλεριμόν - Φερράν) καὶ ἀγνοώντας τὸν περιορισμὸ που τοῦ εἶχαν ἐπιβάλει οἱ Γαλλικὲς ἀρχές, ταξίδεψε ἀπ' ἄκρη σὲ ἄκρη τὴ Γαλλία, πῆρε μέρος σὲ διάφορες συγκεντρώσεις καὶ συνέδρια, καὶ ὑπομονετικὰ ἔβαλε τὶς βάσεις γιὰ τὴ δημιουργία τῆς ἀπαραίτητης ὑποδομῆς γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα στὴν Ἱσπανία.

Πολλοὶ θεωροῦσαν τὸν Σαμπατὲ μισάνθρωπο ἢ ἐλιτιστή. Αὐτὸ συνέβαινε εἴτε γιατὶ δὲν ἤξεραν τί ἦταν πράγματι ὁ Σαμπατέ, εἴτε εἶχε τὶς ρίζες του σὲ προσωπικοὺς λόγους. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Ἐλ Τσίκο ἦταν ἀναγκασμένος νὰ δρᾶ πάνω στὰ δικά του σχέδια, καθὼς διαρκῶς εἶχε νὰ ἀντιμετωπίζει ἄτομα ποὺ τοὺς ἄρεσαν τὰ ὡραῖα λόγια καὶ οἱ πομπώδεις φράσεις, ποὺ ὅμως πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἔβαζαν τὴν δική τους ἡσυχία καὶ ἄνεση. Μὲ τὸν καιρὸ ἔπαψε νὰ ἀσχολεῖται μὲ κείνους ποὺ «δὲν ἤθελαν νὰ δημιουργήσουν θόρυβο», ποὺ ἔνοιωθαν ὅτι πρέπει νὰ ὑπακούουν στὸ κράτος τὸ ὁποῖο «τόσο γενναιόδωρα τοὺς εἶχε παραχωρήσει ἄσυλο», καὶ ποὺ γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴ δική τους παθητικότητα μεμψιμοιροῦσαν ἐνάντια στοὺς πραγματικοὺς ἀγωνιστές. Ὅτι ὁ Σαμπατὲ δὲν ἦταν ἐλιτιστὴς τὸ δείχνει ἡ στάση ποὺ κράτησε ἀφότου ἡ Ὀργάνωση διέψευσε τὶς ἐλπίδες του, ὅταν γυρνοῦσε ἀπὸ τὸν ἕναν σύντροφο στὸν ἄλλον, προσπαθώντας νὰ βρεῖ κανέναν μὲ κάποιο σχέδιο δράσης στὸ ὁποῖο νὰ μπορέσει νὰ φανεῖ χρήσιμος καὶ αὐτός. «Ξέρεις νὰ γίνεται τίποτε στὴν Ἱσπανία; Ἐγὼ μπορῶ νὰ βοηθήσω πουθενά;» Αὐτὲς ἦταν οἱ μόνιμες ἐρωτήσεις του. Τὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς του ἦταν νὰ πάψει νὰ εἶναι «ἐλεύθερος σκοπευτής» καὶ νὰ συμμετάσχει σὲ μιὰ ὀργανωμένη ἐπιχείρηση μεγάλης κλίμακας, μὲ στόχο τὸ ἴδιο τὸ Φρανκικὸ καθεστώς. Ἀπελπιζόταν μὲ τὶς συγκεντρώσεις ποὺ πάντοτε τέλειωναν χωρὶς νὰ καταλήξουν σὲ κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο δράσης. Δὲν ἀνεχόταν τὶς δικαιολογίες τοῦ τύπου «δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα οἱ ἀντικειμενικὲς συνθῆκες» ὅταν ἡ δικτατορία βασάνιζε τὸ λαὸ πέρα ἀπ' τὰ Πυρηναῖα. Ὁ Ἐλ Τσίκο συνάντησε καὶ συντρόφους ποὺ σκέφτονταν ὅπως κι αὐτός, ποὺ ἔνοιωθαν τὴν ἴδια ἀπόγνωση βλέποντας τὴν κατάντια τῆς Ὀργάνωσης. Καὶ μ' αὐτοὺς δημιούργησε, ἀκόμη μιὰ φορά, παρὰ τὴν ἀδιαφορία τῆς Ὀργάνωσης, καὶ παρὰ τὰ πενιχρὰ μέσα ποὺ διέθετε, τὴν ὑποδομὴ γιὰ μιὰ νέα φάση ἀνατρεπτικῶν ἐνεργειῶν στὴν Ἱσπανία. Κατάφεραν νὰ σχηματίσουν μιὰ μικρὴ ὁμάδα. Μαζὶ σχεδίασαν καὶ κατασκεύασαν μερικὰ παράξενα νέα ὅπλα. Πειραματιζόταν πάνω σ' αὐτὰ στὶς ἐξοχὲς τῆς Ντιζόν. Ἡ ἐπιτυχία τους ἦταν ἀξιοσημείωτη, καὶ μόνον ἡ κακὴ τύχη τὸν ἐμπόδισε νὰ τὰ δοκιμά-

σει καὶ στὴν Ἰσπανία.

Στὴν φυλακὴ εἶχε πειραχτεῖ πολὺ ἄσχημα τὸ στομάχι του, καὶ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1958 ἡ ὑγεία του χειροτέρεψε ἐπικίνδυνα. Τὸν πῆγαν στὸ Νοσοκομεῖο τῆς Ντιζόν, ὅπου στὶς 3 Νοεμβρίου τοῦ ἔκαναν μιὰ ἐπικίνδυνη ἐγχείρηση. Εἶχε ἕνα σοβαρὸ γαστρικὸ ἕλκος. καὶ τρεῖς φορὲς προηγουμένως τὸν εἶχαν πάει καὶ πάλι στὸ νοσοκομεῖο γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, ἀλλὰ αὐτὸς πάντα ἀνέβαλλε τὴν ἐγχείρηση. ἐλπίζοντας νὰ βρεθεῖ στὸ προσεχὲς μέλλον κάποια περισσότερο ἀσφαλὴς θεραπεία. Ἀλλὰ αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ σήκωνε ἀναβολή.

Μπ...οῦμε εὔκολα νὰ καταλάβουμε τί ἦταν αὐτὸ ποὺ φοβόταν: Αὐτὸς ἀναίσθητος στὸ χειρουργικὸ τραπέζι, καὶ ἄγνωστοι ἄνθρωποι νὰ κρατοῦν τὴ ζωή του στὰ χέρια τους. Θὰ ἦταν μιὰ πρώτης τάξεως εὐκαιρία γιὰ τὴν Φρανκικὴ ἀστυνομία νὰ ξεμπερδέψουν μαζί του, ἐξάλλου δὲν θὰ ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦσαν αὐτὴ τὴ μέθοδο.

Πρὶν μπεῖ στὸ νοσοκομεῖο ὁ Ἐλ Τσίκο εἶχε συνεννοηθεῖ μὲ τοὺς φίλους του, ὅσο θὰ ἦταν μέσα νὰ μὴ τὸν ἀφήσουν οὔτε λεπτὸ ἀπ' τὰ μάτια τους. Καθὼς ὅμως ἐκεῖνοι δὲν μποροῦσαν νὰ ἐγκαταλείψουν γιὰ πολὺ τὶς δουλειές τους, κάλεσαν τὴ Λεονώρα ἀπὸ τὴν Τουλούζη, κάνοντας τὴ σωστὴ σκέψη ὅτι αὐτὴ θὰ ἦταν τὸ πιὸ κατάλληλο πρόσωπο νὰ τοῦ παρασταθεῖ. Αὐτὴ βρῆκε τὸν Σαμπατὲ λίγο πρὶν τὸν πᾶνε στὸ χειρουργεῖο. Μιὰ στιγμὴ ἡ κουβέντα τὸ ἔφερε, ὅτι μόλις τὴν κάλεσαν οἱ φίλοι του, αὐτὴ πῆγε στὰ γραφεῖα τῆς Ὀργάνωσης, στὴν ὁδὸ Μπελφόρ, ὅπου τῆς ἔδωσαν 50 000 φράγκα γιὰ τὰ ἔξοδά της. Μόλις τὸ ἄκουσε αὐτὸ ὁ Σαμπατὲ ἄναψε. Βρῆκε τὴ δύναμη καὶ ἀνακάθησε στὸ στρῶμα του, ἔβγαλε ἕνα πουγγὶ κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι του καὶ τῆς τὸ δωσε. Μέσα εἶχε 60.000 φράγκα. ποὺ τοῦ εἶχε πληρώσει ὁ ἐργοδότης του πρὶν μπεῖ στὸ νοσοκομεῖο. «Πάρε αὐτά», τῆς εἶπε «καὶ σὰν γυρίσεις στὴν Τουλούζη, γύρνα τους πίσω τὰ δικά τους. Δὲ θέλω σχέσεις μὲ τέτοιους τύπους!»

Τελικὰ ἡ ἐγχείρηση πέτυχε. Ἡ Λεονώρα ἔμεινε ὁλόκληρο το εἰκοσιτετράωρο δίπλα του, χωρὶς νὰ τὸν χάσει οὔτε λεπτὸ ἀπ' τὰ μάτια της. Καὶ οἱ φίλοι του τὸ ἴδιο, περνοῦσαν ὅσην ὥρα περισσότερη μποροῦσαν δίπλα του. Μετὰ ἀπὸ δεκαπέντε μέρες τὸν ἀπέλυσαν ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο, καὶ καθὼς δὲν εἶχε οἰκογένεια στὴν Ντιζόν. τοῦ πρότειναν νὰ μείνει οἰκότροφος στὸ σπίτι ἑνὸς γέρου. Οἱ φίλοι του βέβαια τὸ θεώρησαν αὐτὸ σὰν προσβολή, καὶ τελικὰ βρέθηκε κάποιος σύντροφος καὶ πῆρε σπίτι του τὸν Σαμπατέ. Μετὰ δυὸ - τρεῖς μέρες ἡ πληγὴ ἄρχισε νὰ πυορραγεῖ. ἀλλὰ ὁ Ἐλ Τσίκο μὲ κανέναν τρόπο

δὲ γυρνοῦσε στὸ νοσοκομεῖο. Τὴν περιποίησή του ἀνέλαβε ἡ γυναίκα τοῦ φίλου του, ποὺ τὸν κούραρε μέχρι νὰ ἀναρρώσει. Χάρη στὴ γερὴ κράση του δὲν ἄργησε νὰ ξαναβρεῖ τὶς δυνάμεις του, καὶ μέσα σὲ δέκα μέρες ἔδαλε ἐννηὰ κιλὰ (ἂν καὶ προηγουμένως εἶχε χάσει πολὺ περισσότερα). Ἀκόμη μιὰ φορὰ ἀναπτερώθηκε τὸ ἠθικό του καὶ ξαναγύρισε ἡ αἰσιοδοξία του.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δεκέμβρη εὐχαρίστησε τοὺς φίλους του γιὰ τὴ φροντίδα τους, καὶ τοὺς ἀνακοίνωσε ὅτι, καθὼς ἦταν καλὰ τώρα πιά, θὰ προσπαθοῦσε μὲ ζῆλο νὰ ἀναπληρώσει τὸν καιρὸ ποὺ εἶχε μείνει ἀδρανής. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐκθέσει κανένα μὲ τὶς δραστηριότητές του, μετακόμισε σ' ἕνα διαμέρισμα στὴν ὁδὸ Φονταὶν - Σαὶντ - Ἂνν ἀριθ. 2, καὶ ἄρχισε νὰ ἐπισκέπτεται συντρόφους στὸ Παρίσι καὶ σ' ἄλλες Γαλλικὲς πόλεις.

Λίγο μετὰ τὴν μετακόμισή του τοῦ ἦρθε ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν Ἄγχελ Μ., ὁ ὁποῖος ἐξέτιε μιὰ καταδίκη κάθειρξης τριάντα ἐτῶν στὴν Ἱσπανία, καὶ ὁ ὁποῖος τόσα προβλήματα εἶχε δημιουργήσει. Ἡ καταστολὴ στὴν Ἱσπανία μετὰ τὴ ληστεία τῆς Κουβιέρτας ὁ Τεγιάδος σχετιζόταν ἄμεσα μὲ τὴ σύλληψη τοῦ Ἄγχελ. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ Σαμπατὲ εἶχε φροντίσει γιὰ τὴν ὑπεράσπισή του καὶ τοῦ ἔστελνε τακτικὰ χρήματα στὴ φυλακή. Στὸ γράμμα του ὁ Ἄγχελ παραπονιόταν ὅτι ἐνῶ αὐτὸς ἔλιωνε στὰ μπουντρούμια, ὁ Σαμπατὲ «ζοῦσε σὰ λόρδος» στὴ Γαλλία. Ὁ Σαμπατὲ εἶχε ἀνοίξει τὸ γράμμα μπροστὰ σὲ φίλους, κούνησε θλιμμένα τὸ κεφάλι του καὶ τοὺς εἶπε: «Βλέπετε γιατί δὲν μπορῶ νὰ ἐγκαταλείψω τὸν ἀγῶνα».

Λίγο ἀργότερα ἔγιναν οἱ ὁριστικὲς προετοιμασίες γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ τῆς ὁμάδας στὴν Ἱσπανία. Ὁ Σαμπατὲ πρὶν φύγει ἤθελε νὰ περάσει μερικὲς μέρες μὲ τὶς κοροῦλες του στὴν Τουλούζη, καὶ ἔτσι στὶς 28 Δεκεμβρίου 1958 ἔστειλε στὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν μέσω τοῦ Νομάρχη τῆς Κυανῆς Ἀκτῆς, μιὰ αἴτηση μαζὶ μὲ ἕνα ἰατρικὸ πιστοποιητικὸ ποὺ δήλωνε ὅτι θὰ τὸν ὠφελοῦσε νὰ ζήσει ἕνα διάστημα μὲ τὴν οἰκογένειά του. Ὅμως ὁ Νομάρχης ἔλαβε ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ τὴν παρακάτω ἀπάντηση:

«Σᾶς πληροφορῶ ὅτι τὸ θεωρῶ ἀπολύτως ἀδύνατον τὸ νὰ ἐπιτραπεῖ σὲ αὐτὸν τὸν ἀλλοδαπὸ ἡ ἐπιστροφή του στὸ νομὸ τοῦ Χὸτ - Γκαρὸν διότι ἡ παραμονή του σὲ αὐτὴ τὴν περιοχὴ τοῦ ἔχει ἀπαγορευθεῖ δυνάμει τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ἐναντίον του, τῆς 8ης Ἀπριλίου 1958, συνδυαζομένης πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἐφε-

τείου τοῦ Μονπελλιὲ (18-12-1957) τὸ ὁποῖο τὸν κατεδίκασε σὲ ἑξάμηνη φυλάκιση καὶ πενταετῆ ἀποκλεισμὸ ἀπὸ τὴν περιοχή.

Θὰ σᾶς ἤμουν εὐγνώμων ἐὰν πληροφορούσατε τὸν ἐνδιαφερόμενο περὶ τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεώς μου...».

Οἱ φίλοι του τὸν συμβούλεψαν νὰ μὴν πάρει τελικὴ ἀπόφαση γιὰ τὸ ταξίδι στὴν Ἱσπανία μέχρι τὸ τέλος τοῦ 10ου Διηπειρωτικοῦ Συνέδριου τῶν Ὁμάδων τοῦ MLE—CNT, τὸ ὁποῖο εἶχε ὁριστεῖ γιὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1959, στὴν Τουλούζη. Ἡ Ἀστυνομικὴ Διοίκηση ἀπαγόρευσε αὐτὸ τὸ συνέδριο, τὸ ὁποῖο τελικὰ πραγματοποιήθηκε στὴ Βιερζόν, τοῦ νομοῦ Σέρ, ἀπὸ τὶς 9 ἕως 13 Σεπτεμβρίου. Ἐλπίζοντας ὅτι κάποιο θετικὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶχαν ὅλες αὐτὲς οἱ διαδικασίες, ὁ Σαμπατὲ παρακολούθησε ὅλα τὰ προκαταρκτικὰ τοπικὰ συνέδρια, καὶ τελικὰ ἐκλέχτηκε ἀντιπρόσωπος στὸ Περιφερειακὸ Συνέδριο. Ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀγωνιστές, ὁ Ἑλ Τσίκο φανταζόταν ὅτι τὸ Συνέδριο θὰ ὁδηγοῦσε ἐπιτέλους στὴν πολυπόθητη ἑνότητα τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κινήματος, καὶ ὅτι τὸ κίνημα τῆς ἐξορίας θὰ ἀναπτυσσόταν καὶ πάλι σὲ μιὰ ὑπολογίσιμη δύναμη*. Στὸ Συνέδριο τῆς Βιερζὸν μετεῖχε σὰν ἁπλὸς παρατηρητής, ἀλλὰ μετὰ κάθε συζήτηση δὲν παρέλειπε νὰ ἀναζητᾶ ὅσους ἔδειχναν ἀπόψεις παραπλήσιες μὲ τὶς δικές του, νὰ τοὺς συζητάει καὶ νὰ προτείνει διάφορα σχέδια. Ἔπαιρνε πάντα τὴν ἴδια ἀπάντηση: Περίμενε .. Περίμενε... περίμενε... Ὁ Σαμπατὲ παρακολούθησε μέχρι τέλους τὸ συνέδριο. τὸ ὁποῖο κατέληξε ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα: «Ὤδινεν ὄρος καὶ ἔτεκεν μῦν». «Ἀκόμη ἕνας χρόνος χαμένος» γρύλλιζε ὁ Σαμπατὲ στοὺς δικούς του.

Παντοῦ τὸν ἀντιμετώπιζαν μὲ τὴν ἴδια ἀπάθεια. Ὅμως αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ Σαμπατὲ δὲ μποροῦσε νὰ περιμένει ἄλλο, ἀκόμη κι ἂν τὸ ἤθελε. Οἱ Γάλλοι ἀστυνομικοὶ θυμήθηκαν καὶ πάλι τὴν ἱστορία μὲ τὴ Ρὸν - Πουλένκ. Ἀφοῦ εἶχε ἀνακινήσει δυὸ φορὲς τὴν ὑπόθε-

---

* Ἡ ἑνοποίηση τοῦ MOVIMIENTO LIBERTARIO ESPANOL (MLE) ἀποφασίστηκε τελικὰ στὸ 1ο Διεθνὲς Συνέδριο τῆς Ἱσπανικῆς CNT τῶν Ἐξορίστων, τὸν Αὔγουστο 1960 στὴ Λιμόζη. Τρεῖς μῆνες ἀργότερα, τὸν Νοέμβριο 1960, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ βετεράνου ἀγωνιστῆ Σιπριάνο Μέρα, σὲ μιὰ συγκέντρωση στὸ Θέατρο Ἀλάμπρα τοῦ Παρισιοῦ, ἀνακοινώθηκε δημόσια ἡ ἐπανενοποίηση τοῦ Ἀναρχικοῦ Συνδικαλιστικοῦ Κινήματος.

ση, καὶ εἶχε προφυλακίσει δυὸ φορὲς τὸν Σαμπατέ, ὁ Εἰσαγγελέας ἤθελε νὰ γίνει γιὰ τρίτη φορὰ ἡ δίκη. Οἱ ἐπανειλημμένες ἐνστάσεις τῶν δικηγόρων δὲν ἀπέδοσαν, καὶ τελικὰ ὁ Εἰσαγγελέας τῆς Λυὼν κάλεσε στὶς 5 Νοεμβρίου 1959 τὸν Σαμπατὲ νὰ παρουσιαστεῖ στὸ Ἐφετεῖο. Ἡ ἀπόφαση ἐκδόθηκε στὶς 7 Δεκεμβρίου:

«Κατὰ τὸ ἄρθρον 617 τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας, δι' αὐτῆς τῆς συστημένης ἐπιστολῆς πληροφοροῦμε τὸν Φρανσίσκο Σαμπατὲ Λιοπάρτ, κατηγορούμενο γιὰ ἀπόπειρα λῃστείας μετὰ χρήσεως βίας καὶ φόνο ἐκ προθέσεως, κάτοικο τῆς Ντιζὸν (Κυανῆς Ἀκτῆς) καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ντὲ λὰ Φονταίν, Σαίντ - Ἄνν ἀριθ. 2. εἰς τὴν οἰκία τοῦ Μ. Πετί, ὅτι κατὰ τὴν σύνοδό του τῆς 5ης Νοεμβρίου 1959 τὸ Κακουργιοδικεῖο ἀπέρριψε τὴν ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου γενομένη αἴτηση περὶ διακοπῆς τῶν κατὰ τὸν νόμον ἐναντίον του διαδικασιῶν κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ ὡς ἄνω τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1959 ἐνώπιον τοῦ Ἐφετείου τῆς Λυών».

Ὁ Γενικὸς Εἰσαγγελεὺς

Ὁ Σαμπατὲ εἶχε ἀηδιάσει πιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ μπερδέματα καὶ δὲν εἶχε τὴν παραμικρὴ πρόθεση νὰ ξαναβρεθεῖ σὲ κάποια Γαλλικὴ φυλακή. Πολλοὶ φίλοι τὸν συμβούλευαν νὰ τὸ σκάσει γιὰ τὴ Νότια Ἀμερική.

«Ἀπὸ πότε ἡ Νότια Ἀμερικὴ εἶναι κοντύτερα ἀπὸ τὴν Ἰσπανία;» ρωτοῦσε.

Ἡ περίοδος τῆς αναμονῆς εἶχε τελειώσει. Συγκέντρωσε τὰ ἐφόδια ποὺ χρειαζόταν καὶ μάζεψε τοὺς φίλους ποὺ θὰ τὸν συνόδευαν. Καὶ πίσω του ἄφησε πολλοὺς ἄλλους ἕτοιμους νὰ περάσουν τὰ σύνορα μόλις τοὺς ἐρχόταν σῆμα, μόλις στηνόταν οἱ πρῶτες ἐπαφές.

Ὅμως αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ Σαμπατὲ εἶχε ὑποτιμήσει τὴν αὐξανόμενη ἀποτελεσματικότητα τοῦ Ἱσπανικοῦ Εἰδικοῦ Κλάδου καὶ τῆς Διεθνοῦς Ἀστυνομικῆς Συνεργασίας. Διευθυντὴς ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ ἦταν ὁ πρώην ἀρχηγὸς τῆς Ταξιαρχίας Εἰδικῶν Ὑπηρεσιῶν Πέδρο Πόλο Μπαρραγκουέρο, εἰδικὸς στὸ κυνήγι τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν. Ἐπίσημα ὑπηρετοῦσε ὡς ἀκόλουθος στὴν Ἱσπανικὴ πρεσβεία στὸ Παρίσι. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἤξερε τὸν κίνδυνο, ἀλλὰ τί μποροῦσε νὰ κάνει; Στὰ ταξίδια καὶ τὶς ἐπαφές του ἔπαιρνε ὅλες τὶς δυνατὲς προφυλάξεις. Ἀκόμη κι ὅταν ἐπέστρεφε στὴ Ντιζόν, εἶχε πάντα στὸν Σιδηροδρομικὸ Σταθμὸ κάποιον νὰ τὸν περιμένει μὲ ἕνα εἰσι-

τήριο ἐπισκέπτη (Σ.τ.Μ. στὴ Γαλλία γιὰ νὰ μπεῖς στὸ μέρος ἀπ' ὅπου φεύγουν τὰ τραῖνα χρειάζεται εἰδικὸ εἰσιτήριο) ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν πόλη. Ὅμως τώρα πιὰ δὲν ἀρκοῦσαν ὅλες αὐτὲς οἱ προφυλάξεις. Ὅλα ἦταν ἐναντίον του, κι ὅμως συνέχιζε. Οἱ περιορισμοὶ ἐξάλλου ποὺ τοῦ εἶχε ἐπιβάλει τὸ Γαλλικὸ κράτος ἔκαναν τὴν παρακολούθησή του εὔκολη δουλειὰ γιὰ τοὺς πράκτορες τοῦ Φράνκο, ποὺ ἐννοεῖται εἶχαν τὴν ἄμετρη συνεργασία τῶν Γάλλων συναδέλφων τους.

Στὶς 1 Δεκεμβρίου 1959 ὁ Σαμπατὲ στὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἱσπανία τηλεφώνησε σ' ἕνα φίλο στὸ Παρίσι. «Τὰ χαιρετίσματά μου σὲ ὅλους... Εὐχαριστῶ γιὰ ὅλα μέχρι τὴν ἑπόμενη συνάντησή μας... Ἂν θὰ ὑπάρξει ἑπόμενη συνάντηση!»

Στὰ τέλη τοῦ Δεκέμβρη ἕνας σύντροφος στὴ Ντιζὸν πῆρε μιὰ κάρτα μὲ σφραγίδα τῆς Ναρμπόν. Ἀπὸ πίσω ἕνα σημείωμα μὲ ἄγνωστο γραφικὸ χαρακτῆρα κι ἄγνωστη ὑπογραφὴ ἔλεγε ὅτι ἐξαιτίας τῆς βαρυχειμωνιᾶς ὁ Σαμπατὲ θὰ ἀνέβαλλε τὸ ταξίδι του στὴν Ἱσπανία γιὰ τὴν ἄνοιξη. Ἡ προέλευση αὐτῆς τῆς κάρτας παραμένει μυστήριο. Στὶς 5 Ἰανουαρίου 1960 τὸ ραδιόφωνο κι ἡ τηλεόραση ἀνήγγειλαν τὸ θάνατο τοῦ Σαμπατὲ καὶ τῶν τεσσάρων συντρόφων του.

Ὁ Ἐλ Τσίκο εἶχε περάσει τὰ σύνορα κοντὰ στὸ Κουστοὺζ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δεκέμβρη. Τὸν συνόδευαν οἱ Ἀντόνιο Μιράκλε Γκιτάρτ, εἰκοσιεννιὰ χρονῶν· Ροζέλιο Μαδριγὰλ Τορρές, εἰκοσιεφτὰ χρονῶν· Φρανσίσκο Κονέσα Ἀλβαρές, τριαντaεννιὰ χρονῶν· καὶ ὁ εἰκοσάχρονος Μαρτὶν Ρουὲθ Μοντόγια*. Ἡ Ἱσπανικὴ Ἀσφάλεια

---

* Ὁ Μιράκλε γεννήθηκε στὶς 20 Νοεμβρίου 1930 στὸ Μπραφὶν τῆς Ταρραγκόνας, καὶ ζοῦσε στὸ Κλερμὸν-Φερράν, ὅπου ἐργαζόταν σὰν οἰκοδόμος.

Ὁ Τορρὲς γεννήθηκε στὶς 5 Νοεμβρίου 1933 στὸ Χοσπιταλὲτ ντε Λιομπρεγκὰτ τῆς Βαρκελώνης, καὶ ζοῦσε στὴ Ντιζὸν ὅπου ἐργαζόταν στοὺς ὁδοστρωτῆρες. Εἶχε λιποτακτήσει ἀπὸ τὸν ἱσπανικὸ στρατὸ τὸ 1956 καὶ εἶχε καταφύγει στὴ Γαλλία.

Ὁ Ἀλβαρὲζ γεννήθηκε στὶς 21 Δεκεμβρίου 1921 στὴ Βαρκελώνη, καὶ πῆγε στὴ Γαλλία τὸ 1950, ὅπου δούλευε ὁδηγός.

Ὁ Μοντόγια γεννήθηκε στὶς 13 Ἀπριλίου 1939, στὸ Προβὲν τῆς ἐπαρχίας Σὲν ἐτ Μάρν, στὴ Γαλλία. Οἱ γονεῖς του ἦταν Ἱσπανοί, ἀλλὰ αὐτὸς εἶχε Γαλλικὴ ὑπηκοότητα καὶ ζοῦσε στὴ Λυών.

εἶχε πληροφορηθεῖ ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Σαμπατέ, καὶ ἡ Γκουάρντια Σιβὶλ τοῦ εἶχε ἑτοιμάσει στὰ σύνορα μιὰν ὑποδοχὴ ἀντάξια τῆς φήμης του. Εἶχαν στήσει φρουρές, περιπολίες καὶ παρατηρητήρια σ' ὅλες τὶς βουνοκορφές. Ἐπιτηροῦσαν τοὺς δρόμους καὶ τὰ σταυροδρόμια, ὅπως καὶ ὅλες τὶς προσβάσεις στὶς γειτονικὲς κωμοπόλεις καὶ χωριά. Ὅλες τὶς ἀγροικίες καὶ τὶς φάρμες τὶς φρουροῦσαν ἀποσπάσματα ἀπὸ τρεῖς ἐνόπλους τῆς Γκουάρντια Σιβίλ. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχαν ὑπολογίσει κάθε ἐνδεχόμενο καὶ εἶχαν στείλει καὶ ἐνισχύσεις στὶς γειτονικὲς πόλεις Μπεσαλού, Μπέουδα καὶ Ἀλβάνα. Ἐπίσης οἱ γεωργοί, οἱ ξυλοκόποι κι οἱ ἐργάτες τοῦ λιθάνθρακα εἶχαν δεχτεῖ ἐντολὲς (μαζὶ μὲ τὶς ἀνάλογες ἀπειλὲς) νὰ πληροφορήσουν τὴν ἀστυνομία γιὰ κάθε ξένο ποὺ θὰ ἀντιλαμβάνονταν στὴν περιοχή.

Ἀπὸ τὶς διάφορες καταθέσεις, ἀφηγήσεις καὶ μαρτυρίες γύρω ἀπὸ τὸ τελευταῖο ἐπεισόδιο τῆς ζωῆς τοῦ Σαμπατὲ ποὺ συγκεντρώσαμε, προσπαθήσαμε νὰ ἀνασυνθέσουμε ὅσο τὸ δυνατὸν πιστότερα, τὶς τελευταῖες κινήσεις τοῦ Φρανσίσκο καὶ τῆς ὁμάδας του, μέχρι τὴν τελικὴ τραγωδία λίγες μέρες ἀργότερα.

Ἕνας φρουρὸς τῆς Γκουάρντια Σιβὶλ στὸ Λιάτο, ἀνέφερε ὅτι παρατήρησε πέντε ἄντρες ποὺ φοροῦσαν μπλὲ φόρμες, μπότες ὀρειβασίας, καὶ κουβαλοῦσαν γυλιούς, στὴν περιοχὴ τοῦ ποταμοῦ Μανόλ, στὶς τεσσεράμιση τὸ ἀπόγευμα. Δυὸ ὥρες ἀργότερα, δυὸ ἄντρες μὲ μπλὲ φόρμες ἐμφανίστηκαν σὲ ἕνα κοντινὸ ἀγρόκτημα, ὅπου παρουσιάστηκαν σὰν λαθρέμποροι καὶ ἀγόρασαν τρόφιμα. Λίγο ἀργότερα οἱ ἴδιοι ἐμφανίστηκαν παρέα μὲ ἄλλους τρεῖς νὰ κατευθύνονται πρὸς τὸν ποταμὸ Μοῦγα, σὰν νὰ βάδιζαν πρὸς τὰ Γαλλικὰ σύνορα. Αὐτὲς οἱ πληροφορίες στάλθηκαν στὸ Ἀρχηγεῖο τῆς Γκουάρντια Σιβίλ, τὸ ὁποῖο ἀμέσως διέταξε νὰ ἐνισχυθοῦν ὅλες οἱ περίπολοι στὴν περιοχή. Τὴν ἄλλη μέρα, 31 Δεκεμβρίου, μιὰ ὀρεινὴ περίπολος τῆς Γκουάρντια Σιβίλ, ἀφοῦ ἀνέκρινε χωρὶς ἐπιτυχία μικροκτηματίες καὶ ξυλοκόπους στὴν κοιλάδα τῆς Μάγια ντὲ Μονσάλτ, στήθηκε σὲ μιὰ βουνοκορφὴ ἀπ' ὅπου μποροῦσε νὰ ἐλέγχει ὁλόκληρη τὴν κοιλάδα. Κατὰ τὶς ὀκτὼ τὸ πρωὶ παρατήρησαν καπνὸ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν καμινάδα τῆς φάρμας Κασὸτ ὁ Φάλγκος, ἡ ὁποία τὸ ἤξεραν ὅτι ἦταν ἀκατοίκητη. Ἕνας τους πλησίασε γιὰ νὰ ἐρευνήσει, καὶ τὸν ὑποδέχτηκε μιὰ ριπὴ ἀπὸ σφαῖρες. Σωριάστηκε κάτω σὰν πεθαμένος, καὶ εἶδε πέντε ἄντρες νὰ τρέχουν γιὰ νὰ καλυφτοῦν στὴ βουνοπλαγιά. Τώρα πιὰ δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία: Ἦταν ὁ Σαμπατὲ καὶ ἡ ὁμάδα του. Ἡ περιοχὴ ἦταν κατάφυτη ἀπὸ δέντρα καὶ θά-

μους, καὶ οἱ σύντροφοι κατάφεραν εὔκολα νὰ ἐξαφανιστοῦν ἀπ' τοὺς διῶκτες τους, ἀλλὰ δὲ μποροῦσαν νὰ φανταστοῦν ὅτι οἱ Φρανκικοὶ εἶχαν κινητοποιήσει ὅλες τοὺς τὶς δυνάμεις γιὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ φτάσουν ζωντανοὶ στὴ Βαρκελώνη.

Οἱ φρουροὶ τῆς Γκουάρντια ἐπέστρεψαν στὴν κοντινὴ κωμόπολη Μάγια καὶ τηλεφώνησαν στὸ Κέντρο τῶν ἐπιχειρήσεων, στὴ Μπεσαλού. Σὲ λίγο ὅλες οἱ διαθέσιμες μονάδες βρισκόταν γύρω ἀπ' τὸ πεδίο τῆς ἀψιμαχίας. Ἀλλὰ οἱ σύντροφοι εἶχαν καταφέρει νὰ ἐξαφανίσουν τὰ ἴχνη τους καὶ νὰ χαθοῦν. Ἡ ἑπόμενη ἀναφορὰ ποὺ ἔφτασε σχετικὰ μὲ τὴν ὁμάδα ἦταν τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας μέρας: Τοὺς εἶχαν ἐπισημάνει νὰ κατευθύνονται πρὸς τὸ χωριὸ Ἐσπιναβέσα, στὰ νοτιοανατολικά. Ἀναφερόταν ὅτι προχωροῦσαν προσεκτικά, μὲ τὰ ὅπλα τους ἕτοιμα. Ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἐπιχείρηση ἦταν ὁ διοικητὴς τοῦ 24ου Τάγματος τῆς Γκουάρντια Σιβίλ, ὁ ὁποῖος ἀποφάσισε νὰ περικυκλώσει τὴν περιοχὴ ὅπου εἶχε ἐπισημανθεῖ ἡ ὁμάδα — τὶς τοποθεσίες καὶ τὰ χωριὰ Μποrράσα, Ταραμπάους, Λιάντο, Κρέσπια, καὶ ὅλες τὶς γέφυρες καὶ τὰ πιθανὰ περάσματα κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Φλούβια.

Ἡ τελευταία ἀναφορὰ τῆς 31ης Δεκεμβρίου γιὰ τὴν ὁμάδα ἔλεγε ὅτι ἐξακολουθοῦσαν νὰ κατευθύνονται πρὸς τὰ νότια, καὶ βρίσκονταν λίγα χιλιόμετρα ἀπὸ τὸν ποταμὸ Φλούβια. Κατὰ τὶς δέκα ἡ ὥρα τὴ νύχτα, περίπολοι στὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ Λὰ Πάλμα, πέρα ἀπ' τὸ ποτάμι, ἀνέφεραν ὅτι ἄκουσαν κελαηδήσματα ἀπὸ ὀρτύκια. Ἀργότερα ἐξακριβώθηκε ὅτι οἱ σύντροφοι εἶχαν μαζί τους γιὰ νὰ συνεννοοῦνται σφυρίχτρες ποὺ ἔκαναν σὰν ὀρτύκια. Μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε λοιπὸν ὅτι παρὰ τὴν αὐστηρὴ ἐπιτήρηση, οἱ σύντροφοι εἶχαν καταφέρει νὰ περάσουν τὸ ποτάμι τὴ νύχτα τῆς 31ης Δεκεμβρίου.

Τὴν ἑπομένη, 1η Ἰανουαρίου, οἱ Φρανκικοὶ ἐρεύνησαν σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ καὶ τὶς δυὸ ὄχθες τοῦ ποταμοῦ χωρὶς νὰ βροῦν ἴχνη τῆς ὁμάδας. Φαντάστηκαν ὅτι θὰ κατευθύνονταν πρὸς τὴ Γκερόνα, καὶ ἔστειλαν ἐνισχύσεις σὲ κείνη τὴν περιοχή. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ ντόπιοι χωρικοὶ καὶ ἐργάτες διαρκῶς ἔστελναν τοὺς φρουροὺς στοὺς πιὸ ἀπίθανους κατσικόδρομους καὶ στοὺς πιὸ ἀπόκρημνους γκρεμούς, κι ἔτσι δυσκόλευαν σημαντικὰ τὸ ἔργο τους.

Ἡ ὁμάδα ξαναεντοπίστηκε τὴν Κυριακὴ 3 Ἰανουαρίου. Ἀπὸ τὸ παρατηρητήριο στὴν κορυφὴ ἑνὸς λόφου γνωστοῦ σὰν Καστίλιο ντὲ λὰ Μότα, κοντὰ στὴ Γκερόνα, τοὺς εἶδαν μὲ τὰ κιάλια νὰ μπαίνουν στὴ φάρμα Κλάρα, ἀνάμεσα στὸ Μπανιόλας καὶ τὴ Γκερόνα.

Πέντε άτομα ήταν πάρα πολλοί γιά νά κάνουν άπλή επίσκεψη Κυριακή πρωί στό ζευγάρι πού είχε τή φάρμα, δυό γέρους, τόν Χουάν Σάλας καί τή γυναίκα του Μπαλμπίνα 'Αλόνσο. Μιά ώρα άργότερα στρατιώτες είχαν περικυκλώσει άπό παντού τό άγρόκτημα, πού βρισκόταν στήν άκρη τού δάσους. 'Από μπροστά τό έδαφος ήταν άνοιχτό, ώστε κανένας δέ μπορούσε νά μπεί ή νά βγεί άπαρατήρητος. 'Ενώ τά όργανα τού κράτους πλησίαζαν προσεκτικά, άντιλήφτηκαν τρείς άντρες νά βγαίνουν άπ' τήν μπροστινή πόρτα συζητώντας άναμεταξύ τους. 'Ο διοικητής τούς διέταξε άμέσως νά πυροβολήσουν. 'Ο ένας άπό τούς τρείς, ό Φρανσίσκο Κονέσα 'Αλβαρέζ έμεινε στόν τόπο, ένώ ό Σαμπατέ πληγώθηκε στό πόδι καί στόν γλουτό, άλλά κατάφερε μαζί μέ τόν άλλο σύντροφο νά κρυφτεί στό σπίτι. Ή νοικοκυρά μόλις άκουσε τούς πυροβολισμούς προσπάθησε νά κλείσει τά παραθυρόφυλλα, άλλά μιά σφαίρα τής έσπασε τό χέρι. Δέν θά ύπήρχε έλεος σ' αύτή τήν τελική μάχη. Ή πολιορκία είχε άρχίσει.

Γιά οίκονομία στά πυρομαχικά οί πολιορκημένοι χρησιμοποίησαν ένα τουφέκι πού βρήκαν στό σπίτι. Οί πολιορκητές μόλις βρέθηκαν άντιμέτωποι μ' αύτό, άποφάσισαν νά περιμένουν πρώτα νά πέσει ή νύχτα καί μετά νά συνεχίσουν τήν έπίθεση. Ένας τής Γκουάρντια, ό Γιέσους Γκονζάλες 'Οτέρο είχε κιόλας τραυματιστεί στό πόδι, ένώ προσπαθούσε νά πλησιάσει τή φάρμα. Οί δικοί του φοβήθηκαν νά πάνε νά τόν μαζέψουν, καί έμεινε μέσα στήν άγωνία όλη τήν ύπόλοιπη μέρα, έκεί πού είχε πέσει.

Στίς 5.30, ό έπικεφαλής τής έπιχειρήσεως Ταγματάρχης Ροδρίγο Γκαγιέτ Ζιρμπάλ έφτασε γιά νά παρακολουθήσει έπί τόπου τίς έξελίξεις καί στίς 10.30 έδωσε έντολή νά μοιραστούν καί πάλι πυρομαχικά, χειροβομβίδες, τροφή, καί «πολύ άλκοόλ», όπως λέει στήν άναφορά, «γιά νά ύψωθεί τό ήθικό τών άντρών».

Ή μάχη συνεχίστηκε μέχρι νά πέσει τό σκοτάδι. 'Από μέσα οί τέσσερις σύντροφοι περίμεναν νά κρυφτεί τό φεγγάρι ώστε νά τό σκάσουν στά σκοτεινά. Στίς μία μετά τά μεσάνυχτα βαρειά σύννεφα κάλυψαν τόν ούρανό, καί έγινε άπόλυτο σκοτάδι. Ένοιωσαν ότι αύτή ήταν ή εύκαιρία πού ζητούσαν — ή τέλεια στιγμή. Όλη τή μέρα ό 'Ελ Τσίκο είχε έτοιμάσει τήν άπόδραση, άνοίγοντας μιά τρύπα στό πάτωμα, πού όδηγούσε στούς σταύλους, στό πίσω μέρος τού σπιτιού. Πρώτα έβγαλαν άπό τήν πόρτα τού σταύλου μιά άγελάδα, καί άμέσως, οί πολιορκητές πού είδαν κάτι νά κινείται, πυροβόλησαν. Βλέποντας τίς λάμψεις τών πυροβολισμών, δυό άπό τούς συντρόφους έτρεξαν πρός τήν άντίθετη κατεύθυνση, άλλά κι έκεί

τοὺς περίμεναν. Χωρὶς μέρος νὰ καλυφθοῦν, καὶ οἱ δυὸ τους γαζώθηκαν ἀπὸ τὶς σφαῖρες τῆς Γκουάρντια.

Ὁ Σαμπατὲ προσπάθησε ἐπίσης, ἀλλὰ ἀντὶ νὰ τρέξει, κυλίστηκε στὸ χῶμα καὶ σύρθηκε μέχρι κάτι κοντινὰ χαμόδεντρα — γιὰ νὰ ἀνακαλύψει ὅτι καὶ οἱ πολιορκητὲς εἶχαν σκεφτεῖ αὐτὴ τὴν περίπτωση, καὶ βρισκόταν δίπλα του. Ξαπλωμένος ἐκεῖ ὁριζόντια, ἀκίνητος, σχεδὸν χωρὶς νὰ ἀναπνέει κάν, ἄκουσε κάποιον νὰ τὸν πλησιάζει ἕρποντας ἀπὸ τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση, λέγοντας «μὴν πυροβολεῖς... εἶμαι ὁ Λοχαγός...». Ἦταν ὁ Φρανσίσκο Φουέντες, λοχαγὸς τῆς Γκουάρντια Σιβίλ, ποὺ συναντήθηκε πρόσωπο μὲ πρόσωπο μὲ τὸν Ἐλ Τσίκο, ἂν καὶ ποτὲ δὲ θὰ τὸ μάθαινε. Ὁ Σαμπατὲ τὸν πυροβόλησε στὸ κεφάλι, σχεδὸν ἐξ ἐπαφῆς, καὶ τὸν ἄφησε στὸν τόπο. Οἱ ἄλλοι πολιορκητὲς δὲ μποροῦσαν νὰ καταλάβουν ἀπὸ ποῦ καὶ ἀπὸ ποιόν ἦρθε ὁ πυροβολισμός, κι ὁ Σαμπατὲ ἀντέδρασε ἀμέσως κι ἄρχισε νὰ ἕρπει πρὸς τὸ μέρος ἀπ' ὅπου εἶχε ἔρθει ὁ ἄλλος, ἐπαναλαμβάνοντας «μὴν πυροβολεῖτε, εἶμαι ὁ Λοχαγός..». Ἔτσι κατάφερε νὰ περάσει ἀνάμεσα ἀπὸ τρεῖς γραμμὲς τῆς Γκουάρντια Σιβίλ.

Τὴν ἄλλη αὐγή, 4 Ἰανουαρίου, οἱ στρατιῶτες βρῆκαν τὰ πτώματα τοῦ Λοχαγοῦ καὶ τῶν τριῶν συντρόφων, ἀλλὰ οἱ δύο ἔλειπαν. Ἔρριξαν μερικοὺς πυροβολισμοὺς πρὸς τὸ σπίτι, νὰ δοῦν ἂν ἦταν κανένας μέσα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἀπάντησε. Δυὸ ἀπὸ αὐτοὺς μπῆκαν μέσα. ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ πίσω πυροβολοῦσαν γιὰ κάλυψη. Βρῆκαν τὸ παντρεμένο ζευγάρι σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πίσω δωμάτια. τρομοκρατημένους καὶ ξαπλωμένους στὸ πάτωμα κι ἔπειτα ἄρχισαν νὰ ψάχνουν τὸ σπίτι καὶ τὴν αὐλή.

Ὁ φοῦρνος ἦταν κάτω ἀπ' τὸ κυρίως κτήριο, καὶ οἱ ἄντρες τῆς Γκουάρντια ὑποπτεύθηκαν ὅτι κάποιοι θὰ μποροῦσε νὰ κρύβονται ἐκεῖ μέσα. Ἔρριξαν δυὸ δακρυγόνα ἀπὸ τὴν καμινάδα. Ἀπὸ ἐκεῖ βγῆκε μισοπνιγμένος καὶ τυφλὸς ὁ τέταρτος τῆς ὁμάδας, Μαρτὶν Ρουΐθ. Τὸν γάζωσαν ἐν ψυχρῷ, ἐνῶ παραπατοῦσε. Συνέχισαν τὸ ψάξιμο, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάφεραν νὰ βροῦν τὸν πέμπτο. Δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ πιστέψουν, ἀλλὰ ὁ Σαμπατὲ εἶχε ἀποδράσει, γλυστρώντας μέσα ἀπ' τὰ χέρια ἑκατὸ εἰδικὰ ἐκπαιδευμένων καὶ καλὰ ὁπλισμένων ἀντρῶν!

Μόλις ἀνέφεραν στὴ Βαρκελώνη τὴν ἀποτυχία τους, οἱ διαταγὲς ἦρθαν κοφτά: «Βρῆτε τον χωρὶς νὰ χάσετε λεπτό!»

Ἦταν τέτοια ἡ ἀγωνία τους νὰ πιάσουν τὸν Σαμπατέ, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ πρώην Ἀρχηγὸς τῆς Μπριγάδα Πολιτίκο Σοσιὰλ τῆς Βαρκελώνης, ὁ διαβόητος Ἐδουάρδο Κιντέλα, ὁρκισμένος ἐχθρὸς

τοῦ Ἀναρχικοῦ Κινήματος, πού εἶχε πάρει πλέον τή σύνταξή του κι εἶχε ἀποσυρθεῖ στή Γαλικία, μόλις ἄκουσε ὅτι ὁ παλιός του ἀντίπαλος ἦταν πολιορκημένος στή Σαρρία ντέ Τέρ, ἔσπευσε κουβαλώντας μαζί του καί τόν ἀγαπημένο του σύντροφο: ἕνα λαγωνικό. Ἤθελε νά πάρει προσωπικά μέρος στό κυνήγι τοῦ Σαμπατέ, νά παρευρίσκεται στή δολοφονία αὐτοῦ πού τόσες φορές στήν καρριέρα του τόν εἶχε γελοιοποιήσει καί τρομοκρατήσει.

Κι ὅμως, οἱ ἀνιχνευτές καί τά σκυλιά τους, σύντομα ἔχασαν τόν Σαμπατέ. Πολλά χρόνια στά βουνά τόν εἶχαν διδάξει νά κουβαλάει πάντοτε μαζί του ἕνα κουτάκι πιπέρι, γιά νά ἀχρηστεύει τήν ὄσφρηση τῶν σκυλιῶν.

Ἄν καί εἶχε ἀδαντάζ μερικές ὧρες ἀπό τούς διῶκτες του, ἡ θέση του ἦταν πολύ ἄσχημη. Ὁ γεωργός κι ἡ γυναίκα του θά τούς εἶχαν πεῖ ὅτι ἦταν ἄσχημα πληγωμένος. Ἐκτός ἀπό τίς σφαῖρες στό γλουτό καί στό πόδι, στή μάχη μέ τή Γκουάρντια Σιβίλ δέχτηκε ἀκόμα μία στό λαιμό. Πονοῦσε φρικτά καί ἔπρεπε νά ἐπιστρατεύσει ὅλες τίς δυνάμεις του γιά νά μπορέσει νά προχωρήσει. Πρίν τήν αὐγή τῆς 5 Ἰανουαρίου, ὁ Ἐλ Τσίκο κατάφερε νά φτάσει τό σιδηροδρομικό σταθμό τοῦ Φορνέλλς ντέ λά Σέλβα, κάπου δώδεκα μίλλια στά νότια τῆς Γκερόνα, ἀφοῦ πρῶτα διέσχισε κολυμπώντας τόν ποταμό Τέρ. Ἦταν ἀπίστευτο, πῶς τά κατάφερε νά φτάσει μέχρι ἐκεῖ, στά χάλια πού εἶχε. Ἐκεῖνο τό πρωί, στίς 6.30, ἕνα ταχυδρομικό τραῖνο ἔκανε τή διαδρομή Πόρτ Μπού - Γκερόνα - Μασσανέτ, σταματώντας σέ ὅλους τούς ἐνδιάμεσους σταθμούς. Ὁ Ἐλ Τσίκο ἔμεινε κρυμμένος στήν ἄκρη τῆς πλατφόρμας τοῦ σταθμοῦ ὥσπου νά ξεκινήσει τό τραῖνο, καί τότε πήδηξε μέ τό πιστόλι στό χέρι στήν καμπίνα τῶν ὁδηγῶν. Ὁ μηχανοδηγός Πέδρο Γκαρσία Μάρκος καί ὁ θερμαστής Χοακίν Πουίγ, τόν πέρασαν γιά τρελλό. Τούς ἡσύχασε καί τούς ζήτησε κάτι νά φάει, πέθαινε τῆς πείνας. Τοῦ ἔδωσαν τά σάντουίτς τους, πού τά καταβρόχθισε, καί τούς εἶπε νά συνεχίσουν τή δουλειά τους.

«Μή σταματήσετε πρίν φτάσουμε στή Βαρκελώνη!»

Τἄχασαν. «Στή Βαρκελώνη;» Ὁ ὁδηγός ἐξήγησε στόν Ἐλ Τσίκο ὅτι αὐτό ἦταν ἀδύνατο, γιατί στό Μασσανέτ ἔπρεπε νά ἀλλάξουν τήν ἀτμομηχανή μέ μιάν ἠλεκτρική γιά τό γυρισμό Ἐξάλλου, ἔπρεπε νά ὑπακούουν στά σήματα κατά μῆκος τῶν γραμμῶν. Ὁ Σαμπατέ δέν ἐπέμεινε. Ἴσως ἀπό μέσα του δέν ἔλπιζε ὅτι θά μποροῦσε νά φτάσει πράγματι στή Βαρκελώνη, τή «Βαρκελώνη του».

Στό Μασσανέτ τό τραῖνο σταμάτησε γιά νά ἀλλάξει μηχανή,

κι ὅταν ἡ ἠλεκτρικὴ ἦταν ἕτοιμη νὰ ξεκινήσει γιὰ τὴ Βαρκελώνη, ἡ ἀτμομηχανὴ μπῆκε σὲ μιὰ παρακαμπτήριο γραμμή. Ἐνῶ περνοῦσαν δίπλα-δίπλα, ὁ Σαμπατὲ πήδηξε ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη, ἀποχαιρετώντας τὸ ἕνα πλήρωμα καὶ καλημερίζοντας τὸ ἄλλο. Δὲν ἀμφέβαλλε ὅμως ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἄφηνε στὸ Μασσανὲτ θὰ ἀνέφεραν τὴν περιπέτειά τους, ἂν καὶ τοὺς εἶχε ζητήσει νὰ μὴ τὸ κάνουν. Περίμενε λοιπὸν ἁδρὴ ὑποδοχὴ στὸν ἑπόμενο σταθμό.

Τὸ τραῖνο ξαναπέρασε ἀπὸ τὸ Φορνὲλλς ντε λα Σέλβα στὶς ὀχτὼ τὸ πρωί. Ὁ Σαμπατὲ εἶχε πεῖ στὸν ὁδηγὸ τοῦ τραίνου νὰ κόψει ταχύτητα πρὶν πάρει τὴν τελευταῖα στροφή, λίγες μόνο ἑκατοντάδες μέτρα ἀπὸ τὸ σταθμό. Αὐτὸς ὑπάκουσε, καὶ μέσα σὲ δευτερόλεπτα ἄνοιξε καὶ πάλι ταχύτητα, χωρὶς τὸν ἐπιβάτη του.

Ἀπὸ τὸ Φορνὲλλς ντε λα Σέλβα ὁ Σαμπατὲ κατάφερε νὰ κάνει ἄλλα σαρανταπέντε μίλλια πρὸς τὴ Βαρκελώνη, ἀλλὰ ἡ πόλη τῶν ὀνείρων του ἦταν ἀκόμη πολὺ μακρυά. Τώρα πιὰ περπατοῦσε μὲ πολλὴ δυσκολία, τὸ πόδι του εἶχε μολυνθεῖ ἄσχημα καὶ τὸ κεφάλι του εἶχε θολώσει ἀπὸ τὸν πυρετό. Παρ' ὅλα αὐτά, κατάφερε νὰ συρθεῖ μέχρι τοὺς πρόποδες τῆς Σιέρρα ντε Μοντσένυ. Λίγα χιλιόμετρα ἀκόμη καὶ θὰ μποροῦσε νὰ κρυφτεῖ στὸ ἄγριο, τεράστιο δάσος, ὅπου τόσες φορὲς εἶχε περιπλανηθεῖ στὰ νιάτα του, ἀνάμεσα στὶς καστανιὲς καὶ τὶς βαλανιδιές, τὶς ὀξυὲς καὶ τὰ σφεντάμια. Ἤξερε κάθε γωνιὰ καὶ κάθε μονοπάτι, ἐκεῖ θὰ μποροῦσε νὰ κρυφτεῖ ἀπὸ ἕνα ὁλόκληρο στρατό. Ἡ σωτηρία, τόσο κοντινή, ἦταν πολὺ μακρυὰ γιὰ αὐτόν. Ἔχανε διαρκῶς τὶς δυνάμεις του, καὶ θὰ πέθαινε ἂν ἀργοῦσε νὰ τὸν δεῖ γιατρός.

Τὸ Σὰν Θελόνι φαινόταν στὸ βάθος. Βαριανασαίνοντας, ἐξαντλημένος, κίνησε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Στὸ δρόμο ἕνας χωρικὸς ἔζευε τὸ κάρο του. Ὁ Σαμπατὲ τὸν χαιρέτησε καὶ τὸν ρώτησε ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ πιεῖ κάτι γιὰ νὰ καταπραΰνει τὸν πυρετό του. Αὐτὸς τοῦ ἔδωσε ἕνα φλασκὶ μὲ κρασί, ποὺ ὁ Ἐλ Τσίκο τὸ κατέβασε μονορροῦφι. Πήγαινε στὸ χωριό, καὶ ἀνέβασε καὶ τὸν Σαμπατὲ στὸ κάρο. Ὅταν τὸν ἄφησε ὁ χωρικὸς στὸ Σὰν Θελόνι, ρώτησε μιὰ γρηὰ ποὺ τοῦ φάνηκε ἔμπιστη, ποῦ θὰ ἔβρισκε κανένα γιατρό. Αὐτὴ τοῦ ἔδωσε τὴ διεύθυνση τοῦ μοναδικοῦ ποὺ ὑπῆρχε στὸ χωριό, στὴν Κάλλε ντε Χοσὲ Ἀντόνιο, ἀλλὰ τοῦ εἶπε ὅτι ἦταν πολὺ ἀμφίβολο νὰ τὸν βρεῖ ἐκείνη τὴν ὥρα. Ἂν δὲν τὸν ἔβρισκε, συνέχισε, νὰ πήγαινε στὸ ἀπέναντι σπίτι ὅπου ἔμενε ὁ σωφὲρ τοῦ γιατροῦ, ὁ ὁποῖος θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ πεῖ ποῦ ἦταν καὶ τί ὥρα θὰ γύριζε.

Όπως είχε φανταστεί ή γριά, ό γιατρός έλειπε. Ό Έλ Τσίκο σύρθηκε στήν άλλη μεριά τοῦ δρόμου, νά χτυπήσει τήν πόρτα τοῦ σωφέρ στό νούμερο 26, άλλά στόν πυρετό του καί στή ζάλη του έκανε λάθος. Χτύπησε τήν διπλανή, δπου έμενε κάποιος Φρανσίσκο Μπερρεγκουέρ Ρόκα. Όταν αύτός άνοιξε καί είδε τόν ξένο σέ τέτοια χάλια νά ρωτάει γιά τό γιατρό, τοῦ άπάντησε κοφτά δτι είχε χτυπήσει λάθος πόρτα.

«Δέν πειράζει», είπε ό Έλ Τσίκο, περισσότερο πεθαμένος παρά ζωντανός. «6άλε με κάπου νά ξαπλώσω λίγο, σέ παρακαλώ...».

Ό Μπερρεγκουέρ άρνήθηκε καί έσπρωξε βίαια άπό τήν πόρτα τόν πληγωμένο. Ένῶ τόν έσπρωχνε, κατάλαβε τό όπλοπολυβόλο πού είχε κρυμμένο κάτω άπ' τό σακκάκι του. Πανικόβλητος, άρπαξε άπό ένστικτο τό δπλο, καί δέν τόν άφηνε νά φύγει. Οί δυό άντρες, σπρώχνοντας καί φωνάζοντας, άρχισαν νά κυλιοῦνται καί νά σέρνονται πρός τή γωνία τῶν δρόμων Κάλλε Χοσέ Άντόνιο καί Σάντα Τέκλα.

Στό μεταξύ τά νέα δτι ό Σαμπατέ ίσως βρισκόταν στό Σάν Θελόνι είχαν ήδη φτάσει στή Γκουάρντια Σιβίλ τοῦ χωριοῦ ή όποία κάλεσε καί τούς άντρες τής Έθνοφυλακής νά έρθουν στό τμήμα* γιά ένισχύσεις. Συμπέραναν άπό τά στοιχεῖα πού είχαν δτι ό Σαμπατέ, ή τουλάχιστον κάποιος πού ταίριαζε μέ τήν περιγραφή του, είχε προχωρήσει πρός τό χωριό, κι έτσι στάλθηκαν περίπολοι τής Έθνοφυλακής νά έρευνήσουν στούς δρόμους.

Σέ μιά άπό τίς περιπόλους ήταν ένας άξιωματικός τής Έθνοφυλακής (ό Άμπελ Ρόχα Σάνζ, πού ήταν έπίσης καί τοπικός γραμματέας τοῦ Φαλαγγίτικου συνδικάτου CNS — Κεντρικοῦ Έθνικοῦ Συνδικάτου), ό έθνοφύλακας Χοσέ Σιβίνα Μορούλλ, καί ό λοχίας τής Γκουάρντια, Μαρτινέζ Κολλάδο. Αύτοί περνοῦσαν κοντά στήν Κάλλε Χοσέ Άντόνιο, δταν άκουσαν τόν Μπερρεγκουέρ νά φωνάζει βοήθεια. Έτρεξαν, ό Ρόχα άπό τή μιά μεριά, κι ό λοχίας μέ τόν Σιβίνα κάνοντας τόν γύρο τοῦ τετραγώνου άπό τήν άλλη, ώστε νά βάλουν τόν Σαμπατέ στή μέση.

* Αύτή τήν Έθνοφυλακή (Σομάτεν) τήν άποτελοῦσαν ένοπλοι πολίτες, καί ύπῆρχε μόνο στήν Καταλωνία. Έπαναδιοργανώθηκε τήν έποχή τής δικτατορίας τοῦ Πρίμο ντε Ριβέρα (1923-30) άπό τόν Στρατηγό Σεβεριάνο Μαρτινέζ Άνίδο, σάν έφεδρικό σῶμα γιά ώρες άνάγκης.

Στὴν πάλη του νὰ ἀπομακρυνθεῖ, ὁ Σαμπατέ, ξοδεύοντας καὶ τὶς τελευταῖες του δυνάμεις, δάγκωσε τὸν ἄλλον βαθειὰ στὸ χέρι, καὶ τοῦ ἔκοψε καὶ ἕνα δάχτυλο. Τὴν πρώτη σφαῖρα ἔρριξε ὁ Ἀμπὲλ Ρόχα, ποὺ ἀντὶ γιὰ τὸν Σαμπατὲ τραυμάτισε ἄσχημα τὸν Μπερρεγκουέρ. Αὐτὸ ἔδωσε στὸν Ἐλ Τσίκο τὴ δυνατότητα νὰ ἐλευθερωθεῖ, καὶ νὰ πυροβολήσει μὲ τὸ Κόλτ του. Ἦταν ἐξαντλημένος καὶ λαχανιασμένος, καὶ δὲν εἶχε ὥρα νὰ βγάλει τὸ Τόμσον κάτω ἀπ' τὸ σακκάκι του — ἀλλὰ καὶ τὸ πιστόλι τοῦ ἔφτανε γιὰ νὰ πετύχει τὸν Ρόχα στὸ δεξὶ πόδι, κοντὰ στὸ γόνατο. Ὁ πληγωμένος πολιτοφύλακας ὅμως, μπόρεσε νὰ ἀπαντήσει ρίχνοντας μιὰ ριπὴ μὲ τὸ αὐτόματό του. Πέτυχε τὸν Σαμπατὲ τὴν ἴδια στιγμὴ μὲ τὸν λοχία τῆς Γκουάρντια, ποὺ εἶχε ἔρθει ἀπὸ πίσω. Ἡ μάχη εἶχε τελειώσει. Ὁ Σαμπατὲ ἦταν πεσμένος νεκρός. Οἱ πολιτοφύλακες δὲν παρέλειψαν νὰ γαζώσουν μερικὲς φορὲς ἀκόμα τὸ πτῶμα του, ποὺ κείτονταν στὸ πεζοδρόμιο.

Ἔτσι τέλειωσε, τὸ πρωὶ τῆς 5 Ἰανουαρίου 1960, ἡ γεμάτη περιπέτειες ζωὴ τοῦ Φρανσίσκο Σαμπατὲ Λιοπάρτ. Πέθανε ἔτσι ὅπως θὰ ἤθελε νὰ πεθάνει, θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κανείς. Καὶ σὲ κανέναν δὲν ταιριάζει καλύτερα τὸ ρητὸ τοῦ Θουκυδίδη:

«Γιὰ ἕναν πολεμιστὴ εἶναι πιὸ πικρὴ ἡ ταπείνωση ποὺ φέρνει ἡ δειλία, ἀπὸ τὸν θάνατο ποὺ ἔρχεται μετὰ ἀπὸ ρωμαλέα κατορθώματα καὶ συνοδεύεται ἀπὸ τὶς ἐλπίδες τῶν πολιτῶν ..».

Ὁ θάνατος στὴ μάχη ἦταν ὁ μόνος θάνατος ποὺ ταίριαζε στὸν ἀγωνιστὴ ποὺ εἶχε ἀρνηθεῖ νὰ ὑποταχτεῖ σ' ὅ,τι τότε θεωροῦσαν μοῖρα τῆς χώρας του. Ποὺ ριψοκινδύνευε διαρκῶς τὰ πάντα στὴν προσπάθειά του νὰ κλείσει τὸ αἱματηρὸ κεφάλαιο τῆς Ἱσπανικῆς ἱστορίας ποὺ ἔγραψε ὁ Φράνκο.

Ὁ Σαμπατὲ θάφτηκε στὸ παληὸ κοιμητήριο τοῦ Σὰν Θελόνι, σ' ἕνα τάφο ποὺ δὲν τὸν εὐλόγησε παπᾶς. Ὁ γιατρὸς ποὺ ἔκανε τὴν αὐτοψία ἀποκάλυψε ὅτι ἡ δόξα αὐτῶν ποὺ νόμισαν ὅτι πῆραν τὴ ζωὴ τοῦ Σαμπατέ, ἦταν ἄνευ ἀντικειμένου. Οἱ σφαῖρες τῶν ἐθνοφυλάκων εἶχαν σκοτώσει ἕναν ἄνθρωπο ἤδη νεκρό. Τὸ τραῦμα στὸ πόδι του εἶχε γαγγραινιάσει, καὶ ἀκόμα κι ἄν, μὲ τὸ ποὺ ἔφτασε στὸ Σὰν Θελόνι, τὸν εἶχαν πάει ἀμέσως σὲ νοσοκομεῖο, ἀκόμη κι ἂν χρησιμοποιοῦσαν τὰ πιὸ σύγχρονα μέσα τῆς ἐπιστήμης, καὶ πάλι θὰ ἦταν ἀργά. Ὁ Σαμπατὲ ἦταν ἤδη καταδικασμένος.

Τὸ Ράδιο-Λουξεμβοῦργο ἀνακοίνωσε τὸν θάνατό του στὶς 1.30 τὸ μεσημέρι τῆς 5 Ἰανουαρίου. Ὅταν τὰ νέα μαθεύτηκαν στὴ Βαρκελώνη, ὁ κόσμος ἀρνήθηκε νὰ πιστέψει ὅτι ἦταν ἀλήθεια

Τὸ θεώρησαν ἐπινόηση τῆς ἀστυνομίας. Μερικοὶ ἄνθρωποι εἶναι ἀθάνατοι γιὰ τὸ λαό. Οἱ Καταλανοὶ ἐργάτες ἔλεγαν, καὶ συνεχίζουν νὰ λένε «Σίγουρα, θὰ τὸν ξαναδοῦμε μιὰ μέρα τὸν Ἐλ Τσίκο...».

Ὁ Φρανσίσκο Σαμπατέ, ὁ Ἐλ Τσίκο, ποτὲ δὲν θὰ ἐπιστρέψει στὴ Βαρκελώνη. Δὲν θὰ δεῖ τὴ νέα Ἰσπανία, ποὺ θὰ ἀνατείλει γιὰ νὰ τὸν τιμήσει σὰν σύμβολο αὐτῶν ποὺ ἀγωνίστηκαν σὲ μιὰ μάχη ποὺ δὲν τέλειωσε ἀκόμα, τὴ μάχη γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

XIII: ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐπὶ μερικὲς μέρες μετὰ τὸ θάνατό του ὁ διεθνὴς τύπος ἀφιέρωνε ἀρκετὸ χῶρο στὸν Φρανσίσκο Σαμπατέ. Σπάνια ὁ θάνατος ἑνὸς ἀναρχικοῦ εἶχε πάρει τόσο μεγάλη δημοσιότητα. Γιατὶ ἐνδιαφέρθηκαν τόσο ὅλοι αὐτοί; Ἴσως ἦταν ἡ θεαματικὴ ἀπόδρασή του ἀπὸ τὸν κλοιὸ τῆς Γκουάρντια Σιβίλ. Ἀλλὰ οἱ τέσσερις σύντροφοί του — Μιράκλε, Μαδριγάλ, Κονέσα καὶ Μαρτὶν Ρουΐθ — πέθαναν στὴν ἀνωνυμία.

Ἀρχικὰ ὅλες οἱ ἐφημερίδες εἶχαν στοὺς τίτλους τους τὴν ἐκδοχὴ «ὁ θάνατος ἑνὸς μπαντίτο» — ἐνῶ ἀργότερα ἀρκετὲς ἀντιλήφθηκαν ὅτι τὸ ἐπίθετο «μπαντίτο» δὲν ταίριαζε ἀκριβῶς στὸν Σαμπατέ, καὶ ἄρχισαν νὰ υἱοθετοῦν μιὰ πιὸ σοβαρὴ στάση. Ἀλλὰ καὶ πάλι ἔγραφαν ἄλλα ψέμματα, ὅπως π.χ ὅτι ὁ Σαμπατὲ εἶχε ἐπιστρέψει στὴν Ἰσπανία μονο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ τὸ θάνατο τῶν ἀδελφῶν του.

Τὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα τῶν ἐξορίστων εἶχε τὶς εὐκαιρίες καὶ τὰ μέσα νὰ ἀποκαλύψει τὰ ψέμματα καὶ τὶς ἀνακρίβειες τοῦ τύπου. Ὅμως ἡ Ὀργάνωση προτίμησε τοὺς στρουθοκαμηλισμούς. Οἱ πιὸ ἀπαράδεκτες χυδαιότητες προέρχονταν ἀπὸ τοὺς αὐτοαποκαλούμενους ἀναρχικούς. Ἀνάμεσα στὰ πιὸ χτυπητὰ παραδείγματα βλέπουμε τὸ ἄρθρο τοῦ τότε ἐνδότη της Χοσὲ Πέιρατς. στὴν ἑβδομαδιαία ἐφημερίδα «CNT» τῆς 17 Ἰανουαρίου 1960:

«Δὲν σκοπεύω νὰ κρίνω τὸν Σαμπατέ, νὰ τὸν κατηγορήσω ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ παραπονιοῦνται ὅτι οἱ δραστηριότητές του ἔβλαψαν τὴν Ὀργάνωση. στὶς ἀποφάσεις τῆς ὁποίας ὁ ἴδιος ἀντιτάχθηκε. καὶ ἀκόμη — κάτι τὸ ὁποῖο ποτὲ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κάνει κάποιος ποὺ εἶχε συμμετάσχει σ' αὐτὴν — προσπάθησε νὰ τὴν ὑποκαταστήσει. Οὔτε θέλω νὰ τὸν ἡρωοποιήσω, νὰ τὸν προβάλλω σὰν ἕνα ἄλλο Ἐμπεσινάδο. ἕναν ἄλλο Ντουρούττι.

Δὲν θέλω νὰ δῶ στὴ μονομανία του, στὴν ἄσκοπη καὶ ἀδικαιολόγητη ἀπόφασή του νὰ γυρίσει στὴν Ἱσπανία, ἐνάντια στὸ προσωπικό του καὶ τὸ γενικὸ συμφέρον, τίποτε ἄλλο παρὰ αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ δικαιολογήσει τὴ στάση του σὲ πολλούς, καὶ ἀναμφισβήτητα καὶ σὲ μένα: Τὴν ψυχική του ἀπόγνωση, τὴν ἀπόφασή του νὰ ἐκδικηθεῖ τοὺς δολοφονημένους του ἀδελφούς, μιὰ σκέψη ποὺ κυριολεκτικὰ τὸν τύφλωνε καὶ ποὺ ἔθετε σὲ δεύτερη μοῖρα κάθε ἄλλη...» (ἡ ὑπογράμμιση τοῦ συγγραφέα).

Οἱ λίβελλοι τοῦ ἀστικοῦ τύπου θὰ μποροῦσαν νὰ ἀγνοηθοῦν. Αὐτὸ τὸ ἄρθρο ὅμως, καὶ τὰ παρόμοια, ὑπῆρξαν ἀσυγχώρητα.

Ὁ πόνος γιὰ τὸν θάνατο τῶν ἀδελφῶν του ὁπωσδήποτε ἐπηρέασε βαθειὰ τὸν Σαμπατέ, ἀλλὰ σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἐξηγήσουμε τὴ στάση του. Οἱ πράξεις του τὸ δείχνουν ὅτι αὐτὸ ποὺ ζητοῦσε δὲν ἦταν ἡ ἐκδίκηση, ἀλλὰ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Ἡ ἀντίθετη ἐκδοχὴ ὄχι μόνον εἶναι ἀπαράδεκτη προσβολὴ πρὸς τὸν ἀγωνιστή, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὕποπτη ὅταν προέρχεται ἀπὸ ἄτομα ποὺ τὸν γνώριζαν προσωπικά. Ὁ Φρανσίσκο Σαμπατέ, ὅπως προσπαθήσαμε νὰ δείξουμε σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, εἶχε ἀφιερώσει τὸν ἑαυτό του στὸν ἀγῶνα πολὺ πρὶν νὰ σκοτωθοῦν τὰ ἀδέρφια του. Μετὰ τὴν δολοφονία τους, ἁπλῶς συνέχισε τὴν πορεία ποὺ εἶχε ἤδη χαράξει, ἐξακολουθώντας νὰ ἐλπίζει στὴν ἐξέγερση τοῦ Ἱσπανικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τοῦ Φρανκικοῦ καθεστῶτος.

Ἄλλο ἕνα ὑποκριτικὸ ἄρθρο βρίσκουμε στὴν ἐπίσημη ἐφημερίδα τῆς CNT, τὴν «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα» (ἔκδοση τοῦ Παρισιοῦ, 21 Ἰανουαρίου 1960). Ὑπῆρχε μία φωτογραφία τοῦ Σαμπατέ, ἀλλὰ κανένα ἄρθρο, οὔτε κἂν κάποια νύξη γιὰ τοὺς ἀγῶνες του. Ἁπλῶς ἡ σύνταξη περιορίστηκε νὰ διαψεύσει τὰ λόγια ποὺ ὁ διεθνὴς τύπος ὑποστήριζε ὅτι ἦταν τὰ τελευταῖα τοῦ Σαμπατέ, «βίβα λὰ μουέρτε»*.

---

* «Ζήτω ὁ θάνατος» ἦταν τὸ ἀγαπημένο σύνθημα τοῦ Στρατηγοῦ Μιλλὰν ντε Ἀστραΐυ, ποὺ ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶχε ἀποκρουστικὸ πρόσωπο, ἦταν ἐπίσης κουτσός, κουλὸς καὶ μονόφθαλμος. Βετεράνος στρατιωτικός, ἔγινε ἀπὸ τοὺς πιὸ αἱμοδιψεῖς ἐκτελεῖς τοῦ Φρανκικοῦ καθεστῶτος. Εἶναι ἀπίθανο ὁ Σαμπατὲ νὰ χρησιμοποίησε ἐκείνη τὴν ὥρα μιὰ

Τὸ ἄρθρο βέβαια ὑποστήριζε πολὺ καλὰ τὴν ἄποψή του: «Ὁ ἀναρχικὸς ἀγωνίζεται γιὰ τὴ ζωὴ ὅλων, καὶ ὅταν εἶναι ἀνάγκη θυσιάζει τὴ δικιά του. Ἀλλὰ τοῦ εἶναι ἀδιανόητο νὰ φωνάξει "ζήτω ὁ θάνατος!" σὰν νὰ ἦταν κανένας ὁλοκληρωτιστὴς μιλιταριστής». Ἀλλὰ ἦταν αὐτὲς οἱ γενικότητες ἱκανοποιητικὸς ἐπικήδειος γιὰ τὸν Σαμπατέ;

Τελευταῖο παραθέτουμε ἀπόσπασμα ἀπὸ ἕνα ἄρθρο τοῦ φύλλου τῆς 7 Φεβρουαρίου 1960 τῆς ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς ἐφημερίδας «CNT». Τὸ ὑπογράφει κάποιος φίλος τοῦ Μιράκλε, τοῦ νεαροῦ ποὺ σκοτώθηκε μαζὶ μὲ τὸν Σαμπατέ:

«Ὑπάρχουν ἀκόμη πολλοὶ νέοι, πολλοὶ ποὺ δὲν τοὺς ξέρουμε, ποὺ θὰ μποροῦσαν κι αὐτοὶ νὰ πᾶνε νὰ δώσουν τοὺς ἑαυτούς τους βορὰ στὰ κανόνια — νέοι ποὺ ἀκριβῶς ἡ ἡλικία τους καὶ ὁ ἰδεαλισμός τους, εὔκολα τοὺς κάνουν ὄργανα σκοτεινῶν ἀνθρώπων».

Ἀντίθετα, μιὰ ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὴ ἀνταπόκριση ἀκούστηκε στὶς 14 Ἰανουαρίου 1960 στὴν Ἱσπανικὴ ἐκπομπὴ τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ ραδιοφώνου:

«Ἀγαπητοὶ ἀκροατές: ὁ ἀνταποκριτής μας Ράντε Νίκολιτς θὰ πεῖ μερικὰ λόγια γιὰ τὸν Φρανσίσκο Σαμπατέ, τὸν Καταλανὸ ἐπαναστάτη ποὺ τὸν δολοφόνησε τὴν περασμένη ἑβδομάδα ἡ ἀστυνομία τοῦ Φράνκο.

»Ὁ Φρανσίσκο Σαμπατέ, πιὸ γνωστὸς σὰν Ἐλ Τσίκο, ἀγωνιστὴς τῆς CNT, ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐξαιρετικοὺς μαχητὲς τῆς δημοκρατίας ποὺ ἀνέδειξε ὁ Ἱσπανικὸς λαός...

»Δὲν εἶναι ὥρα τώρα νὰ κρίνουμε τὶς διαφορετικὲς μεθόδους ἀγώνα, οὔτε νὰ ἐξάρουμε ἢ νὰ κατακρίνουμε αὐτὴ ἢ τὴν ἄλλη μορφὴ ἐπαναστατικῆς δράσης. Αὐτὸ ὅμως ποὺ δὲν πρέπει νὰ ξεχάσουμε, εἶναι ὅτι εἶναι ἐπαίσχυντο, οἱ ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ νὰ μπο-

---

φράση ἔτσι συνδεδεμένη μὲ αὐτὸ τὸ ἄτομο, καὶ εἶναι ἐρωμερὴ συκοφαντία ὅσα γράφουν οἱ διάφοροι κίτρινοι δημοσιογράφοι, ποὺ προσπάθησαν τὸν Σαμπατὲ νὰ τὸν κάνουν μελό. Πιθανότατα μερικοὶ ξένοι δημοσιογράφοι ξέροντας τὴ φράση σὰν Ἱσπανική, ἀλλὰ χωρὶς ποτὲ νὰ ἔχουν ἀκούσει γιὰ τὸν Μιλλὰν ντε Ἀστραΐυ, τὴν ἀπέδωσαν στὸν Σαμπατὲ γιὰ νὰ δώσουν «χρῶμα» στὴν ἱστορία τους. Πάντως ὁ Σαμπατὲ ἴσως νὰ φώναξε στὴν πραγματικότητα «Βίβα λ' ἀναρχία!», ὅπως οἱ περισσότεροι ἀντιεξουσιαστὲς ἀγωνιστές.

ροῦν ἀκόμη νὰ σπιλώνουν τὴ μνήμη ἑνὸς ἐπαναστάτη ὁ ὁποῖος, μὲ τὶς λέξεις ἀκριβῶς ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὁ ἴδιος, ντρεπόταν νὰ εἶναι ἀκόμη ζωντανὸς ὅταν οἱ ἀδελφοί του κι οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς συντρόφους του εἶχαν δολοφονηθεῖ...».

Ἡ ἐκπομπὴ τέλειωνε: «Ἀκούσατε τὸν ἀνταποκριτή μας Ράντε Νίκολιτς σὲ μιὰ σύντομη ὁμιλία γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Καταλανοῦ ἐπαναστάτη Φρανσίσκο Σαμπατέ».

Λίγες μέρες ἀργότερα ἡ καθημερινὴ ἐφημερίδα τοῦ Ζάγκρεμπ VJESNIK U SRIDJEDY (Ἰανουάριος 1960) δημοσίευσε ἕνα ἄρθρο, ποὺ τὸ συνόδευαν καὶ φωτογραφίες. Τίτλος του ἦταν: «Ἐλ Τσίκο, ὁ ἄνθρωπος ποὺ πολεμοῦσε εἰκοσιτέσσερα χρόνια. Ὁ θάνατος ἑνὸς ἡρωικοῦ ἀντίπαλου τῆς Φρανκικῆς τυραννίας».

Σύντομα ἐπίσης, οἱ λιγότερο ἀναίσχυντες ἀστικὲς ἐφημερίδες τῆς Δύσης ἄρχισαν νὰ παίρνουν μιὰ πιὸ σοβαρὴ στάση. Πίσω ἀπὸ τὰ ψέμματα καὶ τὶς διαστρεβλώσεις ἄρχιζε νὰ διακρίνεται ἡ προσωπικότητα τοῦ πραγματικοῦ Σαμπατέ, καὶ τελικὰ ἔφτασαν νὰ ἀντιμετωπίζουν μὲ κάποια συμπάθεια τὸν ἀναρχικὸ μαχητή, τὸν «Δημόσιο Κίνδυνο ὑπ' ἀριθμὸν 1» τοῦ Φρανκικοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος.

Ἴσως ὅμως τὸν καλύτερο ἐπιτάφιο νὰ τὸν εἶχε γράψει ὀχτὼ χρόνια πρὶν τὸν θάνατο τοῦ Σαμπατὲ ὁ Φελὶπε Ἀλαΐζ ντε Πάμπλο*, στὸ φύλλο 368 τῆς «Σολιδαριδὰδ Ὀμπρέρα», ποὺ ἐκδόθηκε στὸ Παρίσι στὶς 15 Μαρτίου 1952:

«Ξεκινώντας ἀπὸ σωστὲς εἴτε λαθεμένες βάσεις, ἀνυπόμονοι εἴτε ὄχι γιὰ τὴ δόξα καὶ τὴν ἱστορικὴ ὑστεροφημία, προχωρώντας πρὸς ἕναν ἀπόλυτο μηδενισμὸ περισσότερο μὲ τὸ συναίσθημα παρὰ μὲ τὴν ψυχρὴ λογική, πιθανώτατα περιφρονώντας τὶς ἀγελαῖες καὶ παθητικὲς μάζες γιὰ τὶς ὁποῖες θυσιάζουν τοὺς ἑαυτούς τους χωρὶς νὰ περιμένουν βοήθεια ἀπ' αὐτές, συχνὰ προτιμώντας τὴν ἀνωνυμία τους παρὰ τὴ μυθοποίησή τους — γιατὶ οἱ θρησκεῖες εἶναι ποὺ στερεώνονται πάνω στὴ θεαματικὴ θυσία τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, γιὰ χάρη τῆς καλοπέρασης καὶ τῆς παθητικότητας τῶν ὑπόλοιπων —

* Ὁ Φελίπε Ἀλλαΐζ, ἀναρχικὸς συγγραφέας καὶ δημοσιογράφος, γεννήθηκε στὸ Ἀλαρμπάτε ντε Λίνκα τῆς Χουέσκα. Πέθανε ἑξηνταεξάχρονος στὸ Παρίσι, στὶς 8 Ἀπριλίου 1959.

οἱ ἀκτιβιστές, ἀντιμετωπίζοντας καθημερινὰ τὸν κίνδυνο, ἀφιερώνουν τὶς ζωές τους στὴν ὑπόθεσή "τους" καὶ πολλὲς φορὲς μὲ τὶς ζωές τους πληρώνουν.

»Οἱ πιὸ ἀνθεκτικοὶ καὶ ἐπίμονοι συνήθως τελειώνουν τὴ ζωή τους στὰ χέρια τοῦ Κράτους - τρομοκράτη, ἐνῶ οἱ παθητικοὶ ἰδεολόγοι καὶ οἱ μάζες, τὶς ὁποῖες ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ "τρομοκράτες" ἐμψυχώνουν, μένουν μακρυὰ ἀπὸ τὸν κίνδυνο, χειροκροτώντας τοὺς μοναχικοὺς ἀγωνιστές, ἀλλὰ χωρὶς ποτὲ νὰ εἶναι ἕτοιμες νὰ πάρουν ἐνεργὸ μέρος στὸν ἀγώνα».

Ἀργότερα ἡ Ὀργάνωση στὸ Παρίσι ἀποφάσισε νὰ ἀποκαταστήσει δημόσια τὸν Σαμπατέ, διατηρώντας ὅμως πάντοτε ἀρκετὲς ἐπιφυλάξεις. Βλέπουμε λοιπὸν μιὰ ἀνακοίνωσή της νὰ ἀναφέρει «ὁ Φρανσίσκο Σαμπατὲ Λιοπάρτ ποτὲ δὲν ἦταν «μπαντίτο», ὅπως ὑποστήριξαν τὸ ραδιόφωνο καὶ μιὰ μερίδα τοῦ τύπου. Ἦταν ἀγωνιστὴς τῶν Ἀναρχοσυνδικαλιστικῶν Ὁμάδων Δράσης καὶ τὸν δολοφόνησαν οἱ φασίστες τοῦ Φράνκο ἀκριβῶς γιατὶ ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Ἱσπανίας».

Στὸ Παρίσι ἔγινε ἕνας ἔρανος γιὰ τὶς οἰκογένειες τοῦ Ἐλ Τσίκο καὶ τῶν τεσσάρων συντρόφων του. Μὲ πίκρα ὅμως διαπιστώνουμε ὅτι τίποτε ἀνάλογο δὲν ἔγινε γιὰ τὸν Χοσὲ Λουὶς Φαθερίας, ποὺ σκοτώθηκε στὸν ἴδιο ἀγῶνα, ἀλλὰ ἴσως κάτω ἀπὸ λιγότερο θεαματικὲς συνθῆκες. Οὔτε γιὰ τὸν Γκολιάρντο Φιάσκι, κρατούμενο τώρα στὶς Ἰταλικὲς φυλακὲς τοῦ Λέτσε, ποὺ δεκαπέντε χρόνια ἀργότερα τὸν μετέφεραν ἀπὸ τὰ Ἱσπανικὰ στὰ Ἰταλικὰ μπουντρούμια, ζωντανὸ σύμβολο τῶν θυμάτων τῆς συνεργασίας τῆς Φρανκικῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς «Δημοκρατικῆς» Ἰταλίας.

Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Σαμπατὲ στὴν Ἱσπανία γιόρτασαν τὴν ἧττα του μοιράζοντας ἀναμεταξύ τους παράσημα καὶ τιμές. Ὅλα αὐτὰ ὅμως τὴ δική του μνήμη στερέωναν, ὄχι τὴ δική τους. Ὁ τύπος ἦταν γεμᾶτος ἀπὸ πλήρεις περιγραφὲς αὐτῶν τῶν τελετῶν —ποὺ συντάσσονταν στὸ Ἀρχηγεῖο τῆς Ἀστυνομίας καὶ στὴ Διεύθυνση τῆς Ἀσφάλειας. Καὶ πάντα ἔτσι ὀνόμαζαν τὸν νεκρὸ ἐχθρό τους, «ὁ τρομερὸς μπαντίτο Σαμπατὲ Λιοπάρτ».